

**SŁOWNIK
BARTŁOMIEJA Z BYDGOSZCZY**

wersja polsko-łacińska

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK
FUNDACJA SŁAWISTYCZNA

SŁOWNIK BARTŁOMIEJA Z BYDGOSZCZY

wersja polsko-lacińska

część IV (Plemię-Pytlowany)

opracowały

ELŻBIETA KĘDELSKA, IRENA KWILECKA, ARLETA ŁUCZAK

WARSZAWA 2009

<http://rcin.org.pl>

Publikację opiniowali do druku
HANNA POPOWSKA-TABORSKA
MICHAŁ RZEPIELA

**Wydanie publikacji dofinansowane
przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Okładkę projektował
WOJCIECH KOSSAKOWSKI

Skład i łamanie
JACEK MARCINIAK

© Copyright by Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy
& Fundacja Sławistyczna
Printed in Poland

ISBN 978-83-89191-77-9

Adres redakcji
Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW)
Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Pałac Staszica, ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa
tel. (0-22) 827 17 41, tel. (0-22) 657 28 49
sow-ispan@wp.pl, www.ispan.waw.pl/

<http://rcin.org.pl>

SPIS TREŚCI

Przedmowa do tomu IV	7
Uzupełnienia i poprawki do tomów I, II i III.	9
Bibliografia	13
Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury	18
Wykaz skrótów ogólnych i znaków	20
Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – hasła od Plemię do Pytlowany	23

Przedmowa do tomu IV

Kolejna, czwarta część polsko-łacińskiej wersji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy zawiera kontynuację haseł na literę P: od **PLEMIĘ** do **PYTLOWANY**; w następnym tomie znajdują się hasła na litery R oraz S.

W tomach I i II naszej edycji¹ zamieściliśmy dokładne informacje o rękopisach Bartłomieja, tj. łacińsko-polskich słownikach z lat 1532 i 1544. Tu warto dodać, że oryginał słownika z 1544 r., czyli glosy Bartłomieja na marginesach inkunabułu J. Reuchlina *Vocabularius brevilocus* ... z 1488 r. (własność Biblioteki UAM, sygn. Inc. 169), jest już dostępny na stronach Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej (www.wbc.poznan.pl).

O zasadach redagowania obecnej edycji Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy pisaliśmy szczegółowo w poprzednich tomach. W tomie czwartym nie wprowadzamy istotnych zmian. Nowością jest podawanie niekiedy dokładnej lokalizacji biblijnej. W dołączonych do niniejszego tomu „Uzupełnieniach i poprawkach” do części I-III podajemy: 1) opuszczone w opublikowanych już hasłach przykłady użycia danego wyrazu polskiego (np. **BANNERA**); 2) hasła zmienione obecnie pod względem redakcji (np. **BARWICA**); 3) korekty wcześniejszych błędnych lekcji (np. **LEKKO**) oraz błędnych lokalizacji (np. **GWIAZDA**). W erracie nie uwzględniamy natomiast naszych drobnych poprawek, m.in. w zakresie interpunkcji czy pisowni wielkich i małych liter w wyrazach łacińskich (np. *custos phani* sv. **MYŚLĄCY** – obecnie: *custos Phani* sv. **POŁ**).

Chciałybyśmy tu przypomnieć, że nieznacznie poprawiamy pisownię (np. nazw własnych) i interpunkcję jedynie łacińskich tekstów rękopiśmiennych Bartłomieja oraz druku Reuchlina z 1488 r. Innych natomiast – cytowanych

---

¹ Zob. *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy – wersja polsko-łacińska*, część I (A-G), opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, SOW, Warszawa 1999; część II (H-M), SOW, Warszawa 2003; część III (N-Pleć), SOW, Warszawa 2005.

w naszej edycji – źródeł łacińskich nie poprawiamy, stąd np. w hasło **PRZEPIORKA** jest – zgodny z oryginałem dykcjonarza Murmeliusza – zapis „*graeco*”, a nie „*Graeco*”.

Przypominamy też, że w oryginałach Bartłomieja hasło stanowi wyraz bądź dłuższy tekst łaciński, zaś w naszej, odwróconej, edycji hasłem jest wyraz polski. Odnośniki do haseł polskich obejmują więc nie tylko wyrazy pokrewne bądź bliskoznaczne. Odsyłaczami są także słowa powiązane semantycznie z wyrazem hasłowym (np. nazwy miesięcy sv. **JESIENNIK**), a niekiedy też wyrazy, zwłaszcza o trudnym do ustalenia znaczeniu, zebrane przez Bartłomieja pod wspólnym hasłem łacińskim. Np. nasze hasła **ODZIANIE**, **POŁNY** ‘pełny’, **PUKIEL** łączy wspólne łacińskie hasło *bullā*, stąd po hasło **POŁNY** piszemy: Zob. **ODZIANIE** (jeden z odpowiedników łac. *bullā*), **ODZIENIE** (synonim do „Odzianie”), **PEŁEN** (synonim do „Połny”), **POKLATNY** (przydawka do „Odzianie”) oraz **PUKIEL** (jeden z odpowiedników łac. *bullā*). Trudne są dla nas również lekcje rzadkich, czasem nigdzie nie poświadczonych poza Bartłomiejem, wyrazów polskich. Nasze wątpliwości ciągle budzą niektóre zapisy (zwłaszcza zawierające **s**, **ss**, **cz**, **l**, **v**, **vv**, **i**, **y** itp.) i nie zawsze wiemy, jak należy je czytać. Tak np. zapis Bartłomieja „Lizigosc” ‘pochlebca, lizus’ odczytujemy jako **LIŻYGOŚĆ** (lub **LIŻYGOŹDŹ**), a warianty **LIZIGOŚĆ**, **LIZIGOŹDŹ** (?), które również zamieszczamy, uznajemy za mniej prawdopodobne, gdyż SP XVIw. notuje hasła **LIŻYBOŹEK**, **LIŻYOBRAZEK** itd., a zapis „gosc” u Bartłomieja to zarówno ‘gość’, jak i ‘gwóźdź’.

Bardzo serdecznie dziękujemy Recenzentom obecnego tomu: Pani Profesor Hannie Popowskiej-Taborskiej i Panu Doktorowi Michałowi Rzepieli za życzliwość oraz wnikliwe uwagi krytyczne i sugestie, dzięki którym udało nam się poprawić wiele haseł.

Autorki

Poznań, listopad 2008 r.

Uzupełnienia i poprawki do tomu I, II i III

BANNERA, t. I, s. 70, brak jednego przykładu: *cherucus i. summitas mali* {Bannerera in navi}, sc. *illud, quod instar vexilli malo superponitur, et secundum ventum movetur, unde Lucanus: Instabit summis Minor Ursa cherucis. Quidam tamen dicunt, quod cheruci sunt capita et cornua antennarum vel funes in malo* R g₂.

BARWICA, t. I, s. 71, jest: Barvicza, czo sukno postrzigayą *tomentum ... , lana brevis et concisa* R J₅ (md) – ma być: *tomentum i. stramentum Syeczka pro equis vel palea aut pluma, qua culcitre farciuntur vel Barvicza, czo sukno postrzigayą i. lana brevis et concisa* R J₅ (md); zob. **POSTRZYGAĆ**.

BEZ, t. I, s. 74, jest: prąnthko, sprawnye, Nye przedluza, Besz przedluzenya *nescit tarda molimina sanctissima (?) gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*) – ma być: ... *Spiritus Sancti* ...; zob. **PRĘDKO, PRZEDŁUŻAĆ, PRZEDŁUŻENIE**.

BLISKOŚĆ, t. I, s. 80, jest: przirodzoną blysskoscyą *propinquo,-are i. proximare, prope esse* {*sanguine coniungere i. propinquitate*} R S₄ – ma być: *propinquo,-are i. proximare, prope esse* {*vel i. sanguine coniungi i. propinquitate* przirodzoną blysskoscyą} R S₄; zob. **PRZYRODZONY**.

CHODZIĆ, t. I, s. 102, brak jednego przykładu: proznochodzicz, wshandy (!) bycz *girovagor,-ari i. circumcirca vagari* R P_{3v}; zob. **PROŻNO**.

CZŁONEK, t. I, s. 124, jest: rozbyeracz po czlonkv *intercido,-ere, dividere* R Q₂ (md) – ma być: ... *intercido,-ere, multa significat, dividere, perire* R Q₂ (md); zob. **PO**.

CZYNIONY, t. I, s. 128 (hasło obecnie nie istnieje; przykład będzie umieszczony pod **UCZYNIONY**), jest: *czynyona* przysyaga *prestitum iuramentum* R B₃ (md) – ma być: *vczynyona* ...; zob. **PRZYSIĘGA**.

DAJĄCY, t. I, s. 134, jest: *prziczina* daiąceze ... *coniunctio causalis* RN (k.tyt.) – ma być: *przyczyna* daiąceze ... <*coniunctio*> *causalis* ...; zob. **PRZYCZYNA**.

DAROWNY, t. I, s. 135, jest: darowne ('wino') *vel* pocztha *vinum honorarium* ... R L₁v (ml) – ma być: ... *vinum honoratum* ...; zob. **POCZTA**.

DESZCZOWY, t. I, s. 138, i **DZIEN**, t. I, s. 172, jest: dny deszczowe, przerywane, wzwod *cataracta* ... *celi i. nubes vel tonitrua* (bibl.) R f₅ – ma być: ... *cataracta* ..., *cataracte celi, fenestre i. nubes vel tonitrua* ...; zob. **PRZERWANIE**.

DOBRO, t. I, s. 141, jest: pospolyte dobro *res publica i. res populi* (sv. *publicus*) R B₈ – ma być: *publicus* {i. *popularis, ut res publica i. res populi* pospolyte dobro} R B₈; zob. **POSPOLITY**.

DOKONAĆ, t. I, s. 144, jest: doconacz, poswyącicz *dedico, -are i. consecrare, deo copulare vel dare, proficere* R N₆ – ma być: ... *dedico, -are ... Deo copulare* ..., *perficere* R N₆; zob. **POŚWIĘCIĆ**.

DOKONAĆ, t. I, s. 144, jest: *causo, -are* ... R M₇v (md) – ma być: *causo, -are* ... R M₇v (ml); zob. **PRZEĆ**.

DOMNIMANIE, t. I, s. 147, i **DOWODNY**, t. I, s. 153, jest: *presumptio* Smyalosc, podeyrzenye, domnymanye {*vel corpus notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria ... Alia est probabilis sive verissimilis* {*probabilis* dowodna} ... *Tertia est violenta* {*violenta* podeyrzana} R B₃ – ma być: ... {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria* {*temeraria, impudens*} ... *Alia est probabilis sive verissimilis* {*probabilis* dowodna} ... *Tertia est violenta* {*violenta* podeyrzana} ... (oraz poszerzony tekst łac.) R B₃; zob. **PODEJRZANY, PODEJRZENIE**.

DOMNIMANIE, t. I, s. 147, i **DOWODNY**, t. I, s. 153, jest: *presumpcio* ... S 122v – ma być: *presumpcio* ... (oraz poszerzony tekst łac.); zob. **PODEJRZENIE**.

DZIAŁAĆ, t. I, s. 169, jest: pod przikazanym dzyalacz *ordinate facere* (sv. *preceptum*) S 121 – ma być: *preceptum negativum i. non facere* pod zakazanym, *affirmativum i. facere* pod przikazanym dzyalacz (sv. *preceptum*) S 121; zob. **POD, PRZYKAZANIE**.

DZIAŁO, t. I, s. 169, jest: dzyalo, pusska *machina vel bombard, balista* R s₄ – ma być: ... *machina* {*vel bombard, balista*} R s₄; zob. **PUSZKA**.

FILAR, t. I, s. 179, jest: ffylarem podeprzez *pilo, -are eiam est parietem cum columna sustentare ne cadet* R R₆v (ml) – ma być: ... *pilo, -are eiam i. parietem cum columna sustentare, ne cadat* R R₆v (ml); zob. **PODEPRZEĆ**.

FURMAŃSTWO, t. I, s. 183, jest: *velatura i. precium pro navigio przewoss vel i. qui vecturis vivit* ffurmanstwo R K_{3v} (ml) – ma być: ... *qui vecturis vivunt* ...; zob. **PRZEWOZ**.

GARDLYNA, t. I, s. 187, i **KŁOĆ**, t. II, s. 74, jest: Clocz przeclota, Gardlyna *glossus* R n_{8v} (md) (brak przecinka pomiędzy dwoma pierwszymi słowami sprawił, iż wyraz „przekłota” został potraktowany nie jak rzeczownik, lecz jak imiesłów przymiotnikowy rodzaju żeńskiego od „przekłóć”) – ma być: Clocz, przeclota, Gardlyna *glossus* R n_{8v} (md); zob. **PRZEKŁOTA**.

GARNEC, t. I, s. 189, jest: *tudicula, coclear* varzącha *qua exprimitur in olla* czo pokyva abo shvmvye wgarnczv ... R K₁ (md) – ma być: ... *expumatur in olla* ...; zob. **POKIWAĆ**.

GŁOWNIA, t. I, s. 196, jest: pyrzyna (!), glovnya *vel ... cinis* rzezevye (sv. *favilla*) R m₄ – ma być: pyrzyna (!), glovnya *favilla ... est extinctus scintille ignis vel cinis* rzezevye R m₄; zob. **PYRZYNA**.

GODZINA, t. I, s. 199-200, jest: pol godzini *semi hora* S 141v; pol godziny *semi hora* S 141v i R F₁ (mp) – ma być: ... *semihora* ...; zob. **POŁ**.

GWIAZDA, t. I, s. 213, jest: psyanka, psya gwyazda, Suczka *canicula celi* R f₁ – ma być: ... *Canicula celi* R f₁ (md); zob. **PSI**, **PSIANKA**.

JA, t. II, s. 33, jest: ku grzechu myą przyvodl *peccare me fecit* (bibl.) R R₅ (mp; av. *pecco,-are*) – ma być: ... przyvyodl ...; zob. **PRZYWIEŚĆ**.

JAKI, t. II, s. 35, i **KUPIA**, t. II, s. 120, jest: Robota, pracza ..., potrzeba, Szand, Zaloba wprawye, Cvpya, vczynek *negocium ... {occupacio, cura, solitudo}* R v₆ – ma być: ... *{occupacio, cura, solitudo}* ...; zob. **POTRZEBA**, **PRACA**, **PRAWO**.

KĘDY, t. II, s. 66, jest: *aqueductus ... ad irrigendum* ... pothok, Rynna, przecopa, kađy voda vychodzy S 12v – ma być: ... *ad irrigandum* ...; zob. **POTOK**, **PRZEKOPA**.

KOBIAŁKA, t. II, s. 76, jest: *subero,-are ... i. facere subertam* cobyalką R T₈ – ma być: *subero,-are {i. facere subertam}* cobyalką} R T₈.

KOSZ 1., t. II, s. 91, jest: prządny kossh *calatus i. canistrum vel genus poculi ex ligno, ciatus* S 21v – ma być: ... *calatus i. canistrum de virgis vel genus poculi* ...; zob. **PRZĄDNY**.

KRCZYCA, t. II, s. 101, jest: *trica i. mota, radix vel* krczicza R J₇ (mp; av. *tricha i. ... involutio capillorum*) – ma być: ... *mora* ...

LEKKO, t. II, s. 129, jest: *zlekka, znyenaczka lento gradu incedere* (bibl.) R r_{4v} (ml; av. *lentus*) – ma być: *zlyekka* ...; zob. **POWŁOKIEM**.

LEKKO, t. II, s. 129, jest: zlekka, polyekkv *paulatim* R Y₁ – ma być: zlyekka ...; zob. **PO**.

LIST, t. II, s. 137, jest: poseł *zlysty tabellarius i. publicus notarius sacramento astrictus in civitate, ut rationes et acta in formam publicam a principe ad hoc officium deputatus et confirmatus, vide Breviloquium S 155* – ma być: ... *ut rationes et acta in formam publicam redigat, a principe* ...; zob. **POSEŁ**.

ŁOŹNICA, t. II, s. 150, jest: *cubiculum i. lectus* Loznicza, *camera* pokoy R i₂v – ma być: ... {*camera*} ...; zob. **POKOJ**.

MIERZNY, t. II, s. 174, jest: mierzny powrozek *funiculus distributionis* (bibl.) R n₄ (md; av. *funiculus*) – ma być: myerzny ...; zob. **POWROZEK**.

MIESCKI, t. II, s. 176, i **MUR**, t. II, s. 199, jest: posthelka (?), Myeszkye muri *proiecta edificia, vide Calepi* R B₅v (mg; av. *proiectus, iacus i. extensio* ...) – ma być: ... iacus ...; zob. **POSTEŁKA**.

MISA, t. II, s. 182, brak jednego przykładu: *szrednya myssa catillum i. parvum catinum, catinum ... est vas vinarium fictile* przestawka {*catinus*} R f₅; zob. **PRZESTAWKA**.

MORCZYŻNA, t. II, s. 191, jest: *morczyżna Aquilo* R b₂ (md; av. *Africus*); *spolnoczy vyatr, morczyżna Aquilo est ventus* ... R c₅v – ma być: ... aquilo ...; zob. **POŁNOC**.

ODKŁADAJĄCY, t. III, s. 100, brak jednego przykładu: *odcladaiącze <verba> deponencia* R a₈ (md; av. *activa verba*).

ON, t. III, s. 126, brak jednego przykładu: *Czo są od nyego zbyera ropa ve vrzodzye y przepuszcza maturatissimum ungentum* R t₂ (mg); zob. **PRZEPUSZCZAĆ**.

[**PIĘKRAĆ**] zob. **UPIĘKRAĆ** (hasło pominięte w III t.).

Bibliografia

- Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, Warszawa 1979.
- Basaj M., Siatkowski J., *Przegląd wyrazów uważanych w literaturze naukowej za bohemizmy*, cz. 1-3 RKJ ŁTN X-XII, cz. 4-17 SFPS VI-XIX, 1964-1980.
- Basaj M., Siatkowski J., *Bohemizmy w języku polskim. Słownik*, Warszawa 2006 (przedruk *Przeglądu wyrazów ...*, zob. wyżej).
- Biblia łacińsko-polska, czyli Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu podług tekstu łacińskiego Wulgaty i przekładu polskiego X. Jakóba Wujka T. J., z komentarzem Menochiusza T. J. przełożonym na język polski. Wydanie X. S. Kozłowskiego*, t. I-IV, Wilno 1907.
- Biblia poznańska zob. *Pismo Święte*.
- Biblia Slavica*. Hrsg. von H. Rothe und F. Scholz unter Mitarbeit von Ch. Hannick und L. Udolph. Serie II: *Polnische Bibeln*. Band 3. *Simon Budny, Biblia 1572*, Ferdinand Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1994.
- Biblia Slavica*. Hrsg. von R. Olesch und H. Rothe unter Mitarbeit von F. Scholz. Serie II: *Polnische Bibeln*. Band 1. *Leopolita [1561]*, Ferdinand Schöningh, Paderborn-München-Wien-Zürich 1988.
- Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.
- Boryś W., Popowska-Taborska H., *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. I-V, Warszawa 1994-2006.
- Breza E., Brocki Z., Recenzja książki I. Kwileckiej i H. Popowskiej-Taborskiej, *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Rocznik Gdański, t. XXXIX, 1979, s. 212-216.
- Brückner A., Recenzja wydania B. Erzepkiego, *Archiv für slavische Philologie*, XX, 1898, s. 172-173; też – *Pamiętnik Literacki* t. I, 1902, s. 165-166.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927.
- Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w. Florian Ungler. Maciej Szarfenberg*, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej XLVIII, 1998, s. 5-11.
- Bułhak H., *Miscellanea bibliographica. Druki krakowskie XVI w. Florian Ungler. Hieronim Wietor*, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej XLIX, 1999, s. 127-135.
- Ambrosii Calepini Dictionarium decem linguarum*, Lugdunum 1585.

- Dictionarium trilingue tripartitum ad discendam linguam Latinam, Polonicam et Germanicam accommodatum, in gratiam iuventutis Dantiscanae, iam primum in lucem editum a Nicolao Volkmaro ...*, Gdańsk 1596.
- Dictionarius Ioannis Murellii variarum rerum ...*; [Francisci Mymeri] *Dictionarium trium linguarum*, oprac. W. Gruszczyński, Biblioteka Tradycji Literackich, pod red. W. Waleckiego, nr 13 A i B, Kraków 1997.
- Długosz-Kurczabowa K., *Wielki słownik etymologiczno-historyczny*, Warszawa 2008.
- Eder M., Twardzik W., *Indeksy do Słownika staropolskiego*, Kraków 2007.
- Erzepki B., *Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy podług rękopisu z r. 1532 opracował i wydał dr B. Erzepki*, cz. I-II, RTPNP XXIV, 1898, s. 1-134, 367-418; XXV, 1899, s. 1-48; XXVII, 1901, s. 253-301.
- Erzepki B., *Słownik łacińsko-polski Bartłomieja z Bydgoszczy podług rękopisu z r. 1532 opracował i wydał dr B. Erzepki*, Poznań 1900.
- Flajšhans F., *Klaret a jeho družina*, t. I-II, Praha 1926-1928.
- Gebauer J., *Slovník staročeský*, t. I-II, Praha 1903-1916 i jego kontynuacja: *Staročeský slovník*, pod red. B. Havránka, Praha 1977 i następne.
- Guldon Z., Kabaciński R., *Szkice z dziejów dawnej Bydgoszczy XVI-XVIII w.*, Bydgoszcz 1975.
- Historia Bydgoszczy, t. I, do roku 1920*. Pod red. M. Biskupa, Warszawa 1991.
- Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur, moderante A. Kawecką-Gryczową, composuerunt M. Bohonos et E. Szandorowska*, t. I-II, Wrocław 1970-1993.
- Kantak K., *Bernardyni polscy, t. I, 1453-1572*, Lwów 1933, s. 289, 292 i 307.
- Kantak K., *Kronika bernardynów bydgoskich*, RTPNP XXXIII, 1907, s. 22, 30.
- Kantak K., *Z przeszłości bernardynów bydgoskich*, Przegląd Bydgoski 1933, z. 2, s. 1-5.
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., *Słownik języka polskiego*, Wydanie fotooffsetowe, t. I-VIII, [Warszawa] 1952-1953 (tzw. Słownik warszawski).
- Karpluk M., *Słownik Jana Cervusa z Tucholi, opracowała M. Karplukówna*, Wrocław 1973.
- Karpluk M., Recenzja książki I. Kwileckiej i H. Popowskiej-Taborskiej, *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Język Polski LIX, 1979, s. 300-302.
- Karpluk M., Recenzja książki: *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy. Wersja polsko-łacińska. Część I (A-G)*, opracowały E. Kędelska, I. Kwilecka, A. Łuczak, Warszawa 1999, Język Polski LXXXII, 2002, s. 225-226.
- Katalog rękopisów staropolskich Biblioteki Kórnickiej XVI-XVIII w.*, t. I, opracowali R. Marciniak, M. Muszyński, J. Wiesiołowski, Wrocław 1971.
- Kaweczka Z., *Materiały do katalogu inkunabułów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza*, Poznań 1960.

- Kędelska E., *Bartłomiej z Bydgoszczy a Lactifer Vodňanskiego*, SFPS 24, 1987, s. 47-61.
- Kędelska E., *Łacińsko-polskie słowniki drukowane pierwszej połowy XVI wieku i ich stosunek do źródeł czeskich*, Wrocław 1986.
- Kędelska E., *Nieznane edycje słowników: Mymera z 1530 r. i Mureliusza z 1526 r.*, SFPS 37, 2001, s. 61-79.
- Kędelska E., *Nowa edycja Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 35, 1999, s. 41-53.
- Kędelska E., *Pierwsze drukowane słowniki łacińsko-polskie jako źródła Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 25, 1989, s. 31-45.
- Kędelska E., *Polska terminologia medyczna w słownikach Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 17, 1978, s. 95-104.
- Kędelska E., *Przydatność łacińsko-polskich wokabularzy do badań językoznawczych – zalety i ograniczenia*, [w:] *Leksyka słowiańska na warsztacie językoznawcy*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, Warszawa 1997, s. 117-125.
- Klemensiewicz Z., *Historia języka polskiego*, t. II, Warszawa 1985.
- Kuraszkiewicz W., *Słowniki w Polsce XVI w.*, [w:] *Fragen der polnischen Kultur im 16. Jahrhundert*, Giessen 1980, s. 83-110 (przedruk w: tegoż, *Polski język literacki*, Warszawa 1986, s. 730-753).
- Kwilecka I., *Nieznany zbiór słownictwa polskiego pióra Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Język Polski* LII, 1972, s. 252-261.
- Kwilecka I., *Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy odnaleziony*, *Język Polski* LII, 1972, s. 180-182.
- Kwilecka I., *Studia nad staropolskimi przekładami Biblii*, Poznań 2003.
- Kwilecka I., *Warsztat pisarski Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 23-36.
- Kwilecka I., Kędelska E., *Z prac nad nową edycją „Słownika” Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 17, 1978, s. 123-143.
- Kwilecka I., Popowska-Taborska H., *Bartłomiej z Bydgoszczy, leksykograf polski pierwszej połowy XVI w.*, Wrocław 1977.
- Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, Wydanie III fotooffsetowe, t. I-VI, [Warszawa] 1951.
- Łopaciński H., *Najdawniejsze słowniki polskie drukowane*, *Prace Filologiczne* V, 1899, s. 393-454, 586-605.
- Łoś J., *Początki piśmiennictwa polskiego. Przegląd zabytków językowych*, Lwów 1922, s. 124-125.
- Łuczak A., *Łacińskie osobliwości leksykalne w obu wersjach łacińsko-polskiego Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy*, SFPS 30, 1993, s. 59-67.
- Łuczak A., *Jeszcze kilka słów o Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy z pierwszej połowy XVI w.*, *Eos. Commentarii Societatis Philologiae Polonorum* LXXXVI, 1999, s. 325-337.

- Machek V., *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957.
- Mały słownik zaginionej polszczyzny*, pod red. F. Wysockiej, Kraków 2003.
- Mamotrekty staropolskie*, opracowali W. Żurowska-Górecka i V. Kyas, cz. I-III, Wrocław 1977-1980.
- Niermeyer J.F., *Mediae Latinitatis lexicon minus*, Leiden 1976.
- Nomenclator, selectissimas rerum appellationes tribus linguis, Latina, Germanica, Polonica explicatas indicans, in usum scholarum Borussicarum et Polonicarum*, Toruń 1591.
- Novotný A., *Biblický slovník*, t. I-II, Praha 1992.
- Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr. Jakuba Wujka T. J. z roku 1593. Wstępem i uwagami poprzedził ks. dr W. Smereka*, Kraków 1966.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, oprac. Zespół pod red. ks. M. Petera i ks. M. Wolniewicza, t. I-IV, Poznań 1991-1994 (tzw. Biblia poznańska).
- Plezia M., *Dzieje leksykografii łacińskiej w Polsce*, [w:] *Słownik łacińsko-polski*, pod red. M. Plezi, Warszawa 1959, s. V-XXXIV (przedruk w: tegoż, *Z dziejów filologii klasycznej w Polsce*, Warszawa 1993, s. 41-84).
- Popowska-Taborska H., *Z badań nad dawnymi i obecnymi zasięgami wyrazów*, *Język Polski* XLII, 1962, s. 280-286 (przedruk w: tegoż, *Szkice z kaszubszczyzny. Dzieje, zabytki, słownictwo*, Gdańsk 1987, s. 115-120).
- Popowska-Taborska H., *Czy słownik Bartłomieja z Bydgoszczy jest zwykłą kompilacją wcześniejszych zbiorów leksykalnych?*, *Język Polski* LII, 1972, s. 173-180.
- Popowska-Taborska H., *Kształtowanie się polskiego szesnastowiecznego słownictwa literackiego w świetle badań nad Słownikiem Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Zeszyty Naukowe UJ, Prace Językoznawcze*, z. 42, 1974, s. 161-177.
- Popowska-Taborska H., *Dialektyzmy w Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 37-40.
- Popowska-Taborska H., Boryś W., *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*, Warszawa 1996.
- Quinque linguarum utilissimus vocabularius: Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae et Alemanicae, valde necessarius per mundum versari cupientibus ...*, Norymberga 1531.
- Rostafiński J., *Symbola ad historiam naturalem medii aevi*, t. I-II, Kraków 1900.
- Siatkowski J., *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*, cz. I, Wrocław 1965, cz. II, Wrocław 1970.
- Siatkowski J., *Bohemizmy w Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 41-58 (przedruk w: tegoż, *Czesko-polskie kontakty językowe*, Warszawa 1996, s. 97-114).
- Siatkowski J., *Czesko-polskie kontakty językowe*, Warszawa 1996.
- Slovník středověké latiny v českých zemích*, pod red. L. Varcla, Praha 1977 i następne.

- Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1952 i następne.
- Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, pod red. M. Plezi, Warszawa 1953 i następne.
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, pod red. M.R. Mayenowej, Wrocław 1966 i następne.
- Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, Warszawa 1953 i następne.
- Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego, t. I-VIII, Wrocław 1961-1996.
- Staročeská bible Drážďanská a Olomoucká*, wyd. V. Kyas, t. I-III, Praha 1981-1988.
- Strutyński J., *Polskie nazwy ptaków krajowych*, Wrocław 1972.
- Szmańda E., *Bernardyński ośrodek naukowy w Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 5-22.
- Szmańda E., *Przyczynek do życiorysu i działalności pisarskiej Bartłomieja z Bydgoszczy*, *Język Polski* LX, 1980, s. 331-338.
- Urbańczyk S., *Recenzja książki Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, *Język Polski* LX, 1980, s. 342-344.
- Urbańczyk S., *Słowniki i encyklopedie, ich rodzaje i użyteczność*, Kraków 1991.
- Vrtel-Wierczyński S., *Bartłomiej z Bydgoszczy*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. I, Kraków 1935, s. 315.
- Wanicowa Z., *Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisać”, „ziele” i „zielony”*, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 68-69.
- Wydra W., Rzepka W.R., *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1995.
- Zajda A., *Staropolska terminologia prawnicza (do 1500 r.)*, Kraków 1990.
- Zathey J., Reichan J., *Index studiosorum Universitatis Cracoviensis annis 1400-1500*, Wrocław 1974.
- Żurowska-Górecka W., *Słowniki polskie przed Bartłomiejem z Bydgoszczy*, [w:] *Bartłomiej z Bydgoszczy i jego dzieło*, Warszawa 1979, s. 59-69.

Wykaz skrótów źródeł i częściej cytowanej literatury

- Artomiusz – P. Artomiusz, *Nomenclator, selectissimas rerum appellationes tribus linguis, Latina, Germanica, Polonica explicatas indicans*, Toruń 1591 (zob. Bibliografia sv. *Nomenclator* ...);
- BB – Bartłomiej z Bydgoszczy;
- BFJP – J. Siatkowski, *Bohemizmy fonetyczne* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Budnego – *Biblia Slavica* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Leopoldy – *Biblia Slavica* ... (zob. Bibliografia);
- Biblia Wujka – *Biblia łacińsko-polska* ... (zob. Bibliografia);
- Bohemizmy – M. Basaj, J. Siatkowski, *Bohemizmy w języku polskim* ... (zob. Bibliografia);
- Brückner SE – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- Ca1585 – *Ambrosii Calepini Dictionarium* ... (zob. Bibliografia);
- Cervus – słownik łacińsko-polski w dziele J. Cervusa z Tucholi z 1531 r.: *Farrago actionum ciuilium Iuris Maydeburgensis*..., Kraków 1531 (według wydania M. Karpluk – zob. Bibliografia);
- Erz – słownik Bartłomieja z 1532 r. w edycji B. Erzepkiego (zob. Bibliografia);
- Geb – J. Gebauer, *Slovník staročeský* ..., i jego kontynuacja (zob. Bibliografia);
- Indeksy – M. Eder, W. Twardzik, *Indeksy do Słownika staropolskiego* (zob. Bibliografia);
- Lactifer – słownik łacińsko-czeski J. Vodňanského, Pilzno 1511;
- Lex – J. Mączyński, *Lexicon Latino-Polonicum ex optimis Latinae linguae scriptoribus concinnatum*, Królewiec 1564;
- Linde – S. B. Linde, *Słownik języka polskiego* (zob. Bibliografia);

- Mały słownik – *Mały słownik zaginionej polszczyzny ...* (zob. Bibliografia);
- Mamotrept – łaciński słownik biblijny J. Marchesiniego: *Mamotrectus* (korzystamy z wydania: Wenecja 1479);
- Mamstp – *Mamotrekty staropolskie ...* (zob. Bibliografia);
- Mu28 – słownik J. Murmeliusza z 1528 r.: *Dictionarius Ioannis Murellii variarum rerum ... cum Germanica atque Polonica interpretatione ...*, Kraków 1528;
- Mym28 – słownik F. Mymera z 1528 r.: *Dictionarium trium linguarum ...*, Kraków 1528;
- Mym41 – słownik F. Mymera z 1541 r.: *Dictionarius trium linguarum: Latine: Teutonice et Polonice ...*, Kraków 1541;
- NT Wujka – *Nowy Testament w przekładzie Ks. Dr. Jakýba Wýjka T. J.* (zob. Bibliografia);
- PorJęz – Poradnik Językowy;
- R – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1544 r. (dokładny opis glosowanego druku Reuchlina zob. Wstęp do t. I naszej edycji);
- RN – nomenklator w R;
- RKJ LTN – Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego;
- RKJ WTN – Rozprawy Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego;
- RTPNP – Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego;
- S – słownik Bartłomieja z Bydgoszczy z 1532 r. (dokładny opis rękopisu zob. Wstęp do t. I naszej edycji);
- SN – nomenklator w S;
- SEK – W. Boryś, H. Popowska-Taborska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (zob. Bibliografia);
- SFPS – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*;
- Slstř – *Slovník středověké latiny v českých zemích* (zob. Bibliografia);
- Sławski SE – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- Słowarz – słownik z 1532 r.: *Dictionarius seu nomenclatura quatuor linguarum. Latine, Italice, Polonice et Theutonice...*, Kraków 1532 (druk zaginiony; korzystamy z wypisów w pracy

- H. Łopacińskiego – zob. Bibliografia, a także z edycji drugiej: Kraków 1566);
- Słstp – *Słownik staropolski* (zob. Bibliografia);
- Słśr – *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce* (zob. Bibliografia);
- Słwarsz – J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego* (zob. Bibliografia);
- SP XVIw. – *Słownik polszczyzny XVI wieku* (zob. Bibliografia);
- SSS – *Słownik starożytności słowiańskich* (zob. Bibliografia);
- Symbola – J. Rostafiński, *Symbola ad historiam naturalem...* (zob. Bibliografia);
- Volckmar – *Dictionarium trilingue tripartitum ...* (zob. Bibliografia).

Wykaz skrótów ogólnych i znaków

- Acc. – biernik
 adv. – *adverbium*
 anat. – anatomiczne
 astr. – astronomiczne
 av. – *ad vocem*
 (bibl.) – biblijne
 bł. – błędnie
 bot. – botaniczne
 czas. – czasownik
 Dat. – celownik
 dem. – *deminutivum*
 dr – *dicitur*
 dzis. – dzisiejszy
 f., fem. – rodzaj żeński
 filozof. – filozoficzne
 Gen. – dopełniacz
 geogr. – geograficzne

- gram. – gramatyczne
i. – *id est*
 Instr. – narzędnik
 k. – karta
 k. tyt. – karta tytułowa
 Loc. – miejscownik
 łac. – łacina, łaciński
 m., masc. – rodzaj męski
 md – margines dolny
 mg – margines górny
 mh – między hasłami
 ml – margines lewy
 mp – margines prawy
 muz. – muzyczne
 n. – rodzaj nijaki
 niem. – niemiecki
 Nom. – mianownik
 oryg. – oryginał
 os. – osoba
 plur. – liczba mnoga
 pol. – polski
 por. – porównaj
 praw. – prawnicze
 przym. – przymiotnik
 roz. – rozdział
 rzecz. – rzeczownik
 s. – strona
sc. – *scilicet*
 sing. – liczba pojedyncza
 S i R – zapis identyczny w obu źródłach
 (2×), (3×) – identyczny zapis powtórzony dwa lub więcej razy w S lub w R
 sv. – *sub voce*
 v – *verso*
 Voc. – wołacz
 wg – według
 wykł. – wyklejka (przednia lub tylna)
 zam. – zamiast

- zob. – zobacz
- zool. – zoologiczne
- ... – tekst opuszczony
- (?) – niepewne
- (!) – tak w oryginale
- ; – oddziela kolejne hasła lub odcienie znaczeniowe podane w łapkach ‘...’
- 1), -2), -3)... – kolejne znaczenia
- [ ] – wariant hasła nieobecny w oryginale
- ( ) – uwagi i objaśnienia wydawców
- { } – dopiski Bartłomieja do hasła drukowanego w R
- <> – uzupełnienia od wydawców
- ‘...’ – znaczenie

**Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy
– hasła od Plemię do Pytlowany**

PLEMIĘ plemya (!) *propago, gnacio* S 124v; plemyą *propago* {*gnacio, posteritas, genus*} R B₆; plyemyą *semen* S 141v; Syemyą, plemyą, Rod, pocolenye *semen* R F₁; *semen, honeste exponatur i. plyemyą, pocolyeny, genealogia idem* SN 250v; *semen, exponatur honeste plemyą, pocolenye, Narod* RN I; plemyą *prosapia et hec prosapies i. progenies, generatio* R B₆v; Corzen *radix, fundamentum, progenies* pocolenye, plemyą R C₄ (md); plyemyą *soboles i. progenies, sc. filius vel filia {successio}* R G₁v. Zob. **LUD, NARODA**.

PLENNY ‘urodzajny, obfity’ plenne zboze *luxuriosa frumenta* R s₃v (md); plyenne są *luxuriant segetes i. abundant nimis* R Q₆ (mg; av. *luxurio,-are*).

PLESZ ‘tonsura, oznaka stanu duchownego’ plyessh caplanski *clerica dr corona clericorum rasa* R g₆.

PLEŚĆ ‘splatać’ plyesch *necto,-ere i. ligare* S 227 i R Q₈v; plyesch *plecto,-ere ... ex virgis aliquid componere* S 230v (por. vplyesch kossik R S₁); *complico,-are {sportulas facere plyesch rogoze}* R N₂; czo vyanky plecy *coronaria mulier* R h₆ (mp). Zob. **OPLEŚĆ, PLECIE NIE, PLECIUCH, ROZPLEŚĆ, SPLEŚĆ, UPLEŚĆ**.

PLEŚĆ SIĘ ‘wikłać się, wplatać się w coś’ plyesch są *implico,-are* R P₆ (md) (por. Słstp sv. Pleść, Pleść się). Zob. **CZYNIĆ SIĘ, SPLEŚĆ SIĘ**.

PLEŚNIEĆ plyesnyecz *muceo,-ere* R Q₈ (mp). Zob. **OPLEŚNIAŁY, SPLEŚNIAŁY**.

PLEŚNIWY – 1) ‘spleśniały’ plyesznyvy *mucidus dr a mucus, mucorosus idem spleсныaly, ut mucidus panis spleсныaly* S 93v; plesnyvy *acernus* R a₄ (ml); – 2) ‘o maści końskiej: siwy (Erz: „cisawy”)’ plyesnyvy *peculus equus* S 109v; plyesznyvy kon *peculus equus* R z₂ (md).

PLEŚŃ plyeszn *mucor dr sordes in vino et aqua, mucus, vel i. quedam lanugo in pane viciato aut in carnibus putredo ex vetustate, muffa idem in vino* S 93v; plyeszn *mucus est lanugo quedam vel putredo in {carnibus} pane ex vetustate proveniens* R v₂; plyeszn *vel vilkosc z uligo dr naturalis humor terre ab ea nunquam recedens, sed ei semper inherens, quasi inseparabile accidens* S 172; vylkosc z, plyeszn *uligo* R L₃; plyeszn *glis, glidis i. muffa panis aut vini* R n₈v (ml; av. *glis,-ris, quoddam genus murium ..., item a glisco,-cis hec glis, glidis, id est mufa panis vel vini*); quasznoszcz, czyrzpkosc z, plyeszn *acor dr corruptio vini {vel pomorum}* R a₄; plyeszn, oleove drozdze *amurca ..., fex olei inferior* R b₇v; plyeszn *zrucyc z abacero,-are, acorem seu mucorem vini aut panis immundi auferre, eiicere, mundare* R M₁v (ml).

PLEURA ‘choroba, której objawem jest ból w boku; zapalenie opłucnej’ *pleura pleuresis est dolor lateris acutus cum febre et sputo sanguinolento* R A₄ (por. boczny ból, Strzekanye wbokv R A₄ (mg)). Zob. **BOCZNY, BOL, NIEMOC.**

PLEWA ‘łuska ziarna, odpady przy młóceniu’ *plyeva palea, paleola diminutivum, est frumentorum a pabulum* S 105v; Rzzysko, *pleva, Sloma palea* R y₂; *yaŋczyenna pleva gluna, gluna est folliculus ordeï grani frumentarii* S 65v; *yaŋczyenna pleva gluma, gluna i. decorticatus folliculus ordeï grani* R n₈v (md); *yagyelne plevy aceris* R a₃ (mp); *acerosus panis, a<cerosum> frumentum* *splyevamy* R a₃ (mp) (por. łac. hasło w S 3v: *aceris dr palea miliacea, inde acerosus et frumentum acerosum i. immundum, non sine paleis, et panis acerosus i. cum paleis* – bez odpowiednika pol.). Zob. **ŁUSKA, ŁUSCZYNA, MŁOTO, OTREBY.**

PLEWIĆ ‘wyrwać chwasty’ *plyevicz zyelsko vellico,-are* R V₆; *czy plyevye zyelska vellicans i. eradicans* R K₃v (ml); *czy plyevyą zyelsko stirpices* R G₆ (mp; av. *stirps*); *czy plyevyą stirpices* R T₇v (mh; av. *stirpo,-are i. evellere, eradicare*). Zob. **WYPLEĆ.**

PLEWNIA ‘szopa, miejsce na plewy’ *plyewnya palearia vel palearium, locus, ubi palee repomuntur* S 105v i R y₂.

PLĘSAĆ, PLĘSANE zob. **PLĄSAĆ, PLĄSANIE.**

PLFACZKA, PLFANIE zob. **PLWACZKA, PLWANIE.**

PLISZKA zool. *plisska corago, avicula* S 36; *plysska corago* RN IIIv; *pliszka phenicus, motacilla, cauda tremula, oriolus, avicula est cum rubea cauda* S 113v; *plisszka motacilla, oriolus, fenicus vel cauda tremula, cuius cauda semper movetur* RN IV.

PLON ‘dobytek; zdobycz, łup’ *substantia* stworzenie, *Gen. de diluvio, substantia eiam i. pylon* (bibl.) S 152; *substantia* Stworzenie *Gen. de diluvio, pylon, Bythnoszcz, gysnoszcz vel facultas bonorum gymyeny, fides est substantia zaclad* (bibl.) R H₂ (mg); *pylon manubie ... etiam dicuntur spolia, exuvie {rapine}, que {a} victis extrahuntur ... Manubie, spolia, rapine, res de preda manu collecte manubie dicte sunt, quia manibus detrahuntur i. vestes mortuorum, unde Ezech. XXXVIII,(13): Et diripies manubias infinitas {heretici}* przebrawy (bibl.) R s₆v. Zob. **BITUNK, ŁUP, PRZEBRAWY.**

PLUGAWY *deformis i. turpis ozadzony, quasi deorsum a forma, sc. pulcra ..., deformis, cui deest forma et spectat ad corpus, turpe autem ad crimen vel ad animum refertur {oshpaczony, vel destructus plyvgavy}* R i₆. Zob. **MIRZIONY, OŻADZONY, SZARADNY, ŻADNY.**

PLUSKWA zool. Blosszczyca, pluskva *cimex*, *vermis ex carne putrida nascens* R g_{3v} (md); pluszkwy *cimices* (Erz bł.: „*cinices*”) S 28.

PLUTWA zob. **PŁUTWA** ‘płetwa’.

PLWACZKA ‘choroba; flegma, katar’ flegma (Erz brak w części pol.-łac.), pľfaczka, Ryma *pituita*, *morbus est ex catarro proweniens* S 116v; pľfaczka *pituita i. humectatio sive infirmitas, que ex abundantia phlegmatis accidit* R A_{2v} (por. Mu28, s. 76). Zob. **PYPEĆ**.

PLWAK ‘często odpluwający flegmę’ plwak *pituitosus, qui sepe spuit* R A_{2v} (mg) (por. plwawlyvy S 116v).

PLWANIE ‘plucie’ pľfanye krwyą *hemoptisis, spuicio sanguinis* S 67v; plwanye krwyą *hemoptisis i. spuicio sanguinis* R o₃ (mp) (por. Mu28, s. 80); pľfanye *screacio* R E_{5v} (ml; av. *screa, pituita*).

PLWAWLIWY ‘często odpluwający flegmę’ plwawlyvy *pituitosus* S 116v (por. Mu28, s. 76). Zob. **PLWAK**.

PŁACENIE placzenye, wroczenye, przywroczenye *reditum* R C_{5v} (md; av. *reditus*). Zob. **PŁACIĆ**, **PŁAĆCA**, **PŁAT**.

PŁACH zob. **PLACH**.

PŁACHTA plachta *nebrida i. planeta ad induendum tempore sacrificii, vel qua lectus sternitur* S 96v; *nebrida i. planeta, que induebatur tempore sacrificii {vel i. plachtha lecti}* R v_{5v}; plachta, Czalvna, plothno *lintheum {mantile, sudariolum}* (bibl.) R r_{3v}; Czalvna, plachta *thoral vel lodex. Thoralia, omnia lecti stragula diversorum colorum* R J₃ (md). Zob. **DEKA**, **KORTYNA**, **OPONA**.

PŁACIĆ vrocicz, placzicz *reddo,-ere* S 232v; placzicz *reddo,-ere i. restituere, ipsi cuius erat dare {censum prestare przywracacz}* R S₆; *solario,-are i. in altum edificare aut plana tecta domorum facere. Solaria* Lethne syedzenya *vel linthea soli exponere* Byelicz na blyechv plothno *vel vectigal pro solo pendere* zapyszne placzicz R T_{6v} (ml); czo placzy *solutor est ille, qui solvit* R G₂; czo placzy (!) *pensionarius ... , qui pensionem reddit* (sv. *pensio*) R z_{3v}; czo placzy za robotą *mercedonius ... dominus, qui solvit mercedem operariis suis* R t_{4v}; placzчыe *reddite* (bibl.) S 232v; placzчыe *reddite Cesari etc.* (bibl.) R S₆ (md). Zob. **ODPŁACIĆ**, **PŁACENIE**, **PŁAĆCA**, **PŁAT**, **POPŁACIĆ**, **ZAPŁACIĆ**.

PŁACZ placz zelkanym *eiulatus i. ploratus vel clamor {fortis et amarus} pre dolore confusus* (bibl.) R k_{6v}; lkacz od placzv, Stąkacz, Strzekacz *gemo,-ere i. suspirare, dolere vel tristari* R P₃; lkayaczy od placzv *gemebundus* R n₆. Zob. **ŁKANIE**, **PŁAKAĆ**, **STĘKANIE**, **WYCIE**.

PLAĆCA ‘ten, kto daje zapłatę, skarbnik’ placzcza *prefectus erarii* S 121v i R B₂ (mp) (por. Mu28, s. 175, w roz. *Dignitatum secularium vocabula*). Zob. **PLACIĆ**.

PLAKAĆ plakacz *vagire leporum et puerorum* SN 257 (por. łac. hasło w RN V: *lepus vagit sicut homo* – bez odpowiednika pol.); plakacz zelkanym *eiulor,-ari i. flere, voce dolore manifestare* R O_{4v}. Zob. **LKAĆ, OPLAKAĆ, UPLAKAĆ SIĘ, WYĆ**.

PLASKI plaskyego nosza *nasutus, simus idem* S 96; plaskyego nosza *nasutus eciam i. simus* R v_{4v} (ml; av. *nasus*); *simus dr qui habet recurvum nasum* pitonoszy, *resimus* (! – zam. *simus*) plaskyego (!) nosza S 144; *simus i. curvus* plaskyego nosza S 143v; plaszka mysza y malovana *lanx* S 79; plaska myssa malovana *lanx est latus discus* R r₂; hastrich, czegła plaska, czo paviement pocladaya *stratum* R G_{6v} (md). Zob. **KRZYWONOS, NOSATY, ORŁOWATY, PITONOSY, PŁASKOWATY**.

PŁASKONOSY plaskonosy *resimus* R F_{7v} (ml; av. *simus*) (por. Mym28, k. 24v: *Simus*, Flachansicht, Płaskonosy). Zob. **KRZYWONOS, NOS, NOSATY, ORŁOWATY, PITONOSY**.

PŁASKOWATY ‘płaski, spłaszczony?’ plaskovatego (!) nosza *resimus* (!) R D_{1v} (md) (BB pomylił znaczenia dwu haseł łac. z Mu28, zob. Mu28, s. 52: *Simus*, Etwas das eyn flach nas hat, Nosu płaskyego; *Resimus, qui habet recurvum <nasum> sursum*, Eyner der eyn vberstulpte nasz hat, Który prątkowaty nosz ma; może przym. z Mu28 ma związek z wyrazem „praczek”, występującym u BB i Mu28). Zob. **NOS, PŁASKONOSY**.

PŁASKUR, PŁASKURA zob. **PŁASKUR, PŁASKURA**.

[**PŁAST** – tak Erz; zob. **PŁAST** ‘plaster miodu’].

PŁASZCZ plasz *mantellum* S 87 i R s₆ (mp); rzymska szata jako plasz *toga* S 160; kythel, Rzymska Shata jako plasz, Cechel (!) *toga* R J₅; plasz *pallium est speciale et insigne ornamentum archiepiscoporum, in quo plenitudo officii confertur* R y_{2v} (mg); dwoysta suknya (w oryg. oba wyrazy przekreślone), Shuba, Cabath riczersky, Sovyty plasz *diplois, duplex vestis ... et est vestis militaris* R k₁; *antependium altaris plasz vel pellicee Torlop vel Darmolyeg* R c_{2v} (mg). Zob. **DZIANICA, OPOŃCZA, POŁAWIE, POŁAWNIK**.

PŁASZCZYK plaszcyk *amiculum dr mitra virginalis vel dr pallium lineum meretricum* S 8v; plaszcyk *amiculum {vel dr mitra lata mulierum* Canya} R b₇; plascik *manticulus i. parvus mantellus* R s₆.

PŁAT – 1) ‘opłata, zapłata; dochód, zysk; czynsz; podatek’ *plath census i. pecunia, facultas descripta publice vel estimata* S 26; *plath, czynsh census,*

pecunia, facultas descripta publice vel estimata ... , vel census est pensio, que solvitur de proventibus R f_{7v}; *plath redditus i. lucrum, merces, fructus, vectigal, prestacio, census* S 130; *plath, dochod roczny redditus* R C_{5v}; *pewny plath redditus fixus* R C_{5v} (md); *czynsz, plath pensio ... precii solucio, tributum, precium, quod datur pro agro ad pensionem ... conducto* S 110v i R z_{3v}; *emphiteota dr qui agrum conduxit vel accepit ad tempus colendum vel meliorandum sub certo precio, ut seu solvatur pensio plath seu census in pecunia vel avena* S 48; *emphiteota et emphyteoteca, qui rem accipit in emphyteosim* {opyekalnyk qui agrum conduxit ad tempus colendum et meliorandum sub certo precio, ut solvatur pensio plath in avena vel in pecunia} (sv. *emphyteosis*) R k₈; *roczny plath, Czynsh annua pensio* R c₂ (md); *zasluzeny, zaslug, zaplata, plath, Czynsh, Cramarstwo merces* R t_{4v}; *plat stipendium dr lucrum, precium, fructus laboris* R G₆; *vyelky plath feodolium* S 58; *vyelgy vyezchny plath feodolium* R m₆ (mg); *volny vyezchny plath feudum* R m₆ (mg); *plath davacz penso,-are* R R_{5v}; – *plathy redditus annui dicuntur, quia singulis annis redeunt* (sv. *redditus*) S 130; *dochody, plathy annui redditus, qui quotanne (?) dantur* R c₂ (md); *pensiones plathy, precium, exolucio, tributum* R z_{3v} (md); – 2) ‘kawałek tkaniny’ *plath sukna vel plathek pannus ... , inde panniculus i. parvus pannus* R y_{3v}. Zob. **DAŃ, MAŃSTWO, PŁACIĆ, PŁAĆCA, PŁATNY, POBOR, ŻÓŁD.**

PŁATEK ‘mały kawałek tkaniny’ *plath sukna vel plathek pannus ... , inde panniculus i. parvus pannus* R y_{3v}; *plathek pictacium, panniculus, qui precordiis aut capiti dolenti apponitur, pitima idem* R z_{8v} (md; av. *pictacium ... dr illa corii particula, que solee repetiate insuta est* oclad; por. *Lactifer: pictacium ... dr illa corii particula, que solee repeciata insuta est* Fleczek, *zaplata*); *plagilla et hec plagella ... i. parva plaga* {*linteolum*} *platek vel Pomek* R A₃; *plathek instite etiam ... sunt parve linteole, que mortuum involvunt, unde Joh. XI, (44) (bibl.)* (sv. *instita*) R p₈ (por. *povoynyk* S 75v i R p₈). Zob. **CHUSTA, OKŁAD, PŁOTNO, POWOJNIK.**

PŁATNIERZ ‘płatnerz, wytwarzający zbroje’ *platnyerz armifex* S 14; *plathnyerz armifex* R c₈ (mg); *plathnyerz laminarius faber* S 79 i R r₂ (md); *plathnyerz czo zbroią vypravya politor armorum* R A₅ (md) (por. *Myeczcz* S 118v). Zob. **MIECZERZ.**

PŁATNY ‘cenny, kosztowny’ *Czacz, zaclad plathny bravium ... , munus, premium cursus* {*velocissimi*} ... *paratum, acquisitum vi et virtute* R e_{3v}. Zob. **CZACZ, PŁACIĆ, PŁAT.**

PŁAWAĆ (?) zob. **PŁYWAĆ.**

[PŁAWIĆ] zob. PRZEPLAWIĆ.

PŁEĆ plecz, poglovye *sexus* S 143; plecz, oboye poglovye *sexus* R F₅v (ml); plecz *complexio eciam i. natura vel dispositio* S 32v; mąszczyńskyej plczy parobek *vel* chłopyecz, samyecz *masculus* S 87v; chłopyecz, Mąsskyey plczy, Samyecz, Parobek *masculus i. masculini sexus* R t₁ (md).

[PŁETWA] zob. PŁUTWA.

PŁOCHA 'narzędzie tkackie, grzebień tkacki' plocha *fluxorium* S 59v; plocha *fluxorium textorum* R m₈ (mp); plocha *pecten est instrumentum pectendi caput vel texendi* S 109v (por. grzebyen R z₂); plocha *trama est filum inter stamen discurrens vel instrumentum textricum, quod est inaequale* S 162; plocha *trama ... etiam dr quoddam instrumentum textricum, quod inaequale est* R J₆v; Crossna *vel* plocha *textorium* R J₂ (mp); *bardum* plocha *textorum* R d₆v (md). Zob. GRZEBIEŃ, PŁOSZNY.

PŁOCHY 'szybki, dziki, niespokojny – np. o koniu' plochy *rapidus i. ve-lox vel rapax cum impetu currens* R C₄v; plochy *cespicator equus* S 27; plochi abo czo są potyka *cespicator equus* R g₁v (ml); *cespito,-are* plochym bicz, *i. fodere, cadere, offendere* pothknąncz S 213v; plochim bicz, podknąncz (!) są *cespito,-are* R M₈ (md) (por. Mu28, s. 38). Zob. BYSTRY, KOŃ, KUROPŁOCH.

PŁOCICA zool. 'ryba' plocicza *rubiculus, piscis* S 133v; plocicza abo Carass *rubiculus, piscis* R D₃v (md); Carassy (Nom. sing.) *vel* plocicza *rubiculus, rumbus* RN IIIv; plocicza *thechna vel teichna* RN IIIv (por. plothka *theichna, piscis* S 158). Zob. PŁOTKA, RYBA.

PŁOCIENNIK 'wytwórca lub sprzedawca płótna' plocyennyk *lintearius, linteo idem* S 82v; plocyennyk *lineo, lintearius, linista* R r₈ (mp) (por. Mu28, s. 185 i Mym28, k. 14). Zob. PŁOTNO.

PŁOD 'płód, potomstwo' plod *conceptus* S 32v; *conceptus* plod *i. femine partus* R h₂ (mp); plod, dzyeczy *proles* R B₅v.

[PŁODNO] zob. NIEPŁODNO.

PŁODNY plodny, rodzajny *fecundus* S 57; plodny, Rodzayny *fecundus* R m₄v; owocny, plodny, Szepcyony Sad *pomiferus ortus* R A₅ (mp); cyelna crova, plodna *feta vacca* (bibl.) R m₆ (mg). Zob. JAŁOWY, NIEPŁODNY, NIEŻYZNY, ROZPŁODZONY.

PŁODZENIE Szepcyenye, szadzenye, plodzenye *plantacio* R A₃ (mp); Curewstwo, plodzenye cyelesnoscy *fornicatio* (bibl.) R n₁.

PŁODZIĆ plodzicz, Sadzicz, Szepicz *planto,-are* R S₁; *fecundo,-are i. fecundum facere* {i. *fetum facere*} {plodzicz, rodzicz *abundare*} R O₈; plo-

dzicz, ocyelicz syą *feto,-are i. parere, generare* R O_{8v}; plodzycz *ubero,-are* R V₆. Zob. **ROZPŁODZIĆ**.

PŁOMIENNY plomyenny *flameus* S 59 i R m₈ (md).

PŁOMIENŃ plomyen *flamma* R m₈; plomyen *piramis i. flamma ex igne ardenti* R A₂ (mp; av. *pyrama*). Zob. **OGIEŃ**.

PŁONIA 'błonie, równina' *spacium dr distantia vel intervallum vel intercapedo ... , inde hec spaciositas* plonya R G₃. Zob. **BŁONIE**.

PŁONKA 'młoda roślina, pęd' *plonka arbustum i. locus, ubi crescunt arbores, vel dr novella arbor et tenera, in qua insercio fieri potest* S 13; *plonka arbustum eciam i. arbor novella* S 13 (av. *arboretum*); *plonka, rosczka arbustum etiam dr quandoque arbor novella* R c₆; *plonky, Latoroszly plantaria i. plante* R A₃ (mp). Zob. **GAŁĄZKA, LATOROSŁKA, SZCZEP**.

PŁONNY 'dziki, nie szczepiony – o roślinach' *plonna olyva oleaster i. silvestris oliva vel olea* R x_{5v} (por. *plova* (!) *oliva* S 101v); *plonna fyga, Jalova morva, vyrzbye, Topolya sycomorus* (bibl.) R F₆. Zob. **JAŁOWY**.

PŁONY 'dziki, nie szczepiony – o roślinach; kwaśny, cierpki, niesmaczny' *plova* (!) *oliva oleaster dr silvestris oliva vel olea* S 101v (por. Mym41, k. 19v: *Oleaster*; *wilder olbaum, Płoua* (!) *oliwá*; w Mym28, k. 20v: *Dzika oliwa*); *plone vyno grestum* (!) S 66 (por. Słownik 1566, k. F III: *Agrestum*, *Agresto*, *Płoné* *wino*, *Schlecht wein* – w roz. XXVI, *de Pane, Vino, et omnibus comestibilibus*).

[PŁOŃ] zob. **PŁONIA**.

PŁOSA zob. **PŁOZA**.

PŁOSZNY (lub **PŁOŚNY**?) 'dotyczący płochy – grzebienia tkackiego' *plosshna szcotka dentrix* R i_{6v} (md). Zob. **PŁOCHA**.

[PŁOSZYĆ] zob. **KUROPŁOCH, PŁOCHY**.

PŁOŚNY zob. **PŁOSZNY**.

PŁOT *maceria i. sepes* *Ploth*, *lyepyona scyana in ortis aut vineis vel murus sine cemento* R s₄ (mg); *ploth sepes i. munitio de spinis vel lignis* R F₃; *parkany, plothy septa* R F_{3v} (mh; av. *septum*). Zob. **MUR, PRZEGRODA, ZAGRODA**.

PŁOTKA zool. 'ryba' *plothka theichna, piscis* S 158 (por. *ploczicza thechna vel teichna* RN IIIv). Zob. **PŁOCICA, RYBA**.

PŁOTNO *plachta, Czalvna, plothno linteum {mantile, sudariolum}* (bibl.) R r_{8v}; *plothno tela* R H₆ (mg); *vthkane plotno inferta tela* R p₇ (md; av. *infertum, vinum, quod altari {pro sacrificio} offertur vel libatur et dr ab in et fertum, quod est oblatio quedam, vel derivatur tamen ab infero, infers*) (u BB

może bł. *inferta* zam. *inserta* z Księgi Wyjścia 26, 5 – por. Słstp sv. Utkać); Czvelich, presciradlo (!), plothno *syndon* {*sindo*} (bibl.) R F₈; vtkacz plothno *inferre telam* R P_{6v} (md); Thkacz plothno *texo,-ere ... et texto,-are i. sepe texere* R V₃; praczka abo czo byely plothno *candidatrix i. lotrix, que lavat pannos* R f₁ (mh; av. *candidarius*); *candido,-are* pracz vel byelicz plothno, chvsty vel *pelles dealbare* Lyessh dzyalacz R M_{6v} (md); *solario,-are i. in altum edificare aut plana tecta domorum facere. Solaria* Lethne syedzenya vel *lintea soli exponere* Byelicz na blyechv plothno vel *vectigal pro solo pendere* zapyzne placzicz R T_{6v} (ml); podrapacz, Nacyeracz cyalo plothnem szvrovym *frico,-are i. unam rem superadducendo exasperare cum alia* R P₂.

[PŁOWY] zob. PŁONY.

[PŁOZA ‘płaz, płaza’ *reptilis* – tak Erz, bł.; zob. PŁOZAĆ].

PŁOZA (lub PŁOSA) ‘część pług’a’ *plossy dentale dr illud, in quod inducitur vomer quasi dens* R i_{6v}. Zob. KROJ, LEMIESZ.

PŁOZAĆ ‘pełzać, czołgać się’ *lazicz, plozacz, czolkacz po zyemy repto,-are* R T_{1v}; *reptilis* gad ut *sunt serpentes et omnia animalia et vermes, quorum corpora repunt super terram* czo pozyemy lazy, ploza (Erz w części pol.-łac. bł. uznał wyraz „ploza” za rzecz.: „Płozza (płaz, płaza) *reptilis*”) S 131.

PŁOZAĆ SIĘ ‘pełzać, czołgać się’ *plozacz są po zyemy serpo,-ere ... corpore et ventre repere ... , proserpere* R T_{5v}. Zob. CZOŁKAĆ (SIĘ), ŁAZIĆ, SMYKAĆ SIĘ.

PŁOZAJĄCY ‘pełzający, czołgający się’ *plozaiące po zyemy serpentes aut illa reptilia sunt, que ventre et corpore reptant* R F₄. Zob. CZOŁKAJĄCY.

PŁUCA anat. zapalyenye *plvcz peripneumonia i. vitium pulmonis cum dolore* R z₅.

PŁUCNY *pluczna* abo *Denna* (‘żyła’) *salvatella vena* R D_{6v} (md); *pneumonia, dolor vel tumor pulmonis* {vel *peripneumonia* zapalyenye *pluczne*} R A₄. Zob. DENNY, GŁOŹNI, ODDYSZNY, PANIENSKI, STACIWNY, ŚLICZNY, WĄTROBNY, ZERWANY, ŻYŁA.

PŁUG karcz, *zyemya plugyem robyona rus i. villa, terra, ager* S 134; *zyemya zorana plugyem rus i. villa, terra, ager* R D₄. Zob. BRONA, LEMIESZ, RADŁO.

PŁUTWA (lub PLUTWA) ‘płetwa u ryby’ *pinna et penna* Skrzelya, *pluthwa in dorso piscis* R A_{1v} (mg; av. *pinna ... dr quod supereminet in dorso piscis, quod aliter dr notria*).

PLYNĄCY cyekaczi, plynący *labilis* S 78v.

PLYNAĆ plynacz, Czyecz *labo,-are* {i. *fluere*} R Q₃; plyvacz, plynacz *fluo,-ere* R P_{1v}; czo pod zaglyem plynne *velivola navis* R K_{3v} (ml). Zob. **OPLYNAĆ, PRZEPLYNAĆ, ROZPLYNAĆ SIĘ, SPLYNAĆ, WYPLYNAĆ.**

[**PLYNIENIE**] zob. **ROZPLYNIENIE, WYPLYNIENIE.**

PLYWAĆ plyvacz, plynacz *fluo,-ere* R P_{1v}; plyvacz na wodzye *fluito,-are* i. *supernatare* R P_{1v} (ml); czo plyva *natatilis* S 96; Czo plyva *natatilis* R V_{4v} (mg); plyval Corab *archa ferebatur* (bibl.) R O_{8v} (mh; av. *fero, ferre*); pliwala (? – możliwa lekcja: „plawala”) *ferebatur, Gen., de diluvio* (bibl.) S 220v. Zob. **SPLYWAĆ, WYPLYWAĆ.**

[**PLYWANIE**] zob. **SPLYWANIE, WYPLYWANIE.**

PNIAK pnyak *stirps i. radix, truncus* S 150v i R G₆. Zob. **PIEŃ.**

PO (łącznie ok. 50 razy) np.: znyenaczka, polyekkv, potrosshe *successive* S 249; zlyekka, polyekkv *paulatim* R Y₁; rozbyeracz po czlonkv *intercido,-ere, multa significat, dividere, perire* R Q₂ (md); gadaczstwo po znamyenyv zyemye rzeczy przyslich *geomancia* R n₇ (mg); mocroszcz po deshczy *substillum* R H₂ (mg); czo po zyemy chodzi *terrestre animal* S 157; vedług pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R C₆ (md; av. *regula est norma vivendi* {vel i. *linea*}); Czo Broną wloczy po roley *lirans* R r_{8v} (md); Brnącz po wodzye *transvado,-are* R V_{4v}; yszcz po zyto *frumentor,-ari* i. *frumentum colligere* R P₂; pyelgrzimovacz po goszczynye *peregrinor,-ari* (bibl.) S 229v; modla vissha po bodze *iperdulia, que fit persone singulari, ut virgini Marie* (sv. *latria*) S 79v; nadaremno, poproznyczy *frustra, adv. qualitatis, i. incassum, sine causa, sine effectu* S 244; po czasy, oszobnye *particulariter* S 247; po nyektorym czassye *revoluto tempore* (bibl.) R D₂ (mp; av. *revolutio*); po wshitky czassy *per singula momenta* (bibl.) R t_{8v} (mg; av. *momentum*); przed zalobą y po zaloby *ante et post querelam* R c₂ (md) i R C_{2v} (md; av. *querela*) (por. *Cervus*); cyothka po mathcze *matertera ... est soror matris mee* SN 250v; Cyothka po oycz *amita* RN I; itd.

POBICIE pobicye *conflictus i. bellum, pugna* S 33v i R h₃; wzburzenye, zwada, nyezgoda, pobiczye *sedicio est discordia, tumultus ad pugnam seu preparacio ad eam* S 141; Nyezgoda, zwada, Bycye, pobicye, wzburzenye *sedicio, tumultus ad pugnam* R E_{6v}; porasska, Rozlyanye krvye, Pobicye *strages, prostracio in bello* R G_{6v} (ml); Bycye, pobicye *cedes* R f_{6v}; Bytwa, zwada, pobicye *certamen* {*certamen, conflictus*} {*heretici*} R g₁. Zob. **BOJOWANIE, UBICIE.**

POBIĆ – 1) ‘uderzyć; zabić; zwyciężyć’ *deiicio,-ere* porazicz, pobicz, *auctoritate (?) depellere* R N₆v (ml; av. *deiicio,-ere*); pobicz, smagacz, stloczicz, zbicz *cedo,-ere i. verberare, ferire vel incidere* R M₇v; pobyl, podbył syą (!), Smagal, Stloczył *cesus est* (!) R g₁v (mg; av. *cesus i. percussus, incisus*); pobylłi swe nyepriacyelye (!) *in cede versati sunt* (bibl.) R f₆v (md; av. *cedes*); – 2) ‘pokryć deskami’ pobicz dach scudlamy, przikrycz dom dachowką *tego,-ere* R V₂v. Zob. **BIĆ**, **POBIJAĆ**.

POBIELENIE ‘otynkowanie’ *albarium* pobyelenye vapnem *in parietibus murorum* R b₃v (ml); pobyelenye, thynkovanye *litatura* R s₁ (md).

POBIELIĆ pobyelicz *albo,-are i. album facere* R M₃. Zob. **BIELIĆ**, **UBIELIĆ**.

POBIELONY pobyelyony *dealbatus* R b₃v (md; av. *album*); pobyelyona scyana abo potynkovana *decalicatus* (! – zam. *decalcatus*) *paries calce linitus, dealbatus, linitus* R i₅ (md). Zob. **BIAŁY**.

POBIJACZ ‘dekarz’ pobyacz dachow *tector* S 155v; pobyacz *tector domus* R H₅v (mh; av. *tectum*); pobyacz *tector domus* R V₂v (ml; av. *tego,-ere*). Zob. **GONT**, **POBIĆ**.

POBIJAĆ ‘pokrywać deskami’ gonthy abo skudly pobyacz *scindulo,-are, tectum domus cooperire* R T₄ (mp); czo dachy pobyya gonthy abo dranyczamy *sarcitectus* R E₂. Zob. **POBIĆ**.

POBITY ‘pokryty deskami’ pobyty dach gonty *scindulatum tectum* R E₄v (md; av. *scindula*).

POBOCZNIE pobocznye *lateraliter* S 245v i R X₈ (mg). Zob. **BOCZNY**.

POBOJ (?) ‘pokój, pomieszczenie’ *tristega i. camere a tris et tectum, bicamerate vel tricamerate, ut fuerunt in archa Noe, tristegum* Gen. poboy (bibl.) S 163 (Erz bł. łączy z sąsiednim hasłem łac. *tris*); poboy, Shachty *tristega* (bibl.) R J₈ (md; av. *tristegum dr locus tricameratus, unde in edificatione arce, ubi nos dicimus: Cenacula et tristega facies in ea, habet alia translatio: bicamerata et tricamerata {camera}*) („Poboy”, zapewne bł. zam. „pokoy”; inne źródła staropolskie w opisie arki Noego z Genesis 6, 16 mają „pokoj”; zob. Słstp sv. Pokój, zwłaszcza cytat z mamotrektu; por. też Lactifer: *Tristegum est locus tricameratus*, Pokog na tree przehrazeny. Zob. też łac. dopisek BB w R G₅ (md): *stega i. locus in navi contactus, i. tugurium, pristega, tristega idem* – bez odpowiednika pol.). Zob. **KOMORA**, **PODNEBIE**, **PODNEBIENIE**, **POKOJ**.

POBOR praw. ‘podatek, czynsz, danina’ pobor, szossh *exactio i. iniusta peticio. Exactio enim non est, ubi quis sponte solvit* S 53; pobor, Szosh,

Czyądza, dług *exactio magna* R l₆ (mg); pobor *contribucio* R h_{4v} (mg); pobor davacz *contribucio* R h_{4v} (md); pobor davacz abo poradlné *contribuo,-ere* R N₄ (md); Czyądzacz, vicyągacz, drączicz, Dacz (! – zapewne zam. „drać” ‘drzeć, zabierać’) pobor abo czopove *exigo,-ere* (bibl.) R O_{6v} (por. Lactifer: *Exactor i. iniustus petitor*, Kto wybijera dań anebo berni, dracz, nasylnijk). Zob. **CIĄDZA, CŁO, CYZA, CZYNSZ, DAŃ, MYTO, PŁAT.**

POBORCA poborcza *exactor, iniustus petitor* S 53 (av. *exactio*); poborcza, nasylnyk, drączny sylnyk *exactor i. iniustus petitor {debitorum}* R l₆; poborcza vel podskarby *questor ... , qui procurat tributa populi* S 128; *questor, tortor vel iudex maleficorum, vel poborcza qui exigit vectigalia* Czelnik, podskarby *i. prepositus publice pecunie, vide Calepi.* R C₃ (md); poborcza, Celnyk, zły czlovyek, yawnogrzesyk *publicanus dr conductor vectigalium vel rerum publicarum, vel exactor publicorum vectigalium aut publicorum lucrorum* (bibl.) S 126; yawno grzesnyk, Czelnik, poborcza *publicanus* (bibl.) R B₈; poborczą abo Czelnikyem bicz *publico,-are, de re publica curam gerere* R S_{4v} (md).

POBOŻNIE pobożnye, zakonnye *pie vivere i. iuste* R Y_{1v} (mp). Zob. **NABOŻNIE.**

POBOŻNOŚĆ pobożnoscz, pobożna, sluszhna rzecz *pietas aliquando accipitur pro cultu divino ... vel dr religio vel fides Christiana ... vel i. fidei devocio* (bibl.) S 115; pobożnoscz, pobożna rzecz *pietas i. cultus divinus, fidei devocio, religio, fides Christiana* (bibl.) R A₁ (mg). Zob. **NABOŻEŃSTWO.**

POBOŻNY pobożnoscz, pobożna, sluszhna rzecz *pietas aliquando accipitur pro cultu divino ... vel dr religio vel fides Christiana ... vel i. fidei devocio* (bibl.) S 115; pobożnoscz, pobożna rzecz *pietas i. cultus divinus, fidei devocio, religio, fides Christiana* (bibl.) R A₁ (mg). Zob. **NABOŻNY, NIENABOŻNY.**

POBRACĆ porąbicz, pobracz, vyssyecz drzevo *succido,-ere* R T_{8v}. Zob. **BRACĆ.**

[**POBRATYM** – tak Erz, bł.; zob. **POBRATYN**].

POBRATYN ‘pobratymca, rodak; krewny (?)’ przyacyel, pobratyn (Erz bł.: „pobratym”) *compatriota i. unius et eiusdem patrie* S 31v; przyacyel, zye-mek, po bratyn *compatriota i. unius et eiusdem patrie* R h_{1v}; pobrathyn *confrater ... et dicuntur confratres, quasi simul fratres, sive in ecclesia sive in alio loco vel consortio, sive etiam secundum carnem* R h_{3v}. Zob. **BRAT.**

POBUDZAĆ Strzec, pobudzacz, Czvcz *vigilo,-are* R X₁; czo pobudza stroze wnoczy *vigilator i. excubitor* R L₁ (mg) (por. pobudzcz S 170). Zob. **CZUĆ, ZBUDZIĆ.**

POBUDZENIE ‘podniecenie, wzburzenie’ skłonność, pobudzenie *passio anime* S 108v (mg); Skłonność, pobudzenie, Namyątność, zasmęczenie *passio anime* S 108v; skłonność, pobudzenie *passio anime* S 1; skłonność, pobudzenie, namyątność, zasmęczenie *passio* {*affectio, affectus, perturbacio*} R y₆; poruszenie, Nadchnienie, pobudzenie *instinctus i. instigatio, persuasio, stimulatio, incitatio* R p₈; pobudzenie *incitabulum, incitamen* R p_{5v} (ml). Zob. **CIRPIENIE, ŻAŁOŚĆ**.

POBUDZICIEL pobudzyciel bythvy *adagonista i. iniciator certaminis* R a₈. Zob. **POBUDŹCA**.

POBUDZIĆ poruszyć, pobudzić, nadchnąć *instigo,-are i. valde stigare* {*incitare*} R Q_{1v}; *concito,-are* przypozwacz *vel ad iram provocare* pobudzic R N₂ (mp); pobudzic *commonefacio,-ere i. admonere, instruere* R N_{1v}. Zob. **ZBUDZIĆ**.

POBUDŹCA ‘strażnik, wartownik’ pobudzca *vigilator* S 170 (por. czo pobudza stroze wnochy R L₁ (mg)). Zob. **POBUDZICIEL**.

POCAŁOWAĆ poczałowacz *osculator,-ari i. osculum dare* R R₄.

POCAŁOWANIE poczałowane *osculum* R x_{8v}; poczałowane *basium i. osculum* {*puclorum*} R d₇; poczałowane *suavium i. basium cum salina mixtum* R H_{1v}.

POCHLEBCA głozyk, pochlyepcza *adulator dr qui blanditur, sc. locutor ore et non corde* R b_{1v}; pochlyepcza *assentator, qui consentit in qualibet re* R d₂ (mg); pochlyepcza *assentator* R M_{4v} (md; av. *assentor,-ari*); *palpo, qui palpat ut cecus* czo macza *vel palpo dr adulator* {*blandus homo, blandiens, mulcens* pochlebcza} R y₃. Zob. **GŁOŹNIK (?)**, **LIZACZ**, **LIŻYGOŚĆ**.

POCHLEBOWAĆ ‘pochlebiać’ pochlebovacz *assentor,-ari* R M_{4v} (md); pochlebovacz *adulor,-ari i. assentiendo blandiri* R M_{2v}.

POCHODNIA pochodnya *fax i. teda, facula i. parva fax lucens, faciens lucem* S 56v; pochodnya *fax* R m_{4v}; pochodnya *facula i. parva fax* R m_{2v}; swyeczciz pochodnya *faculo,-are* R O_{7v} (mg). Zob. **GŁOWNIA**, **GŁOWNIK**, **ŁUCZYWO**.

POCHODZENIE pochodzenie, viplynyenye *emanacio i. processio, fluxus, Sap. 7, (25) (bibl.)* S 47v; pochodzenie, vyplynyenye *emanacio, emissio, processio, fluxus Sap. 7, sc. generacio, spiracio* (bibl.) R k_{7v} (md); pochodzenie *origo* S 103v (por. zdroy S 103v); pochodzenie *processio* S 123v i R B_{4v} (md); *derivacio, deviacio vel* pochodzenie *i. processio* R i₇ (mp). Zob. **ZDROJ**.

POCHODZIĆ viplivacz, pochodzicz, vicyecz *emano,-are i. extra manare, ebullire, procedere* R O₅; vyrvacz *derivo,-are et dirivo,-are differunt {aquam deducere, deflectere}*. Nam *derivare est quasi rivum de fonte ducere, sed dirivare est fontem in diversos fontes vel rivulos deducere* {originare pochodzicz} R O_{1v}; odeycz, postampicz (!), pochodzicz *procedo,-ere* {vide *Caleti*} R S₃; obchodzicz, pochodzicz *lustrō,-are i. ... circumire* R Q_{5v}; pochodzi *derivatur* S 217v; pochodzy, *vel sic*, tak iest *vel i.* stānd iest dovod podlug tich slow *sequitur* S 142v; pochodzy, Stānd iest, Thak iest, dovod vedlug tich szlow *sequitur* R T_{5v} (ml; av. *sequor,-i*); branye rzeczy pochodzi (!) *corelarium* S 36; dovodnye *vel i.* Stānd pochodzi *corelarie* R h_{5v} (ml); vyvodnye, dovodnye *vel i.* Stānd pochodzi *corelarie* R X₄ (mp); pochodzi *trahuntur* R V₄ (mp; av. *traho,-ere* {*levare, pertrahere, removere*}). Zob. **CHODZIĆ, ŁAZĘCZYĆ.**

POCHOPIĆ ‘pochwycić, ująć; zrozumieć’ *capio,-ere i. obtinere, invadere, circumvenire* {Pochopicz, vide *Calepinum*} R M₇ (por. Ca1585: *Capio,-ere ... capere mente, intelligere*). Zob. **DOBYĆ, JAĆ.**

POCHOPNOŚĆ ‘biegłość, bystrość, spryt, zdolność’ pochopnosc *capacitas* S 22v; pochopnosc, sprava (3×), dowczipnosc, nalog (Erz brak) *habitus i. aptitudo, abilitas, dispositio ad aliquem actum seu opus vel est quedam qualitas anime proveniens ex actibus frequenter iteratis* S 67. Zob. **DOWCIP.**

POCHOPNY ‘pojętny, zdolny, sprytny’ pochopny *capax* S 22v i R f_{1v}; pochopny, dowczyzny *abilis* R a₂ (md); pochopny, dowsczyzny *habilis* R o₂ (mp). Zob. **CHYTRY, DOMYŚLNY, OPATRZNY, ROZUMNY.**

POCHWA ‘przykrycie na konia lub część uprzęży końskiej, tzw. podogonie’ *gvnya*, pochva, deka *amphibalus ... est vestis {equi} circumpilosa et villosa* R b_{7v}; *postela i. corrigia, que sub cauda equi tenditur sicut antela, que ante tenditur. Et dr postela quasi post sellam et antela quasi ante sellam. Et secundum hoc potest dici sic: quodlibet ornamentum equi ante vel retro pochvy* R A_{6v}. Zob. **PODPIRSINY, POSZWA.**

POCHWALENIE pochvalyeny, chvalebnosc, znamyenytosz *preconium i. annunciatio preconis vel i. laus aut annunciatio laudis* S 121; vyslovyeny, pochvaleny, znamyanytoscy (!) powyadanye *preconium* R B_{1v} (md); poleczanye, zalyeczanye, pochvaleny *recommendacio* R C_{5v} (mg); vyslovicz, pochvaleny dzyalacz, znamyenytosz powyadacz *preconiso,-are, laudare* R S₂ (mp); polyeczicz, zalyeczicz, pochvaleny davacz, dzyalacz *recommendo,-are* R S₆ (mg). Zob. **CHWALENIE.**

POCHWATEM ‘szybko, gwałtownie’ czo pochvatem ye *tuburcinans i. raptim comedens* R K₁ (mp). Zob. **JEŚĆ**.

POCHWYCIĆ pochwyczicz, drapyezycz, vvyescz, zachviczicz *rapio,-ere* R S₅v. Zob. **PODCHWYCIĆ**.

POCHYBIAJĄCY ‘niepewny, błędzący, potykający się’ *nutabundus i. dubius et incertus* lyākaiący syą, pochibyaiący {*nutans, cadere incipiens* potika syą} R x₃v. Zob. **BEZPOCHYBNY**.

POCHYBIĆ ‘błądzić, mylić się; wątpić, wahać się’ lyākacz syą, Chwyacz syą, pochibicz, Vąnthpicz, Chovyeracz syą *nuto,-are* R R₁v (md); pochybicz, pothknać syą *vacillo,-are i. titubare, instabilem esse, tremulare, labare, trepidare {inconstantem esse, hesitare, dubitare} {vide Calepi}* R V₅; *vacillans* czo pochiby, *iacens* potikayący (? – możliwa lekcja: „potikaiyący”) syą *tremulus, dubitans, labens, instabilis* (bibl.) R K₂ (mg) (por. łac. hasło w S 164v: *vacillans i. tremulus ...*, *Job 4, (4)* – bez odpowiednika pol.; zob. też Słstp sv. *Pochybujący (?)*). Zob. **CHYBIĆ, POTYKAĆ SIĘ**.

POCHYBNIE ‘wątpliwie, niepewnie, dwuznacznie’ pochibnye *amphibolice* R X₃ (mh; av. *amphi, Greca prepositio, Latine dr circum vel dubium*) (por. pochylne S 241v). Zob. **POCHYLNIE**.

POCHYBNY ‘wątpliwy, niepewny, dwuznaczny’ pochybna rzecz *amphibolia dr dubiosa locutio dictionis vel sententie* R b₇v (por. pochylna rzecz *amphibologia* S 9). Zob. **BEZPOCHYBNY, POCHYLNÝ**.

POCHYLNIE ‘wątpliwie, niepewnie, dwuznacznie’ pochylne *amphibolice* S 241v (por. pochibnye R X₃ (mh)). Zob. **POCHYBNIE**.

POCHYLNÝ ‘wątpliwy, niepewny, dwuznaczny’ pochylna rzecz *amphibologia i. dubiosa locutio dictionis vel sentencie* S 9 (por. pochybna rzecz *amphibolia* R b₇v). Zob. **POCHYBNY**.

POCIASK ‘pogrzebacz’ pocyask, grzebło *carbotrax, tractula idem* S 23; grzebło, pocyask *carbotrax vel tractula* R f₃ (mg); crukva, pocyasz *rutabulum, instrumentum dictum a proruendo igne ut panes coquantur* S 134v; *rutabulum* Crukva, pocyask *ad proruendum ignem fornacis cum pistatur panis* R D₄v (ml); pocyasz *vertibulum eciam i. instrumentum, quo carbones vertuntur in fornace* S 168v; pocyask, Crukva *vel Mantew vertibulum idem est quod vertebra vel illud instrumentum, cum quo carbones vertuntur in fornace* R K₅; pocyasz *tractulus* R J₆ (md). Zob. **OŻEG, POGRZEBACZ, PRZYGRZEBADŁO, SZEROLC**.

POCIĄGAĆ praw. ‘pozywać, oskarżać’ pocyagacz *convenire debitorem* S 216; pocyagacz, pozvacz *convenire debitorem* R N₄ (mp). Zob. **POZYWAĆ**.

POCIĆ SIĘ poczicz syą *ferveo,-ere et fervo,-ere i. bullire, scatere, calefieri, estuare* {zagrzewacz syą *facere bullire vel i. irasci*} R O_{8v}; *sudus i. serenus, mundus, purus, et dr a sub et udus. Proprie quidem illud tempus serenum dr sudum, quod venit post pluviam* {*i. tempus serenum post pluviam*} ... *Item sudus componitur persudus i. valde sudus* czo syą poczy R H₃ (por. łac. hasło w R H₃: *sudatus ... i. sudus* – bez odpowiednika pol.). Zob. **POT**.

POCIECHA pocyecha *solacium* S 146 i R G_{1v}. Zob. **CIESZYĆ, POCIESZAĆ**.

POCIERANIE pocyeranye *intertrigo, confricacio pro sudore aut post sudorem, trasegacio idem* R q_{2v} (ml). Zob. **NACIERAĆ**.

POCIESZAĆ organysta, Spyevak, gąndzyecz, czo pocyesha, gąndzyecz *psaltes dr peritus in cithara vel organo* (bibl.) R B_{7v}. Zob. **CIESZYĆ, POCIECHA**.

POCZĄTEK grvnth, początek *fundamentum* S 62 i R n_{3v}; *caput i. superbia, Psalmus* (139,10): *Caput circuitus eorum, vel initium libri Psalmorum* początek R f_{2v} (mg); *causa* Sprawa, {*origo*} początek R f_{5v}; obiczay poczańthku vyvodzenya *ratio principiandi* S 128v i R C₅ (md); Spoczańthkv *e rivulo* R D₃ (mp; av. *rivus*); wrzeczach stworzonych naydzye początek y konyecz *processus in infinitum* R S₃ (md; av. *procedo,-ere*). Zob. **PRZODEK, PRZYCZYNA**.

POCZĄTNY (lub **POCZĘTNY**) ‘początkowy’ począthny *initialis* R p_{7v} (ml).

POCZEKAĆ *sustineo,-ere i. sursum tenere vel pati* {*vel poczekacz, sustine i. expecta*} {*znosicz, strzymacz suffragium*} R V₂; *zostancye, poczekay-cye manete* R Q₆ (mp; av. *maneo,-ere*). Zob. **CZEKAĆ**.

POCZESNOŚĆ ‘cześć, chwała’ poczesnosc, Cwalenye (!) *hiperdulia i. creaturis excellentibus cultus debitus, ut virgini Marie, vide sub dulia* R q₃ (mp); yawna poczesnosc *publica honestas* S 126 i R B₈ (mp). Zob. **CHWALENIE, CHWAŁA, CZEŚĆ, MODŁA, NIEPOCZESNOŚĆ, POCZLIWOŚĆ, UCZLIWOŚĆ**.

[**POCZESNY**] zob. **NIEPOCZESNY**.

POCZEŚNIE ‘szlachetnie, właściwie’ dobrze, poczesnye, własnye vrodzony *legittime natus* R r₄ (mg).

POCZET ‘cyfra, liczba’ ffigur i wselkyego pocztv *figure numerorum* S 58; ffigur i wshelkyego poczthv *figure numerorum* R m₇ (md); figur i wsselkyego poczthv *figure numerorum* RN (wykl. przednia) (por. Mym28, k. 43v). Zob. **CZYSŁO, LICZBA, LIDŹBA, RACHUNEK**.

POCZETNIK ‘rachmistrz’ poczetnyk *arithmeticus* (!) (Erz: „*arithmeticus*”) S 13v i R c₇v (mg) (por. Mu28, s. 178: *Arithmecticus* (!), eyn tzalmeister, Poczętnik (!)). Zob. **RACHOWNIK**.

POCZĘTNY zob. **POCZĄTNY**.

POCZLIWOŚĆ ‘uczciwość, honor; szacunek, uszanowanie’ *honestas publice iusticie, honestitudo* poczlyvoscz, *constitutum ecclesie, res facta propter publicam honestatem, quia sic iudicavit ecclesia esse honestum, quod nunquam consanguineus ducat sponsam sui consanguinei vivi vel mortui* R p₁v (mg); dzyalacz poczlyvoscz, vczlyvoscz *myecz revereor,-eri* R T₂. Zob. **POCZESNOŚĆ**.

POCZLIWY ‘uczciwy, szlachetny, czysty’ poczlyvi *honestus* S 70 (por. vczlyvy R p₁v); *pudens i. verecundus* {poczlyvy *castus, integer*} R B₈; vczlyvi, poczlyvi *reverens, valde verens vel honorans* R D₂. Zob. **SROMIĘZLIWY, UCZLIWY, WSTYDLIWY**.

POCZTA ‘upominek, dar’ pocztha *exenium dr munus parvum vel est quodcumque munus missum alicui* (bibl.) S 54; pocztha, Vpomynek *exenium dr munus parvum et quodcumque munus mittitur alicui* (bibl.) R l₆v; pocztha *obvencio* S 100v (Erz bł. „100”) i R x₄ (mp); pocztha *vel* darowne vyno *vinum honorarium, quo reges aut alii honorantur* S 170v; darowne (‘wino’) *vel* pocztha *vinum honoratum, quo reges honorantur* R L₁v (ml) (por. Mu28, s. 164); *precarium, donacio i.* pocztha R B₁v (ml; av. *precarium*); *precarium eciam* pocztha R B₁v (ml; av. *precarium*); poczthą dacz *obvenio,-ire* R R₂v (md); poczty, dari, vpomynty *davacz exequior,-ari, exequias facere et beneficia pro mortuis in exequiis convivari* R O₆v (mg).

POCZYNAJĄCY gram. poczinaiące *inchoativa sunt, sc. ferveresco, fervisco, ferbesco* (sv. *ferveo,-ere*) R O₈v; poczynayące *verba inchoativa* RN (k. tyt.).

POCZYRZNIĄŁY ‘poczerniały’ poczyrznyaly *subater i. aliquantulum ater i. niger* R H₁v. Zob. **CZARNY, CZERZNIDŁO, CZYRNIDŁO**.

POĆWIRDZĄĆ ‘potwierdzać, zapewniać’ poczyvrdzacz, dzyąkovacz *affirmo,-are* R M₂v (md). Zob. **ĆWIRDZIĆ, POTWIRDZIĆ, UĆWIRDZIĆ**.

POĆWIRDZAJĄCY ‘potwierdzający’ gram. poczyvrdzaiące (Nom. plur. n.) *racionales coniunctiones* R Y₃v (ml). Zob. **POTWIRDZAJĄCY, SPOJENIE, ZŁĄCZENIE**.

POĆWIRDZENIE ‘potwierdzenie, zapewnienie; wzmocnienie; przywi- lej’ poczyvrdzenye *privilegium dr ... privata lex et singularis ... i. prerogati-*

vum vel honor singularis S 123v; pravo, vvyācye, poczvyrdzenye *privilegium est lex privata et singularis, que ad unum pertinet vel ad paucos, et privilegium dr prerogativum vel honor singularis {exemcio} {privilegia i. leges privatorum seu exemtorum i. aliqua concessa contra ius}* R B₄; Byrzmovanye, poczvyrdzenye, poswyatczyenye *confirmacio* R h₃ (mp); poswyadczenye, poczvyrdzenye *confirmatio* R h₃; zmova, vmova, Tharg, poczwyrdzenye *pactum {zmova omnis contractus}* R y₁v; Sylā, poczvyrdzenye *vigor i. vivacitas, virtus, firmitas, fortitudo* R L₁. Zob. **ĆWIRDZENIE, SILNOŚĆ, ŚĆWIRDZENIE, UĆWIRDZENIE, UPEWNIENIE.**

POD (łącznie 25 razy) np.: pod *sub* R Y₄v; pod, od spody (? – może zam. „od spody”; możliwa też lekcja: „odspody” lub „odspod<z>y” ‘odspodź’, por. Słwarsz sv. Odspód) *subter et subtus, adverbia* R Y₄v (por. Lactifer: *Subter et subtus, adver. Zezpod*); pod *infra, adv. loci {deprese}* R X₇v; włoszi pod ramyenyem *subalares pili* S 152 (por. Mu28, s. 57); *preceptum negativum i. non facere* pod zakazany, *affirmativum i. facere* pod przikazany, *dzialacz (sv. preceptum)* S 121; pod zakazany *inhibitorie* R X₇v (ml); pod sepsczelnykyem (!) *subsolidati* R T₆v (md) (por. Cervus: *Subsolidati* pod szepszczelni-kiem); pod zaslonā *in enigmatē* (bibl.) R l₁ (md; av. *enigma*); pod przysyagā *sub attestacione* (bibl.) R d₃v (ml; av. *attestationes*); zagrozicz pod vyczną mākā *interminor,-ari* R Q₂ (mg); pod strozā *sub manu est* R s₆v (ml; av. *manus i. potestas*); pod zbroyā plach *vel Cabath thorax ..., lorica* (bibl.) R J₃; vesshky pod skorā *pedicilli* R z₂v (md); czo pod zaglyem plynye *velivola navis* R K₃v (ml); itd. Zob. **PODSPOD.**

PODAĆ podacz, szhaffovacz *{in tutelam et fidem ducere}*, przyczynycz sya, polyeczicz, poruczicz, zwyerzicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁. Zob. **DAĆ, PODDAĆ.**

PODAGRA (?) *artesis dr morbus artuum i. Podagra* (? – może wyraz łac.; por. Lamanye wnogach *podagra, quedam infirmitas pedum* R A₄v; Lamynoga *podagra est passio et dolor in articulis pedum, retractio pedum* S 118) S 14v.

PODAROWANIE podarovanye, vcztha, Rozmavyanye *collatio* R g₇v. Zob. **DAROWANIE.**

PODAWANIE praw. ‘prawo kolatorskie do nadawania beneficjów kościelnych’ podavanye *ius patronatus est potestas ad instituendum beneficium ecclesiasticum, i. collatura beneficii* S 78; *ius patronatus est autoritas sive potestas, quam patronus habet in libertum. Aliter ... est autoritas sive potestas proveniens ex beneficiis ante consecrationem ecclesie collatis {podavanye collatura beneficii}* R q₆. Zob. **PRAWO.**

PODAWCA praw. ‘kolator, świecki opiekun kościoła; dobroczyńca, obrońca’ podawcza *collator* S 30; *collator* podawcza *beneficii alicuius* R g_{7v} (ml); obroncza, dobrodzyey, podawcza, patron *patronus i. causidicus, advocatus vel defensor {in periculo}* R z₁.

PODBIĆ ‘poskromić, ujarzmić, pokonać’ podbicz, pod (w oryg. wyraz niedokończony) *subigo,-ere habet quattuor significationes, sc. cogere, impellere, acuere, supponere vel subiugare, quasi subitus agere* R T_{8v}; podbicz *subiugo,-are {sub mancipio habere}* R T_{8v}. Zob. **BIĆ**, **POBIĆ**.

PODBIĆ SIĘ ‘być zwyciężonym, pokonanym?’ pobyl, podbyl sąą (!), Smagal, Stloczył *cesus est (!)* R g_{1v} (mg; av. *cesus i. percussus, incisus*).

PODBRODEK anat. podbrodek (2×) *mentum dr ex quo mandibule oriuntur et iunguntur* S 89v; podbrodek, Czelyvscz *mentum* R t_{4v}; podbrodek *facetum* R n₃ (mp); zroscyenye podbrodka ku pyrsyam *emprostotonus* R k_{8v} (mg) (por. zroscyenye brodi ku pirshyam *emprosthotonus* S 48v; por. też Mu28, s. 73). Zob. **BRODA**.

PODCHWYCENIE ‘oszukanie, podstęp’ Oshukanye, podesczye, podchviczenye *circumvencio i. deceptio* R g_{4v} (ml); *surreptio est repentina et festina alicuius falsitatis suggestio {aut locutio pranthkoszcz} {verborum ex passione prorupcio, latens suggestio podchvyczenye}* R H₄. Zob. **CHYCENIE**, **DYBAĆ**, **DYBEM**.

PODCHWYCIĆ ‘podejść, oszukać; okraść’ oclamacz, złudnicz, podchviczicz, podeycz *circumvenio,-ire dr circumdare, stringere vel inculpare, decipere {insidiis decipere}* (bibl.) R M₈; pranthko podchviczicz *surripio,-ere i. latenter rapere, subtrahere, furari* R V₂. Zob. **DRAPIEŻYĆ**, **POCHWYCIĆ**, **ZACHWYCIĆ**.

PODCHWYTUJĄCY ‘potajemnie kradnący; podchwytliwy’ podchvytuyący *surripens i. latenter rapiens, furans vel pro falso suggerens, a surripio,-is* S 154v. Zob. **CHWYTACZ**, **DRAPIEŻNIK**.

PODCZASY ‘nadworny urzędnik lub służa podający napoje’ podczasz *suppincerna* S 154; podczashy *suppincerna* R H₄ (md); podczasz *acaliculis, indecli., i. pincerna vel custos vel magister calicum* S 3v; podczashy (!) *acaliculis, indecli.* R a_{2v}; podczashy *acaliculis i. custos vel magister calicum* (sv. *acommentariis*) R a₄; pan podczasshy *a caliculis i. pincerna calicum* RN (wykl. przednia). Zob. **CZASZA**, **CZASZKA**.

PODCZOS ‘łodyga, młody pęd kapusty’ podczosz *cabucium* S 21; podczoss *cabucium caulium* R e_{4v} (md). Zob. **KAPUSTA**, **ODMŁODEK**.

PODDAĆ poddacz, podlozicz *submitto,-ere* S 236. Zob. **DAĆ**, **PODAĆ**.

PODDAĆ SIĘ *submitto,-ere i. latenter mittere vel* poddacz sya (!) S 236; przewrocycz, podrzucicz *subiicio,-ere ... Et etiam subiicito,-are invenitur pro eodem sensu, sc. pro supponere* poddacz syą R T₈v; poddacz syą, podlozicz, podrzucicz *summitto,-ere* R T₈v (ml); poddacz syą *prestiuo,-ere* (!), nye poddavay syą *non prestituas* (!), *vide Calepi* R S₃ (md) (BB pomylił łac. czas. *praestituere* z *prostituere*; por. cytat biblijny z Księgi Kapłańskiej 19,29 zamieszczony w Słstp sv. Poddawać, Poddawać się: Nye poddavay ... dziewczki swey kv nyecistocze (*ne prestituas filiam tuam*) BZ Lev 19,29); nye poddal syą *non posuit se* R S₁v (ml; av. *pono,-ere*).

PODDANY *submissus* S 152; poddany, Spuszczony na dol, podrzuczony, przypuszczony *submissus, deiectus, humiliatus* R H₁v (md); poddany ku brzemienyv *subiugalis* R H₁v.

PODDAWAĆ SIĘ poddacz syą *prestiuo,-ere* (!), nye poddavay syą *non prestituas* (!), *vide Calepi* R S₃ (md) (BB pomylił łac. czas. *praestituere* z *prostituere*; por. cytat biblijny z Księgi Kapłańskiej 19,29 zamieszczony w Słstp sv. Poddawać, Poddawać się: Nye poddavay ... dziewczki swey kv nyecistocze (*ne prestituas filiam tuam*) BZ Lev 19,29).

[**PODDIAK**] zob. **PODDYJAK**.

PODDYJAK ‘poddiacon, niższy duchowny’ poddyyak *hipodiaconus i. subdiaconus* S 69v (por. Mu28, s. 173); poddyyak *subdiaconus Latine dr hypodiaconus Grece* R H₁v.

PODDYMACĆ ‘dąć, dmuchać’ poddymacz *sufflo,-are* R V₁; poddymacz ogyen *suffio,-ire i. subfumigare {insufflare}* R V₁; fachlarem poddymacz ogyen *flabro,-are* R P₁ (md); poddymacz ogyen *fumigo,-are i. infumare* R P₂v. Zob. **DAĆ, ROZDYMANIE**.

PODDYMAJĄCY poddymaiący *suffiens i. suffumigans ignem* R H₃ (md). Zob. **DMUCHACZ**.

PODDZIEKANIE ‘zastępca dziekana’ *subdecanus* poddzyekanye R H₁v. Zob. **DZIEKAN, DZIEKAŃSTWO, DZIESIĄTNIK, PODKONIE, PODPLEBANIE**.

PODEIĆ zob. **PODEJĆ**.

PODEJĆ (lub **PODEIĆ**) ‘podejść, oszukać’ oclamacz, złudzicz, podchviczicz, podeycz *circumvenio,-ire dr circumdare, stringere vel inculpare, decipere {insidiis decipere}* (bibl.) R M₈. Zob. **IŚĆ, JIĆ, PODEŚCIE, POJĆ, ZŁUDZIĆ**.

PODEJMOWAĆ SIĘ czo syą podeymvye rzeczy *suscipiens* (bibl.) R H₄ (md). Zob. **PODJAĆ SIĘ**.

PODEJRZANY 'niepewny, nieuzasadniony; tu – o zarzutach' *presumptio* Smyalosc, podeyrzenie, domnymanye {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria {temeraria, impudens} ... Alia est probabilis sive verissimilis {probabilis dovodna} ... Tertia est violenta {violenta podeyrzana}, que ad pronunciandum vel condemnandum sufficiens reputatur* R B₃.

PODEJRZENIE *presumcio* smyalosc, domnymanye, podeyrzenie *probabilis dovodne, et est filia superbie et si ex ea sequitur aliquid periculum anime vel corporis notabile damnum est peccatum mortale* S 122v; *presumptio* Smyalosc, podeyrzenie, domnymanye {*vel corporis notabile damnum*} ... *Et sunt tres species presumptionis. Una est temeraria {temeraria, impudens} ... Alia est probabilis sive verissimilis {probabilis dovodna} ... Tertia est violenta {violenta podeyrzana}, que ad pronunciandum vel condemnandum sufficiens reputatur* R B₃; podeyrzenie abo domnymanye *suspitio* R H₄v; domnymacz syą, podeyrzenie myecz *suspitor,-ari i. suspicere {opinari}* R V₂; podeyrzenie myecz dovodnye, domnymacz syą *presumere probabiliter* R S₃ (md; av. *presumo,-ere*).

[**PODEJŚCIE**] zob. **PODEŚCIE**.

[**PODEJŚĆ**] zob. **PODEJĆ**.

PODEPRZEĆ podeprzec *succurro,-ere* S 236v; podeprzec, dopomocz *succuro,-ere, adiuvare* R V₁ (mg); *sustentor,-ari i. nutrire* zyvicz, karmycz *reficere, cibare vel podeprzec, zatrzymacz expectare, manu tenere* znossicz, odchovac, Roscyagnancz (!) R V₂ (mp); *vesprzec, podeprzec, zvyessicz, vgygacz (!) syą, nachylicz reclino,-are i. iterum clinare sive iterum flectere vel curvare* R S₆; *ffylarem podeprzec pilo,-are eciam i. parietem cum columna sustentare, ne cadat* R R₆v (ml). Zob. **PODPARCIE, PODPIERAĆ SIĘ, PODPOR, PODPORA**.

PODEPRZEĆ SIĘ podeprzec syą *innitor,-i* R Q₁ (mp); naclonyl, Sklonil syą, Sschilyl syą, podparl syą *innixus* (bibl.) R p₇v (ml). Zob. **PODPIERAĆ SIĘ**.

PODESZCIE zob. **PODEŚCIE** 'podejście'.

PODESZWA anat. *podeshwa planta dr planicies pedum* S 117; stopa, *podeshva planta dr planicies pedum* R A₃; *podeshwy* (Nom. plur. f.) *plante anteriores partes, que ex multibus ossibus constant* (sv. *planta*) R A₃. Zob. **PIĘTA, PRZYSZWA**.

PODESZWARZ 'szewc, wytwórca obuwia' *podeswarz soleolarius* S 145v; *podeshwarz soleolarius, solearius, qui soleas repectat* R G₁v (ml)

(por. Mu28, s. 184: *Solearius*, eyn solenmacher, Podesswarz; por. też *Lactifer: pictacium ... dr illa corii particula, que solee repeciata insuta est* Fleczek, zaplata). Zob. **SOLEATY, SULEATY, SZWIEC**.

PODEŚCIE (lub **PODESZCIE**) ‘podejście, oszukanie’ Oshukanye, podesczye, podchviczenye *circumvencio i. deceptio* R g₄v (ml). Zob. **PODEJĆ**.

PODFIRDZIĆ zob. **POĆWIRDZAĆ, POTWIRDZIĆ**.

PODGARDLE ‘część szyi’ przodek shyeye *vel* podgardlye *iugulus dr anterior pars colli, unde vox et halitus procedit, vel dr guttur vel gutturis incisio, astralagus (!)* S 77v; *iugulus i. guttur vel gutturis incisio* {podgardlye *astralagus (!)*, przodek shyeye} R q₅. Zob. **GARDŁO**.

PODGARDLEK ‘część szyi u ptaków i zwierząt’ podgardlek *palea, id quod pendet sub rostro galli* S 105v; podgardlek *paleare vel palearium ... dr pellis, que sub collo bovis fluitat, huc et illuc pendens* S 105v; podgardlek *paleare et hoc palearium ... et etiam sic dr pellis, que sub collo bovis {aut galli} fluitat huc et illuc ad modum palee* R y₂. Zob. **GARDŁO**.

PODGIĄĆ SIĘ ‘pochylić się’ lyezecz, odpoczynacz, podgyancz syą *accubo,-are et accumbo,-ere* R M₂. Zob. **GIĄCY, UGIĄĆ SIĘ**.

PODGINAĆ SIĘ ‘pochylać się’ podgynacz syą *accubo,-are, accumbo,-ere i. toto corpore seu cubito accumbere, proprie in comestione* S 209v. Zob. **ZGINAĆ SIĘ**.

PODJAĆ SIĘ *suscipio,-ere {onus aut voluptatem} i. quasi sursum capere, et ad corpus et ad animam refertur* {podyancz syą *vel i. gignere*} R V₂; podyancz syą rzeczy *suscipere onus* R V₂ (md); podiawshy syą *suscepto onere* R V₂ (md); podyawshy syą rzeczy *suscepto onere* R H₄ (md; av. *suscipiens*) (por. *Cervus*). Zob. **JAĆ SIĘ, PODEJMOWAĆ SIĘ**.

PODKANTORZY ‘kierujący chórem, intonujący, zastępca kantora’ podcantorzy *succentor, qui in ecclesia post precentorem sive principalem cantorem consequenter canendo respondet, vel qui facit officium principaliter in choro sinistro* R H₂v.

PODKASAĆ ‘podwinać ubranie’ przepassacz, podkassacz *precingo,-ere* R S₂ (mg); podkassacz *succingo,-ere* R T₈v. Zob. **WYGUBAĆ SIĘ**.

PODKŁAD – 1) ‘podstawa’ Slup, podclad, podstavek, zalozenye *basis dr fultura, que supponitur columne {arengeria idem}*. *Etiam est nomen fortissime petre lingua Syrorum. Est etiam extremitas plante ... , basis, sessio columnarum, confirmatio fundamenti, nomen petre durissime {spira idem} {bases i. pedes}* R d₇; – 2) ‘miękka podkładka pod siodło lub czaprak koński’ podclad

essedā in sella S 52; podkład syodłowy *essedā* R l₄ (mp); podkład syodłowy *subsellium dr ornamentum equi sub sella positum* S 152v; *subsellium* podkład, *subsellium etiam dr sedes minorum lavy* R H₁; *stramentum selle* podkład, *vel preparacio lecti* posłanye R G₆v (md); – 3) ‘część paleniska, żelazny podkład pod palące się drewno’ *alarium* vylk, *ferrum in foco pro igne zelyazny* podkład S 6v; *alarium pro foco* żelazny podkład, *in quo ligna ponuntur, vel i.* vylk R b₃v (mg).

PODKNAĆ SIĘ zob. **POTKNAĆ (SIĘ)**.

PODKOMORZY podkomorzy *succamerarius* S 152v; podcomorzy *succamerarius* R H₂v (md). Zob. **KOMORA, KOMORNIK**.

PODKONI ‘stajenny; handlarz końmi’ potkony *subgazo* (Erz: „*subgaso*”) S 151v; *mango eciam i.* podkony, Rostucharz S 86; podkony, Rostucharz *mango i. mercator et proprie venditor equorum* R s₅v. Zob. **FRYMAR-CZYĆ, KONIUCH, KOŃ, PASTURZ**.

PODKONIE ‘stajenny; pasterz koni’ konsky pastirz *vel* podkonye *agaso* S 6v; skotopas, Mashthalyerz, konsky pastirz, podkonye *agaso* R b₂v. Zob. **KOŃ**.

PODKOPAĆ *suffodio, -ere* podcopacz, zagrzescz, zakopacz *tesaurum in terra* R V₁ (mp). Zob. **KOPAĆ, OKOPAWAĆ**.

PODKOPANY podcopany, zagrzebyony, zacopany *suffossus* R H₃ (mp).

PODKOWA podkova *babatum dr ferrum, quod annectit faber equo cum gumfo* S 17; podkova *babatum dr ferrum, quod annectit faber equo cum gumpho* R d₅. Zob. **OKOWAĆ, SKOWAĆ, ZAKOWAĆ**.

PODKOWANY ‘podkuty’ podcovany *calceatus equus* R e₅v (ml). Zob. **OKOWANY, SKOWANY, UKOWANY**.

PODKUPOWAĆ ‘oferować wyższą cenę, licytować’ podcupovacz *licitor, -ari* S 225v; podcupovacz *licitor, -ari* {*decipere, inducere, ut sibi res vendatur*} R Q₅; czo podcupvye *proseneta, proxeneta idem i. licitator* R B₆v (md) (por. Cupczyk R B₆v); czo podcupvyą *licitarii dicuntur qui emendo, vendendo vel conducendo rem aliquam vel negociando aliquod aliud plus offerendo alter alterum contendit superare* R r₇v. Zob. **KUPIĆ**.

PODKUPOWANIE ‘oferowanie wyższej ceny, licytowanie’ podcupovanye *licitatio est proprie, quando aliquid venditur* {*vel ille, qui pugnando sepe contendit dr licitator podkupvyący*} *et emptores super se augmentum vel diminutionem faciunt* {*precii addendo plus, ut sibi vendatur*} {*licitator, licitor et proseneta idem*} R r₇.

PODKUPUJĄCY ‘licytujący’ podcupvyący *licitans, licitator* S 82; podcupovanye *licitatio est proprie, quando aliquid venditur* {*vel ille, qui pugnando*

do sepe contendit dr licitator podkupwyący} et emptores super se augmentum vel diminutionem faciunt {precii addendo plus, ut sibi vendatur} {licitator, licitor et proseneta idem} R r7; podcupwiączy (Nom. plur.) licitarii S 225v (av. licitor,-ari). Zob. KUPCZYK.

PODLE ‘obok’ podlye, vedlye, Blyzv, Blyssko *iuxta* R X7v; podlye, vedlye *lyádzwya iuxta ilia* R p4 (md; av. ile); *confinia dicuntur que adeo sunt proxima* {podlye, Thuss, vicina}, *ut nullus paries inter ea sit* R h3; podlye *stolv e regione mense* (bibl.) R X5 (md).

PODLESIE geogr. podlyesye *Silvania, terra* S 143v; podlyessye *Silvania, terra* R F6v (mg) (por. Mu28, s. 36: *Silvania, Vnderwalden, Podłesye* (!) – w roz. *Terrarum, gentium et civitatum nomina*). Zob. LAS.

PODLEWA ‘sos’ *iurulenta seu iussulenta caro i. iusculo perfusa* podlevą (Instr. sing.) S 78; *iussulenta, iurulenta caro i. iusculo perfusa* zwyerzyna *vel avis* Spodlevą R q5v (md) (por. Mu28, s. 160, hasło łac.: *Caro iurulenta seu iussulenta, iusculo perfusa* – bez odpowiedników niem. i pol.).

PODŁĄCZAJĄCY gram. podłączaiące (Nom. sing. n.) *subiunctivum nomen* RN (k. tyt.) i R H1v (ml; av. *subiunx*).

PODŁOGA pyątro *pavimentum, elaboratum solum ecclesie vel palatii, quod pedibus teritur, ... pavimentatum* poclad, podloga S 109; pyątro, poclad, podloga *pavimentum* R z1v (ml); podloga *subiectum* S 152; podlogą czynycz, pocladacz astrichem *pavimento,-are* R R5; podlogy czynycz *pavimento,-are* R z1v (ml; av. *pavimentum*). Zob. ASTRYCH, HASTRYCH, PAWIMENT, PIĘTRO, STRYCH.

PODŁOŻONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H1v (md). **DŁUŻNIK, WINNY 1.**

PODŁOŻYĆ poddacz, podlozicz *submitto,-ere* S 236; poddacz syą, podlozicz, podrzuczicz *summitto,-ere* R T8v (ml).

PODŁUG ‘według’ pochodzi, *vel sic*, tak iest *vel i.* stąnd iest dovod podlug tich slow *sequitur* S 142v (por. pochodzi, Stąnd iest, Thak iest, dovod vedlug tich szlow *sequitur* R T5v (ml; av. *sequor,-i*)). Zob. WEDŁUG.

PODŁUGOWATY ‘długi, zwisający’ kądzyorek podlugowaty *cincinnus i. crinis prolixo et crispe dependens* S 28 (por. Mu28, s. 50); podlugovata (‘broda’) *promissa barba* S 124v; podlugovata (‘broda’) *promissa barba i. oblonga* R B5v (md) (por. Mu28, s. 54). Zob. DŁUGI.

PODMISTRZEK ‘pomocnik nauczyciela’ Lyocat abo podmystrzek *hipodidascalus* S 69v (por. Mu28, s. 178); Locat *seu* podmystrzek *scolicus vicarius, hipodidascalus, subdoctor* S 140 i R E5 (mp). Zob. LOKAT, MISTRZ.

PODNIATA ‘podnieta, podniecenie – np. ognia, grzechu itp.’ *fomes est peccatum vel incitamentum ad aliquid agendum vel lignum aridum* podnyatha, podnyeczenie, *Sussh vel incitabulum ingenii et virtutis* R m_{8v} (ml).

PODNIEBIE ‘sklepienie, strop; tu – pomieszczenie, izba (w arce Noego), piętro, przegroda’ podnyebye *traiego* (!) S 162; podnyebyenye, podnyebye *traiego* (!) R J_{6v} (ml) (BB zapewne nie zrozumiał pol. objaśnienia do łac. wyrazu *tristega*, występującego w mamotrepcie; por. Mamstp, część I, s. 6 w związku z Genesis 6,16: „*tristega* pokoy troyego podnyebyenyą”). BB zapis „pokoy” odczytał jako „poboy”, a „troyego” uznał za łaciński wyraz *traiego* z odpowiednikiem pol. „podniebienie”, czyli „podniebie”. Zob. też Słstp. sv. Podniebienie). Zob. **POBOJ**.

PODNIEBIENIE – 1) ‘sklepienie, strop; pomieszczenie, izba (np. w arce Noego), piętro, przegroda’ podnyebyenye, podnyebye *traiego* (!) R J₆ (ml) (zob. wyżej, komentarz do hasła **PODNIEBIE**); podnyebyenye *traiego* (!) R V₄ (mp) (zob. wyżej, komentarz do hasła **PODNIEBIE**); podnyebyenye, oblok, *Sklyep lacunar i. testudo, que solet esse in cameris et in domibus arcuata et concava ad modum lacune* (bibl.) R r_{1v}; balky, podnyebyenye *laquear ..., item laquearia sunt, que cameram subtegunt et ornant {variis coloribus picta}* (bibl.) R r_{2v}; podnyebyenye *vel* poscyenye *medale, mediale* R t_{2v} (ml; av. *medianus i. medius {quod est in medio}*); podnyebyenye dzyalacz, *Sklyep dzyalacz lacuno,-are* R Q_{3v}; – 2) anat. ‘część jamy ustnej’ podnyebyenye *palatum dr a palatium, eo quod magnum sit, quasi palatium oris vel lingue* R y₂. Zob. **POBOJ**.

PODNIECENIE ‘ognia lub grzechu itp.’ *fomes est peccatum vel incitamentum ad aliquid agendum vel lignum aridum* podnyatha, podnyeczenie, *Sussh vel incitabulum ingenii et virtutis* R m_{8v} (ml). Zob. **ROZNIECIĆ SIĘ**.

PODNIESIENIE ‘dźwignięcie; wywyższenie się, pycha’ podnyesyenye *elatio i. iactantia, confidentia* (sv. *elatus*) R k₇; podnyesyenye *elatio* (sv. *effero,-ferre*) R O_{4v}; hardoszcz, wspornoszcz, podnyesyenye, przechwalanye, przygana *arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈. Zob. **NIEŚĆ**.

PODNIESIONY roscyagnyony, podnyesyony *extensus* R m_{1v} (md); wspomozony, podnyesyony *relevatus* R C₆ (mp); *preerectus* podnyesyony, *elongatus vel pre aliis erectus* R B₂ (md). Zob. **NIESION**, **ODNIESION**.

PODNIĘĆ podnyescz *extendo,-ere* S 220; podnyescz, Roscyagacz *extendo,-ere* R O₇; podnyescz *relevo,-are* R S_{6v} (md); vynyescz, podnyescz *effero,-ferre i. extra ferre {extollere}*, *et proprie est cadaverum {elevare, superbire}* R O_{4v}; scyrpyecz, ponyechacz, podnyescz *suffero,-ferre i. pati vel*

sustinere vel sursum ferre et elevare R V₁ (por. cyrpyecz S 236v). Zob. **NIEŚĆ, PODNOSIĆ**.

[**PODNIETA**] zob. **PODNIATA**.

PODNOŚĆ (SIĘ) ‘wywyższać się’ prziganyecz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, przechvalyacz syą *arrogo,-are* R M_{4v}.

PODNOŻEK ‘podnóżek, ławeczka’ podnozek, lawka *scabellum* {*suppedaneum*} R E_{3v}. Zob. **NOGA, PODSTOLEK**.

PODOBA ‘podobizna, posag, figura, obraz’ podoba *agalma i. figura* {*simulacrum, statua*} R b₂. Zob. **FIGURA, OBLUDA, OBRAZ, OSOBA, PODOBIENSTWO, PODOBNOŚĆ**.

[**PODOBAĆ (SIĘ)**] zob. **PRZYPODOBAĆ, PRZYPODOBAĆ SIĘ, SPODOBAĆ SIĘ**.

PODOBIENSTWO ‘podobieństwo do kogoś lub czegoś; podobizna, obraz, figura; porównanie, alegoria, przypowieść’ podobyenstvo *similitudo dr cum secundum aliquam speciem visam imago exprimitur, formatur, pingitur* S 143v; podobyenstvo *similitudo est cum secundum aliquam speciem visam imago exprimitur vel pingitur vel formatur* R F₇; obluda, obrazsz, podobyenstvo *fantasia ... est imago* {*incerta apparicio et inanis*} *alicuius corporis visa ... , fantasma vero est, quam nunquam vidimus, species animo figurata ... , visio vana* R m_{3v}; *tipus eciam i. adumbracio, exemplar* podobyenstvo, *status fidei vel ecclesie, falsa opinio, aspectus, tumor superbie* R J₄ (mp; av. *typus i. figura vel forma vel status vel similitudo*); podobyenstvo *enigma i. obscura locutio seu questio, sententia, similitudo, que difficulter solvitur nisi operiatur* S 49; gadka, podobyenstvo, zadanye gadky *enigma est sermo figurativus vel obscura locutio sive similitudo vel questio occulta vel obscura, que difficile intelligitur nisi operiatur* R l₁; podobyenstvo *parabola est rerum genere dissimilium comparacio* S 107; *parabola, sicut dicit Donatus, est rerum genere dissimilium comparatio* {podobyenstvo *eciam aliud sonat et aliud intelligitur*} R y₄; podobyenstvo *metaphora est rerum verborumque translatio* {*similitudinaria*} R t_{5v}; przesz podobyenstvo *transumtive* S 249v i R Y₅ (ml). Zob. **FIGURA, NIEPODOBIENSTWO, OSOBA, PODOBA, ROWNOŚĆ, WYOBRAŻENIE, ZASŁONA**.

PODOBNIE ‘tak samo, w podobny sposób; stosownie, odpowiednio, należyście; metaforycznie, przenośnie; prawdopodobnie, możliwie’ podobnye *similitudinarie* S 249 i R Y₄ (mg); *similo,-are i. facere similem* {*equare* podobnye vdzyalacz} R T₆; *commode eciam i. podobnye, vide Calepi* R X₄ (md; av. *commode i. proficue, utiliter* vzitecznye); Slushnye, podobnye *condecenter* R X₄ (mp); vicladnye a duchownye, podobnye *allegorice, allegoria i. simili-*

tudo rerum S 241v; vieladnye, duchownye, podobnye, Smyslne *allegorice* R X₃ (mp); podobnye *metaphorice* S 246 i R X₈ (mp); podobnye *possibile*, *possibiliter* S 247v i R Y_{1v} (md); podobnye *verisimiliter* S 249v; podobnye, pewnye *verisimiliter* R Y₅ (mp).

PODOBNO ‘na pewno; może, możliwie, prawdopodobnie’ *verum i. sed, certe i.* podobno R Y₅ (md); y zaly, albo scy (‘albości lub albości?’) podobno *forsis, forsan et forsitan sunt adverbium dubitandi* R X₆. Zob. **PODOBNY**.

PODOBNOŚĆ ‘podobieństwo, zgodność; możliwość’ podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas i. conformacio* S 33v; podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas* R h₃ (md); podobnosc abo Rownosc *vel* vymalovanye obraza *similitudo, similitas idem* R F₇ (md); podobnosc *possibilitas* S 120 i R A_{6v} (ml). Zob. **PODOBA**.

PODOBNY podobny *similis* R F₇; *figuratum* rzecz podobna, *figura dr hominis forma vero nature* R m₇ (md); podobno *consonum* S 34v; podobno iesth *consonum* R h₄ (mg).

PODOLEK ‘brzeg, skraj szaty’ podolek *ora ... signat finem vel extremitatem ... vestium* (bibl.) R x₇; podolek vysshvany *ore due* (bibl.) R x₇ (md). Zob. **KRAJNY, OKRAJEK, RUCHO**.

PODOSEK ‘żelazne okucie osi wozowej’ podoszek *axale* S 17; *axale* podossek *in curru* R d₅ (md); podoszek *subaxile* R H_{1v} (ml). Zob. **OŚ**.

PODOZORZE ‘mięso wraz z ozorem zwierzęcym?’ podozorze *gumfolium* S 66v i R o₂ (md) (zob. Slstř 13, Praha 1991, s. 915: *gufulicum, gufolium, gufulitum, gufulium, guffolium .... intestina animalis, quae sunt circa cor* – osrdí: ozor *gufulicum ...*; *guffolium* osrdie; SP XVIw. podaje inne znaczenie: „gruczoł w gardzieli dzika”).

PODPARCIE ‘oparcie, podpórka; część lektyki’ podparcy, vesprzenye *reclinorium* (bibl.) R C_{5v} (md). Zob. **OPARCIE, PODPIERANIE, PODPOR, PODPORA**.

PODPARTY nachilony, podparty, wsparty, zavyesshony *reclinatus* R C_{5v} (md); podparty, okrażony, ogarnyony *stipatus i. fallatus, circumdatus, fulcitus* R G₆; strzymany, podparty, vychovany, roscyagnyony *sustentatus* R H_{4v} (mg); *fulcitus* ocrashony, przyvyżany, podparty *protectus auxilio* R n_{3v} (mg). Zob. **PODEPRZEĆ, PODPIERAĆ SIĘ**.

[**PODPASZEK** – tak Erz.; zob. **PODPAŻEK**].

PODPAŻEK anat. ‘miejsce pod pachą’ pacha, podpazek *ascella dr locus sub brachiis* S 15v; *ascella, locus sub brachiis* podpazek {*asella, axilla idem*} R d_{1v}; *axilla i. ala* podpazek, Lopathka R d₅ (md).

PODPIERAĆ SIĘ podpyeracz *syā podio,-are i. inniti vel baculo se sustentare* R S₁. Zob. **PODEPRZEĆ SIĘ**, **PODPARTY**.

PODPIERANIE ‘podpora’ podpyeranye *podium, baculus, super quem innititur* R A_{4v}. Zob. **PODPARCIE**, **PODPOR**, **PODPORA**.

PODPIRSINY ‘część uprzęży końskiej’ poprag *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂ (por. popyerszyny S 11). Zob. **PIRSI**, **POCHWA**, **POPIERSIEN**, **POPIERSINY**, **POPIRSIEN**.

PODPIS podpyss *subscriptio* R H_{1v} (md). Zob. **NAPIS**, **PISMO**, **ZAPIS**.

PODPISAC podpissacz *subscribo,-ere* R T_{8v} (ml). Zob. **PISAC**.

PODPISANIE Podpyssanye *subsignacio i. subscriptio in cirographo* R H₂ (md). Zob. **ODPISANIE**, **WYPISANIE**.

PODPLEBANI ‘wikary’ *suppastor* podplyebany, *vicarius pastoris* R H₄ (mg) (por. Mu28, s. 172: *Suppastor*, *eyn capellan*, *Podplebani*, *Vicarius pastoris idem*). Zob. **FARARZ**, **PLEBAN**.

PODPLEBANIE ‘wikary’ podplyebanye *commendarius, vice plebanus* R g_{8v} (md). Zob. **FARARZ**, **PLEBAN**, **PODDZIEKANIE**.

PODPLÓMYK ‘placek pieczony w popiele’ podplomyk *subcinericius,-a,-um* (Erz: „*subcinerecius*”), *sub cinere coctus* S 152; podplomyk, *vichopyen subcinericius,-a,-um i. sub cinere coctus* R H_{1v}; podplomyk, *vichopyen focacius,-a,-um ... dr panis focacius in cinere coctus, idem et subcinericius dr* R m₈; *subcinerizo,-are i. sub cinere coquere* {*panem subcinericium* podplomyk, *vichopyen* (Acc. sing.)} R T₈. Zob. **CHLEB**, **PLACEK**.

PODPOR ‘podpora; wsparcie, pomoc, poparcie’ podpor, *odchovanye sustentacio* R V₂ (mp). Zob. **PODPARCIE**.

PODPORA podpora *adminiculum i. auxilium* S 5v; *adminiculum, sustentaculum alicuius rei* podpora *i. auxilium* R b₁ (mg); podpora *fulcimentum* S 61v; *fulcimen i. sustentamentum* podpora, *firmamentum, auxilium, fulcimentum idem* {*fortificacio* *ocrasheny*} R n_{3v}; podpora *okyenna erigenum* S 51v i R l_{3v} (ml); *vynna* podpora *lubrica* S 84; *lubrica eciam i. vynna* podpora R s₂ (mh; av. *lubricus*); podpora *infultura* R p₇ (mp); podpora *appendiculum* R c₅ (ml); podpora *sustentaculum* R H_{4v} (ml). Zob. **PODEPRZEĆ**, **PODPARCIE**, **PODPIERANIE**, **PODSADKA**.

PODRAPAC podrapacz *scalpto,-are et scalpturio,-ire* (sv. *scalpo,-ere*) R T₄; podrapacz, *Nacyeracz cyalo plothnem szvrovym frico,-are i. unam rem superadducendo exasperare cum alia* R P₂. Zob. **CUDZIĆ**, **DRAPAC**, **NADRAPAC**, **PRZEDRAPAC**, **ZDRAPAC**.

PODROBNICA ‘nadzienie, farsz’ podrobnycza, nadzyenyne *minutal i. minutum frustum vel genus cibi* R t₆v. Zob. **DROBIA, DROBY**.

PODROŚŁY ‘dorosły, dojrzały’ podrosly *adultus i. excretus ..., maturus, annosus* S 5v; podrosly, dorosli *adultus* R b₁v.

PODROŻNIK ‘ekwipunek, żywność, pieniądze itp. – na podróż’ podroznyk, *Strava viaticum dr victus, qui necessarius est in via ad expendendum {i. victus, pecunia, expensa, facultas, apparatus, accessus}* R K₆v. Zob. **DROGA**.

PODROŻNY ‘potrzebny w podróży’ podrozne *Loze baiunola dr lectus, qui in itinere baiulatur* R d₅v. Zob. **DROGA**.

PODRZEŻNIAĆ ‘drwić, łajać’ karacz, laiacz, przegarzacz, potąmpną rzecz movicz, podrzeznyacz, wymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are {accusare} {insultare}* (bibl.) R O₇.

PODRZEŻNIANIE ‘drwiny, łajanie’ Layanye, karanye, podrzeznyanye *exprobacio (!), insultacio, accusacio, vituperium* R m₁v (ml). Zob. **PRZYMOWKA, URĄGANIE, WYMAWIANIE**.

PODRZUCENIE gram. wdanye, podrzuczenye, przerzucze<ny>e, wrzuczenye *interiectio, quedam pars orationis indeclinabilis apud Latinos* R q₂; podrzuczenye, wdanye *interiectio* RN (wykl. przednia). Zob. **ODRZUCENIE**.

PODRZUCIĆ przewrocycz, podrzucicz *subiicio,-ere ... Et etiam subiicito,-are invenitur pro eodem sensu, sc. pro supponere* poddacz syą R T₈v; poddacz syą, podlozicz, podrzucicz *summitto,-ere* R T₈v (ml). Zob. **ODRZUCIĆ, PRZERZUCIĆ, ROZDRZUCIĆ, ROZRZUCIĆ, WRZUCIĆ**.

PODRZUCONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H₁v (md); poddany, Spuszczony na dol, podrzuczony, przypuszczony *submissus, deiectus, humiliatus* R H₁v (md); podrzuczone dzyecyą *subditus partus* R T₈ (md). Zob. **ODRZUCONY, WRZUCONY**.

PODRZYTKI ‘pośladki’ podrzithky *nates, natis dr illa pars posterior, inferior mollis circa posteriora, sc. clunis, in quibus <natibus> sedemus* S 96 (por. polrzydki (!), wslyadky, poslyadky R v₄v). Zob. **DUPA, POŁRZYTKI, RZYĆ, TYŁ, ZAD**.

PODSADKA ‘pomoc, obrona, wsparcie’ podsadka, obrona, pomocz *presidium i. auxilium ..., refugium, subsidium, locus refugii munitus ad quem quis profugit, ut se defendat ab hostibus {propugnaculum}* R B₃. Zob. **PODPOR, PODPORA**.

PODSADZIĆ podsadzicz cyelyą do Crovy *subrumo,-are* R T_{8v} (md); Podsadzicz cyelyą do Crovy, do mammy *rumino,-are* R T₃ (mg). Zob. **ODSADZIĆ, PRZYSADZIĆ, SADZIĆ**.

PODSIENIE 'część budynku' kruscżganek, podszyenye *porticus i. domus illa, que preest foribus, quasi porta* S 120; Syennycza, podszyenye {*vel i. ambitus Crvsganek, vel ante ecclesiam Cruchta*} *porticus* R A₆. Zob. **GANEK, KRUŻGANEK**.

PODSKARBI 'skarbnik' poborcza *vel* podskarby *questor ..., qui procurat tributa populi* S 128; *questor, tortor vel iudex maleficorum, vel poborcza qui exigit vectigalia* Czelnik, podskarby *i. prepositus publice pecunie, vide Calepi.* R C₃ (md); podskarby *tesaurarius* S 157 i R J_{1v} (ml). Zob. **SKARB**.

PODSPÓD podspod *sub et supra* S 249 i R Y_{4v} (md) (BB przejął niejasny odpowiednik pol. z zaginionego obecnie Słownika 1532 r.; por. Słownik 1566, k. F IIv: *Sub et supra*, Soto sopra, Podspód, Vndem vnd oben; zob. też – wywodzący się ze wspólnego źródła ze Słownikiem – łac.-włosko-francusko-czesko-niem. słownik pt. *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, roz. 20 *De domibus et de domesticis: Sub et supra*, soto sopra, hault et bas, dole y nahorze, vnter vnd vber).

PODSTAWA moczna podstava *subiectum virtuale* R H_{1v} (md) i R T_{8v} (mg; av. *subiicio,-ere*).

PODSTAWEK 'podstawa' Slup, podclad, podstavek, zalozenye *basis dr futura, que supponitur colonne {arenigeria idem}*. *Etiam est nomen fortissime petre lingua Syrorum. Est etiam extremitas plante ..., basis, sessio columnarum, confirmatio fundamenti, nomen petre durissime {spira idem} {bases i. pedes}* R d₇.

PODSTAWIONY *subiectus i. reus* vynny, podlozony, podstavyony, podrzuczony R H_{1v} (md).

PODSTOLE 'podstoli, urzędnik lub sługa dworski' podstolye, Stolnyk *dapifer* S 39; Stolnyk *dapifer, qui fert dapem {subdapifer podstolye}* R i_{4v}; pan podstolye *prepositus mense* R B_{2v} (ml).

PODSTOLEK 'podnózek' podstolek *suppedium ..., unde scabellum dr suppedaneum* S 153v. Zob. **PODNOŻEK, STOŁ, STOLEK**.

PODSTRZEGĄĆ 'obserwować, śledzić; czyhać' *observo,-are, adimplere, ut precepta Dei, in bono vel contra servare, alicui insidiari, in malo podstrzegacz, ut observat peccator iustum i. insidiatur iusto* S 228; *observo,-are {podstrzegacz insidiari} invenitur in duabus significationibus. In bona significatione i. quasi undique servare et adimplere, ut iste observat precepta*

Domini. In mala significatione observare i. quasi contra servare, ut observabit peccator iustum i. insidiatur iusto {podstrzegacz, przedzyerzacz, *observat me iste*} R R₂.

PODSTRZEGANIE ‘obserwowanie, śledzenie; czyhanie’ podstrzeganye *observacio* R x₄ (mg).

PODSZCZUWAĆ ‘intrygować, donosić, obmawiać’ podszczuwacz, Sheptacz, Opravyacz, Nyezgody virzadzacz, vtargacz *susurro, -are i. murmurare, in aure (!) alicuius latenter aliquid dicere* {*dissensionem et odium parare, latenter discordiam procurare*} R V₂; *insusurro, -are* Sheptacz, opravyacz, poduszczacz, podszczvacz, Nyezgody dzyalacz, *latenter murmurare etc.* R Q_{1v} (md).

PODSZCZUWANIE ‘intrygi, podszepty, obmawianie’ podszczvanye (! – zam. „ten, który podszczuwa”), poduszczza, zavshnyk *susurro i. murmurator, sententiosus, bilinguis, qui et hic susurrus dr* (bibl.) R H_{4v}. Zob. **OPRAWIANIE**.

PODUSZCZAĆ ‘intrygować, donosić, obmawiać’ *insusurro, -are* Sheptacz, opravyacz, poduszczacz, podszczvacz, Nyezgody dzyalacz, *latenter murmurare etc.* R Q_{1v} (md).

PODUSZCZANIE ‘intrygowanie, obmawianie’ *susurrium i. murmur septanye, latens locutio* vtarganye, vyrzadzanye, opravyanye, poduszczanye nyezgody R H_{4v}.

PODUSZCZCA (lub **PODUŚĆCA**) ‘intrygant, podburzający przeciw komuś’ poduszczza *susurro i. bilinguis, murmurator, latenter loquens, sententiosus, dicens uni malum de alio et faciens discordiam inter amicos, susurrus idem* (bibl.) S 154v; podszczvanye (! – zam. „ten, który podszczuwa”), poduszczza, zavshnyk *susurro i. murmurator, sententiosus, bilinguis, qui et hic susurrus dr* (bibl.) R H_{4v}.

PODUSZCZENIE ‘intryga, obmowa; nakłanianie’ *susurracio* Septanye, Shemranye *est filia invidie et est oblocucio mala de proximo, facta occulte ad dividendum amiciciam et faciendum discordiam* Opravyanye, poduszczonye nyezgody S 154v; dacz vyedzyeny, doradzenye, poduszczonye *suggestio i. persuasio, consultatio ..., suggestio etiam dr diabolica* {*in cor posicio*} *persuasio et consultatio* R H_{3v}.

PODUSZCZYĆ ‘intrygować, obmówić, nękać’ ponakacz, poduszczicz *stigo, -are i. stimulare* R T_{7v}.

PODUSZKA poduszka *cervical i. pulvinar aureale, cervicarium* S 27; poduska, zaglovek, vezglovy *cervical i. pulvinar aureale, quod et cervica-*

rium dr a cervix R g₁; podushka, pyczynka *cussimus* R i₄ (mp); podusshka, vezglovye *acclinatorium est locus, in quo acclinari vel requiescere possumus vel supra quod acclinatur, ut culcitra vel pulvinar* R a₃; podusshy, posshvy *cubitalia* R i_{2v} (ml).

PODUŚĆCA zob. **PODUSZCZCA**.

PODWESELIĆ ‘rozweselić się trunkiem’ *incaleo,-ere* zagrzacz syą, ocyepyl (! – zam. „ocieplić”), *incalet, incaluit mero* podvesselyl sobye R P₆ (mp). Zob. **UWESELENIE**, **WESELIĆ SIĘ**.

PODWIĄZAĆ (lub **PODWIĘZAĆ**) podvyżacz (w oryginale wyraz przekreślony) *suffibulo,-are* i. *subligare* R V₁; podvyżacz wstągą *ligulo,-are* i. *ligulis ligare* R Q₅. Zob. **OBWIĄZAĆ**, **ODWIĄZAĆ**, **ROZWIĄZAĆ**, **ZWIĄZAĆ**.

PODWIĄZANIE podvyżazanye *suffibulatorium* i. *subligatorium* R H₃. Zob. **OBWIĄZANIE**, **ODWIĄZANIE**, **ROZWIĄZANIE**, **WIĄZANIE**.

PODWIĄZKI ‘część ubioru, paski do podwiązywania, m.in. pończoch (Erz: „rękawice ?”)’ *chiroteca, ciroteca* rąkavicza vel podvyżasy S 28v (BB połączył tu w jedno dwa kolejne hasła Słowarza 1532; por. Słowarz 1566, k. F II: *chiroteca*, la Manica, Rękawica, Handtzigen – oraz *chirotecae*, il Guanto, Podwięski, Fustling. Zob. też – wywodzący się ze wspólnego źródła ze Słowarzem – łac.-włosko-francusko-czesko-niem. słownik pt. *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymberga 1531, roz. 19 *de supellectilibus et vestimentis: Chiroteca*, la manica, la manche, rukawitze, hendtschuech; *Chiroteca*, il guanto, le gant, podnozky, füsling. Trzeba dodać, że błędny odpowiednik niem. „fustling” do łac. hasła *chiroteca* występuje już w pierwowzorze Słowarza i *Quinque...*, wydanym w Rzymie w r. 1510. Dopiero w kolejnej wersji *Quinque...*, którą opracował w 1538 r. Gabor Pesti pt. *Nomenclatura sex linguarum*, są dwa różne hasła łac.: *Chiroteca* i *Pedalia* z właściwymi odpowiednikami. Na temat tych słowników pisze E. Kędelska, Łacińsko-polskie słowniki drukowane ..., Wrocław 1986, s. 81-87 oraz s. 28.); podvyżasy *fascie cruales, fascie pedules, quibus pedes teguntur* S 56 (por. Mu28, s. 155 i Mym28, k. 31v); wstągy (? – zapis niewyraźny, trzecia litera podobna do „p”, możliwa więc lekcja „wspągy”), podvyżassy *fascie cruales, fascie pedules, quibus pedes teguntur* R m_{3v} (mg). Zob. **RĘKAWICA**.

PODWICZKA (? – lub **PODWIJKA** ?; Erz sv. **PODWIEKA**) ‘podwika, kwef, zasłona, chusta kobieca’ podvycka (? – może zam. „podvyika”; Erz czyta „podvyeka”) *redimiculum* S 130 (por. podvyyka, Shnvr złoty,

przepasska *redimiculum, monile vel corona vel vitta, qua mitra in capite feminarum alligatur* R C_{5v}). Zob. **PODWIJKA**.

PODWECZOREK Jvzyna, podvyeczorek *merenda i. cibus, qui ante nonam vel in nonam sumitur vel antecenia dr, quia post meridiem ante cenam datur ut panis cum caseo, merendula* S 89v. Zob. **KOLACYJA, OBIAD, PRZEDWECZOREK, ŚNIADANIE**.

PODWECZORKOWANIE ‘podwyeczorek’ Jvzyna, podvyeczorkowane *merenda* R t_{4v}; podvyeczorkowane *merenda* R c₂ (mp; av. *antecenium*).

[**PODWEIKA** ‘podwika, kwef, zasłona kobieca’ – tak Erz; zob. **PODWICZKA, PODWIJKA**].

PODWIJKA ‘podwika, kwef, zasłona, chusta kobieca’ podvyyka *rica, ricela, diminutivum* S 132v; podvyyka *rica mulierum, rricula, ricella, vide Calepi* R D_{2v} (md); podvyyka, Shnvr zloty, przepasska *redimiculum, monile vel corona vel vitta, qua mitra in capite feminarum alligatur* R C_{5v} (por. podvycka (? – może zam. „podvyyka”) *redimiculum* S 130); podvyyka *velum capitis mulierum* S 166v. Zob. **PODWICZKA**.

PODWODA (lub **PODWOD**) zob. **PODWODY**.

PODWODNIK ‘koń używany do powinności zwanej podwodą’ podvodnyk *podvodarius* S 118; podvodnyk *podvodarius i. subvectionarius* R A_{4v} (ml); podvodnyk *podvodarius equus, subvectionarius* R A_{4v} (ml).

PODWODNY ‘koń używany do powinności zwanej podwodą’ vozovy kon, podvodny, zavodnyk *veredus i. equus trahens redam seu currum* S 167v (por. Mu28, s. 38: *Veredus velocissimi cursus*, Ein postrosz, Wozowy kon, álbo závodnik álbo powodny kon). Zob. **KOŃ**.

PODWODY ‘powinność dostarczania panującym środkom transportu’ podvody *subvectiones* R A_{4v} (ml; av. *podvodarius equus, subvectionarius* podvodnyk R A_{4v} (ml)); podvody *subvectiones* R H_{2v} (mg).

PODWOJ, PODWOJE ‘futryna u drzwi; drzwi’ wrotha, drzvy, prog, podvoy *postis* R A_{6v}; *liminare* podvoy, *liminaria, superliminaria, lapides, qui in ingressu domus ponuntur* R r₈ (mg); vyrssch podvoia v drzvy *superliminare i. limen superius* (bibl.) R H_{3v}; – *postes hostii i. valve* podvoje S 120v; podvoje stavicz *limino,-are i. limina preparare* R Q₅. Zob. **BRANA, BRONKA, WIERZEJE**.

PODWOJSKI ‘herold; woźny miejski lub sądowy’ podvoysky *preco, qui annunciat aliquid* S 121 (mp); podvoysky *preco i. annunciator* S 121v; vozny, podvoysky *preco, qui quodam preconatu aliquid annunciat* R B_{1v}. Zob. **ROTMISTRZ, WOJSKI**.

PODWORA ‘żelazna poprzeczka do podnoszenia i obniżania kamienia młyńskiego’ *figium podvora in molendino* S 58v; *podvora figium in molendino* R m₇ (mp).

PODWYSZYĆ (lub **PODWYSSZYĆ**, **PODWYSZSZYĆ**) ‘podwyższyć’ wysoko pod *vyssicz superalto,-are* R V_{1v} (ml). Zob. **NADWYSZSZY**, **NAWYSZSZY**, **POWYSZSZONY**, **PRZEWYSZSZAĆ**, **WYSOKI**.

PODZIĘKOWAĆ przezegnać, podzykować, Chwalicz *benedico,-ere* R M₆. Zob. **DZIĘKOWAĆ**.

PODZIMKI bot. ‘poziomki’ podzymki, truskawki *fraga, uve* R n_{1v} (md). Zob. **JAGODA**, **POZIEMKI**.

PODŻWIGNAĆ podzwygnąć, wznyesz *levo,-are* R r₅ (mh; av. *levatorium*).

POGANIĆ ‘zganić kogoś, oskarżyć, zniesławić’ poganycz, pohanbicz *obprobro,-are i. infamare, vituperare, deridere* R R_{3v} (md). Zob. **FUKAĆ**, **GANIĆ**, **PRZYGANIĆ**, **ZGANIĆ**.

POGANIENIE ‘nagana, oskarżenie, zniesławienie’ pohanbyenye, poganyenye *obprobracio* R x₇ (mg). Zob. **GANIĆ**.

POGANIN poganyń *ethnicus i. gentilis* (bibl.) S 52v i R l₅.

POGAŃSKI *sacerdotissa, uxor sacerdotis* {vel ksyądzova poganska} (sv. *sacerdos*) R D₅; *preputia i. immundicie et mores gentilium* obyczaje poganskye, *Ad Gal. VI* (bibl.) R B_{2v} (md; av. *preputium*); modły górne, Modły na gorach poganskye *excelsa i. alti montes* (bibl.) R l₆ (mp). Zob. **KAPŁAN**, **WIEŚNY**.

POGAŃSTWO poganstwo *paganitas i. multitudo et collectio paganorum, vel proprietas, qua pagani dicuntur, vel terra eorum* (sv. *paganus*) R y₂.

POGĘBEK ‘uderzenie w twarz, policzek’ pogąbek *alapa est percussio in gena faciei* (bibl.) S 6v; policzek, pogąmbek *alapa est faciei percussio* (bibl.) R b_{3v}. Zob. **GĘBA**.

POGLĄDAĆ (lub **POGLEDAĆ**) ‘patrzeć, obserwować uważnie; rozważać’ napyącz kuszłą *vel poglądacz intendere arcum* S 224; *intendo,-ere i. augere vel adiungere ... Intendere etiam est operam dare, dirigere, intentum facere, intelligere, considerare* vmyslicz, napyącz {arcum}, roscyagnąncz, othązicz, poglyądacz, Spylnością słuchacz, wzgłyądacz R Q_{1v}. Zob. **DZIWIĆ SIĘ**, **OGLĄDAĆ**, **PRZEGLĄDAĆ**, **PRZYGLĄDAĆ**, **WZGLĄDAĆ**.

POGŁOWIE ‘płeć’ plecz, poglovye *sexus* S 143; plecz, oboye poglovye *sexus* R F_{5v} (ml); oboyga poglovy *promiscuum vulgus dr ex utroque sexu permixtum* R B_{5v}.

POGODA yasnosc, pogoda *serenitas* (sv. *serenus*) R F₄; pogoda, vmyarkovanye *temperies* R H₆; Burza, navalnosc, nyepogoda abo pogoda vedlug czasv *tempestat* (bibl.) R H₆. Zob. **NAWALNOŚĆ**.

POGODNIE pogodnye bycz, wczesno, Myerno, vmyarkovacz rzecz, vsmyerzicz *tempero,-are* R V_{2v}.

POGODNY pogodny vyatr *aura i. ventus* S 16v; pogodny vyatr *aura ... dr ventus ...*, *aer* R d₄ (por. Mym28, k. 4).

POGON (lub **POGOŃ**) ‘pościg’ pogon, vczyek *fuga potest pertinere ad illum, qui fugit et tunc descendit a fugio vel pertinere ad illum, qui insequitur fugientem et tunc dr a fugio* (bibl.) R n₃. Zob. **GONIONY, UCIEKANIE**.

POGORZELISKO ‘pusty plac, miejsce do młócenia zboża’ gvmno, pogorzelisko, syedlisko, gvmnysko *area* S 13v; syedlisko, pogorzelisko, gvmno, plyacz *area* R c_{6v}.

POGOTOWU ‘pod ręką, w pogotowiu; a także; a więc’ a zathym, Pogotowv *per consequens* R Y_{1v} (ml). Zob. **GOTOWOŚĆ, GOTOWY**.

POGRODKI ‘drewniana konstrukcja, przegroda’ pogrodki *interpretale* (!) (Erz: „błąd zam. *interceptale*”) S 76 i R q_{2v} (ml). Zob. **MIELCUCHOWY, PIĘTR, PRZEGRODA, PRZEGRODEK, PRZEŁOŻENIE, PRZĘTR**.

POGRZEBACZ *batillum, thuribulum, pala* (Erz i SP XVI w.: „*pula*”) *ozeg vel instrumentum, quo colliguntur carbones* pogrzebacz S 18; Sherolcz, pogrzebacz *batillum i. thuribulum, pala, instrumentum, quo colliguntur carbones* R d₇. Zob. **GRZEBŁO, KRUKWA, POCIASK, PRZYGRZEBADŁO**.

POGRZEŚĆ ‘pogrzebać, pochować’ pogrzeszcz *intumulo,-are, in sepulcro sepelire* R Q_{2v} (ml). Zob. **GRZEBĄĆ, WYGRZEŚĆ, ZAGRZEŚĆ**.

POGUBIĆ ‘zgubić, zniszczyć’ pogubicz, zgładzicz, zlye stravicz *consumo,-ere* R N_{3v} (md; av. *consumo,-ere i. destruere, in malo expendere, absumere*). Zob. **ZAGUBIĆ**.

POHAŃBIĆ poganycz, pohanbicz *obproburo,-are i. infamare, vituperare, deridere* R R_{3v} (md). Zob. **GAŃBIĆ, HAŃBIĆ, SROMOCIĆ**.

POHAŃBIENIE pohanbyenye, poganyenye *obprobracio* R x₇ (mg). Zob. **GAŃBA, HAŃBA**.

POHAŃBIONY pohanbyony *fedus ... adiectivum, i. turpis, deformis, sordidus {fedus, execratus, crudelis}* (sv. *fedus,-eris*) R m_{4v}. Zob. **NIE-POHAŃBIONY**.

[POIĆ] zob. NAPOIĆ, UPOIĆ.

POIĆ zob. POJĆ ‘pójść’.

POJAĆ poyącz *uxorem accipere* S 175; poiącz zoną *uxorem accipere* R L₆ (mp); wzyącz, przyyącz na syą, pogymacz, poiącz *accipio,-ere* R M₂; yącz, ogarnącz, poyącz *apprehendo,-ere* S 211; przescygnącz, yącz, poyącz, ogarnącz *apprehendo,-ere* R M₄. Zob. POJIMAC, POJMOWANIE.

POJAĆ SIĘ ‘zawrzeć małżeństwo’ *contrahere matrimonium* poiącz syą *vel i.* skorziscicz R N₄ (md). Zob. JAĆ SIĘ, POJMOWANIE.

POJCHRZODEK ‘środek; tu – trzon, słup’ Spoychrzodka *de stipite* (bibl.) R G₆ (mh; av. *stipes*) (por. Słstp sv. Pośrodek, cytaty z mamotreptów dotyczące Księgi Wyjścia 37,19: *de stipite candelabri*). Zob. DRZEŃ, PAL, ŚRZODEK.

POJĆ (lub POIĆ, POJIC) ‘pójść’ *inde, adv., ut profectus inde* od tąd poszedl S 245; posshly, Mynały *transierunt* R V₄ (mp); poydz hayvo *veni huc* (sv. *huc*) S 244v (por. Słownik). Zob. CHODZIC, DOJŚĆ, IŚĆ, JIC, POŚCIE, PRZEJC.

POJEDNAĆ ‘układać się, rozważać, uzgadniać, pogodzić’ poyednacz, zgodzicz *examino,-are {librare} i. probare, equaliter iudicare vel discutere et diligenter inquirere, investigare* vybadacz, vipitacz R O₆. Zob. JEDNAĆ, ZJEDNAĆ.

POJEDNANIE ‘badanie, rozważanie, uzgadnianie, pogodzenie’ poyednanye *examinacio* R I_{5v} (md); vypitanye, poiednanye *examinacio* R I₆ (mh; av. *examen*).

POJEDYNKOWY ‘jeden, pojedynczy’ poyedynkova smyercz *simpla mors* R F_{7v} (ml). Zob. JEDEN, OSOBNY.

POJEŚĆ ‘zjeść’ czo wshithko poye *panfagus* R y₃ (md; av. *panphagius dr quasi omnia comedens*). Zob. JEŚĆ, OBJEŚĆ, WYJEŚĆ.

POJIMAC ‘pojać’ wzyącz, przyyącz na syą, pogymacz, poiącz *accipio,-ere* R M₂. Zob. JAĆ.

POJMOWANIE ‘zawarcie małżeństwa’ poymovanye *contractus matrimonii* S 35v i R h_{4v} (md); poymovanye *contractus matrimonii* (sv. *matrimonium*) S 87v; poymovanye *m<atrimonii> contractus* R t_{1v} (md). Zob. JAĆ, POJAĆ SIĘ, ROZWOD, UMOWA, ZMOWA, ZWIĄZANIE, ZWOLENIE.

[POJŚCIE] zob. POŚCIE ‘pójście’.

POJŚĆ zob. POJĆ ‘pójść’.

[POJŚRZODEK] zob. POJCHRZODEK ‘pośrodek’.

POJUTRO ‘pojutrze?’ *poyvtro postpridie i. altera die, post tertiam diem vel hodie* S 247v (por. łac. hasło w R Y₁v: *postpridie i. altera die, post tertiam diem secundum Papiam vel secundum Hugonem postpridie i. hodie* – bez odpowiednika pol.); *postridie i. post tres dies* *poyvtro* R Y₁v (por. Mu28, s. 15); *poyvtro postridie i. post tres dies* (sv. *post*) R Y₁v (por. Mu28, s.15). Zob. **ZAJUTRA, ZAJUTREK.**

POJUTRZEJSZY ‘następujący po jutrze’ *perendie i. quasi peremta una die zayvtra* (Erz bł.: „zayvtro”) ..., *perendie i. post cras, postridie* *poyvtrzejszy* (‘dzień’) S 247 (por. Mu28, s. 14). Zob. **JUTRZEJSZY, ZAJUTRZEJSZY.**

POKARM *pokarm pastus* S 108v i R y₆; *pabulum i. pastus* *potrava pas-cua, nutrimentum* *pokarm, pycza* S 105; *potrava, pastwa, pycza, pocarm, obrok pabulum {nutrimentum}* R y₁v; *alimonia* *pokarm vel ... elemosyna* *yalmuzna* R b₄; *potrava, pocarm, pozarcye esca* R l₄; *pastwą, potrava, pocarm, piczą zbyeracz pabulor,-ari i. pascere vel pabulum colligere* R R₄. Zob. **JEDZENIE, KARMIA, OBIAD, PICA, ŻYWNOŚĆ.**

POKARMIE ‘pokarm, posiłek’ *holocaustum {offyara, obyata vel prandium pocarmye}* (bibl.) R p₁. Zob. **KARMIA.**

POKIWAĆ ‘zamieszać’ *varzacha pokyvacz vel shvmovacz vel i. czechovacz tudiculo,-are, vide Calepi., cum tudicula in coquina expumare* R V₅ (md); *tudicula, coclear* *varzacha qua expumatur in olla* *czo pokyva* *abo shvmvye* *wgarnczv vel instrumentum, quo signa vasis imprimuntur* R K₁ (md).

POKLAD ‘kryty wóz’ *Rydvan, poklyad, pokryti vosz carpentum est vehiculum panno tectum ad pompam sedencium in eo* S 23v; *przicryty* *poclad, voss okovany carpentum est quoddam genus vehiculi seu curruum vel est currus, super quo sedent mulieres, tectus panno* R f₃v; *poclyad pilentum, genus currus* S 115v; *poclyath, Colyebka pylentum, quoddam genus curruum et dr a pyla pro instrumento terendi, eo quo terat terram* R A₁v. Zob. **KOLIMAGA, KOŁOMAGA.**

POKLATNY (lub **PUKLATNY?**) ‘cenny, kosztowny lub wypukły; tu – o ozdobnej, cennej szacie lub o wypukłej, okrągłej ozdobie’ *bullā ... aliquando invenitur pro gemma pukyel, aliquando dr bulla ornamentum ... nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas* *wshelkye* *odzyanye* *poclathne* (? – możliwa lekcja: „pvcclathne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati* *polny puclw. Unde et quedam vestis et etiam baltheus dr bulla, quia bul-*

lis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus R e₄ (znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „puklem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, poklatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „poklad”, „pokladni”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **BAŃKA, ODZIANIE, ODZIENIE, PUKIEL.**

POKLINAC ‘przeklinać, złorzeczyć’ ffukacz, poclynacz *imprecor,-ari i. execrari, maledicere* R P₆ (mg). Zob. **PRZEKŁAĆ.**

POKLINANIE ‘przeklinanie, złorzeczenie’ poklynanye, ffvkanye *imprecacio dr optacio mali* S 72v; ffukanye, poclynanye *imprecacio* R p₅ (md; av. *imprecatio dr optatio mali*). Zob. **KŁĄTWA, PRZEKŁĘCIE, ZAKŁĘCIE.**

POKLAD ‘podłoga’ pyątro *pavimentum, elaboratum solum ecclesie vel palatii, quod pedibus teritur, ... pavimentatum* poclad, podłoga S 109; pyątro, poclad, podłoga *pavimentum* R z_{1v} (ml). Zob. **ASTRYCH, HASTRYCH, STRYCH, TŁO.**

POKLADAĆ ‘kłaść posadzkę’ pocladacz *pavimento,-are* S 229v; podłogą czynycz, pocladacz astrichem *pavimento,-are* R R₅; hastrich, czegła plaska, czo pavement pocladayą *stratum* R G_{6v} (md). Zob. **KŁAŚĆ, POŁOŻONY, WYKLADAĆ.**

POKOJ – 1) ‘spokój, zgoda; przymierze’ Myr a pokoy *ocium et quies* R x_{4v} (md); myr a pokoy *ocium et requies* R R_{2v} (md); zmov a kv pokoyv *fedus inter dimicantes* R m_{4v} (md); zgodzicz, zmovicz syą ku pokoyv *federio,-are i. pacificare, fedus firmare {consonare, copulare}* R O₈; *ferire pactum cum aliquo i. facere aut firmare* stwyrdzicz, vczynycz slyvb abo pokoy R O_{8v} (mg); – 2) ‘tu – schronienie’ Spokoyem dom *asilus vel municuuncula* R d_{1v} (ml; av. *asilum*) (por. Spokoyny dom *asilum* S 15); – 3) ‘izba, komora’ *cubiculum i. lectus* Loznycz a, {camera} pokoy R i_{2v}. Zob. **KOMORA, NIE-POKOJ, POBOJ, POŚLUBIENIE, PRZYMIRZE, USPOKOIĆ.**

POKOLENIE *semen, honeste exponatur i. plyemyą, pocolyenyne, genealogia idem* SN 250v; *semen, exponatur honeste* plemyą, pocolenye, Narod RN I; Syemyą, plemyą, Rod, pocolenye *semen* R F₁; wselkye pocolenye zydowskye *omnis Juda* (bibl.) S 68v (av. *Hierosolima*); wselkye pocolenye zydowskye *omnis Juda* (bibl.) R o₅ (md; av. *Hierosolima omnis*); Corzen *radix, fundamentum, progenies* pocolenye, plemyą R C₄ (md); Rodzay, Rod, pocolyenyne *femur ... et scias, quod femur et genus et stirps dr* R m_{4v}; *liber Ruth*

pocolyenia (Gen. sing. lub Nom. plur.) Ruth (bibl.) R D₄v (ml; av. *Ruth*); *contribulis i. de eadem tribu* zgyednego pocolenya vel *i. concivis* RN I; spocolyenia, znarodv *contribulis i. eiusdem tribus* R h₄v. Zob. **BIODRO, DOM, KORZEŃ, LUD.**

POKORA praw. 'hold; publiczne uniżenie się' *omagium, vel per h, i.* old, *i. pokora* S 102; old, pocora *omagium, cum h (!)* R x₆ (md); old, pocora *homagium idem est quod fidelitas* R p₁; pokora, oldovanye *hominium i. hominis servitium vel est homagium seu fidelitas* S 70; vyernosc, oldovanye, pocora *hominium i. hominis servitium vel est idem quod homagium* R p₁v. Zob. **OLDOWNIK.**

POKORNY nyssky, głąboky, pokorny *bassus i. non altus, quia pinguedo non sinit in altum crescere* S 18; pokorny, nyssky, vroczoney *humilis i. abiectus, ignotus vel mitis* (bibl.) R p₂v. Zob. **UPOKORZYĆ, UŚMIERZONY.**

POKOST 'werniks do farb' pocost *vernix est gummi cuiusdam arboris, vel dr illud, quod conficitur ex oleo seminis lini et ex vernice pictoribus utile ad liniendum et solidandum colores* S 168; pocosth malarsky *vernix* R K₅ (md).

POKRYTY 'przykryty' Rydvan, poklyad, pokryti vosz *carpentum est vehiculum panno tectum ad pompam sedencium in eo* S 23v. Zob. **KOLEBKA, NIEPRZYKRYTY, POKLAD.**

POKRYWKA kocyel, pokrywka *cacabus* (bibl.) S 21 (por. pokrzywka R e₄v). Zob. **POKRZYWKA, PRZYKRYWKA.**

POKRZYK bot. 'magiczna roślina lecznicza' pokrzk, Styczek (Erz i SP XVIw. bł.: „slyzek”; por. Wstęp do I t. naszej edycji, s. 44) *mandragora, herba, cuius* (Erz i SP XVI w. bł.: „cinus”) *poma sunt pulcra, odorifera, insipida, pro sterilibus fecundandis, malum terre, antroporeos* (bibl.) S 86; Sticzek, pokrzyk *mandragora* (bibl.) R s₅v (mg; av. *mandragora est genus pomi similis parvo peponi, odore vel sapore vel specie, vel quia habeat mala suave redolentia in magnitudine mali maciani. Unde et eam etiam Latini vocant malum terre. Hanc poete antroporeos appellant, eo quod habeat radicem formam hominis simulantem ... Huius species due sunt. Femina foliis lactuce similibus mala generans in similitudinem prunorum, masculus foliis bethe similibus. De hoc autem pomi genere quidam opinantur, quod acceptum in escam feminis sterilibus fecunditatem pariat. Unde Gen. XXX, (14): Egressus Ruben tempore messis triticee in agro repperit mandragoras, quas matri Lie detulit. Et infra: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui vir tuus).*

POKRZYWA bot. pokrzywa *accalissa dr urtica* R a₃.

POKRZYWKA ‘pokrywka’ pokrzywka *cacabus i. lebes a sono fervoris dictus* (bibl.) R e₄v (por. kocyel, pokrywka S 21; por. też Slstř 4, Praha 1981, s. 460: *caccabus* ... pokrzywka). Zob. **KOCIEŁ, PANEW, POKRYWKA, PRZYKRYWKA**.

POKUPA praw. ‘grzywna’ dany, pokupa, vyna pyenyazna abo dany *multa est animadversio vel pena pecuniaria arbitrio iudicis inflictata ad correctionem malorum morum {peccatorum} {mulcta, condemnatio, multa idem} {pena, collecta, tributum}* (bibl.) R v₂v. Zob. **DAŃ**.

POKUPNY praw. ‘dotyczący grzywny; tu – suma pieniężna płacona jako odszkodowanie’ pokupna vyna *emonda* (! – zam. *emenda*) S 47v (por. polyep-szenye, przemyennosc, napravyenye *emenda* S 47v).

POKUSA czo nyedoswyatczyl pokuss *intentatus i. inexpertus* R p₈v (ml).

POKUSIĆ ‘spróbować, doświadczyć’ gystnye doznacz *vel i. doswyath-czicz, pokusicz, doznacz experior,-iri* (bibl.) R O₆v; pocuszyl, doswyatczyl, vznak *expertus est* (bibl.) R m₁ (md). Zob. **POSMAKOWAĆ, UKUSIĆ**.

POKUSIĆ SIĘ ‘spróbować, usiłować; sprawdzać’ vsylovacz, praczo-vacz, pokusicz syą *conor,-ari i. anniti, attemptari* R N₃; *conamen i. nisus, temptatio {diligencia}* vszilovanye, vmysl, praczovanye, *a conor,-aris* pokussicz syą *{mala custodia, Hester IX, (25)}* R h₂; pokuszmy syą *videamus nos* R X₁ (md; av. *video,-ere*).

POKUSZAĆ ‘próbować, smakować’ pocuszacz *tento,-are* S 237 (por. smakovacz R V₂v). Zob. **POSMAKOWAĆ**.

POKUTA pocuta, zalosc, Lutoscz *penitencia* R z₃v (ml). Zob. **ŻAL**.

POKUTOWAĆ pocutovacz, lyvtovacz, zalovacz *peniteo,-ere* R R₅v.

POLAĆ polyacz *perfundo,-ere* R R₆ (md). Zob. **LAĆ, OBLAĆ, ROZLAĆ, WYLAĆ, ZALAĆ**.

POLANY *perfusus, repletus vel polyany* R z₄v (ml). Zob. **WYLANY**.

POLE ‘ziemia, rola; pole walki’ orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, po-lye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*); *vallis* Scyre polye *vel campus depressus* R K₂v (mg); zyskal polya *potitus est victoria* R B₁ (mg; av. *potestas*); dosshedl yest, zyskal polya *potitus est* R S₂ (mg; av. *potior, -iri*); *consero,-ere i. plantare, similiter serere* {posyacz, zasyacz polye, oracz *seminare agrum*, Szczepicz ssad, *ornare* ocrasicz, vdzialacz} R N₃; *campestris in plurali, i. campi* polya (Nom. plur.) *vel* Rownya R e₆v (md). Zob. **ŁAN, POLNY, SKIBA, WŁOKA**.

POLECANIE poleczanye, zalyeczanye, pochvalenye *recommendatio* R C₅v (mg).

POLECANY ‘pochwalny, polecający – tu o piśmie, liście’ *commendatice littere sunt dimissorie, quibus clericus dimittitur et absolvitur a potestate sui episcopi, in quibus perhibetur de vita et ordinibus illius testimonium* polyeczane (Nom. plur. fem. lub Nom. sing. n.) {*ut laus* } R h₁v.

POLECENIE ‘zlecenie, nakaz; powierzenie, oddanie pod opiekę’ polyeczenie *commissio* S 32 i R h₁ (mp) (por. Mym28, k.12: *Commissio*, Befelung, Polecenie); polyeczenie, poruczenie *commissio* R h₁v (mg); poleczenie *commissum i. in fide traditum, creditum {commissio}* R h₁v.

POLECIC ‘rekomendować’ polyeczicz, zalyeczicz, pochwalenye davacz, dzyalacz *recommendo,-are* R S₆ (mg); podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz sya, polyeczicz, poruczicz, zwyerzicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁.

POLEDNIA ‘żerdź lub półka do suszenia drewna’ polyednya *sicanium* S 143 (av. *sicaneum dr quod est naturaliter siccum* – bez odpowiednika pol.); *sicaneum, siccinum, siccinium* polyednya, *ubi ligna siccantur in stuba (?) vel i. quod est naturaliter siccum* R F₅v (md).

POLEPSZENIE polyepszenie, przemyennosc, naprawyenye *emenda* S 47v; polepszenie, naprawyenye, przemyennosc *emenda* R k₈ (mp).

POLEPSZYĆ polyepshicz *emendo,-are, corrigere* R O₅ (md); polepsicz, ocrassicz, przyvyazacz *fulcio,-ire i. sustentare, subportare, sublevare, submunire, firmare, adiuvere* R P₂v.

[**POLEROWAĆ, POLEROWANY**] zob. **WYPOLOROWAĆ, WYPOLOROWANY**.

POLEWECZKA ‘delikatna potrawa, zupa’ Jvcha, zuffka (w oryg. wyraz przekreślony), poleveczka *iusz, iutis* (! – por. *Vocabularius* J. Reuchlina, sv. *Ius ... ius, iutis per t pro aqua vel brodio. Unde ius iutis mando, ius iuris in agmine parando) dr cibus liquidus ex vitellis oorum, croco et cinamono. Brodium pinguium carniun* R q₅v (md). Zob. **POLEWKA**.

POLEWKA ‘zupa lub sos’ polyewka *iuscum, iusculum* S 78; *offa iussulenta* zuffka *aut* polyewka S 101 (por. Mu28, s. 160); zyffka, polewka, ffamulka (lekcja niepewna; może „ffannulka” lub „ffarnulka”?) *offa iussulenta* R x₅ (md); polyewka schlyebem *insulata* (Erz poprawia na: „*iussulata* (?) ... w rkp. mylnie *insulata*”) S 75v; polyewka schlebem *insulata* R p₈v (ml). Zob. **DROBIUNKA, FAMUŁKA, FARMUSZKA, JUCHA, JUSZKA, PODLEWA**.

POLICA ‘szafka lub półka; spiżarnia, schowek’ policza *teca* S 155v; policza *theca Grece, Latine positio, repositorium quodcumque sit, eo quod ibi*

reponatur aliquid {i. *coopertura vel folliculus seminum herbarum*} R J₂v.
Zob. **POLICZKA**.

POLICZEK – 1) anat. ‘część twarzy’ czelyvscz, policzek *maxilla* R t₂ (por. yagoda S 87v); policzki *maxille* S 87v; yagody, policzki *maxille eciam i. gene faciei* R t₂ (md); – 2) ‘uderzenie w twarz’ policzek, pogąmbek *alapa est faciei percussio* (bibl.) R b₃v. Zob. **LICE**, **OBLICZE**, **POLICZKOWAĆ**.

POLICZENIE policzenye, rachovanye *vel* zliczenye lyath, zliczone roky *supputacio* R H₄ (mg). Zob. **CZYSŁO**, **DOLICZENIE**, **OBLICZANIE**, **POCZET**, **POLICZYĆ**.

POLICZKA ‘mała szafka, półeczka; schowek’ polyczka *theca*, *posicio*, *repositorium quodcumque sit, ubi reponitur aliquid, et folliculi herbarum, in quibus semen seu grana sunt, teca dr, vel i. coopertura alicuius rei* S 158. Zob. **POLICA**.

POLICZKOWAĆ ‘bić po twarzy’ policzkovac *alapo,-are i. alapas dare* (bibl.) R M₃. Zob. **POGĘBEK**, **POLICZEK**.

POLICZYĆ ‘rachować; uznać, poczytać’ *supputo,-are i. latenter vel parum vel post putare, vel numerare* rachovac, polyczicz {*pro ratione reddenda*} R V₂; za złe myecz, policzicz, prorokovac *imputo,-are* R P₆ (mp); wlossh, polycz *imputa* (bibl.) R P₆ (mp). Zob. **DOLICZYĆ**, **LICZYĆ**, **OBLICZYĆ**, **PRZELICZYĆ**.

POLITURA ‘bibuła’ *carta bibula i. polytura* (Erz brak), *matultergium idem* S 23; *polytura carta bibula vel macultergium* R f₃v (md) (por. Mu28, s. 190: *Charta bibula*, Makulatur papyr, Politurá, *vulgus vocat macultergium*); *maculterium i. polythvra*, *Carta* R s₄ (mp); *matultergium i. carta politura* (? – może wyraz łac.; Erz brak) S 87v; *matultergium i. carta polytvra* R t₂ (mg). Zob. **KARTA**, **KARTKA**, **LIST**, **PAPIR**.

POLIZACZ ‘pochlebca, darmozjad, pasożyt’ polizacz, *passyrzith parasitus ... i. ioculator vel leccator, qui scit suo gestu representare gestus et compositiones multorum* R y₅. Zob. **LIZACZ**, **LIŻYGOŚĆ**.

POLNY ‘wiejski, nieokrzesany, prostacki’ rurak, dzyky, polny *agrestis i. agricola, quasi stans in agro* R b₃. Zob. **POLE**, **ROLNY**.

POLUBIĆ ‘uznać, przybrać za syna’ Spossobicz, polyvbicz *arrogatio,-are ... est aliquem, qui sui iuris est, in filium recipere ... et differunt arrogare et adoptare* R M₄v. Zob. **OBLUBIĆ**, **ZLUBIĆ SIĘ**.

POLUBIENIE ‘adopcja’ *adoptio est gratuita quedam electio, qua quis sibi eligit aliquem in filium* sposzobyenye, polyvbyenye, *adoptio per synco-*

pam ... i. desiderium vel affiliatio, in filium acceptio przyjąycie R b₁. Zob. **OBLUBIENIE, PRZYJĘCIE, PRZYWŁOŚCIĆ, ZLUBIENIE.**

POLUBIENIEC ‘oblubieniec, narzeczony’ *Slyvbyenyecz, zenyvch, polubyenyecz sponsus i. promissus* S 148v. Zob. **MIŁOŚNIK, NAWOŻENIA, PANIC.**

POŁ (łącznie 26 razy) np.: *pol fvnta semilibra, selibra* S 141v i R F₁ (mg); *pol garncza metreta ..., mensura liquidorum* S 90v; *pol garncza vyna* abo *Czwyerthnya zytha metreta* R t₅v (md); *pol godzini semihora* S 141v; *pol godziny semihora* S 141v i R F₁ (mp); *semestris* czo *pol myesyacza* staro iest abo *trva et sic deducitur a semis. Item semestris a sex et mensis* czo staro iest *sescz myesyaczy* S 191v (por. Mu28, s. 9); *sshescy myesyanczny vel pol myesyacza semestris* R F₁ (md); *pol grziwny semis marce* S 87; *pol grzywny semis marce* S 142 i S 194v i R s₆v (md) i R F₁v (mg) (por. Mu28, s. 197); *pol shelyaga vel Qvarthnyk semis solidi* R F₁v (mg); *pol shelaga, Quartnik semis solidi* R G₁v (ml; av. *solidus*); *pol pyenyadza medalia i. medietas oboli* R t₂v (ml); *pol Lotha semiuncia* R F₁v (ml); *pol kola diametrum vel hic diametrus ... i. recta linea per centrum ducta in duas equales partes circulum dividens {medium rote}* R i₇v; *Napoly szhalyayaczi abo myslyaczy phanaticus i. lunaticus, insanus vel dr custos Phani seu templi, sacerdos, vel qui futura canit, cui fantasmata et imagines varie apparent* S 113 (por. Mu28, s. 72); *polnoczy* (Erz sv. **PÓLNOC**) *conticinium i. nox intempesta* S 35; *polnoczi, pyrvospy conticinium, tempus noctis dr quando cuncta silent* R h₄v (por. Mu28, s. 12: *Nox in tempesta* (!), ..., *Wpolnoci, Conticinium idem*); *intempestus ... quedam pars noctis polnoczy* S 76 (Erz sv. **PÓLNOC**) i R p₈v; itd. Zob. **NOC, POŁGROSZEK, POŁKARTEK, POŁNOC, POŁOWICA, POŁROCZNY, POŁRZYTKI, POŁSKRZYNEK, POŁTORA, POŁTRZECIA, POŁUDNIE.**

POŁAWIE ‘tkanina do pokrycia ław lub ścian, narzuta, zasłona’ *polawyte antepedium* R c₂v (ml). Zob. **ŁAWA, ŁAWKA, PŁASZCZ, PODNOŻEK.**

POŁAWNIK ‘tkanina do pokrycia ław lub ścian, narzuta, zasłona’ *polawnyk aulea* S 17 i R d₄ (md) (por. opona *auleum i. cortina in aulis extensa* S 17). Zob. **CAŁUNA, KORTYNA, OPONA.**

POLEĆ ‘płat mięsa lub słoniny’ *polecz vel Soldra perna dr media pars carniun porci, baffa, baconus, petaso idem* S 112; *polecz, gyza, Sholdra perna i. petaso, sc. baconus vel baffa porci* R z₅v; *polecz Slonyny lardum, larium idem, dr pinguedo porci cuti adherens* S 79v; *lardum Slonyny vel larium i. taxea, perna porci polecz myassa, Strona* R r₂v (mg); *polecz*

myśsa *succidia* S 153; *succidia soldra*, polecz myśsa R H₃ (mg). Zob. **GIŻA, SZOLDRA, TŁUSTOŚĆ**.

POŁGROSZEK 'moneta' polgroszek *dodrans solidi* S 44v i S 145v i R G₁v (ml); polgroshek *dodrans solidi* R k₂v (mg). Zob. **GROSZ, GRZYWNA, HALERZ, KRAJCAR, KWARTNIK, MONETA, MYNCA, NOBEL, NUBEL, ORT, PIENIĄDZ, SZART, SZELAĞ, ZŁOTY**.

POŁKARTEK polcartek *semipagina* S 105v (av. *pagina*); polcarthek *semipagina* R y₂ (mh; av. *pagina*). Zob. **KARTA**.

POŁNOC 'kierunek północny; tu – o zimnym wietrze' Spolnoczy vyatr *aquilo*, *idem boreas* SN 177 (sv. *De nominibus ventorum*); spolnoczy vyatr, morczyzna *aquilo est ventus quidam serenus* R c₅v; od polnoczy *ab aquilone i. septemtrione* (sv. *Africus*) R b₂. Zob. **MORCZYŻNA, NOC, POŁUDNIE, WSCHOD, ZACHOD**.

POŁNY 'pełny' polna gąba *bucea* S 20v; *bucea* polna gąmbka *vel i. bolus, quem nutrices ponunt infantibus in os. Vel i. liniamentum ex filis, quod in ulcus immittitur a medico, ut in fistulosis* Cnoth R e₄ (md); *bulla ... aliquando invenitur pro gemma pukyel, aliquando dr bulla ornamentum ... nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas* wshelkye odzyanye poclatne (? – możliwa lekcja: „pvcclathne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati* polny (Nom. plur. m. lub Nom. sing. m.) puclew. *Unde et quedam vestis et etiam baltheus dr bulla, quia bullis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus* R e₄ (znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „puklem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, pokłatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „poklad”, „pokladní”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **ODZIANIE, ODZIENIE, PEŁEN, POKLATNY, PUKIEL**.

POŁOK 'żarłok' polok *olofagus* S 101v; polog (!) *olofagus i. totum vorans* R x₆ (mg). Zob. **OBŻARŁY, OŻARŁY, ŻARŁOK**.

POŁOWICA 'połowa' ogryzly do polovicze *semesus i. in media parte corrosus et comestus, semicomestus* R F₁. Zob. **OGRYZŁY, POŁ**.

POŁOŻENIE 'pozycja, warunki, sytuacja; usytuowanie' *vmova condicio in contrahendis contractibus vel matrimoniis, condiciones generales semper in pactionibus includuntur ... vide Breviloquus de condicionibus, condicio*

wzgląd, *eciam dr status i. vroda*, położenie, własność S 33; *condicio vroda, vmova*, wzgląd, położenie, własność *homo bone condicionis dr qui est in bona fortuna vel qui dives est* R h₃ (mg); twarz, kształt, osoba, tworność, położenie *forma* R n₁ (mp); *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postawy {*loci qualitas, sicut stat* położenie, Na myessczv posiadzenie} R G₁; położenie albo przykład ku bogv mylemv *posicio* R A_{6v} (mg). Zob. **UMOWA, ZŁOŻENIE**.

POŁOŻONY – 1) ‘wyłożony czymś’ położony strichem, czełą *pavimentatus i. pavimento ornatus* (sv. *pavimentum*) R z_{1v}; – 2) praw. Sząd mały położony *iudicium particulare expositum* R q₅ (mg) (por. Cervus); – 3) gram. *positivus gradus* przedny, *ut doctus*, położony wstopyen RN (k. tyt.); pyrwshe położone słowo, przedny stopyen położony *positivus gradus dr eo quod ponatur primus in comparationis gradibus, quasi fundamentum graduum* R A_{6v}; *adverbia positivi gradus* położonego stąpnynya, *comparativi* przirównaiącego, *superlativi* przewisshaiącego R X_{2v} (md). Zob. **GORĄCY, GOŚCINNY, NADWYSZSZY, NAWYSZSZY, POTRZEBNY**.

POŁOŻYĆ na myesczv posiadzycz, položycz, postavicz *situo, -are, ordinare, reponere, repausare* R T_{6v} (mg); zalobą položicz *causor, -ari i. lites animare, causam decidere* R M_{7v} (ml); czyrvoną pawłoką položyl *media caritate constravit* (bibl.) R f_{3v} (ml; av. *charitas*). Zob. **KŁAŚĆ**.

POŁROCZNY polroczy *semiannus* S 141v i R F₁ (mh; av. *semianimus*). Zob. **LATO, POŁ, ROCZNY**.

POŁRZYTKI ‘pośladki’ polrzythky *clunes* R g_{6v} (ml); polrzydki (!), wslyadky, poslyadky *nates ... a nitendo, quia in natibus nitimur, dum sedemus* R v_{4v}. Zob. **DUPA, PODRZYTKI, RZYĆ, TYŁ, ZAD**.

POŁSKRZYNEK ‘przegroda w skrzyni; szuflada?’ *interceptale pyanthr vel przelozonye myelczvchove*, przegroda, przegrodek *aut in cista polskrzynek* R p_{8v} (md). Zob. **SKRZYNIA, SKRZYNKA**.

POŁTORA polthora *semissem dimidii* R F_{1v} (mg); poltora dnya *sesquidies* S 142v i R F₅ (mp); poltora myesyącza *sesquimensis* S 142v; poltora myessyącza *sesquimensis* R F₅ (mp); polthora lyata *sesquiannus* S 142v; poltora lyata *sesquiannus* R F₅ (mp) (por. Mu28, s. 7); poltora fvnta *sesquilibra* S 143; poltora ffnthya *sesquilibra* R F₅ (mp); poltori godziny *sesquihora* S 142v; poltory godziny *sesquihora* R F₅ (mp); poltori nogy *sesquipipes* R F₅ (mp). Zob. **POŁ**.

POŁTRZECIA ‘dwa i pół’ poltrzecya *duo et semis* R F_{1v} (mg; av. *semis*); poltrzecya *sestercium* R F₅ (mp); poltrzecya fvnta *sestercium, quod-*

dam pondus duarum librarum et semis, quasi semistertium R F₅v. Zob. **POL, TROJE, TRZECI, TRZY.**

POŁUDNI (?) ‘południowy, dotyczący kierunku południowego; tu – o gwiazdach Południa’ yandırne rzeczy, połudnye (przym. Nom. plur. fem. lub rzecz. Nom. sing. n.) *Interiora Austri* (bibl.) R d₄v (ml; av. *Auster*) (*Interiora Austri* – wyrażenie biblijne z Księgi Hioba 9,9, gdzie wymienione są różne konstelacje gwiazd. Dawni polscy tłumacze Biblii różnie to miejsce oddają, np. Leopolda ma: „wnętrzości od Południa”, a Budny i Wujek: „gwiazdy południowe”). Zob. **JĘDRZNY.**

POŁUDNIE ‘kierunek południowy’ spoludnya (! – zam. „z północy”) vyatr *aquilo, ventus serenus, nubes dissipans et aquas stringens* S 12v; spoludnya (‘wiatr’) *auster, huius collateralis declinans ad occasum versus zephyrum dr nothus* SN 177; spoludnya (‘wiatr’) *auster dr ab hauriendo aquas, hic Grece dr nothus, nam pestilenciam gignit* SN 177; spoldnya (!) vyatr *auster dr ventus perflans a meridie, dictus sic ab hauriendo aquas, nam nubila nutrit et aquas dat* R d₄v; spoludnya *australis* R b₂ (mp; av. *Africus*); na połudnye *australis plaga* S 16v. Zob. **MORCZYŻNA, POŁNOC, WSCHOD, ZACHOD.**

POLYKAĆ razem polikacz *glutio,-ire ... i. absorbere, vorare, comedere* R P₃v; czo razem polyka *gluciens, vorans, absorbens* R n₈v (md). Zob. **ŻARŁOK.**

POMAGAĆ pomagacz, Vzitek vczynycz, Spravicz *efficio,-ere* R O₄v; *obstetrico,-are* {pomagacz *parturienti*} R R₂v; *obstetrix i. femina, que steram tractat sc. que colligit puerum de ventre procedentem* {czo pomaga *parturienti*, pomoczna matrona} R x₄ (por. baba pomoczna, czo papky rzeze S 100); zdarz bog, pomagay bog *proficiat i. vade, recede* R B₅ (mp). Zob. **DOPOMAGAĆ, POMOC, PRZYPOMAGAĆ, SPOMAGAĆ, WSPOMAGAĆ.**

POMAGAJĄCY ‘sprawczy – tu o przyczynie’ pomagayacza, Sprawyacza *efficiens* S 46; Sprawyacza, pomagaiacza *efficiens causa* R k₆ (mp; av. *efficax*) (por. Sprawa doskonała *causa efficiens* S 25; sprawa doskonała, zamysl, zaloba *causa efficiens* R f₅v (md); por. też łac. dopisek BB w R f₅v (md): *causa efficiens mundi i. principium productum, est ipse Deus, ratione cuius est in creatura unitas, modus et mensura; causa dr, ex qua aliquid fit, ut ex pluviis fit via cenosa* – bez odpowiednika pol.). Zob. **MNOŻYĆ SIĘ, POMOCNY, SKARGA, SPRAWA.**

POMARAŃCZA ‘owoc’ pomarancza *malum punicum* S 86 (mg) i S 86 (md); Rayskye iablko zyarnyste *i. pomarancza malogranatum* R s₅.

POMASZCZONY 'okraszony tłuszczem, omastą' pomaszczony *adipatus i. adipe conditus et impinguatus {butiro aut alia pinguedine}* R a₈v; pomaszczona potrawa *adipatum* R a₈v (md). Zob. **POMAŚCIĆ, SADŁO**.

POMAŚCIĆ 'okrasić tłuszczem, omastą' pomascycz *adipo,-are i. impinguare* R M₂v (ml).

POMAZAĆ pomazacz *delibuo,-ere i. inungere* R N₆v. Zob. **ZAMAZAĆ, ZMAZAĆ**.

POMAZANIE *litura i. complanacio eciam attramento vel delectio vel i. feditas literarum* pomazanye, zamazanye *destructio scripture* R s₁ (md; av. *litura*).

POMAZANIEC 'Mesjasz' Pomazanyecz *Christus* (bibl.) R i₂ (mg).

POMAZANY pomazany *delibutus, quasi oleo vel liquore inunctus* R i₆; pomazany, zamazany *litus a lino,-nis* (sv. *litus est terra aque vel mari vicina*) R s₁.

POMEK 'sieć do łowienia ptaków' *tendicula vel tenticula* pomek *i. insidie, que tenduntur avibus* pomek *aut animalibus* Stąpicza S 156v; pomek, stąpicza *tendicula et tenticula idem signant et sunt insidie, que tenduntur avibus vel leporibus vel etiam aliis animalibus* R H₆v; *plagilla et hec plagella ... i. parva plaga {linteolum}* platek *vel* Pomek R A₃. Zob. **ŁAPICA, SIDŁO, SIEĆ**.

POMIARA 'miara' Pomyara *mensura {duracio, certitudo rei et quantitas}* R t₄. Zob. **BEZMIERNY, MIARA, NIEPOMIARNY, NIEZMIERNY**.

[**POMIARNY**] zob. **NIEPOMIARNY**.

POMIESZANY dzyalo rozliczney barwy, Barvyone, Brvnathnym pomyeshane *polimitum opus* (bibl.) R A₄v (md). Zob. **ZAMIESZANY**.

POMIĘSZKANIE 'mieszkanie, dom' pomyąskanye *domicilium i. domus, habitacio, mansio* S 45; *domicilium {domus, habitacio, receptaculum}* {pomyąskanye *i. mansio*} R k₃. Zob. **DOM, MIĘSZKANIE, PRZEBYTEK**.

POMIOTŁO 'miotła lub kij do czyszczenia paleniska' pomyothlo *cacobrinum* R e₄v (md). Zob. **MIOTŁA**.

POMOC podsadka, obrona, pomocz *presidium i. auxilium ..., refugium, subsidium, locus refugii munitus ad quem quis profugit, ut se defendat ab hostibus {propugnaculum}* R B₃; pomocz *penna i. adiutorium* R z₃v (md; av. *penna ..., auxilio pennarum movent aves, volant*); pomocz *curacio* R i₃v (mg); pomocz *opitulacio* R x₆v (md); rzecz pomoczna, przyczynyeny, pomocy danye, zalyeczenye *promocio* R B₅v (md); pomocz dacz, wspomagacz *opitulor,-ari i. auxiliari, opem ferre* R R₃v. Zob. **POMAGAĆ**.

POMOCNY – 1) *iucundus pomoczny vel letus* S 77v; *iucundus i. letus vel pomoczny, qui est causa alteri, ut gaudeat* R q₄v (mg); *iucundus pomoczny kv vesselyv, ochothny, vessoly* R q₃ (mh; av. *iocundus i. letus, hilaris*); baba pomoczna, czo papky rzeze *obstetrix i. femina, que steram tractat seu que colligit puerum de ventre exeuntem* S 100; *obstetrix i. femina, que steram tractat sc. que colligit puerum de ventre procedentem* {czo pomaga parturienti, pomoczna matrona} R x₄; rzecz pomoczna, przyczynyenye, pomocy danye, zalyeczenye *promocio* R B₅v (md); – 2) praw. pomoczna rzecz *impedimentum legale* R p₄v (md). Zob. **POMAGAJĄCY, SPOMOŻNIK, WSPOMOŻYCIEL**.

POMOKRODŁO ‘mokradło, bagno’ Blothna zyemya, pomocrodlo *paluster* R y₃ (md). Zob. **MOKROŚĆ**.

POMSTA *vindicta i. punitio, pena, supplicium, ultio* {pomsta vel liberatio, libertas, defensio} R L₁; *indignacio i. ira animi* pomsta, Myrzyączka *filia ire* R p₆v (mg) (por. Myrzyąntnoszcz S 74); *sententia* zupełnoszcz movy, vmysl, {*voluntas*}, Sądzenye, zrozvmyenye, głamboky smysl, zapovyedz, pomsta R F₂v.

POMŚCIĆ SIĘ *conari eciam* pomscicz syą R N₃ (mp; av. *conor,-ari*); pomscylem syą *ultus sum* (bibl.) R L₃ (mg; av. *ultus*). Zob. **MŚCIĆ SIĘ**.

POMYŚLAĆ pomyslyacz *dicere inter se* R i₈ (md; av. *dictiuncula*). Zob. **MYŚLIĆ**.

POMYŚLIĆ pomyslicz *dicere inter se* S 218; *dico,-ere, et est dicere semel* {loqui}, *memorari vero pluries*, {pomyslicz *inter se*} R O₂; nyeczoz zlego pomysly y vczyny *benedixerit* (bibl.) R M₆ (mg; av. *benedico,-ere ... quandoque ponitur pro maledicere*). Zob. **MYŚLIĆ**.

[**PONCIEC** – tak Erz; zob. **PĄCIEC**].

PONEKKAĆ ‘niepokoić, namawiać, ponaglać’ *ponakacz cohortor,-ari i. simul hortari* R N₁; *sollicito,-are i. persuadere, ex suo loco movere, quasi ex toto et multum citare et commovere* namavyacz, *ponakacz vel smącicz* {*i. commovere*}, pylny praczovacz R T₆v; *ponakacz, podusczcziz stigo,-are i. stimulare* R T₇v. Zob. **PRZYNEKKAĆ**.

PONEKANY ‘przynaglony, zachęcony; wzburzony?’ *provocatus, ad iram incitatus vel ponakany i. hortatus* R B₇v (mg).

PONIECHAĆ ‘zostawić, zaniechać’ scyrpyecz, ponyechacz, podnyescz *sufferro,-ferre i. pati vel sustinere vel sursum ferre et elevare* R V₁. Zob. **NIECHAĆ**.

PONIEŚĆ przeycz, ponyescz, posllacz *transmitto,-ere i. celeriter transire, ultra mittere* R V₄v (mg). Zob. **NIEŚĆ, PODNIEŚĆ**.

PONOCKI 'straż nocna, warta; czuwanie' ponoczky *manubie i. excubie, que per spacia noctis vigilant* R s₆v. Zob. **CZUCIE, NOC**.

PONOCNIK 'przestępca, oszust' ponocznyk *tenebrio* S 156v (por. Mu28, s. 18); *tenebrio ponocznyk vel i. nullius precii homo, nugator, mendax, astutus, nebulo, dolosus* R H₆v (md). Zob. **NOC**.

PONOCOWAĆ 'czuwać, pełnić nocną straż' przeglyądacz, czwcz, strzecz, ponoczowacz *excubo,-are* R O₆.

PONORZONY 'zanurzony' ponorzony *mersus in aqua* R t₅ (md). Zob. **NARZAĆ SIĘ, NARZAJĄCY SIĘ, NOR, NOREK, WYNARZAJĄCY SIĘ, WYNORZYĆ SIĘ**.

POŃCZOCHY ponczochy *calceus laneus* S 21 (por. Mu28, s. 155; por. też pvnzcochy R e₅v (ml)). Zob. **PUŃCZOCHY**.

[POP] zob. **POPADYJA, POPOWIC, POPOWNA**.

[POPADIA] zob. **POPADYJA**.

POPADYJA 'żona kapłana' popadia *flamita i. sacerdotissa* R m₈. Zob. **KSIĘDZOWA, POGAŃSKI**.

POPAŚNICA 'nałożnica, nierządnicą' *pellex popasznycza, que se commiscet cum marito alterius* SN 252 (por. Cervus); Mircha, popasznycza *pellex, concubina* R z₃. Zob. **FRYJERKA, GAMRATKA, KURWA, MIŁOŚNICA, MYRCHA, ZWODZICIELKA**.

POPCHNAĆ popchnąncz, vypchnąncz *trudo,-ere i. impellere, impingere* R V₄v. Zob. **PCHAĆ, POPYCHAĆ, PRZYPCHNAĆ, ZEPCHNAĆ**.

POPEDLIWIE 'gwałtownie' popądlyve *pulsim, adverbium* R Y₂v.

POPEDLIWY 'gwałtowny, szalony, zły' popądlyvi *furiosus, qui furit, furialis, furiatus* (sv. furia) S 62; wscyecly, popądlyvy *furiosus* R n₄v (ml; av. furia); Slovo popądlyve y ganyebne *racha, est interiectio affectum indignantis ostendens ..., et est Hebreum* (bibl.) R Y₃v.

POPEDZENIE – 1) zagnanye, zapądzyenye (? – możliwa lekcja: „zapądzenye”), popądzenye bydla *minans boves* R t₆v (ml; av. mina); – 2) 'wzburzenie; irytacja' *proruptum i. prorupcio, effusio maris*, popądzenye *i. verborum insurrectio in aliquem* R B₆v (ml).

POPEDZIĆ zaganyacz, zagnacz, popądzicz bydło abo voly *mino,-are* R Q₇v. Zob. **PĘDZIĆ**.

POPEDZIĆ SIĘ 'wpaść w szal, rozgniewać się; wybuchnąć' *furio,-ire i. insanire* popądzicz syą {*ad iram commovere*} R P₃; popądzicz syą *prurumpo,-ere* R S₄ (mp). Zob. **PĘDZIĆ**.

POPIELICA zool. ‘zwierzątko futerkowe’ popyelicza *cisinus* RN IVv. Zob. **POPIOŁ**.

POPIERSIEŃ ‘część ubioru kobiecego lub uprzęży’ popyersyen *pectorale, zona circa pectus equi aut mulieris, aut alterius animalis dependens* S 109v (por. popyrsyen R z₂). Zob. **PEKTORALIK**, **PIRSI**, **PODPIRSINY**, **POPIRSIEŃ**, **POPRAĞ**.

POPIERSINY ‘część uprzęży’ popyerszyny *antela i. cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* S 11 (por. poprağ *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂).

POPIOŁ popyol *vel* Lvg *lix i. cinis* R s₁ (md). Zob. **ŁUG**, **POPIELICA**.

POPIRSIEŃ ‘część ubioru kobiecego lub uprzęży’ popyrsyen *pectorale, zona circa pectus equi vel mulieris, vel alterius animalis dependens* (sv. *pectoralis*) R z₂ (por. popyersyen S 109v).

POPŁACIE ‘zbroja, pancerz’ (Erz objaśnia: ‘półplacie’) poplaczye *torex* S 160v; poplaczye *torex* R J₃ (md). Zob. **PLACH**, **PŁATNIERZ**.

POPŁACIĆ ‘zapłacić należność, podatek’ poplaczicz *indico,-ere* R P₆v (ml; av. *indictiones*). Zob. **ODPŁACIĆ**, **PŁACIĆ**, **WYPŁACIĆ**, **ZAPŁACIĆ**.

POPŁATEK ‘opłata, podatek’ poplathky *indictiones* (bibl.) R p₆ (mp) i R P₆v (ml; av. *indico,-ere*). Zob. **ODPŁATA**, **PŁAT**, **WYPŁATA**, **ZAPŁATA**.

POPOWIC (lub **POPOWICZ**) ‘syn kapłana’ popovicz *flamus* (! – może zam. „*flanius*”) *filius* R m₈ (md). Zob. **PANIC**, **POPADYJA**.

POPOWNA ‘córka kapłana’ popowna *flaminia ... est filia sacerdotis* R m₈. Zob. **POPADYJA**.

POPRAWIĆ napravycz, poprawicz, zbudovacz, vivodzicz, odnovicz *instauro,-are i. facere simile priori, restituere, reficere* R Q₁v. Zob. **OPRAWIAĆ**.

POPRAĞ (lub **POPREĞ**) ‘część uprzęży, pas’ *cinctura* przepaska *vel* poprağ (Erz brak w części pol.-łac.), *cingula* S 28; poprağ *cingula animalium dr; ut equorum* S 28; poprağ *cingula equi* R g₃v (md); poprağ *cingula stringit equum* (sv. *cingulum*) R g₄; poprağ *antela dr cingulum illud, quod ante pectus equi tenditur* podpyrsyny R c₂; poprağ *stringula equi* R H₁ (md). Zob. **PAS**, **POPIERSIEŃ**, **POPIERSINY**, **POPIRSIEŃ**.

POPUSZCZENIE ‘ulżenie, ulga; dispensa, zwolnienie od obowiązującego prawa’ obelzenye (Erz bł. objaśnia jako „pohańbienie” i łączy z innym hasłem łac. – „*dispendiositas*”), Sfolgovanye, rozvyazanye, popus-

czenie *dispensacio est iuris communis et rigoris eius per eum, ad quem spectat, provida relaxacio utilitate et necessitate pensata factaque ex cause cognicione, ex causa racionabili ab eo, qui habet ius dispensandi in rigore iuris* S 43v; popuszczenie, Shaffovanye, Rozdavanye, sfolgovanye, obelzenye, Rozvyazanye *dispensatio est iuris communis provida relaxatio utilitate seu necessitate pensata {iuris declaracio} {divisio, distribucio}* R k₂. Zob. **FOLGOWANIE, OBELŻENIE, ODELŻYĆ.**

POPUŚCIĆ ‘ulżyć, zwolnić od obowiązujących przepisów prawa’ rozvyazacz, ffolgovacz, popuscicz *commutare et dispensare differunt ... dispensare vero est ipsum votum relaxare ab eo, qui habet potestatem (sv. commutacio)* S 32v. Zob. **DOPUŚCIĆ, ODPUŚCIĆ, OPUŚCIĆ, PRZYPUŚCIĆ, SPUŚCIĆ, WYPUŚCIĆ.**

POPYCHAĆ *stimulo,-are i. pungere, titillare, incitare, cogere, urgere, inflammare {cuspide acuta aut fuste molestare pchacz, namyączicz ad libidinem, porushe nye myecz in corpore, osnem popichacz}* R T₇v. Zob. **OŚCIEŃ, PCHAĆ.**

PORADLNE praw. ‘podatek, danina’ poradlne *tributum est census, qui prestatur ratione soli proprii a possidentibus* S 162v; czynssh, dany, poradlne *tributum* R J₇; poradlne *contributum* S 35v i R h₄v (md); poradlne *exactio fumalium* R l₆ (mg) (por. Cervus); dany dacz abo poradlne *tributo,-are, census solvere, vide Calepi.* R V₄v (md); pobor davacz abo poradlne *contribuo,-ere* R N₄ (md). Zob. **CIĄDZA, CYZA, CZOPOWE, FURLON, MYTO, PŁAT, PORODLNY (?), RADLICA, RADŁO, SZOS.**

PORADNIE ‘rozważnie, roztropnie’ poradnye *suadibilter* R Y₄v (mp).

PORADZENIE ‘rada, porada’ male poradzenye *consiliolum i. parvum consilium (sv. consilium)* R h₄. Zob. **RADA.**

PORAZIĆ ‘pobić, zwyciężyć’ *deicio,-ere* porazicz, pobicz, *auctoritate (?) depellere* R N₆v (ml; av. *deicio,-ere*); porazicz, Rostrączicz *allido,-ere, in aliquid vehementer ledere, punire* R M₃. Zob. **ODRAZIĆ, ROZRAZIĆ, URAZIĆ.**

PORAŻENIE ‘pokonanie; klęska’ porazeny *deiectio, deiectus* R i₆ (mp). Zob. **ROZRAŻENIE, URAŻENIE.**

PORAŻKA ‘pokonanie; klęska’ kryve rozlyanye, poraszka *strages* S 151; porasska, Rozlyanye kryve, Pobycye *strages, prostracio in bello* R G₆v (ml).

PORAŻONY ‘pobity’ obrazony, rostrączony, porazony *allisus i. lesus* R b₄; Stluczony, porazony *concussus* R h₂v (md).

PORAŻBIĆ (lub **PORĘBIĆ**) ‘porażać’ porażbicz, pobracz, vyssyecz drzewo *succido,-ere* R T₈v. Zob. **PORĘBA, RĄBIĆ, WYRĄBIĆ.**

PORĄBIENIE ‘wyrąb, porąbanie; poręba (?)’ porąmbyeny, vissyecz (? – może zam.: „vissyeczenye”) *succisio arborum* R H₃ (mg). Zob. **KARCZ**, **POREBA**.

PORDZEWIEĆ pordzevyecz *erugino,-are* R O_{5v}; *ferrugino,-are* zlyvtovacz *i. compaginare, glutinare vel pordzyevyecz (!)* R O_{8v} (ml). Zob. **RDZA**.

POREJ bot. ‘roślina bagienna’ porey *vel* Bagno *mirtus* S 91v; porey, Cru-shevyna, Bagno *myrtus est quedam arbor, que in litore maris abundat* R t₇. Zob. **KRUSZEWINA**.

POREBA ‘miejsce po wyrębie lasu; zarośla’ karcz *vel* porąmba *carectum est locus, ubi crescunt carices, herbe acute et dure* S 23v; porąmba, Carcz *carectum est locus, ubi crescit carex* rogozye R f₃. Zob. **PORĄBIENIE**, **RĄBIĆ**, **WYRĄBEK**.

POREBIĆ zob. **PORĄBIĆ**.

POREĆZE ‘uchwyt przy schodach’ porącze v wschodv *cubatorium, tam pro lecto, quam pro alia re, cui innitimur* R i_{2v}. Zob. **RĘKOJEŚĆ**.

POROCZKI praw. ‘zwykłe posiedzenia sądu ziemskiego’ poroczky *termini particulares* R J₁ (mg). Zob. **ROK**.

PORODLNY (?) ‘dotyczący rodu, rodziny?’; tu – o drzewie genealogicznym’ *stemata, inscripciones saxorum* porodlne (? – możliwa lekcja: „poradlne”, wtedy ‘wryte, poradlone w kamieniu napisy?’), *ramusculi genealogie i. Porodne* R G_{5v} (mg; av. *stema vel scema eciam dr coronamentum ex multis floribus factum, clara familia insignium virorum, ut ex victoriis et magnis gestis, vide Calepi*) (por. łac. hasło w R G_{5v}: *stema i. nobilitas ..., stemata dicuntur etiam ramusculi, quos faciunt in genere, cum genus cognationum partiuntur, sicut ille pater, ille avus, ille proavus etc.* – bez odpowiednika pol.). Zob. **PORADLNE**.

PORODNY ‘dotyczący rodu, rodziny; tu – o drzewie genealogicznym’ *stemata, inscripciones saxorum* porodlne (? – możliwa lekcja: „poradlne”, wtedy ‘wryte, poradlone w kamieniu napisy?’), *ramusculi genealogie i. Porodne* R G_{5v} (mg; av. *stema vel scema eciam dr coronamentum ex multis floribus factum, clara familia insignium virorum, ut ex victoriis et magnis gestis, vide Calepi*) (por. łac. hasło w R G_{5v}: *stema i. nobilitas ..., stemata dicuntur etiam ramusculi, quos faciunt in genere, cum genus cognationum partiuntur, sicut ille pater, ille avus, ille proavus etc.* – bez odpowiednika pol.). Zob. **RODNY**, **ZARODNY**.

PORODZENIE porodzenye *puerperium, partus pueri primus* S 126. Zob. **ROZRODZENIE**, **URODZENIE**.

PORODZIĆ porodziła *enixa i. peperit* R x₁v (ml; av. *nixus*). Zob. **NARODZIĆ SIĘ**, **ODRODZIĆ SIĘ**, **RODZIĆ**, **URODZIĆ SIĘ**, **ZARODZIĆ SIĘ**.

POROKOWAĆ 'gniewać się' nye porokvy *ne irascaris*, *Gen.* (18,32) (bibl.) S 97v (Erz zestawia z czeskim „porokovati”; por. *Bohemizmy*, s. 254).

POROZUMIEĆ 'zrozumieć; wyjaśnić w oparciu o etymologię' porozvmyecz *intelligo,-ere* R Q₁v; porozvmyecz *etymologizo,-are i. unum vocabulum per aliud exponere* R O₅v. Zob. **ROZUMIEĆ**.

POROZUMIENIE 'zrozumienie, zdolność pojmowania; rozum; etymologia' porozvmyeny *intelligencia* S 75v; porozvmyeny *intelligentia vero est vis anime {intelligencia prudencie est noticia presencium}* (sv. *intellectus*) R p₈v; porozvmyeny *ethimologia dr expositio unius vocabuli per aliud vocabulum* S 52v; porozvmyeny *etymologia est expositio unius vocabuli per aliud vocabulum ..., item etymologia est una species grammaticae scientie docens de signis vel consignatis dictionum, quarum sunt quattuor, sc. orthographia, etymologia, diasinthectica et prosodia* R l₅. Zob. **ROZUM**, **ROZUMIENIE**.

PORT 'przystań' Porth *portus i. statio navium tuta et continua* R A₆.

PORTKA 'furtka, bramka' (Erz bł. uznał ten wyraz za liczbę pojedynczą od „portki” 'spodnie') porthka *porticella* S 119v (av. *porta*). Zob. **BRANA**, **BRONKA**.

[**PORTUGALIA** (?) – tak Erz; *Lusitania i. Portugalia* (?) – raczej wyraz łac.) S 84v (por. Crolestwo portugalskye *Lusitania seu Portugalia* R s₃ (md); por. też Mu28, s. 30). Zob. **GERMANIA** (?)].

PORTUGALSKI Crolestwo portugalskye *Lusitania seu Portugalia* R s₃ (md) (por. Mu28, s. 30).

PORUCZENIE 'polecenie' polyeczenye, poruczenye *commissio* R h₁v (mg).

PORUCZYĆ 'polecić' podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz sya, polyecicz, poruczicz, zwyerzicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁.

PORUSZAJĄCY porushaiący *movens animum i. alliciens* R v₂ (mg). Zob. **PORUSZYĆ**.

PORUSZENIE *stimulus* oscyen *i. aculeus, compunctio*, poruszenye, *incitacio, molestacio* S 150; *stimulus dr aculeus, compunctio, incitatio, molestatio* {porusheny *in corpore ad libidinem* Namyathnosc *vel* Oscyen} (bibl.) R G₅v; porusheny, Nadchnyeny, pobudzenye *instinctus i. instigatio, persuasio*,

stimulatio, incitatio R p₈; Roskosh, Cochanye, vzyvanye, porushenye nyrzandne *voluptas* R L₄; *stimulo,-are i. pungere, titillare, incitare, cogere, urgere, inflammare* {*cuspidē acuta aut fuste molestare* pchacz, namyączicz *ad libidinem*, porushenye myecz *in corpore*, osnem popichacz} R T_{7v}; Roskoshovacz, Cochacz syą, vzyvacz, nyrzandne porushenya dzyalacz *volupto,-are* R X_{1v} (md). Zob. **WZRUSZENIE**.

PORUSZONY ‘zły, zepsuty; zniesławiony’ porushony, przepalony *cauteriatus potest esse participium ... ustus cauterio vel diffamatus, vel potest esse nomen ... durus, malus vel corruptus* R f₆. Zob. **SKAŻONY**.

PORUSZYĆ ‘ruszyć, pobudzić; wzruszyć; napiętnować, zhańbić; naruszyć, zgwałcić’ poruszicz *moveo,-ere, volvere* S 227; obraczacz, poruszicz *moveo,-ere i. volvere* R Q₈; porushicz, pobudzicz, nadchnącz *instigo,-are i. valde stigare* {*incitare*} R Q_{1v}; rozgnyevacz, rozdraznycz, rozgorzicz, porushicz *exacerbo,-are i. ... exasperare* R O_{5v}; wzrushicz, porushicz *commoveo,-ere* R N_{1v} (ml); *cauterio,-are i. cauterio inurere, damnare ... , et componitur cum in, ut incauteriare, et per translationem dr incauteriare diffamare* {*vel corrumpere* porushicz} R M_{7v}; poruszicz, zgwałcicz *corrumpo,-ere i. frangere, devirginare, vitiare, inficere morbo vel malis moribus* R N_{4v}. Zob. **NAKAZIĆ, NARUSZYĆ, WZDRUSZYĆ**.

PORZĄD ‘kolejno, po kolei’ *certatim* na porząd *i. unus cum alio pro vicibus contendens studiose* R X_{3v} (mp) (por. Slstř 5, Praha 1983, s. 627: *certatim ... ordinatim* – po řade: *c-m* porząd; zob. też Bohemizmy, s. 170). Zob. **NA**.

PORZĄDNIE ‘śluszenie, dobrze’ porządnye *rite i. recte, iuxta morem, legitime, probe vel i. iuste* S 248v; *rite i. recte ... , iuxta morem, legitime, probe* {*secundum statuta* pravye, porządnye} R Y_{3v}; za obiczay, porządnye *iugiter* R X_{7v} (md). Zob. **OBYCZAJNIE, RZĄDNIE, WŁAŚNIE**.

POSADZENIE namyesczv posadzenye *situs i. posicio, repausacio, ordinacio, reposicio* S 145v; *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postavyenye {*loci qualitas, sicut stat* polozenye, Na myesczcv possadzenye} R G₁. Zob. **SADZENIE**.

POSADZIĆ na myesczcv possadzycz, polozycz, postavicz *situo,-are, ordinare, reponere, repausare* R T_{6v} (mg). Zob. **SADZIĆ**.

POSAG praw. ‘wiano, wyprawa’ *posag dos est quedam donacio facta a patre mulieri vel ab extraneo, vel facta a muliere ipsi viro pro oneribus matrimonii sustinendis, item dr vyano, oprava* S 44v; *posag dos* S 45; *possag dos dr quod datur uxori a marito, quando nubit* R k_{3v}; *vyelgy possag dos dapsilis*

R k_{3v} (md); posag *dotalicium* S 45; *parafernalia bona vel res parafernales* vy-prava oyczysta *dicuntur res, quas mulieres iuxta dotem possag inferunt in domum viri {ut in vestimentis, ornamentis, scutellis, cantharis, cingulis, mensis etc.} {parafernum dr quod datur mulieri ab amicis post nupcias per aliquot dies secundum consuetudinem terrarum} {dos vero fit in pecunia, possessione rerum, civitatum, villarum}* R y_{4v}. Zob. **PRZYWIANEK, WYPOSAŻYĆ**.

POSELSTWO ‘misja, cel, przedmiot misji; pismo, wiadomość; posłowie’ poselstwo *nuncium* S 99; *nuncium, ambasiata* poselstwo, *res, que nunciatur* R x_{3v} (mg); poselstvo, Mandath *mandatum* R s_{5v}; poselstvo *legatio i. missio* R r_{3v}; poselstwo *internuncium id, quod internuncius nunciat vel portat* (sv. *internuncius*) R q_{2v}; Mova, Cazanye, *povyescz sermo ... Inde sermunculus i. parvus sermo* Navka, poselstwo R F₄; poselstwo *ambasiata est huius modi legatio conciliorum vel principum in causis suis* (sv. *ambasiator*) R b₆; poselstvo czynycz *nuncio,-are i. intimare vel notificare* R R_{1v}.

POSEŁ ‘wysłannik’ poszel *angelus* (bibl.) S 10; poszel *ambasiator dr legatus principis in arduis negociis* S 8 i R b₆; posel zlysty *tabellarius i. publicus notarius sacramento astrictus in civitate, ut rationes et acta in formam publicam redigat, a principe ad hoc officium deputatus et confirmatus, vide Breviloquium* S 155 (por. Mu28, s. 177: *Tabellarius, eyn briefftreger, Posel zlysty*); lyenyvi poszel *anxipeta* R c_{3v} (ml) i R M₄ (mg); *internuncius et hec internuncia, qui vel que inter duas partes aliquid nunciat vel nuncium portat* {possel, orądownyk, *ad aliquid sanitandum* (? – możliwa lekcja „limitandum”)} R q₂; ffalsyvy possel *pseudo angelus* R B_{7v} (md); possel, posselkyny *pedissequus, <pedisse>qua* (bibl.) R z_{2v} (md); poslovye *nuncii* S 99 i R x_{3v} (mg). Zob. **POSŁAĆ 2., ZASTĘPCA**.

POSEŁKINI ‘służebna, wysłanniczka’ *pedissequus, <pedisse>qua* sluzebnycza, *i. famulus, famula* poselkyny, *ancilla, servus, serva, qui sequitur pedes domini sui, vel i. scutifer, familiaris* (bibl.) S 110; possel, posselkyny *pedissequus, <pedisse>qua* (bibl.) R z_{2v} (md).

POSIAC *consero,-ere i. plantare, similiter serere* {posyacz, zasyacz polye, oracz *seminare agrum*, Szczepicz ssad, *ornare* ocrasicz, vdzyalacz} R N₃. Zob. **PRZESIAĆ, ROZSIAĆ, SIANY, ZASIAĆ**.

POSIĄDZIENIE (lub **POSIĘDZIENIE**) ‘objęcie w posiadanie; majątek; posiadanie’ posyądzienye, dostąmpyenye gymyeny *possessio* S 120; gymyeny, possyądzienye *possessio* R A_{6v}; *occupacio* posyądzienye *dr rerum mobilium, invasio – immobilium* R x_{4v} (ml; av. *occupatio*). Zob. **DZIERŻENIE, POSIEDZENIE, POSIEŚĆ**.

[**POSIĄŚĆ**] zob. **POSIEŚĆ**.

POSIEC – 1) ‘zadać cios, zranić; pozabijać’ zabycz, possyecz *trucidō,-are* i. *interficere, iugulare, secare* {*crudelem esse*} R V_{4v}; – 2) ‘skosić’ posyecz łąką *sicilire pratum* R F_{5v} (md); *tondeo,-ere* i. *capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignącz *vel* i. possyecz łąką *vel* i. *pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrzigałnyey} R V_{3v}. Zob. **ROZSIEKAĆ, SIEC, USIEC, WYSIEC**.

POSIECZONY – 1) ‘zraniony, zabity’ zabyty (!), posyeczony (!) *truculentus* i. *plenus truciditate, crudelis, asper, ferus* ..., *trucilentus idem* R J_{8v} (BB dał błędne odpowiedniki pol. do łac. hasła *truculentus*, zapewne myląc ten wyraz z *trucidatus* lub *truculatus*; por. dopisek BB: zabyty, vssyeczony *trucidatus* R J_{8v} (md) oraz łac. hasło *truculo,-are* i. *trucidare* R V_{4v} – bez odpowiednika pol., sąsiadujące z *trucido,-are* – zob. wyżej nasze hasło **POSIEC**); – 2) ‘skoszony’ posyeczona łąka *tonsum pratum* R J₅ (mp). Zob. **NASIEKANY, ROZSIEKANY, SIEC, USIECZONY**.

POSIEDZĄCY ‘posiadający’ gram. possyedzące, Czo posyedzenie nam znamyonvya *possessiva nomina* R A_{6v} (ml). Zob. **POSIEŚĆ**.

POSIEDZENIE – 1) ‘posiadanie’ gram. possyedzące, Czo posyedzenie nam znamyonvya *possessiva nomina* R A_{6v} (ml); – 2) ‘narada, zgromadzenie’ posyedzenie *consessio* R h_{3v} (md). Zob. **POSIĄDZIENIE**.

POSIEŚĆ ‘posiąść, objąć w posiadanie; zdobyć’ possyecz *possidere naturaliter dr quis, cum est in re vel eius parte, vel saltem cum res est in conspectu eius, ut ipsam videat vel partem eius* R S_{1v}; przekazicz, posyecz *occupo,-are* i. *invadere* ..., *et proprie mobilia occupantur, et immobilia invaduntur* R R₃. Zob. **DOSTĄPIĆ, DZIERŻEĆ, JIMIENIE, POSIĄDZIENIE**.

POSIEŚĆ SIĘ ‘usiąść’ posyecz syą *resedeo,-ere* S 233v; vssyecz, posyecz syą *resedeo,-ere* R T_{1v} (ml). Zob. **OSIEŚĆ, SIEŚĆ**.

POSIEDZIENIE zob. **POSIĄDZIENIE**.

POSILAĆ ‘wzmocniać, pokrzepiać’ poszylyacz *animo,-are* i. *animam dare, exhortari, audacem facere* S 210v; nyetroskacz syą, possylyacz, mąznym bicz *animo,-are* i. *animam dare vel exhortari, audacem facere* R M_{3v}. Zob. **SILA**.

POSILAJĄCY ‘dający siłę, wzmacniający’ *confortativa medicamenta* posylyaiące, potwyrdzaiące, *sc. debilia membra* R h₃ (md). Zob. **GOIĆ, MAŚĆ, MATERJA, MIĘKCZĄCY, RZECZ, SPAJAJĄCY, WYGRYZAJĄCY**.

POSILIĆ ‘wzmocnić, nakarmić’ *zyvicz, possylicz vegeto,-are* R V₆ (md); *vmocznycz, possylicz fortresco,-ere* R P_{1v} (md); *conforto,-are* possilicz, podfyrdzicz *debilem cum medicamentis vel robustum esse ad bellum* R N_{2v} (md). Zob. **POTWIRDZIĆ, SIŁA**.

POSILONY ‘wzmocniony’ *posilony animatus i. habens animam vel i. cordatus vel voluntarius* S 10v; *vegetus i. fortis, adultus, vividus {vivus}, validus* ozyvyony, *firmus {validus corpore possilyony}* R K₃; *possilony refectus* R l₆ (mg; av. *exagitatus, refocillatus, commotus in iram, vehementer vexatus*) (por. cytat z mamotreptu z I Reg 16,23 w Słstp, sv. Posilać). Zob. **NASYCONY**.

POSŁAĆ 1. ‘ozdobić, usłać łożę lub podłogę’ *storio,-are i. storiis ornare {i. tapetis, tegetibus aut mattis* Cobyerczy (Instr. plur.), *rogozamy poslacz ad iacendum in eis}* R T_{7v}. Zob. **USŁAĆ**.

POSŁAĆ 2. ‘wysłać’ *przeycz, ponyescz, posslacz transmitto,-ere i. celeriter transire, ultra mittere* R V_{4v} (mg). Zob. **OBESŁAĆ, POSEŁ, PRZESŁAĆ**.

POSŁANEK ‘posłanie, pościel; podściółka pod siodło’ *stratorium i. stragulum* poslanek, *poscyel etc., sicut Rachel posuit idola in stratorio cameli* (bibl.; por. Gen 31,34) R G_{6v} (md); *czalvny, deky, vezglovya, poslanky dzyalacz stragulo,-are, vide Calepi, i. texere* R T₈ (mg). Zob. **ŁOŻNICA, PODKŁAD, POŚCIELNY**.

POSŁANIE ‘pościel, łożę; przygotowanie miejsca do odpoczynku’ *stramentum selle* podclad, *vel preparacio lecti* poslanye R G_{6v} (md); *thalamus dr cubiculum vel camera* Lozniczka *vel coniugalis lectus sponsi et sponse* poslanye R J₂. Zob. **KOMORA, ŁOŻE, POŚCIEL**.

POSŁUCHAĆ *posluchacz, poslushnym bicz ausculto,-are {ascultare} est obedire, attendere et audire mandatum cum effectu* R M_{5v}; *poslugovacz, poszluchacz obaudio,-ire ... invenitur etiam pro obedio, sed raro {i. obediendo audire}* R R_{1v}. Zob. **DOSŁYSZEĆ, NASŁUCHAWAJĄCY, SŁUCHAĆ**.

POSŁUGA *vrząd, posluga, Strzezenye ministeria angelorum* S 90v; *posluga famulamen i. famulatus, servitium vel servitus* R m₃. Zob. **USŁUGOWANIE**.

POSŁUGOWAĆ ‘służyć’ *poslugovacz obaudio,-ire i. ... obedire vel obediendo audire* S 227v; *poslugovacz, poszluchacz obaudio,-ire ... invenitur etiam pro obedio, sed raro {i. obediendo audire}* R R_{1v}. Zob. **POSŁUŻYĆ, SŁUŻYĆ, USŁUŻYĆ**.

POSŁUSZNY *nasluhavaiący, poslushny auscultans i. obediens, attendens diligenter mandata* R d_{4v} (mg); *poslushny obtemperans, non obtempe-*

rans i. inobediens R x₄ (mp) (por. łac. hasło w S 100: *obtemperans i. obediens* – bez odpowiednika pol.); *poslushny parens ... i. obediens* R y₅; *posluchacz, poslushnym bicz ausculto,-are {ascultare} est obedire, attendere et audire mandatum cum effectu* R M₅v.

POSŁUŻYĆ *posluzicz famulor,-ari i. obsequi {servire}, obedire* R O₇v; *vsluzicz, posluzicz obsequor,-i* R R₂ (mp). Zob. **POSŁUGOWAĆ, SŁUŻYĆ, USŁUŻYĆ**.

POSMAKOWAĆ *skostovac, doswyatczicz, posmakovac, {experior,-iri} vkvsicz gusto,-are* R P₄v. Zob. **SMAKOWAĆ**.

POSMAKOWANIE *libamen {vel i. sacrificacio, libacio idem vel i. gustacio liquidorum* Cosstovanye, posmacovanye} (bibl.) R r₆; *posmakovanye delibatio i. degustatio, immolatio {inunctio}* R i₆. Zob. **ROZSMAKOWANIE, SMAK**.

POSMEĆIĆ SIĘ ‘zasmucić się’ *concidit vultus eius* posmączyło się (‘oblicze Kaina’) *ab ira vel aliis* (bibl.; Gen 4,5) (sv. *concido,-ere i. simul cadere a cado,-is per mortem illatam*) S 215 (Erz i SP XVIw. wyrazy „per mortem illatam” łączą bł. ze zwrotem bibl. „*concidit vultus eius*”, gdzie mowa o smutku Kaina, ale jeszcze przed śmiercią brata); *concidit vultus eius* zmye-nyło, posmączyło się (‘oblicze Kaina’) (bibl.; Gen 4,5) R N₂ (md; av. *concido,-ere*). Zob. **SMEĆIĆ, ZASMEĆIĆ**.

POSOKA ‘krew’ *possoka cruor ... , et est cruor effusus, sanguis vero in corpore* R i₂; *Sposzoką kyselbasza apexabo* S 11v; *kyelbassa vel kysshka sposzoką apexabo* R c₃v (md) (por. Mu28, s. 161). Zob. **KREW**.

POSPIECH zob. **POŚPIECH**.

POSPIESZYĆ – tak Erz; zob. **POŚPIESZYĆ**.

POSPOLICIE ‘razem, wspólnie’ *spolnye, pospolicye collegiate* S 30 i R g₇v (ml); *pospolicye communiter* S 32v; *pospolicye communiter* R h₁v (ml; av. *communio*); *pospolicye, Spolnye commune* R X₄ (mh; av. *communiter*). Zob. **SPOŁEM, WESPOLEK**.

POSPOLITEWNY ‘dotyczący państwa lub społeczeństwa’ *pospolytewna navka, czo vczy rzandzicz pospolstwo politica sciencia* R A₅ (md).

POSPOLITO ‘razem, wspólnie’ *pospolitovac, pospolito czynycz, gromadzicz, vzciczich communico,-are i. participare, communionem dare, comunem facere* R N₁v.

POSPOLITOŚĆ ‘ogólność, powszechność; wspólnota, ogól’ *pospolitosc generalitas* R n₆v (mg); *Spolnosc, pospolitosc collegium est societas collegarum in uno honore positorum* R g₇v.

POSPOLITOWAĆ ‘czynić coś wspólnie, współdziałać’ *pospolitovacz, pospolito czynycz, gromadzicz, vcziczic communico,-are i. participare, communionem dare, communem facere* R N₁v.

POSPOLITOWANIE ‘upowszechnianie?’ *pospolitovanye movy nashey communicacio idiomatum* S 31v; *pospolytovanye movy nashey communicacio idiomatum* R h₁ (md) (BB bł. tłumaczy tu termin teologiczny odnoszący się do połączenia ludzkiej i boskiej natury Chrystusa).

POSPOLITY – 1) ‘powszechny, wspólny, publiczny, ogólny, zwyczajny, częsty; znany, powszechnie używany’ *pospolyty generalis i. universalis* R n₆v; *pospolyty vulgaris* R L₆ (mg); *pospolyti, Slavanthny vulgatus i. publicus, communis* R L₆ (mg); *pospolyty lud vulgus i. plebs* S 174v; *pospoliti lyvd vulgus* R L₆; *pospoliti smysl sensus communis* S 142; *Pospolyti Smysl sensus communis, in quo omnes particulares sensus concurrunt* R F₂v (md); *pospolyty dom, gospoda diversorium* (bibl.) S 44; *foria, forica i. cloaca publica* *pospolyti secret extra civitatem, latrina idem vel dr quicquid est immundum et extra eiicitur* R n₁ (mg; av. *forica*); – *pospolyta mova* (Erz: ‘proza’) *solita* (Erz: „*soluta*”) *oracio* S 146; *pospolita mova solita oracio* R T₆v (ml; av. *solleo,-ere*); *pospolyta mova soluta, solita oracio* R G₂ (md) (por. Mu28, s. 189: *Soluta oratio*, eyn prose, *Pospolita mowá*); *pospolite slavanthnoscy vel wsithkich rzeczy pospolita bithnoszcz vel vyslovyenye, znamyonviacza wlosnoszcz, przyrodzona, wlyana, nabyta rzeczy vydomych* (Erz bł.: „*vydanych*”) y *domyslnych predicamenta* S 121v; *wsythky<ch> rzeczy pospolita bythnoszcz, Pospolite slavanthnosci, znamyonviacze Bythnoszcz abo wlasnoszcz, wlyane abo nabyte, przyrodzenya rzeczy vydomich y domyslnych predicamenta* R B₂ (mg); – *publicus* {*i. popularis, ut res publica i. res populi* *pospolyte dobro*} R B₈; – *pospolitego lyvdv vstavyenye scita sunt, que plebs constituit* (bibl.) R E₅ (mp; av. *scitus ... scitum i. decretum*); *nalyepshy sposalitego Lyvdv optimus plebis* R x₇ (mp); – 2) gram. *commune genus* *pospolythy* *rodzay, y massky y nyevyesczy ut hic et hec homo aut virgo aut sacerdos* yako ten y tha *caplan* RN (wykl. *przednia*); *commune genus* *pospolyty, y massky, y nyevyesci ut hic aut hec homo, virgo, latro* *panna, panycz* R n₇ (md; av. *genus*); *epicenum i. promiscuum genus* *pospolyty, zamyeshany* *rodzay, gdzye nyemozemy rozeznacz, yestly ta abo ona rzecz iest ut hic passer, hec aquila, mustela, milvus* R I₁v (md); *pospolyte* (Nom. sing. n.) *nomen appellativum* RN (k. tyt.); *pospolite* (Nom. sing. n.) *appellativum nomen in grammatica* R c₅ (ml; av. *appellatio*); *pospolyte* (Nom. plur. m.) <*genera*> *communia* RN (k. tyt.); *pospolyte* (Nom. plur. n.) <*verba*> *communia* R a₈ (md; av. *activa*

verba); – 3) praw. ‘tu – o tzw. podstawieniu zwyczajnym, czyli zastąpieniu spadkobiercy przez inną osobę’ pospolyta *vulgaris substitutio* R L₅v (md).

POSPOLNIE ‘ogólnie, powszechnie; razem’ pospolnye *universim i. universaliter, universater* (?) R Y₅v (ml). Zob. **SPOLNIE, SPOŁEM, WESPOLEK**.

POSPOLNY ‘wspólny, ogólny; tu – całość’ yednoszcz pospolna *universitas ... est plurium chororum inter se distantium uno nomine specialiter eis deputata collectio* R L₃v.

POSPOLSTWO ‘wspólnota, zgromadzenie, społeczność, lud; gmin, plebs’ pospolstvo *communitas* S 32v; zgromadzenye, zbor, pospolstvo *cetus i. congregatio hominum {i. multitudo}* R g₁v; *synagoga interpretatur congregatio, et est proprie Iudeorum ... , sed nostra ecclesia i. congregatio, convocatio interpretatur wshitko pospolstvo* R F₇v; *ecclesia convocatio {collectio pospolstvo} interpretatur, quia omnes ad se convocat et est fidelium, sed synagoga {sinagoga}, quod interpretatur congregatio, proprie est Iudeorum* R k₅; *frequencia zbor, concursus, multitudo* pospolstvo R n₂v (ml); pospolstvo *vulgaritas* R L₆ (mg); vstava, vstavyenyje od pospolstwa *scitum i. decretum, statutum vel indictum et componitur hoc plebiscitum* (sv. *scitus*) R E₅; pospolytewna navka, czo vczy rzandzicz pospolstvo *politica sciencia* R A₅ (md).

POSPOLU ‘razem’ wspolek, pospolv *simul ... i. una pariter in eodem loco vel in eodem tempore {adv. congregandi}* R Y₄; napyyacz syą posspolv *compoto,-are i. simul potare* R N₂; Zgromadzenye slow ku gadanyv y dowodzenyv, Gadka, Gadowna mova, ku gadanyv mova pospolv zlozona, zgromadzona ku dovyedzenyvj rzeczy. Vymovne gadanye y slova ku gadanyv, gadka *sylogismus* R F₆v (md); mova pospolv zlozona, Gadowna mova *silogismus* R T₆ (md; av. *sylogizo,-are*).

POST ‘wstrzymywanie się od jedzenia, poszczenie’ vstavyony post *positivum ieiunium* R A₆v (ml).

POSTAĆ 1. filozof. ‘osoba’ postacz, rzecz nyemyenyona gymyenyem *hi-postasis Grece, persona Latine, ut in divinis sunt tres hipostases ... Item dr substantia intellecta sine forma sc. primordialis materia, que habet substare omnibus accidentibus et in se omnia accidentia recipit, nullo tamen informatur* S 69v (por. Rzecz nyemyenyona gymyenyem *hypostasis* R o₆v). Zob. **OSOBA, POŁOŻENIE, POSTAWA**.

POSTAĆ 2. ‘stać; trwać, czekać; zatrzymać się’ *subsistere gradum* postacz, *subsisterunt* postaly, *expectaverunt* R T₈v (ml) (por. postavaiający *subsisti-*

stans i. stans, expectans R H₂ (md)). Zob. **POSTAWAJĄCY, STAĆ, USTAĆ**.

POSTANOWIENIE gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyeny, zamknyona mova *conclusio* R h₂v (ml).

POSTAW ‘zwój, kawałek tkaniny’ sukna postaw *stamen, filum tele, sc. orditura* R G₅.

POSTAWA ‘wygląd, kształt, uroda; postać, figura, osoba’ tvarz, ksthalt, postava, Twornosc *forma* S 60; postava, ksthalth *forma* RN (wykl. przednia); względ spólny, postava *habitus* S 67; postava, Spólny względ, opczovanye *habitus est compositio corporis {composicio} ... vel aptitudo vel proprietates habendi vel convenientia* (sv. *habitus*) R o₂v; krassza, czudnosc, postava *species i. pulchritudo, forma vel i. substantia, essentia* S 147v; Slycznosc, pyaknosc, ossoba, wzor, oblicze, przybyor, Csthalth, ocrassa, Czudnosc, postava, ffigura *species* R G₃; *gestus i. factus ... , et hic gestus,-us i. actus vel corporis agitatio {postava ad iudicandum, quid geratur}* R n₇v; vkazanye prozne, postava dla chvaly *pompa* R A₅; wpostavye *in specie* S 147v (av. *species*); wpostavye, wokrasye *in specie* R G₃ (md; av. *species*). Zob. **OSOBA, POŁOŻENIE, POSTAĆ 1**.

POSTAWAJĄCY ‘stojący’ postavaiący *subsistens i. stans, expectans* R H₂ (md). Zob. **POSTAĆ 2., STAĆ, USTAĆ**.

POSTAWCEWY ‘zrobiony z cennej tkaniny – postawca; jedwabny’ przesshyvane, nacrapyane, Shachovane, Postawczeve abo axamynthne (‘suknie?’ – Nom. plur.?) *polimita vestis* (bibl.) R A₄v (md; av. *polymita*). Zob. **AKSAMINTNY, CZAMLETOWY, JADWAB, JEDWAB, JEDWABNY, PAWŁOKA, POSTAWIEC**.

POSTAWIĆ na myesczv *possadzycz, polozycz, postavicz situo,-are, ordinare, reponere, repausare* R T₆v (mg); Slushnye, Crasnye, Czudnye vdzyalacz, postavicz, przybracz, ocrasicz *etc. specifico,-are, pulcram formam aut figuram facere* R T₇ (md); rozmyathacz, postavicz namyothy, Stany rozbicz, Namyoty stanovicz *castrameter,-ari i. dividere vel ponere vel mutare castra* R M₇; vstanovicz, vstrzynovacz (? – możliwa lekcja „vskrzynovacz”?) ‘przyciskać?’ – por. Mały słownik, sv. uskrzynać, a może zapis BB zniekształcony, zam. „wstrzymować” ‘wstrzymywać’), vstavicz, postavicz *figo,-ere* R O₈v (md; av. *figo,-ere*). Zob. **POSTAWIENIE, ROZSTAWIĆ, STAWIĆ**.

POSTAWIĆ SIĘ ‘pokazać się, popisać, chwalić się’ vkazacz, postavicz syą *pompo,-are* R S₁v. Zob. **CHWAŁA, POSTAWA, PROŻNY**.

POSTAWIEC ‘tkanina jedwabna; rodzaj szerokiej sukni’ yedwabny postavyecz *carimonia* (Erz bl.: „*carimosina*”) S 23; yedwabny postavyecz *carinonia* (!) R f_{3v} (ml); Czyrvoony postavyecz *iacinctum* (!) (bibl.) R p_{2v} (mg); Czyrvoony postavyecz *coccinum, pannus rubeus vel filum rubeum* (bibl.) R g_{6v} (md); postavyecz, Spodnya suknya *ciclas* S 27v; *cicla et ciclas, quoddam genus pallii circumtextum pawloka et continens multos intertextos cyclos ... Cyclas, genus vestis postavyecz a rotunditate dicta ... , unde invenitur in legenda beate Agnetis: Induit me Dominus cyclade auro texta* Spodnya suknya R g₃. Zob. **POSTAWCEWY**.

POSTAWIENIE – 1) ‘umieszczenie, ustawienie’ *situs i. repausatio vel ordinatio vel repositio* postavyenyne {*loci qualitas, sicut stat* polozenye, Na myessczv possadzenye} R G₁; myesscze godne kv postavyenyv lodzy *stacio dr locus, ubi naves stant ad tempus* S 149; godne myesscze ku postavyenyv skuth *stacio navium* R G₅ (mg) (por. Mu28, s. 25); – 2) praw. ‘tu – na wniosek, na żądanie’ na postavyenyne, na przeczyvo, na prozba, na volya *ad instantiam* R p₈ (mp; av. *instantia*). Zob. **POŁOŻENIE, POSTAWIĆ, STANOWISKO**.

POSTAWIONY pewny, postavyony, vmocznyony *fixus i. stabilis, firmus* R m_{7v}. Zob. **USTAWIONY**.

POSTAWNIK ‘rodzaj dużej świecy’ (Erz: „wielki świecznik”) postawnyk *ceroferarium* S 26v i R g₁ (mh; av. *ceroferarius*) (por. Mu28, s. 126 i Mym28, k. 7v).

POSTĄPIĆ (lub **POSTĘPIĆ**) odeycz, postampicz (!), pochodzicz *procedo,-ere* {*vide Calepi*} R S₃; za syą postampicz (!), przyzvolicz *cedo,-ere in pluribus significationibus invenitur, nam cedo i. do locum* R M_{7v}; *declinare in grammatica* postampicz (!), sklanyacz syą, staczacz syą, vlozycz, vstanovicz, *vide Calepi* R N_{5v} (md). Zob. **DOSTĄPIĆ, ODEJĆ, Odstąpić, POSTĘPOWAĆ, PRZESTĄPIĆ, STĄPAĆ, WSTĄPIĆ**.

POSTELKA (lub **POSTELKA**) ‘przybudówka, alkierz; miejsce do spania?’ posthelka (? – ostatnia litera niewyraźna), Myessczkye muri *proiecta edificia, vide Calepi* R B_{5v} (mg; av. *proiectus, iactus i. extensio; proiectura i. appendix* Nastelka, *genus edificii etc.* R B_{5v} (mg)). Zob. **ALKIERZ, HALKIERZ, MUR, NASTELKA, PRZYDOMIE**.

POSTĘPNIE ‘po kolei, stopniowo’ postampnyne *successive* R Y_{4v} (mg) (por. znyenaczka, polyekkv, potrosshe S 249).

POSTĘPOWAĆ postampovacz (!) *incedo,-ere i. ire* R P₆. Zob. **POSTĄPIĆ**.

POSTRONEK postronek *vel* cyącziva *captinus* (! – zam. „*captivus*”) S 22v; postronek *captinus* (! – zam. „*captivus*”) R f₂v (ml); Shlya abo postronek *equiredia* R l₃ (mg); postronek *redium vel funerium* R C₅v (md). Zob. **LINA, ŁYCZAK, POWROZ, POWRZOSŁO, SZNUR, TREL.**

POSTRONNY ‘obcy, cudzy’ opczy, postronny *alienus i. extraneus* R b₄; *Non adorabis deos alienos* postronnych (bibl.) R b₄ (md; av. *alienus*). Zob. **CUDZY, OBCY, STRONA.**

POSTRZYGACZ ‘rzemieślnik wykańczający sukno’ postrzigacz *pannitorsor* S 106v i R y₃v (md); postrzigacz *tonsor panni* R J₅ (mp).

POSTRZYGAĆ ‘strzyc, ciąć’ *tondeo,-ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignąć *vel i. possyecz* łąką *vel i. pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrziganlyey} R V₃v; *tomentum i. stramentum* Syeczka *pro equis vel palea aut pluma, qua culcitre farciuntur vel Barvicza, czo sukno postrzigaą i. lana brevis et concisa* R J₅ (md). Zob. **SIECZKA, STRZYŻONY.**

POSTRZYGALNIA ‘warsztat, gdzie wykańcza się sukno’ postrziganly *tonsorium et tonstrina, locus, domus, ubi tondetur* S 160v; postrziganly *vel* Barvicza *tonsorium idem est quod tonstrina, sc. locus, ubi tondetur* R J₅; *tondeo,-ere i. capillos secare vel aliud et diminuere et in circuitu corrodere* {vstrzignąć *vel i. possyecz* łąką *vel i. pascere*} {postrzigacz sukno *in tonstrina* wpostrziganlyey} R V₃v.

POSTRZYGALNY ‘służący do obcinania, np. kosmyków na suknie’ postrziganlye nozycze *forpex* R m₈v (md); nozicze postrziganlye *tonsorius culter* R J₅ (mp). Zob. **BARWICA, NOŻYCZKI.**

POSTYLLA (?) ‘komentarze do Biblii’ *scholion Grece, excerptum Latine i. postilla* (? – może wyraz łac.) S 140 (por. *scolion G<rece>, excerptum, postilla La<tine>* R E₅ (mp) – bez odpowiednika pol.).

POSYPAC poszypacz *prosipo,-are* R B₆v (md; av. *prosicum*); possypacz *prosipo,-are* R S₄ (mp). Zob. **OSYPAĆ, ROZSYPAĆ.**

POSZCIE zob. **POŚCIE.**

POSZWA – 1) ‘poszewka, powłóczka, pościel’ *posshva plumale* R A₄ (md); *poscyel, poshva cortina lecti* R r₃v (ml; av. *lectica {sedes divitum cum pulvinare ad sedentem in ea, hexaforum Grece}*); *podussky, posshvy cubitalia* R i₂v (ml); – 2) ‘pochwa na broń’ *posshvy vagina i. teca gladii* S 165; *nozny, posshvy vagina, theca gladii* R K₂. Zob. **ŁOŻE, NOŻNY 1., PIERZYNKI, POCZWA, WEZGŁOWIE, ZAGŁOWEK.**

POSZWICZKI ‘mała pochewka na broń’ *poswyczky vaginula* S 165 (por. Mu28, s. 149). Zob. **NOŻNY 1., POCZWA.**

POSZYCIE ‘słomiany dach’ *culmen i. summitas tecti, que culmo cooperitur* posshicye slomyane vel visokosc S 38; *culmen, quod operitur culmis* posshicye slomyane vel i. *altitudo* R i₃ (md).

POŚCIE (lub **POSZCIE**) ‘pójście’ poshcye *progressus* R B₅ (md). Zob. **ODEŚCIE, POJC, PRZEŚCIE, PRZYŚCIE, ŚCIE, WYŚCIE**.

POŚCIEL poscyel *lectisternium, lectus stratus et preparatus vel locus, ubi lectuli sternuntur* S 80; poscyel (2×) *lectisternium* R r_{3v}; poscyel, *poshva cortina lecti* R r_{3v} (ml; av. *lectica {sedes divitum cum pulvinare ad sedentem in ea, hexaforum Grece}*); *stratorium i. stragulum* poslanek, poscyel etc., *sicut Rachel posuit idola in stratorio cameli* (bibl.; por. Gen 31,34) R G_{6v} (md). Zob. **KOLEBKA, ŁOŻE, POSŁANIE**.

POŚCIELNY czalvna, vezglovye, deka, poscyelne Rucho *stragulum* R G_{6v}. Zob. **POSŁANIE**.

POŚCIENIE ‘miejsce przy ścianie w izbie?’ podnyebyenye vel poscyenye *medale, mediale* R t_{2v} (ml; av. *medianus i. medius {quod est in medio}*). Zob. **PODNEBIE, ŚCIANKA, WŚCIANEK**.

POŚCIGAĆ ‘następować; ścigać’ poscigacz, czas rozdzzielicz, namyastkyem bicz, wgymyeny wstapicz *succedo,-ere* R T_{8v}. Zob. **GONIĆ, ŚCIGAĆ**.

POŚCIGAJĄCY ‘następujący; ścigający’ poscigaiący *succedens* R H_{2v} (md). Zob. **ŚCIGAĆ**.

POŚLADEK – 1) ‘tył, tu – początek i koniec’ przodek y poslyadek *a priori et posteriori* R B₄ (md; av. *prior*); – 2) anat. *anus* Stara zona *vetula idem, vel* poslyadek i. *culus, podex* S 11; poslyadek, rzicz *podex dr posterior pars corporis, i. culus* S 118; Rzicz, poslyadek *podex* R A_{4v}; polrzydki (!), wslyadky, poslyadky *nates ... a nitendo, quia in natibus nitimur, dum sedemus* R v_{4v}. Zob. **DUPA, PODRZYTKI, RZYTKA, TYŁ, ZAD**.

POŚLEDNI – 1) ‘późniejszy, ostatni; tylny’ poslyedny *posterior* S 120v i R A_{6v} (ml); poslyedny (Nom. plur.) *posteri, posteriores* R A_{6v} (ml); poslyednye (‘zęby’) <*dentes*> *genuini, qui sunt in extrema gingiva* S 40; poslyednye (‘zęby’) *genuini i. dentes posteriores, qui in extrema gingiva in homine gignuntur* S 63v; poslyednye ząby *genuini dentes, qui sunt in gingivis* R n₇ (md); – 2) ‘gorszy, złej jakości’ poslyednye pyvo aut vyno *deuteria* S 41 (por. Mu28, s. 164); poslyednye vyno abo pyvo *deuterium i. vinum aqua mixtum vel secundarium vinum* R i₇ (mp); poslyednye vyno *vinacium dr posterius vinum, quod etiam vinaceum dr* R L₁. Zob. **NAMIASTEK, POTOMEK, PRZEDNI, TRZONOWY, ŚRZEDNI, ZADNI**.

POŚLIZNAĆ SIĘ posliznać syą *lubrico,-are i. labi, vacillare* R Q₅v; *prolabor,-i* vpaszcz, *a gracia Dei procul esse*, poslyznąć syą R S₃v (md); *prolapsus* vpadł, poslyznał syą, *a gracia Dei odpadł* R B₅v (ml). Zob. **ŚLISKI**.

POŚLUBIĆ oddacz wmalzenstvo, poslyvbicz *despondeo,-ere* {*desponsare*} R O₁v. Zob. **ŚLUBIĆ, ZWIĄZAĆ**.

POŚLUBIENIE ‘przymierze, ślub’ Skrzynya myrv abo poslyvbyenya *archa federis* (bibl.) R m₄v (ml; av. *fedus*). Zob. **PRZEMIERZE, PRZEMIRZE, PRZYMIRZE, ŚLUB**.

POŚMIECH ‘drwiny, żart, szyderstwo, naśmiewanie się’ vmyslicz (?) nyerządność *vel* Czo byva wposmyech *ostentacio* R x₈v (md); *ostentus dr irrisio ...*, *unde Hebreorum VI, (6): Crucifigentes filium Dei et ostentui habentes* wposmyech (bibl.) R x₈v. Zob. **NAIGRAWANIE, NAŚMIEWANIE, ŚMIANIE, ŚMIECHOWISKO**.

POŚPIECH (lub **POSPIECH**) pospyech *acceleracio* R a₃ (ml). Zob. **NIEDOŚPIECH, ŚPIESZNOŚĆ**.

POŚPIESZYĆ (lub **POSPIESZYĆ** – tak Erz) pospyeszicz *accelero,-are i. festinare*, *Gen. XVIII, (6)* (bibl.) S 209v; pospyeshicz *festino,-are i. accelerare* R O₈v. Zob. **PRZYŚPIESZYĆ, ŚPIESZNIĘ**.

POŚPIEWAĆ pospyevacz, zaczynacz spyevanye *precino,-ere i. valde canere vel ante* R S₂; pospyevaycye *modulate* R t₈ (mg; av. *modulata vox*). Zob. **PIAĆ, ŚPIEWAĆ**.

POŚPIEWANIE ‘śpiew’ pospyevanye *modulamen* R t₈ (mh; av. *modulus* oraz *modulamen i. cantatio dulcis et mellica*). Zob. **PIENIE, PIEŚŃ, ŚPIEWANIE**.

[**POŚRODEK, POŚRZODEK**] zob. **POJCHRZODEK**.

POŚWIADCZENIE ‘umocnienie, utwierdzenie’ Byrzmovanye, poczvyr-dzenye, poswyatczenye *confirmacio* R h₃ (mp); poswyadczenye, poczvyr-dzenye *confirmatio* R h₃. Zob. **ŚWIADCZENIE**.

POŚWIATA ‘jasność, blask’ *lux est ipsa substantia* (Erz: „*flamma*”) swyatłosc, Swyecza, *sed lumen, quod a luce manat, i. candor et splendor lucis* poswyata S 84v (por. hasło *lux* w R s₃v: *yaszność lux proprie est ipsa substantia, sed lumen quod a luce manat, i. candor et splendor lucis*); poswyata *luminare i. lumen vel quod lumen facit* R s₃. Zob. **JASNOŚĆ, ŚWIATŁO**.

POŚWIĄCANIE – tak Erz; zob. **POŚWIĘCANIE**.

POŚWIĘCANIE (lub **POŚWIĄCANIE** – tak Erz) ‘uroczystość kościelna, odpust, kiermasz’ poswyączany<e> *encenia i. iniciaciones vel inicia seu*

nova festa, sicut sunt dedicationes ecclesiarum S 48v (por. *kyermassh* R k₈v); poswyączanye, dokonanye *dedicatio i. consecratio templi vel consummatio* (bibl.) R i₆. Zob. **KIERMASZ, NOWOSIEDLE**.

POŚWIĘCENIE (lub **POŚWIĄCENIE**) prozba, poswyączyenye *consecratio* R h₃v (md); *expiatio i. purgatio, pia actio, mundatio* oczyszczeniye {*vel i. consecratio* poswyączyenye} R m₁v; *lustralis ... , quod lustrat vel quod aptum est ad lustrandum i. purgandum et circumdandum vel luminandum* {*ut aqua lustracionis i. benedicta* swyączona voda, oczyszczeniya, poswyączyenya} (bibl.) R s₃. Zob. **ŚWIĘCIĆ**.

POŚWIĘCIĆ (lub **POŚWIĄCIĆ**) doconacz, poswyączyz *dedico, -are i. consecrare, Deo copulare vel dare, perficere* R N₆; podfyrdzicz *vel* poswyączyz, Birzmovacz *confirmo, -are i. corroborare* R N₂v (mg); poswyączyz *vel* prossicz *consecro, -are i. Deo dare, simul sacrare* R N₃; *lustrō, -are eiam i. wznovicz, lażączyz, Schodzicz, poswyączyz* wodą R Q₅v (md); Clanyal syą, poswyącił syą na caplanstwo *iniciatus est* (bibl.) R Q₁ (mp; av. *initior, -ari*). Zob. **ŚWIĘCIĆ**.

POŚWIĘCONY (lub **POŚWIĄCONY**) oczyszczone, poswyączony, obe-sly *lustratus, circuitus* R s₃v (mg); martwa offyara, poswyąthna rzecz abo poswyączona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; obyathne, offyathne, poswyączony ('chleby') *panes propositiois* (bibl.) R y₃v (ml). Zob. **ŚWIĘCONY, ŚWIĘTY**.

POŚWIĘTNY (lub **POŚWIĄTNY**) 'poświęcony, ofiarowany, święty' zedel, Stolek, Poswyąthna Comora, Caplansky dom, Skarbnycza *exedra i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel ... est camera secreta vel locus thesauri ... i. absida* (bibl.) R l₆v; obyatha poswyąthna *oblacio sacrificii* (bibl.) R x₄ (md); martwa offyara, poswyąthna rzecz abo poswyączona, obyatha, modla *sacrificium* (bibl.) R D₅; Martwą offyathną *vel* poswyąthną rzecz, Modlą abo obyathną dzyalacz *sacrifico, -are* R T₃ (md). Zob. **ŚWIĘTNY, ŚWIĘTY**.

POT poth smyerdzący *humor fedus* R p₂v (ml; av. *humor*). Zob. **POCIĆ SIĘ, WILGOTNOŚĆ**.

POTAJEMNIE potajemnye *clam i. occulte, latenter vel me nesciente, Gen. 31, (26)* (bibl.) S 242v; potajemnye *clam, adv. qualitatis, i. occulte, latenter* {*perclam i. valde occulte*} (bibl.) R X₄; potajemnye czynycz *clamdestino, -are i. abscondere* R M₈v. Zob. **TAJNIE**.

POTAJEMNY potajemny *clamdestinus i. occultus et latens* R g₅. Zob. **TAJEMNY, TAJNY**.

[POTEM] zob. POTYM.

POTĘPIĆ potapicz, nyenavidzyecz *despicio,-ere* R O₁v.

POTĘPIENIE *anathema quandoque est adiectivum utriusque numeri omnis generis, et tamen est idem, quod maledictus, excommunicatus et damnatus ... Item anathema quandoque est substantivum* przecyłyce, klyanthva, potampyeny, odlączyeny, przekyłyce {*i. suspensio, exigio (?)*} {*i. maledictus, excommunicatus, damnatus etc.*} (bibl.) R b₈. Zob. **PAMIĘĆ**, **POKLINANIE**, **WIECZNY**.

POTĘPIONY potampyony *anatematisatus* R b₈ (mp; av. *anathema*).
Zob. **MIRZIONY**.

POTĘPNY 'potępiający' karacz, laiacz, przegarzac, potampną rzecz movicz, podrzecznyacz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are* {*accusare*} {*insultare*} (bibl.) R O₇.

POTFIRDZIĆ zob. **POĆWIRDZAĆ**, **POTWIRDZIĆ**.

POTKAĆ 'spotkać, zastąpić drogę' podkacz (!), zabyezecz *obvio,-are i. esse obvium, alicui in via contraire* R R₂v. Zob. **POTYKAĆ SIĘ**.

POTKAĆ SIĘ 'spotkać się; towarzyszyć' pothkacz syą skym *convio,-are i. simul viare vel per viam aliquem conducere* (sv. *vio,-are*) R X₁.

POTKANIE – 1) 'potyczka, walka' *congressio, congressus* pothkanye *in bello* S 34; pothkanye *compressus, congressus idem* S 32v; pothkanye *compressus i. congressus in bello* R h₂ (md); – 2) 'spotkanie, zastąpienie drogi' podkanye (!) *occursus* S 100v (por. łac. hasło *occursus i. obviatio* R x₄v (ml) – bez odpowiednika pol.); zabyezeny, pothkanye na drodze *obviatio* R x₄ (mp); *obviatio* pothkanye *in via* R x₄ (mp).

POTKNAĆ (SIĘ) *cespito,-are* plochym bicz, *i. fodere, cadere, offendere* pothknaćcz S 213v; pochybicz, pothknaćcz syą *vacillo,-are i. titubare, instabilem esse, tremulare, labare, trepidare* {*inconstantem esse, hesitare, dubitare*} {*vide Calepi*} R V₅; plochim bicz, podknaćcz (!) syą *cespito,-are* R M₈ (md); *titubo,-are* {*i. non posse stare in pedibus, ut facit infirmus aut ebrius vpadacz*} *i. dubitare* {*dissentire*} *vel vacillare* pothknaćcz syą, *tremere* zamylkacz syą R V₃v. Zob. **POTYKAĆ SIĘ**.

POTOK *aqueductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigandum agrum meum vel alterius iure servitutis constitute. Et fit in fistulis et meatibus subterraneis* pothok, Rynna, przecopa, kądy voda vichodzy S 12v (por. Mu28, s. 24); pothok, kądy voda vichodzi, Przecopa, Rvra, Ryna voda *aqueductile est via per quam aqua agitatur* {*et exit*} *et ducitur de proprio loco* R c₅v; pothok *vel* Bystra voda *fluentum* R m₈ (mp); za

potokiem, za bystroscyą *trans fluenta i. decursus aquarum* (bibl.) R m₈ (mp; av. *fluentum*). Zob. **OBROCENIE**, **STRUGA**, **STRUMIEN**.

POTOMEK ‘następca, syn; pogrobowiec; dziedzic’ *namyastek*, *pothomek*, *Czo potym bandzye posterus* R A₆v (ml); *pothomek posthumus est qui vel que nascitur post mortem patris i. post humacionem seu sepulturam, vel qui nascitur post testamentum patris ante mortem* SN 251v; *Pothomek posthumus i. serotinus et iturus, tardus, sequens, posterus, qui aut que nascitur post mortem aut sepulturam patris, aut post testamentum ante mortem patris* RN Iv; *namyastek*, *pothomek successor* R H₃ (mg) (por. *Cervus*); – *maiores* przodkowie, *minores i. posteri seu nepotes* *pothomkowie* S 85v; *maiores i. forciores vel przodkowie vel dicuntur avi, abavi, proavi, atavi, tritavi etc., minores vero i. posteri seu nepotes* *pothomkowie*, *vide Calepinum* R s₄v (md); *minores* *pothomkowie i. posteri vel nepotes* R t₆v (md); *pothomkowie posteritas ... sequens generatio* R A₆v; *pothomkowie progenitores* R B₅ (mp). Zob. **NAMIESTNIK**, **POTYM**, **STARZEC**, **WNĘK**, **WNUK**.

POTOP *cataclismus i. diluvium* {*inundacio* *pothop*} R f₄v; *potop*, *podvodz diluvium, cataclismus, nimia aquarum inundantia vel destructio* (bibl.) R k₁.

POTOPIENIE *zatopyenie*, *potopyenie* *naufigium i. navis fractio, quod et naufragum dr* {*navigandi periculum*} R v₅. Zob. **TOPIĆ**.

POTRAW ‘powtórny pokos trawy’ *potraw cordum dr quod tarde nascitur* S 36; *cordum, serotinum, quod tarde nascitur* {*potraw, sicilinum idem*} (sv. *cordus*) R h₅v; *potraw sicilinum, cordum* R T₅v (md; av. *sicilio,-ire*); *potraw sicilinum, cordum i. secunda seccio prati* R F₅v (md); *potraw syecz siciliuntur prata, quando falcibus iterum consecantur* R T₅v (md). Zob. **ŁAKA**.

POTRAWA *wselka* *potrava* *cuchenna obsonium, companaticum* R R₂v (ml; av. *obsono,-are*); *pabulum i. pastus* *potrava pascua, nutrimentum* *po-karm, pycza* S 105; *potrava, pastwa, pycza, pocarm, obrok pabulum* {*nutri-mentum*} R y₁v; *pomaszona* *potrava adipatum* R a₈v (md); *potrava, pocarm, pozarcy* *esca* R l₄; *Myąkka* *karmya, potrava pulmentarium i. pulmentum vel dr quilibet cibus preter panem* S 126v; *pulmentum* *myąkka* *karmya* *abo potra-va vel cibus delicatus et suavis ex farina et aqua confectus ut torta, companaticum idem* R B₈v (md); *karmya*, *Wszhelka* *potrava* *ku clyebv (!) vel yedny dar obsonium ... parvus cibus et delicatus, ... quod alicui mittitur causa honoris* S 100; *potrava, Carmya, yedny dar obsonium* R x₄; *pastwa, potrawa, pocarm, picza* *zbyeracz pabulor,-ari i. pascere vel pabulum colligere* R R₄; *cupedia i. cupiditas edendi aut bibendi, dapes lauciores* *potrawy* *przyprawne,*

Lakothky S 38v; przygotowane potrawy *cupedia* R i_{3v} (ml). Zob. **JEDZENIE, PICA, POKARMIE, ŻYWNÓŚĆ.**

POTRĄCENIE ‘umniejszenie kwoty’ strączenie, potrączenie *deductio est defalcatio vel separatio, quia deducere separare dr* R i₆ (por. Cervus: *Deductio est defalcatio vel separatio* wytrączenie, odcięcie; cytujemy za oryg. wydaniem z 1540 r.).

POTRĄCIC ‘umniejszyć kwotę’ strączyć, potrączyć *defalco,-are est aliquid ab aliquo iure debito in solutum computare* R N₆; *defalco,-are* potrączyć *in solutum computare aliquid ab aliquo* R N₆ (mh; av. *deduco,-ere*). Zob. **ROZTRĄCIC.**

POTRĄCONY ‘umniejszony’ strączona rzecz, potrączona *defalcatum, vide defalco* R i₆ (md). Zob. **ROZTRĄCONY, WSTRĄCONY.**

POTRZEBA ‘sprawa do załatwienia, zajęcie; koszt, wydatek’ Robota, pracza i. taka (? – możliwa lekcja: „iaka”) rzecz, potrzeba, Sząd, Zaloba wprawye, Cypya, vczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei {occupacio, cura, sollicitudo}* R v₆; potrzeba, naclad *impendium et hec impensa, ambo pro expensa vel dispensa* R p_{4v}.

POTRZEBKA ‘niedostatek?’ potrzebka *cophiola, diminutivum, i. parva copia* (sv. *copia*) R h₅.

POTRZEBNIE ‘odpowiednio, stosownie’ *in tempore i. oportune* potrzebny, *ut veni in tempore* R H_{6v} (ml; av. *tempus*).

POTRZEBNO ‘tu – należy, trzeba’ *necesse et necessario sepe ponuntur adverbialiter {vide Calepi}* pro *necessarie* potrzebno iest {*utile, inevitabiliter*} R X_{8v}.

POTRZEBNOŚĆ ‘ubóstwo, brak’ *potrzebnosc egestas i. paupertas vel inopia* R k_{6v}.

POTRZEBNY – 1) ‘użyteczny, słuszny, ważny, konieczny’ potrzebny, poziteczny *oportunus i. utilis, conveniens, necessarius* S 102v; Słuszny, potrzebny, vzyteczny *oportunus* R R_{3v} (md; av. *oporteo,-ere*); Vzyteczna a potrzebna rzecz *oporteo,-ere, convenire, oportunum esse* R R_{3v} (md); wshelka rzecz potrzebna *accessio dr aliquid adiacens alteri vel omne id, quod est accessorium et necessarium in principali, ut capistrum equo, vestis servo* R a₃; potrzebna sprawa *pregnans negocium* R B₂ (md) (por. Cervus); – 2) praw. ‘wyjątkowy, nadzwyczajny’ potrzebny (‘sąd’) *iudicium oportunum* R q_{4v} (md) (por. Cervus). Zob. **GAJNY, GORĄCY, GOŚCINNY, MAŁY, POŁOŻONY, PRZEWROTNY, SĄD.**

POTRZEBOWAĆ *potrzebovacz egeo,-ere i. non habere, opus habere* S 219; *potrzebovacz egeo,-ere i. non habere vel opus habere {indigere}*

R O_{4v}; *expeto,-ere, vide Calepi, i. exposcere* potrzebować, *expetam* Judic. XV, (7), *expetivit i. petivit* poządał, *vprosył vel i. tentat occidere*, Hester, *ultimum* ('capitulum', tj. 16,3) (bibl.) R O_{6v} (md); *zanda*, potrzebwy *requirit* S 233 i R T_{1v} (mg); *nye povynvye, nye potrzebwy non necessitat* R v_{5v} (ml; av. *necessitas*). Zob. **POŻADAĆ**.

POTULNY *potulny, boyazny pusillanimis* R C_{1v}.

POTWARCA *potvarcza calumniator est falsus accusator* R e₆.

POTWARZ *potwarz calumnia dr accusacio falsa* S 21v; *potwarz calumnia est accusatio falsa* R e₆; *contumelia filia est ire* *potwarz* (Erz brak), *dr quando fit contra honorem alicuius* S 35; *potwarz, Sromoczenye contumelia i. iniuria, vituperium* R h_{4v}. Zob. **KRNAŃNOŚĆ**.

POTWARZYĆ *potwarzicz calumnior,-ari i. reprehendere crimen, falso accusare* R M_{6v}; *potwarzicz kogo, ganycz, Ssoczicz, Sromocicz criminor,-ari {causari, contendere, iurgari}* R N₅. Zob. **PRZYGANIĆ**.

POTWIRDZAJĄCY – 1) 'umacniający, wzmacniający, przywracający siły' *confortativa medicamenta* *posylyaiąceze, potwyrdzaiąceze, sc. debilia membra* R h₃ (md); – 2) gram. <*coniunctio*> *rationalis* *potvyrdzaiąceze* R h_{3v} (md). Zob. **DAWAJĄCY, ODDZIELAJĄCY, POĆWIRDZAJĄCY, PRZYCZYNA, SPOJENIE, WYPEŁNIAJĄCY, ZŁĄCZAJĄCY, ZŁĄCZENIE**.

POTWIRDZIĆ 'umocnić, wzmocnić' *podfyrdzicz vel poswyaćicz, Birzmovacz confirmo,-are i. corroborare* R N_{2v} (mg); *conforto,-are* *possilicz, podfyrdzicz debilem cum medicamentis vel robustum esse ad bellum* R N_{2v} (md); *vyyącz pravem osobnym y podfyrdzicz privilegio,-are i. prerogare, privilegiatum facere* R S₃; *vstavy pothfyrdzicz sancio,-ire i. statuere, consecrare* R T_{3v}. Zob. **ĆWIRDZIĆ, POĆWIRDZAĆ, POSILIĆ, STWIRDZIĆ, UCWIRDZIĆ, UMOCNIĆ**.

POTWORA 'potwór' *dzyw vel potwora monstrum* S 92v i R v₁ (por. Mym28, k. 28).

POTYKAĆ SIĘ – 1) 'walczyć, bić się; uczestniczyć w walce' *pothykacz syą, Bicz syą ad bella procedere* (bibl.) (sv. *preliares dies*) R B₂; *bicz syą, potikacz syą prelior,-ari* R S_{2v}; *comprimo,-ere* *vtlvmycz, Scisnancz, pothykacz syą in bello congregi* R N₂ (md); *czo syą pothyka statarius equus* S 149 (por. Mu28, s. 38: *Equus statarius, Ein stetigrosz, Kon co šye potyka rád; SP XVIw., sv. Potykać się, mylnie opatruje przykłady z BB i Mu28 znaczeniem „tracić równowagę, zawadzając o coś nogą” – chodzi tu bowiem o konia bojowego, wytrwale stojącego, nieptochliwego);* – 2) 'spotykać się, wyjść

naprzeciw' potikacz syą, zabyezecz *occurso,-are i. frequenter occurrere* R R₃; – 3) 'utykać, chwiać się, upadać' *nutabundus i. dubius et incertus* łyąkaiący syą, pochibyaiący {*nutans, cadere incipiens* potika syą} R X₃v; plochi abo czo syą potyka *cespicator equus* R g₁v (ml) (por. Mu28, s. 38); *titubat lingua, titubant dentes, pedes, quando stare non possunt* pothikayą syą abo vpadayą R J₄v (md; av. *titubatio* {*titubans, defectuose loquens vel qui in pedibus stare nequit*}). Zob. **POTKAĆ SIĘ, POTKNAĆ (SIĘ).**

POTYKAJĄCY SIĘ 'upadający, niepewny' *vacillans* czo pohiby, *iacens* potikayący (? – możliwa lekcja: „potikaiyący”) syą *tremulus, dubitans, labens, instabilis* (bibl.) R K₂ (mg). Zob. **POCHYBLAJĄCY.**

POTYKANIE 'potyczka, bitwa' potykanye, Bythwa *prelium* R B₂. Zob. **POBICIE, POTKANIE, ZWADA.**

POTYM 'następnie, potem' pothym *porro i. consequenter ... , adv. ordinis* S 247v; pothym *porro, adv. ordinis, i. consequenter* R Y₁v; pothym *consequenter* R X₄ (mp); *posthac ... i. post* pothym {*vel i. ex nunc, ex aut ab hoc tempore, exinde, deiceps*} R Y₁v; potym *deinceps i. ab hodie in antea, adv. temporis vel ordinis* R X₄v; pothym *deinde i. decetero, iterum, denuo* R X₄v; zayste, pothym *denique i. postmodum, postremo, novissime* R X₄v; namyastek, pothomek, Czo potym bąndzye *posterus* R A₆v (ml); czo ma bicz na potym *profuturus* (sv. *prosum, prodesse*) R S₄v. Zob. **PRZEDTYM.**

POTYNKOWANY pobyelyona scyana abo potynkovana *decalicatus* (! – zam. *decalcatus*) *paries calce linitus, dealbatus, linitus* R i₅ (md); *calcatus paries* pothynkovana R e₆ (mp); *tectoria infunicata idem* potynkovane scyany R H₆ (mg; av. glądkye tynkovanye na mvrze abo na scyeny *tectorium illimentum*). Zob. **NIEMALOWANY, TYNKOWAĆ.**

POWAGA povaga, moznosz *maiestas i. honor, dignitas, splendor* R s₄v.

POWĄZKA 'płótno lub woreczek do cedzenia mleka' povąsska *lactena* (tak czyta Erz., ale w oryg. jest tylko skrót; u BB możliwa zatem również błędna postać „*lactera*”, jak w R – zob. niżej) S 78v (av. *lactatum*); povąsska *lactera* (!) R r₁v (ml).

POWIADAĆ baiacz, Basny povyadacz *fabello,-are* R O₇v; vyslovciz, pochvalenye dzyalacz, znamyenytoszcz povyadacz *preconiso,-are, laudare* R S₂ (mp). Zob. **MOWIĆ, ODPOWIADAĆ, POWIEDZIEĆ.**

POWIADANIE 'mówienie, głoszenie' vyslovyenye, pochvalenye, znamyanytoscy (!) povyadanye *preconium* R B₁v (md). Zob. **CHWALEBNOŚĆ, MOWIENIE, ODPOWIADANIE.**

POWIAT 'region, okręg, kraina – i jej mieszkańcy' gbyth, obyasd, povyat *districtus* S 44; Gbyth, povyat, obyazd, ocolycznosc *districtus* R k₂ (md); wsitek povyath okolo iordana *omnis regio circa Iordanem* (bibl.; Mt 3,5) S 68v (av. *Hierosolima*); wszytek povyat okolo Jordanu *omnis regio circa Iordanem* (bibl.; Mt 3,5) R o₅ (md; av. *Hierosolima*). Zob. **GBIT, MIASTO, MIESZCZANIN, POKOLENIE.**

POWIATRZNY 'wróżący z wiatru' vyatrovyecz, gadacz povyatrzny *aeromanticus* (sv. *aeromantia*) R b_{1v} (por. Lactifer: *Aeromanticus* ..., Powietrny hadacz (sv. *Aeromantia*)). Zob. **CZAROWNIK, GUŚLNİK, POWIETRZNY, WIATR, WIESZCZEC.**

POWIĆ 'owinać niemowlę' *fasciare puerum, ligare i.* povycz R O_{7v} (md). Zob. **POWIJAĆ.**

POWIDŁA 'przetwory z owoców' povydla *melfragana* S 88v; povidla *mellifragana* R t_{3v} (mg); povidla vysnyove *cerasetum* S 26v; povydla vyssnyove *cerasetum* R f₈ (mp).

POWIECZKA anat. powyeczka (2×) *palpebra i. sinus oculorum* S 106 (Erz bł.: „s. 105”); powyeczka *palpebra i. sinus oculorum* R y₃; powyeczka *palpebra* (sv. *gena*) S 64; *gena est locus lachrymarum vel interior pars oculorum* powyeczka (w oryg. wyraz przekreślony), ... *gena etiam dr palpebra* R n₆; powyeczka, Brew, Mrugavicze *cilium* S 27v; powyeczka *lacrimale i. cilium oculi* R r_{1v} (ml; av. *lachryma*); powyeczky (! – zam. „powyeczka”) *cilum i. folliculus, quo oculus tegitur* R g_{3v}. Zob. **BŁONKA, JAGODA, OKO.**

POWIEDZIEĆ vyznavacz, povyedzyecz *confiteor,-eri* S 215; vyznavacz, povyedziecz, dzyakovacz, Chvalicz boga *confiteor,-eri i. polliceri, promittere Act. 7, (17), accusare se de peccatis* (bibl.) R N_{2v} (mg); oszoczicz, povyedzyecz *denuntio,-are est crimen alicuius superiori nuntiare {significare, declarare, revelare in timore}* R O₁; povyedz *indica, dic, demonstra, accusa, vide Calepi* R P_{6v} (ml); *si quo minus sunt due partes i. si non esset nycz nye gynaczey vel si non dixissem vobis* By bilo gynaczey, povyedzyal bich vam (bibl.) R Y₃ (mp; av. *quo minus*); Bycz bylo gynaczey, povyedzial bich vam *vel i. si non dixissem vobis vel i. si in aliquo minus* (bibl.) R Y_{4v} (mg; av. *si quo minus ..., dixissem vobis*). Zob. **MOWIĆ, OPOWIEDZIEĆ, POWIADAĆ, PRZEPOWIEDZIEĆ, ROZPOWIEDZIEĆ, WYPOWIEDZIEĆ, WYSŁOWIĆ, ZAPOWIADAĆ.**

POWIEDZIONY 'przeprowadzony' povyedzyony, przevyedzyony *transmissus* R J_{6v} (mg). Zob. **ODWIEDZIONY, ODWIEŚĆ, PRZEWIEDZIONY, PRZEWIEŚĆ, PRZYWIEDZIONY, PRZYWIEŚĆ, WYWIEŚĆ.**

POWIEŚĆ ‘przemowa, opowieść’ *povyescz, kazanye sermo* S 142v; Mova, Cazanye, *povyescz sermo ... Inde sermunculus i. parvus sermo* Navka, *posselstwo* R F₄; *nystateczna povyescz, Baszn fabula* (bibl.) R m₂. Zob. **BAJKA, GADKA, WYKLAD.**

POWIETRZE ‘zaraza’ *povyetrze zarazone, wszhadi bandacze epidimia* S 50; *zarazone povyetrze wshady panviacze epidimia, superveniens pestilencia* R l₂ (mg) (por. Mu28, s. 79); *Snyecz, zle povyetrze na zboze, Rdza arugo est color quidam, sicut pedes accipitris ..., item aurugo est corruptio aure, per quam segetes contrahunt (! – zam. „contrahuntur”) in naturalem colorem ex aura corrupta* R d₁. Zob. **MOROWKA, NIEMOC.**

POWIETRZNY ‘morowy, zaraźliwy’ *povyetrzne zarazonye, Morowka pestilencia i. pestis est id, quod efficit morbum, aeris dispositio, per quam multiplicantur egritudines unius generis aut diversorum, ut in plurimum mortales. Et dr a pasco, quia depascit homines ad mortem, i. contagium, quod dum unum apprehendit celeriter ad plures transit. Et fit ex corrupto aere et in viscera penetrando immititur per totum corpus* S 112v; *Morowka, povyetrzne zarazonye pestilentia est idem quod pestis. Sed proprie pestis est nomen ipsius morbi. Pestilentia vero est id quod ex se efficit morbum ... Et sunt tres modi pestilentie: aut ex terra, aut ex aqua, aut ex aere* (sv. *pestilens*) R z₆ (por. Mu28, s. 79: *Pestilentia ...*, *Powyetrza zaráżonye*). Zob. **POWIATRZNY.**

POWIJAĆ ‘owijać niemowlę’ *cuno,-are i. puerum in cunis sopire vsspicz vel povyacz puerum in cunis* R N_{5v} (ml). Zob. **DZIECIĘ, KOLY-SAĆ, POWIĆ, POWOJNIK.**

[**POWINNOŚĆ**] zob. **NIEPOWINNOŚĆ.**

POWINNY ‘zobowiązany do czegoś, dłużny, należny’ *obnoxius ..., proprie quidem obnoxius alicui dr qui propter noxam i. culpam vel propter offensam aliquam illi est suppositus, debitus vel obligatus* {*povynny vel astrictus vynny, occidi dignus*} R x₄; *dluzen bicz, povynnym bicz debeo,-ere i. debitum habere* R N_{5v}; *indulgencia est quedam remissio pene debite povynney* (‘kary’) *pro peccatis post contricionem habitam de eis* za grzechy po skruszhe S 74v; *odpuszczenye indulgencia, facilitas, clemencia, remissio pene debite pro peccatis post contricionem habitam de eis, debite povynney* (‘kary’) R p_{6v} (ml).

POWINOWAĆ ‘zobowiązać kogoś do czegoś; zmuszać; potrzebować, musieć’ *povynovacz, obvyazacz necessito,-are i. obligare, cogere ad aliquid faciendum* R Q_{8v} (md); *nye povynvye, nye potrebyye non necessitat* R v_{5v} (ml; av. *necessitas*). Zob. **OBWIĄZAĆ.**

POWINUJĄCY ‘wynikający ze zobowiązania, konieczny’ povyniacza rzecz *necessitans res* R v_{5v} (ml).

POWLEC – 1) ‘pociągnąć coś, wlec, włóczyć’ skyby oracz *vel* broną wloczicz, powlyecz *vel* na skripiczach (!) skrzypiecz *liro,-are i. arare, sulcare* R Q₅; – 2) ‘zaćmić – o oczach’ powlyecz oczi, zaczmycz, Mro<c>zicz *caligo,-are ... est obscurari, obcecari, obtenebrari* R M_{6v}. Zob. **OBWLEC, OKO, POWŁOCZYĆ**.

POWLEC SIĘ ‘zamglić się, słabnąć – o wzroku’ *caligo,-are* zaczmycz syą, *oculi caligaverunt* povlyekly syą (bibl.; Gen 27,1) S 212v; powlyecly syą *caligaverunt oculi* (bibl.) R e₆ (mg). Zob. **OKO**.

POWŁOCZYĆ ‘ciągnąć, wlec, włóczyć’ Broną powloczicz *sarpo,-ere i. aliquid sarpis {i. crate dentata} evellere* R T_{3v}. Zob. **POWLEC, WŁOCZYĆ**.

POWŁOKIEM ‘rozwlekle, powoli; bez przerwy’ dybyancz, lyekko, powlokyem *lente i. tarde, paulatim, gradatim, leniter* R X₈ (por. zlyekka, znyenaczka *lento gradu incedere* (bibl.) R r_{4v} (ml; av. *lentus*)); powlokyem *tractim, adverbium, i. lente* (sv. *tracto,-are*) R V₄; powlokyem *tractim causare* (? – zapis nieczytelny) R Y₅ (mg). Zob. **DYBAĆ, DYBEM, LEKKO**.

POWOD ‘sprawca; opiekun prawny; oskarżyciel?’ powod *actor i. defensor, patronus, causidicus, advocatus, factor, ductor, curator vel dr ille, qui agit et pulsat alium rem aliquam ab ipso petens in iudicio* gysycycz S 4; povod, sprawcza, rzączca, Rzemyślnyk *actor ... dr defensor, patronus, causidicus, advocatus, factor, ductor vel curator* R a₈. Zob. **JIŚCIEC, RZECZNIK**.

POWODŹ potop, povodz *diluvium, cataclismus, nimia aquarum inundantia vel destructio* (bibl.) R k₁; povodz *alluvio et alluvies* (bibl.) R b₅; povodz *aquositas i. inundantia aquarum* (sv. *aquosus*) R c_{5v}. Zob. **WODA**.

POWOJNIK ‘pieluszka, powijaki’ povoynyk *fascia i. ligatura seu pannus, quo stringitur pectus aut mamille mulierum, vel qua puer ligatur et involvitur* pyelyvszka S 56; povoynyk *fasciale i. fascia, i. latum cingulum, quo puer ligatur* S 56; povoynyk *fasciale i. fascia. Et proprie fasciale est latum cingulum, quo puer circumligatur in fasciis* R m_{3v}; povoynyk *instita ... latum cingulum, quo puer ligatur in cuna* S 75v; povoynyk *instita* R p₈. Zob. **PIELUCHA, PŁATEK, POWIĆ, POWIJAĆ**.

[**POWOLNIE, POWOLNOŚĆ**] zob. **NIEPOWOLNIE, NIEPOWOLNOŚĆ**.

POWOLNY ‘posłuszny, łagodny’ povolny *mansuetus i. mitis, nulli faciens iniuriam* S 86v; skromny, povolny *mansuetus i. mitis, nulli iniuriam fa-*

ciens vel domitus {tolerans iniurias} R s₆; *modestus i. discretus, temperatus* smyerny, *non irascens* povolny S 92; *tractabilis i. ducibilis* povolny, *qui de facili potest tractari et duci* S 161v; *tractabilis {povolny ad voluntatem}* R J₆; przyemny, *povolny attractabilis* R d₃ (md). Zob. ŚMIERNY.

[**POWROSŁO**] zob. **POWRZOSŁO**.

POWROZ ‘sznur’ wicz, *powrosz* liczany, *liczak restis i. funis* S 131v; *powrosz*, *vycz*, *lyczak restis* R D₂; *konopny powrosz sandala* S 136; *canabum ... Inde hec canabis pro eodem et pro chorda inde facta {Conopny powross i. canopeum}* R e₆v; *wądzidło chamus est quoddam genus freni vel pars {retinaculum equi ogłow, v zda capistrum vel złodzyeysky powross vel Crygova v zda, vzdzyenyca}* R g₁v; *powrosz chorda* R h₅v; *Trelnyk (!)*, *powrosz, cum quo scaffa trahitur* R J₇ (mg) (wyjątkowa glosa, gdzie pierwszy wyraz, „trelnik”, który my uznajemy za polski, został przez BB potraktowany tak, jakby był wyrazem łac., jest bowiem zapisany większymi literami i występuje wśród łac. hasel na literę T; zapewne jest to zniekształcony wyraz niem.); *scenofactoria ars ... dr ars faciendi tabernacula vel umbracula vel funes* Namoty, *powrozy* (bibl.; Act 18,3) R E₄v. Zob. **LINA**, **ŁYCZAK**, **POSTRONEK**, **POWRZOSŁO**, **STRUNA**, **STRYK**, **SZTUR**, **TREL**.

POWROZEK ‘sznurek’ *powrozek funiculus i. parvus funis* R n₄; *myerzny powrozek funiculus distributionis* (bibl.) R n₄ (md; av. *funiculus*); *strvka, povrozek chordula i. parva chorda* R h₅v. Zob. **POSTRONEK**.

POWROŻNICZY ‘dotyczący wyrobu powrozów’ *glynarstwo cenofactoria ars est illorum, qui operantur de ceno i. luto. Act. XVIII, (3) dr scenofactoria per sc, et melius vide infra scenofactoria powroznyca* (‘sztuka’) (bibl.) R f₇v. Zob. **NAMIOT**, **POWROZ**.

POWROŻNIK ‘wytwórca lub sprzedawca powrozów’ *funarius* *powroznyk, restio idem* S 61v (por. Mu28, s. 183); *funarius* *powroznyk a restio* (! – zapewne błąd zam. „a restis” ‘powróż’, łac. odpowiednik dla wyrazu „Łyczak” ‘powróż’) *lyczak* R n₃v (mg); *powroznyk restio i. funarius* S 131v i R D₂ (mp); *powroznyk resticularius, qui facit resticulas* (sv. *resticula*) R D₂; *scenoplocus* *powroznyk restio* czo *liczaky krąnczy* R E₄v (ml; av. *scenofactoria ... scenofactor dr artifex faciens tabernacula, umbras vel funes*); *Strvnyk, povroznyk chordex, qui facit chordas vel qui canit cum cordis* R h₅v. Zob. **ŁYCZAK**.

POWRZOSŁO ‘powrósło, powróż ze słomy’ *powrzoslo ligamen, ligaculum, ligamentum, ligatura idem* R r₇v (ml); *snop zyta vel powrzoslo gelima i. garba vel coma segetis* R n₆. Zob. **POWROZ**.

POWSZEDNIE ‘stale, ustawicznie, ciągle’ *powshednye iugiter, adv., i. assidue, continue, perseveranter {cotidiano} {pro ritu et consuetudine, quasi iterum idem}* R X_{7v}. Zob. **PORZĄDNIENIE**.

POWŚCIAĞACZ ‘zakazujący, zatrzymujący’ *inhibitor {vel i. prohibitor powscyagacz}* R p_{7v}. Zob. **WŚCIAĞNIENIE**.

POWŚCIAĞAĆ ‘hamować, zatrzymywać; zakazywać, zabraniać’ *zakazacz, powscyagacz inhibeo,-ere* S 223v; *odcyagacz, odczyskacz, powscyagacz, hamowacz, odrazicz reprimio,-ere* R T₁. Zob. **WŚCIAĞAĆ, ZASTANOWIĆ**.

POWŚCIAĞAJĄCY ‘hamujący, powstrzymujący, tłumiący – tu o lekach’ *powscyagaiacza* (? – możliwa lekcja: „powscyagnacza”) *mascz abo vodka czo zastanovya restrictivum ungentum* R D₂ (mg); *vtlmyaiacze, odrazayacze, powscyagaiacze, hamviacze* (Nom. plur.) *repressiva medicamenta aut ungenta* R D₁ (mg). Zob. **GNOJĄCY, GOIĆ, POSILAJĄCY, POTWIRDZAJĄCY, SPAJAJĄCY, WYCZYŚCIAJĄCY, WYGRYZAJĄCY**.

POWŚCIAĞNAĆ ‘zatrzymać, zabronić’ *zakazacz, powscyagnancz, zapovyedziecz inhibeo,-ere i. prohibere, cohibere, vitare, remove, separare* R Q₁; *restringo,-ere i. ... a strictura remove* *rozwyazacz, powscyagnancz, zastanovicz {ut sanguinem}* R F₂. Zob. **HAMOWAĆ, ODCIĄGNAĆ, PRZYCIĄGNAĆ, PRZYŚCIAĞNAĆ, WŚCIAĞAĆ, WYCIĄGNAĆ**.

POWŚCIAĞNIENIE *praw.* – 1) ‘wezwanie do zapłaty długu’ *bannum i. proscriptio seu edictum publicum a rege vel episcopo* *zapovyedzenie, vivolanye vel zapovyedanye, vel quando suum debitorem quis retrahit* *powscyagnyenne* S 17v; – 2) ‘zatrzymanie mienia z nakazu urzędu’ *powscyagnyenne, hamovanye repressalia dr rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis vel civitatis pro recompensacione damni dati indulta vel sic: est potestas pignorandi contra quemlibet de terra debitoris data creditori pro iniuriis et damnis* S 131; *hamovanye, powscyagnyenne repressalia {i. rerum alienarum auctoritate principis aut civitatis retencio} {i. rerum alienarum generalis retencio auctoritate principis aut civitatis pro recompensacione damni dati indulta}* R D₁. Zob. **WŚCIAĞNIENIE**.

[**POWŚCIAĞNIONY**] zob. **NIEPOWŚCIAĞNIONY**.

POWTARZAĆ *napomynacz, odpyeracz* (w oryg. wyraz przekreślony), *powtarzacz, roskazovacz repeto,-ere* R T_{1v}; *powtarzacz epilogo,-are i. epilogum facere, breviter predicta recapitulare* R O₅; *powtarzacz itero,-are i. ... repetere* R Q₃. Zob. **POWTORZYĆ**.

POWTARZAJĄCY powtarzający *relativus*, -a, -um, *quod ad aliquid refertur, vel potius iterum fert aliquid ad memoriam* R C₆; ksyągy powtarzanya, Powtarzający (Nom. sing. m.?) *Paralipomenon* (bibl.) R y_{4v}.

POWTARZANIE powtarzanye, napomyńanye *repetitio capitur in iure pro reacceptione in testamento vel substitutione heredum* R D₁; powtarzanye, odpynanye, rozvyżazanye *replicacio* R D₁ (mg); powtarzanye *iteracio* R q₄ (mg); *epilogus ... supradictorum brevis recapitulatio* powtarzanye {*conclusio*} R l₂; ksyągy powtarzanya, Powtarzający (Nom. sing. m.?) *Paralipomenon* (bibl.) R y_{4v}.

POWTORZYĆ powtorzycz, odpyeracz *replico*, -are i. *revolvere, repetere aliquid multotiens* R T_{1v}. Zob. **POWTARZAĆ**.

POWYREK 'drażek do noszenia ciężarów' powyrek *cuptinus* S 38v; *cuptinus* powyrek, *qui collo appenditur cum urceis ad portandum aquam* R i_{3v} (ml).

POWYSZSZENIE (lub **POWYSZENIE, POWYSSZENIE**) 'podwyższenie' powyssheny, vvyelbye<nye> (końcowe litery zamazane) *exaltacio* (bibl.) R l₆ (md).

POWYSZSZONY (lub **POWYSZONY, POWYSSZONY**) 'podwyższony; wyższy urzędnik' *Starostha vel przelozony, powysshony prefectus* R B₂; *povissony sublimis i. altus* R H_{1v}; *vissoko povisszony superexaltatus* R H_{3v} (md). Zob. **NADWYSZSZY, NAWYSZSZY, PRZEOR, PRZEWYSZSZONY, RAJCA, STARSZY, WYSOKI**.

POWYSZSZYĆ (lub **POWYSZYĆ, POWYSSZYĆ**) (Erz: **POWYŻSZYĆ**) 'podwyższyć; wywyższyć; wielbić' powysshicz *preficio*, -ere S 231; powysshicz, vstavicz, przelozicz *preficio*, -ere i. *preponere* {*exaltare*} R S_{2v}; powysshicz, vvyelbicz, vvyescz (? – możliwa lekcja: „vynyescz”) *vissoko exalto*, -are i. *in altum tollere* (bibl.) R O_{5v}; powysshicz *sublimo*, -are, *sublimem vel altum facere, exaltare* R T_{8v}. Zob. **PRZEWYSZSZAĆ**.

POWZORNY (?) (wyraz niejasny – może: 'zrobiony według wzoru, tu: na wzór niebios, piękny, przyjemny? – lub: poorany bruzdami, zagonami?') *yagroda tempe ... sunt loca temperata et delectabilia et intestalia, licet et quelibet loca delectabilia dicantur tempe, sicut et testa dicuntur loca aspera et inculta secundum Hugonem. Papias vero dicit: Tempe loca delectabilia proprie {a celi temperancia dicta, intestalia idem powzorne (?) myescza} sive locus amenissimus et nemorosus* R H₆ (por. Lex, k. 442v: *Tempe ... amoenissima Thessaliae loca. Tempe etiam sunt in Beocia ad Teumessum montem, item in Sicilia. Tempe abusive dicuntur queque tandem loca amoena ad amnes* – bez odpowiednika pol.). Zob. **BROZDA, PRZEŁAZ, WZOR**.

POZDNO ‘późno’ *sero, adv. {pozdno tarde, vespere} {i. post occasum, post tempus}* R Y₄. Zob. **POŹDZIE**.

POZDNY ‘późny; niedojrzały’ *pozdny serotinus i. tarde veniens seu vespertinus* S 142v; *pozdny ovocz oporum dr fructus autumnalis* S 103; *oppora, opporum i. fructus autumnalis i. pozdny ovocz* R x₇ (mg); *immicia poma i. tarda* *pozdne* R t₇v (ml; av. *mitis*). Zob. **DOJRZAŁY, DOSTAŁY, RANY, SKOROJRZANY**.

POZDZIE zob. **POŹDZIE** ‘późno’.

POZEW *praw. pozew citatio est in ius vocatio vel invitatio* R g₅; *crida i. pozew, caucio* R i₁ (mp). Zob. **NADWORNÝ, POZWAĆ, POZYWAĆ, ROK**.

POZIEMKI *bot. ‘poziomki’ pozyemky fragum* S 60v. Zob. **JAGODA, PODZIMKI, TRUSKAWKI**.

POZŁOCIĆ *pozłocicz inaurō,-are* R P₆ (mp). Zob. **PAZŁOTKA, PAZŁOTKO, ZŁOTO**.

POZŁOCONY *pozłoczony inauratus calix* S 73 i R p₅ (mp). Zob. **ZŁOTY**.

POZNANIE *znayomosc, poznanye, znamyenytoscz, vyadomosc innotesciencia* S 74v; *znayemosc, poznanye, vyadomosc, znamyenytoscz innotesciencia* R p₇v (ml); *znayomosc, poznanye, znamyenytoscz, vyadomosc innotesciencia* R Q₁ (mp; av. *innotesco,-ere*).

POZNAWAĆ (SIĘ) *poznawacz bosskye rzeczy theoro,-are i. videre, et dr a Theos, quia Deus omnia videt. Et theorare proprie est considerare divina {inspicere et speculari}* R V₃; *Skazvye syą, obyavya syą, Myonvye syą, poznavasyą innotescit* S 223v; *Skazvye, obiavya syą, poznavasyą innotescit* R Q₁ (mp).

POZNAWAJĄCY ‘poznający, badający’ *theoria, theorica i. sciencia tractans de invisibilibus vel dr vita contemplativa* *poznawayacza* S 158 (por. *poznawanye bosskich rzeczy* R J₂v).

POZNAWANIE *poznawanye bosskich rzeczy theoria vel theorica, sciencia, que tractat de invisibilibus vel vita contemplativa {speculacio et intellectus Dei}* R J₂v. Zob. **POZNANIE**.

POZWAĆ *praw. ‘wezwać przed sąd’ cito,-are {ad ius vel ad iudicium vocare}* *pozvacz na sprawa}* R M₈; *pocyagacz, pozvacz convenire debitorem* R N₄ (mp). Zob. **POZEW, POZYWAĆ, PRZYPOZWAĆ, WEZWAĆ**.

[**POZWANIE**] zob. **PRZYPOZWANIE**.

POZYSKAĆ *dostampicz, pozyskacz pravem acquirere iure* R M₂v (mg; av. *adquiro,-ere*). Zob. **DOSTAĆ, NABYĆ, POSIEŚĆ, PRZEZYSKAĆ, ZYSKAĆ**.

POZYSKANIE praw. *evictio ... est rei empte vel ex alia iusta causa accepta per sententiam iudicis abductio* poziskanye {*acquisicio*} R 15v. Zob. **PRAWO, PRZEZYSKANIE.**

POZYWAĆ targowacz, Naymovacz, robicz *vel* pozivacz *convenio,-ire i. pacisci vel exigere aliquid ab aliquo vel adunari insimul* S 35v.

POŹDZIE (lub **POZDZIE**) ‘późno’ *pozdzye sere, adv., i. tarde, extreme* R Y₄. Zob. **POZDNO.**

[**POŹREĆ**] zob. **POŹRZEĆ** ‘pożreć’.

POŹRZEĆ zob. **POŹRZEĆ** ‘pożreć’.

POŻAR ‘ogień; ofiara całopalna’ *cremium* skvarek, skrzczyki *dr quod frixum est de pinguedine, vel i. siccamentum lignorum, item dr sacrificium vel holocaustum* i. *pozar* (bibl.) S 36v; *cremium i. sacrificium, quod et holocaustum dicebatur* {*vel pozar*} (bibl.) R i₁; *pozar arropirium* R c₈ (md). Zob. **OBIATA, OFIARA, POŻEŻCA, WYSZOLC.**

POŻARCIE ‘pokarm’ *potrava, pocarm, pozarcye esca* R 1₄. Zob. **KARMIA, POKARMIE, POŹRZEĆ.**

POŻARTY *pozarty absorptus i. evacuatus vel valde sorptus* R a₂v. Zob. **POŹRZEĆ, ZAWIĘTY, ZGINEŁY.**

POŻADAĆ (lub **POŻĘDAĆ**) *expeto,-ere, vide Calepi, i. exposcere* *potrzebovacz, expetam ludic. XV, (7), expetivit i. petivit* *pozańdal, vprosyl vel i. tentat occidere, Hester, ultimum* (‘*capitulum*’, tj. 16,3) (bibl.) R O₆v (md).

POŻĄDANIE *pozańdanye, zańdlyvosć concupiscencia* S 32v; *pozańdanye desiderium i. cupiditas, et proprie celestium* (bibl.) R i₇.

POŻĄDANY *pozańdany expetitus* R m₁ (md).

POŻEGNANY ‘błogosławiony’ *benedictus* *pożegnany, benedicta tu* *pożegnana ty* (bibl.) S 18v. Zob. **BOGOSŁAWIONY, DOBRY, PRZEŻEGNANY.**

POŻEŻCA ‘podpalacz’ *pożesscza, Czo paly incendiarius est qui ob inimicitiam aut propter gratiam edes, arbores sive segetes incendit* R p₅. Zob. **OŹŻEC, PAŁACY, POŹŻEC.**

POŻĘDAĆ zob. **POŻADAĆ.**

POŹRZEĆ (lub **POŹRZEĆ**) ‘pożreć’ *pożrzecz, bydlem vipasz depasco,-ere* {*depastus agere*} R O₁; *pożrzecz deglutio,-ire* {*devorare, vorare*} R N₆v; *pożrzecz absorbeo,-ere* R M₁v (md); *abligurio,-ire i. deglutio, sorbeo, lambo, consumo vel devasto, et proprie abligurio* *zagubicz i. per luxuriam bona mea dissipo* *pożrzecz, marno travicz* R M₁v. Zob. **MARNOTRAWIĆ, POŻARTY, ZAWIĄĆ.**

POŻYCZACZ ‘pożyczający komuś’ *pozyczacz creditor ... dr ideo creditor, quia credit debitori {item in spem credere}* R i₁ (por. Cervus: *Creditor ysciecz vel pożyczacz*). Zob. **DŁUŻNIK, JIŚCIEC**.

POŻYCZAĆ ‘pożyczać coś komuś’ *poziczayą credunt i. committunt* R i₁ (mg; av. *creditum*). Zob. **BORGOWAĆ**.

POŻYCZANIE ‘komuś czegoś’ *poziczany concessio* S 32v (por. *pozyczenie* R h₂).

POŻYCZENIE ‘komuś czegoś’ *pozyczenie concessio* R h₂ (por. *pozyczenie* S 32v); *laskawe pozyczenie commodatum est alicuius certe rei ad aliquem specialem usum gratuite facta concessio, quamdiu velit ad utilitatem non ad proprietatem* S 31v; *Laskawe pozyczenie commodum* (sv. *commodus*) R h₁v.

POŻYCZONY – 1) ‘dający się podzielić, możliwy do przekazania, podzielny – o czci, chwale świętych, pochodzącej od Boga’ *modla poziczona dulia, <honor>, qui sanctis <atur>* (sv. *latría est honor, qui soli Deo datur*) S 79v; *dulia, que fit sanctis* *poziczona* R r₃ (md; av. *latría*); – 2) ‘użyczony – o rzeczach’ *poziczona rzecz mutuuum, quia mutuo datur et accipitur* (sv. *mutuus*) R v₄; *poziczona rzecz, wzajemne danye mutuuum* R Q₈v (ml; av. *mutuo,-are*); *zaprzecz rzecz poziczoną abiuro,-are i. negare* R M₁v. Zob. **BOSKI, CHWAŁA, NIEUŻYCZONY**.

POŻYCZYĆ *poziczicz zlassky commodo,-are, rem aliquam in tuum commodum concedere, quamdiu velis* S 31v (av. *commodatum*); *commodo,-are* *poziczicz, vzcicz, wzajem dacz zlassky gratuite et sine aliqua mercede, oddacz* R N₁v (mg; av. *commodo,-are*); *credo,-ere* *vyczicz, pozyczicz {fidem dictis adhibere, fidei committere, exponere}* R N₄v; *poziczicz credo,-ere* R i₁ (mh; av. *creditor*); *poziczicz concedo,-ere* R N₂ (mg); *poziczicz a wrocicz in mutuuum dare* R v₄ (md; av. *mutuum*) (por. *wzagyem dacz* S 95v); *poziczicz a wrocicz vespolek, myedzy sobą mutuuo,-are* R Q₈v.

POŻYTECZNOŚĆ *efficiencia, efficacia i. vis pozitecznosc* R k₆ (mp; av. *efficax*) (por. *vzytecznosc* S 46).

POŻYTECZNY *Stateczny, dostateczny, moczny, poziteczny efficax ... i. capax* S 46; *potrzebny, poziteczny oportunus i. utilis, conveniens, necessarius* S 102v; *mozny, pozyteczny efficax i. potens ... Efficax, effectus, capax, qui facile potest implere, quod vult {vel stateczny}* R k₆; *rodna, poziteczna rolya frugifera i. terra* (sv. *frugifer*) R n₃. Zob. **NIEUŻYTECZNY, UŻYTECZNY**.

POŻYTEK *pozytek efficacia* (bibl.) S 46; *pozytek usus i. assiduitas, exercicium, consuetudo exercicii in aliqua re* S 174; *pozitek, vzytek, travyenye,*

pozywane *usus est ius utendi rebus alienis, salva rerum substantia proprietate et dominio* R L₅v; zboze, pozytek *fruges, bladum, annona, alimonia, copia, cibaria, anni utilitas pro usu hominum* R n₃ (md); pozitek, owoc *fructus percipiendi dicuntur qui immaturi sunt, quos verus dominus possidet* R n₃; pozitek *fructificacio* R n₃ (ml; av. *fructus*); dostanye syą komv wpozytek *cedet in usum* (bibl.) R f₆v (md); pozythky *fructus ... alii sunt fructus naturales, qui ex ipsa natura proveniunt sine magna industria hominis, ut poma, pira, ficus et huius modi* R n₃. Zob. NIEUŻYTEK.

POŻYWAĆ ‘używać, korzystać z czegoś’ *pozyvacz fruor,-i, utor* R P₂ (mp; av. *fruor,-i*); zlye czego pozivacz *abutor,-i i. male et perverse et contra rationem uti* (bibl.) R M₂. Zob. UŻYWAĆ.

POŻYWANIE ‘używanie, użytek’ *pozitek, vzytek, travyenyne, pozywane usus est ius utendi rebus alienis, salva rerum substantia proprietate et dominio* R L₅v; shafovanye, zle pozywane rzeczy *abusus i. perversus usus* R a₂v. Zob. UŻYWANIE.

POŻYWIENIE *ziwnosc, pozyvyenyne victus dr omne, quod necessarium est homini ad vivendum* S 170; *pozyvyenyne victus* R K₆v; *victo,-are i. victum querere* *pozyvyenya* (Gen. sing.) R X₁. Zob. JEDZENIE, KARMIA, OBROK, PASTWA, PICA, POKARM, POKARMIE, POTRAWA, POŻARCIE.

POŻŻEC ‘spalić’ *pozzecz, zapalicz incendio,-ere i. valde accendere* R P₆. Zob. OŻŻEC, POŻEŻCA.

PRACA *pracza, Trvd fatiga* S 56; *Trud, Pracza fatiga* R m₄ (mg); *pracza sollicitudo* S 146 (por. *pilnosc* S 145v); *Robota, pracza i. taka* (? – możliwa lekcja „iaka”) *rzecz, potrzeba, Sząd, Zaloba wprawye, Cvpya, vczynek negocium i. mercatus vel actus alicuius rei {occupacio, cura, sollicitudo}* R v₆; *doszcz ma dzyen na praczy szvey sufficit diei malicia sua* (bibl.) S 153v; *doszcz ma dzyen na swey praczy sufficit diei malicia sua* (bibl.) R H₃ (mp; av. *sufficiencia*); *doszcz ma dzyen na swey praczy sufficit diei malicia sua* (bibl.) R V₁ (md; av. *sufficio,-ere*). Zob. PRACOWAĆ, ROBOTA, SPRACOWANY, ZMUDA.

PRACEL ‘precel, obwarzanek’ *Begyel, praczel, obwarzanek circinellus* R g₄ (md); *Begyel, praczel, obwarzanek spira i. basis, que supponitur columne vel i. serpens vel est genus panis vel est funis, qui a pileo ad fauces distenditur et sub mento alligatur* *Sznvr v Myczky* R G₄ (mp); *spira eciam dr genus pistorii operis i. praczlye vel obwarzanky* S 148.

PRACHNA ‘imię żeńskie’ *Prachna Praxedis, proprium nomen* R B₁ (mp).

PRACOWAĆ pracovacz *fatigo,-are* S 220v; Spravyacz syą, obyeraacz syą wrobocy, pracovacz *exercito,-are i. frequenter exercere* R O₆v; vsylovacz, pracovacz, pokusicz syą *conor,-ari i. anniti, attemptari* R N₃; przeczacacz syą, Swarzicz, pracovacz (! – może zam. „prawować” – por. pravovacz syą, Dopyracz *contendo,-ere* S 216), dopyeracz, wspyeracz *contendo,-ere* R N₃v (mg); *sollicito,-are i. persuadere, ex suo loco movere, quasi ex toto et multum citare et commovere* namavyacz, pońakacz *vel* smącicz {*i. commovere*}, pylny pracovacz R T₆v; praczoval o tho *nisus est* R x₁ (mp; av. *nisus ... i. conamen*). Zob. **OBIERAĆ SIĘ, ROBIĆ, SPRACOWAĆ SIĘ.**

PRACOWANIE *conamen i. nisus, temptatio {diligencia}* vszilovanye, vmysl, pracovanye, *a conor,-aris* pokussicz syą {*mala custodia, Hester IX, (25)*} R h₂. Zob. **PRACA.**

PRACOWITY pracovyty (2×) *operosus i. laboriosus, intentus, studiosus* R x₆v. Zob. **DZIALNIK, DZIELNIK, ROBOTNIK.**

PRACUJĄCY pylny, praczwiączy *sollicitus* R G₁v. Zob. **SPRACOWANY.**

PRACZEK ‘mały pies (myśliwski?)’ (Erz: „z niem. Brack, mały piesek”) praczek *plaudus, canis* S 117 i R A₃v (ml) (por. Mu28, s. 40: *Canis*, ein hundt, Pyesz; *Canis venaticus*, ein iaghundt, Lowni pyesz; *caniculus*, ein hundlein, Szczenę, *Catulus idem, Catellus idem; Plaudus*, ein brack, Prączek; w edycji słownika Murmeliusza z 1533 r., cytowanej przez Erz, oraz w edycji z około 1535 r., egz. Biblioteki Czartoryskich, jest natomiast *Plaudus*, Psiaczek, ein brak).

PRACZKA praczka *lotrix* S 84 i R s₂ (mh; av. *lotio*); praczka abo czo byely plothno *candidatrix i. lotrix, que lavat pannos* R f₁ (mh; av. *candidarius*).

PRĄC *candido,-are* pracz *vel* byelicz plothno, chvsty *vel pelles dealbare* Lyessh dzyalacz R M₆v (md).

PRAGNAĆ *flagrare eciam i. pragnancz* R P₁ (md; av. *flagro,-are*).

PRAGNIENIE pragnyeny *sitis, desiderium bibendi* R G₁.

PRASA (lub **PRASSA**, tak Erz) (Erz: „prasa do wygniatania soku z jagód”) *prassa torcular, calcatorium, expressorium uvarum vini, vel i. prelum* S 160v; torcularz, *prassa torcular ... i. calcatorium et dr a torqueo,-ques, quia ibi uve et olive calcantur et extorte exprimuntur. Dicunt tamen quidam, quod torcular proprie dr prelum, quo uve calcate exprimuntur {i. trabs}* R J₅v; torcularz, *prassa bacchinal i. torcular, pressorium* R d₅v; *prassa*, dragy czo gymy vino vicziskaya *prelum {torcular}* R B₂.

PRASOWANIE (lub **PRASSOWANIE**, tak Erz) ‘nacisk, ucisk, ściskanie w prasie’ Sczyskanye, *prassovanye pressura i. confricacio ad invicem* S 122v; *pressus prassovanye i. pressio, vide Calepi* R B₃ (mg).

PRASOWANY (lub **PRASSOWANY**) *distilatatum vinum prassovane* R k₂ (mg).

PRAWDA gystna prawda *conclusio* S 33; gysthna prawda, Skonczenye, Postanovyenye, zamknyona mova *conclusio* R h₂v (ml); zadavanye ku rozeznanyv prawdy *vel* zaloba *propositio* S 125; *propositio* zadavanye questiey ku rozeznanyv prawdy *que disputationem solvitur i. verum et falsum significans oracio* disputovanye R B₆v (mg); zadavacz ku rozvmyenyv prawdy *propono,-ere multum signat* R S₄ (md); zadavacz slova ku rozeznanyv prawdy *disputo,-are* {*argumentare, allegare, contendere*} {*per probationes roborare*} R O₃v; zadavacz slova kv rozeznanyv prawdy *disputo,-are* R O₃v (md); *argumentor,-ari i. disputare, arguere* doliczycz {*sc. rationibus probare* zadavacz slova ku rozeznanyv prawdy} R M₄; zadavanye slow ku rozeznanyv prawdy *argumenta* R c₇ (mp); *scrutinium i. scrutatio* {wybadanye prawdy *inquisicio veritatis*} R E₅v; dovodzicz pismem pewnym, dovyesz prawdi *probo,-are* R S₃; *verissimilis res i. que licet non sit vera, tamen habet similitudinem veri* i. Rzecz kv prawdzye R K₅ (mp); przegabanye, wspor przeczyv prawdzye *impugnacio* R p₅ (mp); a wszhakosz *vel i. poprawdzye verumtamen* R Y₅ (md). Zob. **DOLICZENIE, PRAWDZIWY, ZAPRAWDĘ.**

PRAWDOMOWNY *logica* navka prawdomowna, Rozeznavaiaęcza *veri* (!) *a falso, i. rationalis philosophia* R s₁v (mg). Zob. **MOWNY.**

PRAWDZIWIE prawdzyvye movycz *verificor,-ari* R V₆v (ml).

PRAWDZIWY prawdzyvy *veridicus i. vera dicens* R K₄v; prawdzyvy *verus i. non falsus, certus, equus, iustus* R K₅v; doliczenye prawdzyvey rzeczy *res verissimilis* R c₇ (mp; av. *argumenta*); doliczenye prawdzivey rzeczy *verissimilis res* R K₄v (mg). Zob. **DOWODNY.**

PRAWIDŁO – 1) ‘reguła, przepis; zbiór przepisów’ pravydlo *registrum* S 130; Registr, pravydlo *registrum, quidam liber de regimine ecclesie ... , registrum, liber, qui rerum gestarum memoriam continet* R C₆; vedlug pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R C₆ (md; av. *regula est norma vivendi* {*vel i. linea*}); vedlug pravydla, po lynyey *ad regulam* (bibl.) R S₆v (mg; av. *regulo,-are*); – 2) ‘kopyto szewskie’ *formale* pravydlo, Copyto *apud sutores* R n₁ (mp) (por. kopito v szewcza S 60). Zob. **LINIJA.**

PRAWIE ‘prawdziwie, dobrze, właściwie, słusznie, zgodnie z prawem; właśnie’ przednye, Bithnye, vlasnye (lekcja niepewna: możliwe „włosnye”), kstaltownye, vytworznye, pravye *formaliter* R n₁ (mp; av. *forma*); *rite i. recte ... , iuxta morem, legitime, probe* {*secundum statuta* pravye, porzandnye} R Y₃v; *siccine i. sic ne* {thakly yest, *adverbium interrogantis*, thakyesz pravye}

(bibl.) R Y₄ (w związku z 1 Reg 15, 32 – por. Mamstp, I, s. 67: *Siccine thakyesch prawye*). Zob. **BYTNIE**.

PRAWNIĄCY (?) zob. **PRAWUJĄCY**.

PRAWNIE ‘zgodnie z prawem, słusznie’ prawnye, Sprawnye, Vedlye prava, Wlasznye, Rządnye *legittime vel i. perseveranter* R r₄ (mg). Zob. **DOBRCZE, JAWNIE, NIEPRAWNIE, POCZEŚNIE**.

PRAWNUK prawnvk *abnepos est qui seiungitur a nepote, i. inter eum et nepotem, i. pronepotis filius* SN 251v. Zob. **PREWNUK, PRZEWNUK, WNEK, WNUK**.

PRAWNY ‘wynikający z postanowienia sądu’ *precepta iudicialia* prawne S 121 i R B_{1v} (md). Zob. **OBYCZAJNY, ZNAMIONUJĄCY**.

PRAWO (łącznie ok. 60 razy) np.: dzyalo, pravo, Sprava *actio* R a₃ (ml); pravo, Sprava sromothna *actio famosa* R a₃ (ml); pravo *decretum* S 39v; wydane pravo, wydanye, Skazanye, pravo vstavyone *decretum* {*i. constitucio, determinacio*} R i_{5v}; pravo *ius civile est quod quisque populus vel queque civitas auctoritate prudenciam constituit* S 77v; pravo bosskye, zakon bozy *lex divina* (sv. *ius*) R q_{5v}; pravo *ius* R q_{5v}; riczerskye pravo *ius feodale* R q₆ (md; av. *ius*); pravo nyebyesskye, Bosskye *ius poli* R q₆ (md; av. *ius*); boze pravo *canon Grece, regula distinctiva L<atine>* S 22; Boze pravo *canon* {*canon eciam i. Biblia in conciliis generalibus vel provincialibus facta vel i. regula distinctiva, vel est interior scuti locus, quo brachia immittuntur Canonem i. Bibliam*} R f₁; *lex* pravo pizsane *vel i. vstava* S 81v; vstava, pravo pissane, zakon *lex est ius scriptum* R r₅; *iusiurandum i. affirmacio religiosa* pravo przisyazne, vyelgye zaprzysyaganye, *iurisiuracio idem* (bibl.) R q_{5v} (md); Zolnyerskye pravo *municipalis lex* R v₃ (mg); opcze pravo *forus alienus* R n_{1v} (mh; av. *forus*); *forus alienus* opcze pravo, *vide Calepi* R n_{1v} (mg) (por. Cervus: *Forus alienus* obcze pravo); pravo, vyyacye, poczvyrdenye *privilegium est lex privata et singularis, que ad unum pertinet vel ad paucos, et privilegium dr prerogativum vel honor singularis* {*exemcio*} {*privilegia i. leges privatorum seu exemtorum i. aliqua concessa contra ius*} R B₄; Skazane pravo *diffinitiva sententia* R i_{8v} (ml); – Stanye prava *iustitium* S 78; sthanye prava *iustitium i. taciturnitas iuris et cessatio* R q₆; vysshego prava voyth *satrapes* S 137; voyth vysshego prava *satrapes* R E₃ (md) (por. Mu28, s. 175: *Satrapa*, eyn landtvogt, Wyssego práwá wogt, *Satrapes idem, Satraps idem*); skazanye panskye, dokonczenye, Skazanye prava *decisio i. litis determinacio dominorum* R i_{5v} (mg); obrona prava *defensa iuris* R i₆ (mg) (por. Cervus); vyrzeczonye prava *edictio iuris* R k_{5v} (md) (por. Cervus); vedlug prava *de for-*

ma iuris R n₁ (mp; av. *forma*); Raycza, Lawnyk, przissluchacz *prava assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causarum, suum prebens consilium iudici, qui alio nomine dr officialis iudicis et consiliarius* R d₂; przeziskanye *prava adquisicio cause* R c_{5v} (ml); odvolanye, odzyvanye do visszhego *prava apellacio est a minore ad maiorem iudicem provocacio* S 11v; – nad pravo *ex superabundanti* R a_{2v} (md; av. *abundans*) i R m_{1v} (ml) (por. Cervus); wstampicz wpravo, zalozicz pravo *litis contestatio est negotii principalis ab actore et reo hincinde facta narratio* (sv. *lis*) R r_{8v}; *litis contestacio vel wyedyenye wpravo* R r_{8v} (md); wpravo wyescz *litem contestari dr quando actor proponit intentionem suam et actionem coram iudicem contra aliquem, et ille statim negat* (sv. *lis*) R r_{8v}; – *disceptacio in iudicio, a iure contencio* pravem obchodzenye, Rokovanye *vel disputacio* R k_{1v} (ml); vyyaŭy pravem osobnym, vczvyrdzony *privilegiatus* (sv. *privilegium*) R B₄; dostampicz, pozyskacz pravem *acquirere iure* R M_{2v} (mg; av. *adquiro,-ere*); przeziskanye pravem *vel zastampyeny evictio iure* R l_{5v} (ml); thym pravem *ea lege* R r₅ (md; av. *lex*); – wpravye navczony *iurisconsultus i. iurisperitus* S 78 i R q_{5v}; Robota, pracza i. taka (? – možliwa lekcja „iaka”) rzecz, potrzeba, Szand, Zaloba wprawy, Cvpya, vczynek *negocium i. mercatus vel actus alicuius rei* {*occupacio, cura, sollicitudo*} R v₆; – praw dawcza *legislator, qui dedit legem* R r₄ (mg) (por. pravodawcza S 80v); itd. Zob. **HORTYL, MIESCKI, OBYCZAJ, ORTYL.**

PRAWODAWCA pravodawcza *legislator* S 80v (por. praw dawcza R r₄ (mg)). Zob. **DAWACZ, DAWCA.**

PRAWOWAĆ SIĘ ‘procesować się, sprzeczać, spierać’ pravovacz sya, Dopyracz *contendo,-ere* S 216 (por. przeczacz sya, Swarzicz, praczovacz (! – może zam. „prawować”), dopyeracz, wspyeracz R N_{3v} (mg)).

PRAWOWANIE ‘procesowanie się, spór’ wspyeranye, przeczyvyanie, zvada, dopyeranye, przeczanye, pravovanye *contentio* R h_{4v}; zvada, pravovanye *lis* R r_{8v}. Zob. **WSPORA.**

PRAWUJĄCY gram. oddzyelne, czo nye prawuyacze (? – možliwa lekcja: „prawnyacze”) sza, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayaczi spadek <*verba*> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzyelne, Czo nye pravviiacze sza, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayaczy spadek *verba neutra* RN (k. tyt.). Zob. **SPRAWUJĄCY.**

PRAWY ‘tu – o ręce’ sponky s pravey rąky *dextralia, ornamenta quedam sunt communia viris et feminis larga et ampla* R i₇.

PRAŻMO ‘prażone ziarna zbóż’ *farrago i. stramen vel quelibet vilis annona vel quelibet mixtura pabulorum* oszypka *vel farrago proprie est herba*

ordeacea adhuc viridis et granis ad maturitatem adhuc non turgescens prazmo S 56; *farrago i. stramen Sloma vel ... quelibet mixtura pabulorum* osypka, ... *proprie tamen farrago est herba hordeacea adhuc viridis et granis ad maturitatem adhuc non turgescens* prazmo R m₃v; prazmo, Crupi, wshelka mąka *far* (bibl.) R m₃v; *polenta eciam i. manipulus spicarum* prazmo *vel i. caseata, vide Calepi* R A₄v (md; av. *polenta*). Zob. **JAGLY, JĘCZMIENNY, MIAŁ, MŁOTO, OTRĘBY.**

PRAŻONY prazony groch, Smazona rzecz *frixura ... coctura illa {in oleo}, talis actio vel quod frigitur {sine aqua}* (sv. *frixatura*) R n₂v. Zob. **UPRAŻONY.**

PRAŻYĆ palicz, zapalicz, zakadzicz, prazicz *adoleo,-ere i. cremare, comburere, incendere* R M₂v; smazicz, prazicz, Squarzicz *frigo,-ere i. coquere in patella sine aqua vel vino cum oleo vel sanguine* R P₂. Zob. **SKWARZYĆ, UPRAŻYĆ.**

PRAĆIE ‘pręt, gałązka, pęd roślinny’ *propagineus i. ad propaginem pertinens vel de propagine existens {flagellum vitis vynne prącye, vide Calepi in verbo propagare}* R B₅v; prącye vynne roscyagacz *propago,-are {propaginare}* R S₄. Zob. **PRAŃEK, PRĘT.**

PRAĆZEK (lub **PRZĄCZEK**) zool. ‘chrząszcz, szkodnik roślin’ prączek *gurgulio, sed potius curculio per c, est vermis legumina comedens* S 66v; prączek, krzeczek *curculio, quidam vermis, qui comedit legumina* R i₃v (por. Słstp sv. Prączek; por. też niem. odpowiednik w Mu28, s. 97: *Brucus, vermiculus haud dissimilis locustae herbas erodens, sine alis tamen, eyn sprenckel, Chrząszcz yákoby konyk*). Zob. **CZYRW, KONIK, ROBAK, ŻYTNI.**

PRAĞA (lub **PRĘGA**) ‘pręgierz’ (Erz: „pręga?, pręgierz”; por. Słsr sv. *Mediastrum*: „pręgierz”; SP XVIw. bł.: „Prawdopodobnie: Bruzda na wodzie za płynącym statkiem”) *praga meastrum* S 87v i R t₂v (ml) (por. Słowarz 1566, roz. XVII: *de Civitate, Iudicibus, et Officialibus: Meastrum*, la Berlina, Pragá, Die Prange; zob. też *Quinque linguarum utilissimus vocabularius*, Norymburga 1531, roz. 12 *de civitate, iudicibus, et officialibus: Meastrum*, la berlina, le pilori, pranirzi, der branger – w roku 1550, w edycji Gabora Pesti pt. *Nomenclatura sex linguarum*, zmienione na: *Mediastrum*, la berlina, le pilori, pranirzi, pelenger, der pranger; por. też Cervus: *Mediastimus praga*).

PRAŃEK – 1) ‘pręcik, znak w kształcie grotu, którym opatrywano wątpliwe miejsca w tekście’ (SP XVIw. cytat z BB mylnie łączy ze znaczeniem „gałązka, łodyga, odrośl”, idąc za Mym28, k. 20 i Mu28, s. 104, gdzie

rzeczywiście mowa jest o roślinach) prąteńki *virgula* i. *obelus* S 171 (por. *virgula*, *diminutivum*, i. *parva virga* {*obelus in libro, scriptura*} R L₂ – bez odpowiednika pol., oraz hasło *obelus* Strzała *dr quedam virgula iacens sic facta, que apponitur in verbis vel sententiis superflue iteratis vel in his locis, ubi lectio aliqua fallacia vel falsitate notata est, ut quasi sagitta iuguler* (! – zam. „iuguler”) *superflua et falsa confodiet* (! – zam. „confodiat”). *Obelos enim sagitta dr, asteriscus est alia virgula sic facta et ponitur in his, de quibus dubitatur an tolli debeant vel apponi* R x_{3v}); *veru eciam i. obelus, virgula, ut in prologo Daniel. prąteńki* (bibl.) R K_{5v} (mg; av. *veru rozen*) (por. Słstp sv. Strzała: „2. ‘znak pisarski przypominający strzałę’ ... Strzałą przewyadająca *anteposito iaculo* ... Dan prol.” – cytat z Mamstp; por. też Słstp sv. Prąteńki); – 2) ‘znaczenie niejasne, może realne, odnoszące się do pioruna, jako broni związanej z mitem o Tyfonie (por. Lex, sv. *Typhoeus* ..., *ut tela Typhoea, Verg<ilius>*), albo chodzi tu o tzw. strzałki piorunowe (belemnity), czyli kopalne szczątki zwierząt, lub też jest to tzw. fulguryt’ pyorvnovy prąteńki, Trzaskawicza *Tiphea tela* R J₃ (md); – 3) ‘wskazówka zegara słonecznego’ *solarium* pyąntro *a sol, quasi solarium, quia soli et aeri vel auribus* (! – zam. *auris*) *patet* prąteńki słonecznego zegara S 146 (por. Mu28, s. 3); Słoneczny zegar i. Compass abo prąteńki słonecznego zegara *solaria, plana tecta domorum soli patencia* R G_{1v} (mg; av. *solarium dr a sol, quasi solarium, quia soli et aeri vel auris pateat {domatum idem}*). Zob. **BŁYSKAWICA, ŁYSKAWICA, PIORUN, PRĄCIE, PRĘT, STRZAŁA.**

[PRECEL] zob. PRACEL.

PRECZ *foris* i. *intus, in loco, ut foris sum, foras, ad locum, ut Lazare veni foras* precz (bibl.) S 244v; *foris et foras et utrumque est adv. loci, sed differunt, quia foras significat ad locum, ut Lazare veni foras ... Intro foras ad significat precz* (bibl.) R X₆; *precz* vichodzą (1. sing. praesentis) *foras exeo* R X₆ (md; av. *foris*); *precz* byerzączy, *odbyerayączy ablativus ... ponitur pro casu {ut doctior illa, doctior illis}* R a₂; *odbyeraiączy, precz byerzączy vel i. oddalyonek ablativus casus in grammatica* R a₂ (md); *ablativus precz byerzączy, oddalonek, ut doctior illa, doctior illis, vide de a* (BB odsyła tu do haseł na literę „a”), *odbyeraiąci RN* (wykl. przednia); *vignacz precz, vivolacz, vipądzicz exulo,-are ... i. extra solum sue terre poni et exterminari* R O_{7v}. Zob. **DWOR, IŚĆ, NA.**

PREWNĘCZKA ‘prawnuczka’ *abneptis est filia pronepotis vel proneptis, vel nepotis vel neptis* prewnączka (Erz: „sic!”) SN 251v. Zob. **PRAWNUK, PREWNUK, PRZEDWNĘCZKA, PRZEWNUK, SYNOWICA, WNĘCZKA, WNEK, WNUK.**

PREWNUK 'prawnuk' *pronepos i. filius abnepotis* prewnuk (Erz: „sic!”) *vel est filius ex nepote natus* prewnvk (Erz: „sic!”) SN 251v (por. przewnuk RN Iv). Zob. **PRAWNUK, PRZEWNUK, SYNOWIEC, WNEK, WNUK.**

PRĘDKI prąnthky *agilis dr facilis ad agendum* R b₂v; prąnthky *citus i. velox, agilis, vivax* R g₅; Rychly, prąnthky, Nyebaczny *preceps, qui cadit capite inclinato et corpore sequente ... preceps etiam dr homo omnia sine mora et cum periculo faciens* rychlo a zlye R B₁v; prąnthky ptak *volucris i. avis* S 173; prąnthky ptak *volucer ... i. velox ... et hec volucris ... i. avis* R L₄; prąnthky ptaszek *volucer i. velox* S 173; pranthka (!) *voda torrens i. fluvius vel aqua veniens cum impetu ex imbribus* S 160v. Zob. **BYSTRY, NIEPRĘDKI, NIERYCHŁY.**

PRĘDKO prąnthko chodzycz *prepeto,-ere* (sv. *prepes*) R B₂v; prąnthko chodz<icz> *prepeto,-ere* R S₂v; naglye, prąnthko, gwaltownye, zdradlyvye, Nyespocoynye *in preceps* R B₁v (md; av. *preceps*); prąnthko, Bystro *vehementer* R Y₅; czo pranthko (!) *vyskakvye prosiliens* R B₇ (mg); prąnthko czyny *agenator, qui rem suam celeriter agit* R b₂v; prąnthko *dzyalacz, zepchnącz, richlo a nyebacznye strącicz abo skazicz precipito,-are, precipitanter aliquid obruere, de alto ducere, temere festinare* R S₂; *subito,-are* prąnthko *zmyenycz, subito mutare, adipisci gloriam, Sap. V, (2)* R T₈v (ml); prąnthko *podchviczicz surripio,-ere i. latenter rapere, subtrahere, furari* R V₂; Chvthko, prąnthko, *Richlo celere, celeriter i. velociter* R X₃v (md); prąnthko, *sprawnye, Nye przedluzya, Besz przedluzenya nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*); rąnczo, pranthko (!) *vczynycz celero,-are i. maturare, festinare* R M₇v. Zob. **CHUTKO, KWAPLIWIE, RYCHŁO, WARTKO.**

PRĘDKOŚĆ 'szybkość; pośpiech' prąnthkosc *precipitacio* S 121v; strąnczenye, Skazeny, Rychloscz, prąnthkosc, Nyebacznoscz *precipitacio* R B₁v (ml); prąnthkosc *precipitacio* R S₂ (mp; av. *precipito,-are*); gotovosc, prąthcosc *promtitudo* S 124v; prąthcosc, gotovosc *promtitudo* R B₅v (mg); prąnthkosc *surrepcio i. repentina suggestio alicuius falsitatis, i. quando quis ex passione subito in verba prorumpit, quorum significaciones non considerat* S 154v; *surreptio est repentina et festina alicuius falsitatis suggestio {aut locucio prąnthkosc} {verborum ex passione prorupcio, latens suggestio podchvyczenye}* R H₄; prąnthkosc *subitacio, Sap. V, (2), in subitacione i. de hoc, quam sancti tam subito gratiam sunt adepti* (bibl.) R H₁v (md); Quapyenye, *navalnosc, Bystroszcz, varthkosc, prąnthkosc impetus Marsus* (? – zapis BB niewyraźny; por. łac. hasło *Marsia quedam terra*

*est. Inde Marsus,-a,-um, vel Marsi sunt dicti, quasi Martem scientes vel si-
tientes, quia bellicosi sunt* R t₁; możliwa również lekcja „*incursus*”) R p₅
(mg). Zob. **NAGŁOŚĆ**.

PRĘGA zob. **PRĄGA**.

PRĘT *pranth, Rokiczina vimen dr mollis virga et viridis* S 170v; *pranth, Rokiczyna vimen, mollis virga et viridis* R L₁; *prant virga* S 171 (por. *Lasska moczna* R L₁v); *ferula, quoddam genus herbe, et palmatorium inde factum dr ferula* {*pranth, palmathka virga, baculus*} R m₅v; *pranth dulatrum* R k₄v (mg); *chrost, prały virgultum* R L₂. Zob. **PRĄCIE, PRĄTEK, ROŻDŻKA**.

PROBOSZCZ *probosc archipresbiter i. decanus vel princeps presbiterorum ecclesie cathedralis* S 13; *probosc prepositus ecclesie i. senior* R B₂v (ml). Zob. **DUCHOWNY, DZIEKAN, FARARZ, KAPŁAN, KSIĄDZ, PLEBAN**.

PROCA *procza funda, qua lapides iaciuntur* S 62; *procza funda dr a fundendis lapidibus* R n₃v; *procza fundibula i. funda, fundula i. parva funda* S 61v; *procza balea i. funda vel instrumentum, quod vulgo vocatur balestrum* R d₅v; *procza balearis et hoc baleare ..., invenitur etiam balearis pro funda* R d₅v. Zob. **KUSZA**.

PROCES – 1) ‘postęp, powodzenie, pomyślność’ *process processus i. prosper eventus, augmentum* S 123v; – 2) ‘kościelne pismo urzędowe, decyzja, wyrok biskupa’ *przevyedzyeny, process processus i. carta Episcopi* (w oryg. skrót oznaczający wyraz: *episcopi*; por. łac. dopisek BB przy drukowanym haśle w R l₂v: *episcopus ... et hoc episcopium i. dignitas vel officium episcopi* {*vel domus Episcopi, ubi habitat*} – bez odpowiednika pol.) R B₄v (mg; av. *processus*).

PROCH ‘pył, kurz; proch strzelniczy’ *proch pulvis vel pulver dr quod vi tollitur venti* R C₁; *Mlynsky proch amola* R b₇ (mp); *puszhecny proch nitratu pulvis* S 98; *pushecny proch nitratu pulvis* R x₁ (mp) (por. Mym28, k. 6v); *specillum, instrumentum aurium i. auricularium vel Scelyane oczy dlya prochv wdrodze, vel instrumentum, quo oculi munguntur* (?). *Idem conspicilla, specilla i. ocularia* R G₃v (ml). Zob. **PROSZEK, SALETRA, SALNIETRA**.

PROCHNIEĆ *prochnyecz cario,-are i. putrescere et est lignorum* R M₇. Zob. **SPROCHNIAŁY**.

PROCHNO *prochno caries i. putredo lignorum ... caria idem* S 23; *prochno caries i. putredo, quia caret soliditate, sed caries est proprie lignorum, putredo vero aliarum rerum, item caria idem* {*caria*} R f₃v; *prochno glos,*

glossis, lignum vetus est de nocte serenum (sv. *glos, glotis*) R n₈v (por. sprochnyale *glos, glossis i. lignum putridum et vetus, de nocte serenum* S 65v); *cario,-ire i. dividere {putredinem fieri ex lignis prochno}* R M₇ (BB mylnie umieścił tę glosę tu, zam. przy haśle *cario,-are ... prochnycz* R M₇).

[PROĆ] ‘pruć’ zob. **ROZPARAĆ, ROZPROĆ**.

PROG *prog limen ... est inferior pars ostii* S 82; *prog limen est terminus domus vel lignum in foribus domorum, per quod intratur* R r₇v; *wrotha, drzvy, prog, podvoy postis* R A₆v.

PROM *prom liburnus, libunnus (!)* S 82; *liburna, navis ad transvehendum per fluvium i. prom vel Colymaga* R r₇ (mp; av. *liburnia ... , hic liburnus, quoddam genus currus velocissimī*); *Comyaga abo Prom trabica, scedia i. navis trabibus confixa* R J₆ (ml); *scedia Comyaga vel prom przewozny vel carmen inconditum, non expolitur, silva idem, trabica idem, vide Calepi, extemporale idem* R E₄ (md); – *promy pontones, naves* S 119; *promy abo lodzyc przewozne pontones i. naves, ponciones idem* R A₅v (ml); *promy vel lodzyc przewozne pontones* R S₁v (ml; av. *ponto,-are*). Zob. **BATKA, CZOLN, DUBAS, KORAB, OKRĘT, SMYCZEK, SZKUTA, TRAWTA**.

PROMIEŃ *promyen iubar i. splendor, ortus solis, inicium* S 77v.

PROPORCZNIK ‘chorąży’ *chorązy, proporczynek signifer* S 143 i R F₆.

PROPORZEC *proporzecz borenarium* (Erz: „*borecanarium (?)*”) S 20 i R e₃ (mg); *proporzecz vel Chorągyew banarium, vexillum, exercitus* R d₆ (mg).

PROROK *videns i. propheta, sacerdos, videntes* proroczy R L₁ (mg); *krzyvy (Nom. plur.) proroczy divini ... qui divinant et astutia quadam fraudulententa hominibus futura coniecturant* (bibl.; sv. *divinus*) R k₂.

PROROKOWAĆ *vyesczicz, czarovac, prorokovac divino,-are* (bibl.) R O₃v; *za zle myecz, policzicz, prorokovac imputo,-are* R P₆ (mp). Zob. **PRZEPOWIADAĆ, WIESZCZBIĆ**.

PROSIĄTKO *prosyątko suillus i. parvus sus* (sv. *suinus*) R H₃v. Zob. **PROSIĘ, ŚWINKA**.

PROSIĆ *prosicz invito,-are* S 224v; *invito,-are vczczicz in nupciis, prosicz, przedzycznye dzycalacz coacte et involuntarie facere* R Q₂v (ml; av. *invideo,-ere ... , invideo te facere hoc i. per invidiam prohibeo*) (BB może bł. połączył tu znaczenia łac. wyrazów: „*invito,-are*” ‘zapraszać’ i „*invitus*” ‘oporny, niedobrowolny, niechętny’); *prosicz, Modlicz syą supplico,-are* R V₁v; *naboznye prossicz deprecor,-ari i. valde precari {devote}* R O₁v; *procio,-ere et proco,-are in eodem sensu i. novam coniugem vel nuptam petere*

vel generaliter mulierem, et ponuntur simpliciter pro petere prosciz {ut venerunt procitum i. petitum prosciz}, navozenym bycz R S₃; poswyącicz *vel prossciz consecro,-are i. Deo dare, simul sacrare* R N₃; vpomynal, prossyl *hortatus est* (bibl.) R P₅ (md; av. *hortor,-ari*). Zob. **PROSZAK, PROSZENIE, PROŻBA, PRZEZDZIĘCZNIE, UPROSIĆ.**

PROSIĘ – 1) zool. prosyą *susculus* S 154v; prossyą *susculus* R H₄ (mh; av. *sus*); prosyą, mała swynka *sucula i. parva sus {suellus}* R H₃; *depubis i. deorsum a pube i. a barba. Unde et depubis dr porcus* prosyą *sugens, quasi deorsum a setis* R i₇; – 2) ‘tu – potrawa’ nadzyevane prosyą *troienus* (Erz: „sic!”) *porcellus* S 163v; nadzyevane prossyą *troienus porcellus* R J₈v (ml) (por. Mu28, s. 161). Zob. **KIERNOZ, PROSIĄTKO, ŚWINIA, WIEPRZ.**

PROSIĘCINA ‘potrawa’ prosyączyna *nefrendinum ferculum* R v₅v (md; av. *nephrendus*). Zob. **CZYŚCIONY, MIĘSO.**

PROSO bot. proszo, yarzyna *bladum* S 20; *scrutum eciam i. proszo* S 140v; *scrutum eciam proso pro milio* R E₅v (md); proso, yagly *miliun est genus seminis minuti* R t₆. Zob. **OWSIANY, PSZENICA, ŻYTO.**

PROSTAK rurakym abo prostakym bicz *rusticor,-ari* R T₃ (md). Zob. **CHŁOP, DZIKI, GBUR, KMIEĆ, PROSTY, RATAJ, SIODŁAK, WIEŚNIAK.**

PROSTO *orthodoxus i. vir recte glorie, sc. recte credens ..., orthodoxus Grece rite catholicus homo dr. fide rectus {prostovyerzający vel qui vivit aliter, quam credit (!)}* R x₈ (por. proscye vyerzający S 104); navka prosto a zgodno mowna *grammatica* R o₁ (por. navka zgodnomowna S 66). Zob. **KRZYWO, MOWNY, PROŚCIE, WIERZĄCY, ZGODNOMOWNY.**

PROSTOMOWNY (?) zob. **MOWNY, PROSTO, ZGODNOMOWNY.**

PROSTOTA *rectitudo, iusticia, equitas* prostota, *rectitudo anime i. ordo rząnd* R C₅v (ml).

PROSTY – 1) ‘zwykły, skromny – o człowieku’ prosty człovyek, *Besz vrzāndv privata persona est persona carens functione publica {i. publico officio et dignitate}* R B₄; – 2) ‘nieskomplikowany; niezłożony; podstawowy; rzeczywisty’ *figura simplex* prosty *ksthalth, ut doctus* R m₇ (md); *figura ksthalth simplex* prosty, *ut doctus, composita* scladany RN (wykl. przednia); *figura simplex* prosty *ksthalth, ut doctus* RN (wykl. przednia); prosty rozvm *historicus sensus, expositivus* R o₆v (md; av. *historia*); rzecz wymowna *vel prosta* (w oryg. wyraz przekreślony; Erz brak), *gysta suppositum* S 154; *prosta, nyezložona simplicitas in Deo, summe simplex* S 143v; *simplicitas in Deo prosta, nye zložona summe simplex* R F₇v (ml); – 3) ‘ubogi, wiejski, skromny,

zwykły' vyessky dom, prosty domek *casa* S 23v (por. Chyss R f₄); prosty domek, Buda *casula i. parva casa* R f₄v; *usuarius, cui tantum re nuda uti licet ad usum quottidianum, sicut sunt fratres minores* proste vzyvanye etc. R L₅ (mp) (por. łac. hasło w S 174: *usuarius dr cui tantum re sc. nuda ad usum quottidianum uti licet. Sic sunt fratres minores, qui tantum usum rerum habent et non plus, quia utuntur alienis, ut pane, oleribus, potu, caseo etc., que mendicantur ab eis. Et sic habent simplicem usum facti, non iuris etc.* – bez odpowiednika pol.). Zob. **JISTY, NIEZŁOŻONY, SKŁADANY, SŁOŻONY, ZŁOŻONY.**

PROSZAK 'proszący o coś; kwestarz' proshak *rogator elemosine* S 133 (por. Mu 28, s. 173, w roz. *Nomina dignitatum ecclesiasticarum: Cucullatus rogator, eyn terminirer, Proshak*); proshak *rogator* R D₃ (mp); proshak *rogator* R T₂v (mh; av. *rogo,-are*); proshak *petitor i. postulator vel questor* R z₆v; proshak *petitor* R R₆ (mh; av. *peto,-ere*). Zob. **KORTYZAN, PROSIĆ, ŻEBRAK.**

PROSZEK 'odrobina; pyłek, najmniejsza cząsteczka' proshkek *athomus dr corpus indivisibile propter sui parvitatem* S 16; proshkek *atomus* R d₃; *individuus ... individuum, quod non dividit vel non dividitur ... individuum dr ... carentia partium, ut atomus* malyvthky proshkek R p₆v. Zob. **PROCH.**

PROSZENIE mąka *supplicium i. tormentum, pena ... et supplicium i. supplicatio* proshenye, modlenye R H₄; nabożne proshenye *deprecacio* (bibl.) R i₇ (mg); *interpellacio, allocucio vel supplicacio i.* proshenye R q₂v (ml); proshenye *rogacio* R D₃ (md). Zob. **MODLITWA, PROSIĆ, PROŻBA.**

PROSZONY 'zaproszony' proshony *invitatus* R q₃ (mg). Zob. **PROSIĆ.**

[**PROŚBA** – tak Erz; zob. **PROŻBA**].

PROŚCIE 'prosto; tu – dobrze, właściwie' *orthodoxus* (Erz: „*orthodoxus*”), *vir recte glorie, recte credens vel femina orthodoxa, catholicus homo, vite probabilis* proscye vyerzaczy S 104 (por. prostovyerzaczy R x₈). Zob. **PROSTO.**

PROWADZIĆ słudzy czo pana provadzą do domv *adversitores* R b₁v (mg). Zob. **ODPROWADZIĆ, PRZEPROWADZIĆ SIĘ.**

PROZBA zob. **PROŻBA.**

PROZNICA, PROZNO, PROZNOCHOD, PROZNOWAĆ, PROZNUJĄCY, PROZNY zob. **PROŻNICA, PROŻNO, PROŻNOCHOD, PROŻNOWAĆ, PROŻNUJĄCY, PROŻNY.**

PROŻBA (lub **PROZBA**) 'prośba' modlyenye, prozba *supplicacio* S 153v; modlenye, prozba *supplicatio* {vide *Calepi*} R H₄; prozba *petitio*

R z_{6v}; prozba, poświęcenie *consecratio* R h_{3v} (md); na postawyenie, na przeczywo, na prozbę, na volę *ad instantiam* R p₈ (mp; av. *instantia*). Zob. **PROSZENIE**.

PROŻNICA (lub **PROZNICA**) ‘tu – daremnie, niepotrzebnie’ nadaremno, poproznyci *frustra, adv. qualitatis, i. incassum, sine causa, sine effectu* S 244; na daremno, poproznyczy *frustra* R X₆. Zob. **NIEDAREMNO**.

PROŻNO (lub **PROZNO**) ‘leniwie, beczynnie, bez celu; pusto’ prozno *ociose* R Y₁ (mh; av. *ocius*); proznochodicz, wshandy (!) bycz *girovagor,-ari i. circumcirca vagari* R P_{3v}; wydrozicz, prozno vdzialacz *concavo,-are* R M_{7v} (ml; av. *cavo,-are*).

PROŻNOCHOD (lub **PROZNOCHOD**) ‘włóczęga, tułacz’ proznochod *girovagus i. erroneus, instabilis, circumcirca vagans* R n₈. Zob. **BIEGACZ**, **BIEGUN**, **CHODZIĆ**, **ŁAZĘKA**, **PASIRZYT**.

PROŻNOCHODZIĆ (?) (lub **PROZNOCHODZIĆ**?) zob. **PROŻNO**.

PROŻNOWAĆ (lub **PROZNOWAĆ**) proznowacz, wydacz syą, yącz syą, vsylovacz *vaco,-are i. esse vel fieri vacuum. Et licet videatur ad alias significationes transferri {ocio insistere}* R V₅.

PROŻNUJĄCY (lub **PROZNUJĄCY**) proznujący *vacans ocio* R K₂ (mg; av. *vacatio*).

PROŻNY (lub **PROZNY**) ‘pusty; bezowocny; pyszny; daremny, nieuzasadniony (?); lichesy, marny’ Lyekky, prozny {*sine fructu*} *inanis* R p₅; marny, skarady, prozny *abnormis i. deformis, turpis, inanis, grandis, irregularis, illiteratus, crassus* R a₂; thscza, prozna rzecz *concavum* R h₂ (mp; av. *concha*); vkazanye prozne, postava dla chwały *pompa* R A₅; prozne odvloky *frivole dilaciones* R n₂ (mh; av. *frivulus*) (por. Cervus); prozne (‘naczynia’) *frivola dicuntur fictilia vasa et inutilia* (sv. *frivulus*) R n₂. Zob. **TSZCZY**, **WYPROŻNIĆ**.

PRYSZCZ *pusula, genus morbi pryszcz i. sacer ignis* pyekyelny ogyen, *morbis regius, Gallicus ffrancosa* S 127 (por. Mu28, s. 70: *Morbis gallicus*, Die kranckheit der frantzosen, Nyemoc słych (!) krost, álbo fráncozy); pryszcz abo pyekyelny ogyen *pusula* R C_{1v} (mg). Zob. **BOLĄCZKA**, **DYMIENICA**, **KIŁA**, **KROSTA**, **OTOK**, **PARCHY**, **PRZYMIOT**, **PUCHLINA**, **WRZOD**.

PRYSZCZEL ‘żylak goleni; owrzodzenie żylakowe?’ *varix* zyla zervana vel i. pryszczel S 165v (ml; av. *varica vel hec varix est vena intercoxanea, que si ledatur ex itinere vel percussione fit homo curvus, inflatus, facit quoque coxas turgescere et poplices* – bez odpowiednika pol.). Zob. **ŻYŁA**.

PRZA ‘dowód; oskarżenie’ *prza causacio i. excusacio, rei geste ostensiva racio, Ad Romanos 3,(9): Causati sumus, i. racionem ostendimus, vel i. adductio accusationis prza, vel occasio, racio, vel i. viciium interius vel egritudo* (bibl.) R f₆ (mg). Zob. **PRZEĆ**.

PRZAŚNY (lub **PRZASNY**) ‘niekwaszony – o chlebie’ *nyequassony chlyeb, przaszny azimus i. infermentatus seu sine fermento, sincerus* (bibl.) S 17; *przasny, nye kwashony chlyeb azymus i. syncerus, sine fermento* (bibl.) R d₅.

PRZĄCZEK zob. **PRĄCZEK**.

PRZĄCZKA zob. **PRZĘCZKA** ‘sprzączka, zapinka’.

PRZĄDACZ zob. **PRZĘDACZ**.

PRZĄDKA *przańtka filatissa, filatrix, mulier, que pro mercede filat* S 58v; *przańtka filatrix, mulier* R m₇ (mh; av. *filatista*); *przańtka netrix* S 97v i R v₆v (ml). Zob. **PRZĘDACZ, PRZĘDZA**.

PRZĄDNY (lub **PRZĘDNY**) ‘tu – o plecionym koszu (Erz bł.: „do przędzy, w którym chowają przędzywo”)’ *prządny cossh calatus* S 21; *prządny kossh calatus i. canistrum de virgis vel genus poculi ex ligno, ciatus* S 21v; *prządny Cossh, Corczak calatus i. canistrum vel quoddam genus poculorum* R e₅v (por. Mu28, s. 145: *Calathus*, Spinnelkorb, Prządny koss; Mym28, k. 28v: *Calathus*, Spynnelkorb, Prządny kosz). Zob. **PRZĘDZIWO**.

PRZĄŚĆ *prząszcz filo,-are, fila facere* S 221; *prząszcz nyczy filo,-are* R O₈v; *prząszcz nyczy neo,-ere i. filare* R R₁; *czo prządzye nyczy na kądzyely pensans mulier, que pensum facit i. filat* R z₃v (md); *mulier pensum facit prządzye nyczy* R z₃v (md; av. *pensans mulier*). Zob. **PRZĘDZA**.

PRZĄŚLICA zob. **PRZĘŚLICA**.

PRZEBABA ‘praprababka’ *przebaba* (Erz bł.: „przedbaba”) *abavia est mater proavi vel proavie* SN 250v i RN I (por. Cervus). Zob. **BABA, BABKA, PRZEDBABA, PRZEDZIADKA**.

PRZEBABKA ‘prababka’ *przedzyadka vel przebabka proavia est mater avi vel avie* RN I. Zob. **BABA, BABKA, PRZEDBABA**.

PRZEBIERANIE ‘tu – względ na osobę, wyróżnianie kogoś’ *accepio personarum* *przebyeranye, przelozenyne* (bibl.; Rom 2,11) R a₃ (mg). Zob. **PRZEBRANY, WYBRANY**.

[**PRZEBIJANY**] zob. **NIEPRZEBIJANY**.

PRZEBOR ‘wybór, różnicowanie; tu – zapewne też przedziałek we włosach (Erz: „przedział między włosami na głowie”) *przebor discrimen i. dis-*

tigium, separacio, differentia, linea, capillorum distinctio przedzyal, *vel i. periculum vite* S 43; przedzyal, Roznosc, Nyeprzespyecznicz, przebor *discrimen i. periculum vite, aliquando discrimen dr linea vel distantia, que dividit capillos capitis alicuius, quandoque dr differentia, separatio in duo* R k₁v. Zob. **PĄCIEC**.

PRZEBRANY 'wybrany; przeznaczony, wyznaczony' *predestinatus* przebrany, *preordinatus idem, i. ostensus, indicatus, ut est illud Apostoli: Qui predestinatus est filius Dei* (bibl.; Rom 1,4) R S₂ (mh; av. *predestino,-are*); vybrany, przebrany (Nom. plur.) *electi* (bibl.) R k₇ (mh; av. *electio*). Zob. **PRZEBIERANIE**.

PRZEBRAWY (lub **PRZEBRAW?**, **PRZEBRAW'?**) 'zdobycz, łupy?' pylon *manubie ... etiam dicuntur spolia, exuvie {rapine}, que {a} victis extrahuntur ... Manubie, spolia, rapine, res de preda manu collecte manubie dicte sunt, quia manibus detrahuntur i. vestes mortuorum, unde Ezech. XXXVIII, (13): Et diripies manubias infinitas {heretici}* przebrawy (Nom. plur. lub Nom. sing.) (bibl.) R s₆v (Wyraz „przebrawy” ‘rzeczy wybrane, złupione’ niejasny; może pochodzi od czeskiego „přebrav” – imiesłów przysłówkowy uprzedni od „přebrati” ‘wybrać, przejąć’; por. formę „przebraw” ‘wybrawszy’ z Biblii Zofii w Słstp sv. Przebrać; mniej prawdopodobne wydaje się, że pochodzi od czeskiego rzecz. „brav” ‘mniejszy dobytek, np. owce, wieprze’ – por. Geb. I, sv. brav; zob. też BFJP I, 39. Łac. dopisek „heretici” może świadczyć o korzystaniu przez BB z czeskiego źródła – lub może się odnosić do złej cechy ludzkiej, tj. drapieżności, chciwości). Zob. **BITUNK**, **ŁUP**, **PLON**.

PRZEBRŃAĆ przebrnąćz brod *pervado,-are* (sv. *vado,-are*) R V₅; przebrnąćz, przeplavicz *transvado,-are* (sv. *vado,-are*) R V₅v. Zob. **BRŃAĆ**, **BRODZIĆ**.

PRZEBYTEK 'mieszkanie, miejsce przebywania, pobytu' *accubitus i. comestio, refectio vel* Loznicz, przebitek S 4v; Loznicz, przebitek *accubitus i. locus quietis* R a₃; przebytek *incolatus, inhabitacio, mansio* S 73v; przebytek, Stolyecz Panny Mariey *hierarchia Marie* R o₅ (mg). Zob. **MIĘSZKANIE**, **POMIĘSZKANIE**, **PRZEBYWANIE**.

PRZEBYWACZ 'przebywający; przybysz, osadnik' przichodzyen, *przebivacz colonus i. terre cultor et proprie advena, qui aliunde veniens agrum locatum sibi colit vel qui habet predium agri colendi causa* R g₈.

PRZEBYWAĆ Byvacz, przebyvacz *versito,-are i. frequenter versare {in aliqua re assiduum esse}* R V₆v.

PRZEBYWANIE ‘miejsce pobytu, mieszkanie’ przebywanye, Myąska-
nye *incolatus i. inhabitatio, mansio* (sv. *incola*) R p_{5v}. Zob. **BYWANIE**,
POMIESZKANIE, **PRZEBYTEK**.

PRZECADZIĆ (lub **PRZECSADZIĆ**, **PRZECZSADZIĆ**) ‘przecedzić’
colo,-are przeczsadzicz (!) *liquorem per sacculum* R N₁ (md). Zob. **CADNY**,
CADZIĆ, **CADZIDŁO**, **CADZIWOREK**.

PRZECHADZAĆ ‘spacerować’ przechadzdacz (! – w oryg. wyraz po-
prawiony, BB skreślił zbędne, powtórzone „dz”) *deambulo,-are i. de loco ad
locum ambulando spaciari* R N_{5v}. Zob. **CHODZIĆ**, **PRZECHOD**.

PRZECHARŚLY ‘słaby, nędzny, wyczerpany’ chudy, roscyagniony, vi-
chudnyali, *przecharsly attenuatus i. depauperatus* (bibl.) R d_{3v} (mg).

PRZECHĘTNY ‘najsmaczniejszy’ *merax i. purus, clarus, defecatus*
{*sine aqua vinum optimum seu preclarissimum* *przechęnthne* (‘wino’)} ...,
unde Deut. XXXII, (14): Et sanguinem uve biberent meracissimum (bibl.)
R t_{4v}. Zob. **CHĘTNY**, **JASNY**, **SMACZNY**, **WINO**.

PRZECHOD ‘przejście, korytarz, krużganek’ *przechod deambulacrum*
..., *ubi deambulari bene potest* (bibl.) R i₅. Zob. **CHODZIĆ**, **PRZEŁAZ**,
WYCHOD, **ZACHOD**.

PRZECHODZĄCY ‘poprzedzający, wyprzedzający – tu o jednym z trak-
tatów logicznych Arystotelesa’ o przechodzączey y naslyadwiączey *movye*
Liber Priorum et Posteriorum R B₄ (mg; av. *prior*). Zob. **CHODZĄCY**,
UPRZEDZIĆ.

PRZECHODZENIE ‘poprzedzenie’ przechodzenye, vprzedzenye *pream-
bulum* R B₁ (mp; av. *preambulus,-a,-um i. ante ambulans, quod etiam potest
substantive poni*). Zob. **CHODZENIE**.

PRZECHODZIĆ ‘przekraczać; mijać; poprzedzać’ byegacz, przeicz,
przechodzicz *transeo,-ire* R V₄; vprzedzicz, przechodzicz *preambulo,-are*
R S₂ (md). Zob. **CHODZIĆ**, **MIJAĆ**, **PRZEJĆ**, **UBIEŻEĆ**, **UPRZEDZIĆ**,
WYPRZEDZIĆ.

PRZECHWALAĆ SIĘ prziganycz, wspornye, hardo dzyalacz, podno-
sycz, *przechvalyacz* są *arrog,-are* R M_{4v}; *przechwalacz* są *glorior,-ari i.
triumphare vel superbire* R P_{3v}; *zlyvbicz* są, *przechwalacz* są *compla-
ceo,-ere* R N_{1v} (md). Zob. **CHWALIĆ**.

PRZECHWALANIE ‘wywyższanie się, pycha’ hardoszcz, wspornoszcz,
podnyesyenye, *przechwalanye*, przygana *arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈.

[**PRZECIĄĆ**] zob. **PRZECIĘTY**.

PRZECIERAĆ ‘trzeć, tu – piłować’ czo pyłą przecyera *serrans* R F₄ (mp). Zob. **PIŁA 2., PIŁOWAĆ, PRZETARTY, PRZETRZEĆ, TRZEĆ, UCIERANIE.**

PRZECIĘCIE przecyącyce *sectura* S 141.

PRZECIĘTY przecyąnthy *sectus* R E₆ (mp). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZYCIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY.**

PRZECIW przeczyw, przeczywko *contra* R X₄ (mp); przeczyw mnye *contra me* R X₅ (mp; av. *erga*); *altrinsecus* {*adv. loci* od obv stron 3 *Reg. 6* y thv y wshady} {*aliunde, utrinque, hincinde, coniunctum* Rozno, ku obv stron, przeczyw sobye, y tam y sam} (bibl.) R X₃; przeczyw sobye *e regione i. ex opposito, sicut una regio opponitur alii* R I_{3v}; na oney stronye, od thąd, od strony, SStron, przeczyw sobye *eregione* R X₅ (md); przegabanye, wspor przeczyw prawdzye *impugnacio* R p₅ (mp). Zob. **NAPRZECIW, NAPRZECIWO, PODLE, WEDLE.**

PRZECIWIAC (SIĘ) przecyvyacz syą, przegarzac, drażnycz, hanbicz, naskakovacz *insulto,-are* R Q_{1v} (md); prziskakovacz, przecyvyacz syą *assilio,-ire i. aggredi, invadere, impetere* R M₅; przecyvyacz syą *compugno,-are* R N₂ (md); przecyvyacz syą *contrario,-are* R N₄ (md); przecyvyacz syą *adversor,-ari* R X_{2v} (ml; av. *adversus*); przecyvyacz *adversor,-ari i. esse vel fieri adversum* R M_{2v}. Zob. **PRZECZAĆ SIĘ, SPRZECIWIAC, SPRZECIWIĆ SIĘ, WZGARDZIĆ.**

PRZECIWIANIE ‘sprzeciwianie się, spieranie; procesowanie się’ wspyeranye, przecyvyanye, zvada, dopyeranye, przeczanye, pravovanye *contentio* R h_{4v}; przecyvyanye, odmovyenye, przecywne movyenye *contradictio* R h_{4v} (mg); prziskakovanye, przecyvyanye *assultus, impetus, assumptus saltu* R d₂. Zob. **SPRZECIWIANIE, WSPORA.**

PRZECIWIĆ SIĘ ‘sprzeciwiać się, spierać’ zdradą nasyadacz, zalavyacz, przecyvicz syą, zalozicz chitrosyą *insidior,-ari i. insidias tendere et preparare* R Q_{1v}; przecyvicz syą *oppono,-ere i. interponere, oblicere* R R_{3v}. Zob. **SPRZECIWIĆ SIĘ.**

PRZECIWIENSTWO ‘obelga, zniewaga, zniesławienie; prześladowanie’ przecyvyenstwo *obprobrium* S 99v i R x₄ (md).

PRZECIWKO przeczyw, przeczywko *contra* R X₄ (mp); przeczywko *adversus et adversum ponuntur pro adverbis qualitatis vel loci* R X_{2v}.

PRZECIWNIE ‘nieprzychylnie; niezgodnie z czymś’ przecywnye *sinistre* R Y₄ (mp); przecywnye movicz, odmavyacz *contradico,-ere* R N₄ (md).

PRZECIWNIK przeczywnyk *contrarius i. adversarius* R h_{4v}.

PRZECIWNOSĆ przecywnosc *oppositio i. contrarietas* (bibl.) S 103; przecywnosc *oppositio i. contrarietas* (bibl.) R x₇ (mg); *instancia i. perseverancia, sedulitas* vstavicznosc, vssylovanye *vel* przecywnosc R p₈ (mp); przecywnosc *insultus i. invasio, aggressio, quasi saltus in alium impetuose factus {insultura}* R p₈v; vstavicznye vssylovacz, przecywnosc vdzialacz *insto,-are* R Q₁v (ml). Zob. **NAPRZECIW, NAPRZECIWO.**

PRZECIWNY ‘inny, różny, nierówny, odmienny, przeciwstawny, niewłaściwy, zły’ *Rozna vel* przecywna vyara *disparitas cultus i. contractus inequalis matrimonii fidei, ut Christianus cum pagana Ruthena* S 43v; nyecyrplyva, zbythna, gorzlyva, gorąca, przecywna mylosz *zelotypia* (sv. *zelotypus*) R M₁; *zelotypia* nyecyrplyva mylosz, przecywna, zbythna, gorzlyva *vir in uxorem et uxoris in virum* R X₂ (mp; av. *zelotypo,-are*); przecywna mova *antifrasid dr contraria locutio, sc. quando sermo per contrarium intelligitur {antiphraasis}* R c₂v; dovod przecywny rzeczy *argumentum in contrarium* R c₇ (mp); przecywny, odmowyenye, przecywny movyeny *contradictio* R h₄v (mg). Zob. **NIEROWNY, PRZEZLICZNY.**

PRZECIWO zob. **NAPRZECIWO.**

PRZEC<K>NAĆ (?) zob. **PRZECNAĆ.**

PRZECZADZIĆ, PRZECZSADZIĆ (?) zob. **PRZECADZIĆ.**

PRZECZNAĆ (lub **PRZECKNAĆ, PRZECNAĆ, PRZECZSNAĆ**?) ‘obudzić; obudzić się, ocknąć się’ *oczuczicz, przecz<s>nącz expergefacio,-ere i. excitare vel facere evigilare* R O₆v; *oczuczyl, przeczuczil, przeczczsznal experrectus i. per se vigilans* R m₁. Zob. **CZUĆ, OCUCIĆ, POBUDZIĆ, ZBUDZIĆ.**

PRZECUCIĆ ‘obudzić się’ *oczuczyl, przeczuczil, przeczczsznal experrectus i. per se vigilans* R m₁. Zob. **OCUCIĆ.**

PRZECZ ‘dlaczego’ *przez qua de re i. propter quam rem, cur, quomodo, qua ratione* R Y₂v. Zob. **CO, DLA.**

PRZECZAĆ SIĘ ‘sprzeczać się, spierać, procesować’ *przezczacz szą, Swarzicz, praczovacz (! – może zam. „prawować” – por. pravovacz szą, Dopyracz contendo,-ere* S 216), *dopyracz, wspyracz contendo,-ere* R N₃v (mg).

PRZECZANIE ‘spieranie się, procesowanie’ *wspyeranye, przezczyvanye, zvada, dopyeranye, przezczanye, pravovanye contentio* R h₄v. Zob. **DOPOR, WSPORA.**

PRZECZNICA ‘dróżka polna’ *przezcznycza trames, via compendii, i. parva et transversa per agrum, ad aliam partem agri ducens, Judith 7, (5)* (bibl.)

S 162; przecznycza *trames agri*, *Judith* 7, (5) (bibl.) R J₆v (ml; av. *trames dr via parva et transversa per agrum*) (por. Lactifer: *Trames est via parva et transversa per agrum* Stezka). Zob. **DROGA, GOŚCINIEC, STECZKA, ŚCIEŻKA.**

PRZECZNY ‘poprzeczny’ otworziste a długye myasteczko iakoby vlicza vel vlicza przeczna vicus S 170 (por. Mu28, s. 26); *viculus* przeczna vlicza vel *parva villula, domus rusticana* Chyss R K₆v (md); przeczna desska *transtrum ... transtra tabule, ubi sedent remiges, quia in transverso navis sunt posite, unde Ezech. XXVII, (6): Transtra tua fecerunt tibi ex Indico ebore* (bibl.) R J₆v.

PRZECZSNAĆ zob. **PRZECZSNAĆ.**

PRZEĆ ‘wymówić się; odrzucić sprawę’ *causo,-are i. inducere, efficere* rzecz doconacz vel *przez i. causam reiicere* R M₇v (ml) (por. Lex, k. 163: *Causam ad senatum reiicere* Wziąć sobie przed Pány albo odesłać przed Pány). Zob. **PRZA, PRZYPIERAĆ, ZAPRZEĆ.**

PRZED przed tym, przed sobą *ante, adverbium, signat locum et tempus* S 241v; *ante* przed tym, przed sobą, przed {*ut ante edes* przed domem} R X₃; *coram, prepositio, servit ablativo, ut coram* przed *Deo placet humilitas {coram testibus}* R X₄; przed *pre, prepositio, ponitur pro ad* R Y₁v; przed oczyma, oblicznoscya *in conspectu* (sv. *conspectus*) S 34v; przed oczyma, przed oblicznoscya *in conspectu* (sv. *conspectus*) R h₄ (mg); przed oczyma *in conspectu* (sv. *conspectus*) R h₄ (md); czo myecz nossi przed *crolyem a pugione, qui principis gladium gestat et ei semper presto est* RN (wykl. przednia); *presto sum* przed vamy stoia (1 os. sing. praesentis), *presidio sum, advenio, compareo* R Y₂ (ml; av. *presto, adv. temporis vel loci, i. in presentia sum, quasi sto pre {aliis, in presenti paratus sum}*); – przed dnyem *antelucanus i. ante lucem seu ante diem existens vel surgens. Vel dr splendor matutinus, Sap. XI.* (bibl.) S 11; przed wczorayszym dnyem *pridie* S 247v; *pridie, adverbium temporis, i. primo vel priori die {vel i. precedenti die} ...*, unde II. *Machab., ultimum* (‘*capitulum*’, tj. 15,37): *Pridie Mardochei die* wczora, przed wczoraysim dnyem (bibl.) R Y₂; przed wczoraysym dnyem *nudiustertius* (bibl.) S 246v; przed wczorayshym dnyem, od trzecyego dnya *nudiustertius* (bibl.) R X₈v; przed zalobą y po zaloby *ante et post querelam* R c₂ (md) i R C₂v (md; av. *querela*) (por. Cervus). Zob. **NAPIRWEJ, NIŻLI, PIRWEJ, PRZEDTYM.**

PRZEDAĆ ‘sprzedawać’ Bogate kramy, gdzye korzenye przedaya *speciarius vicus* S 147v (por. Mu28, s. 29). Zob. **PRZEDAWAĆ.**

PRZEDAJNY ‘przeznaczony na sprzedaż’ przedayna rzecz *venalis, res, que venditur* R K_{3v}.

PRZEDANIEC ‘niewolnik’ przedanyecz *sclavo* S 139v i R E₅ (mp). Zob. **KUPIENIEC, KUPIONY, NIEWOLNIK**.

PRZEDARŁY ‘ten, który się przedarł, wydostał na zewnątrz?’ przedarly *eruptus* S 52 (por. przedarty R I₄ (mg)). Zob. **PRZEDRZEĆ SIĘ, WYNORZYĆ SIĘ, WYDRZEĆ SIĘ**.

PRZEDARTY ‘ten, który się przedarł, wydostał na zewnątrz?’ przedarty *eruptus* R I₄ (mg) (por. przedarly S 52). Zob. **DRACĆ, ODRZEĆ, PRZEDRZEĆ SIĘ, ROZDARTY, ZEDRANY**.

PRZEDAWAĆ ‘sprzedawać’ czo przedava crupy, yagly *leguminarius* R r₄; Bogate Cramy, gdzie corzenye przedavayą *speciarius vicus* R G_{3v} (mg). Zob. **FRYMARCYĆ, KRAMOWAĆ, KUPCZYĆ, PRZEDAĆ, PRZEKUPOWAĆ**.

PRZEDBABA ‘prababka’ Vyelka Babka, przedbaba, przedzyadka *proavia est mater avi vel avie* SN 250v (Erz sv. *abavia*). Zob. **PRZEBABA**.

[**PRZEDCHODZĄCY**] zob. **PRZECHODZĄCY** ‘poprzedzający’.

PRZEDDOMIE przeddomye, przednye drzvy *antica vel anticum est ostium anterius* R c_{2v}. Zob. **DOM, PRZYDOMIE**.

PRZEDDZIAD – tak Erz; zob. **PRZEDZIAD**.

PRZEDECH – 1) ‘zasuwa, śluza w niebiosach, po otwarciu której pada deszcz, otwór, upust wodny; kanał podziemny?’ przedech, okna (Nom. plur. – Erz. bł. uznał za Gen. sing., czyli dopełnienie do „przedech”) *cataracta celi i fenestra celi, nubes dans aquas, discursus, meatus pluviarum vel tonitrua, via subterranea, qua aqua sub terra discurrit, Malach. III, (10) (bibl.)* S 24; *cataracta est via subterranea przedech, qua aqua sub terra discurrit, unde per translationem in celo dicuntur cataracte okno, nubes vel discursus et meatus pluviarum vel tonitrua ..., cataracte celi, fenestre {vel papille oculi}* (bibl.) R f₅; – 2) ‘otwór przewodzący powietrze, oddech; tchawica’ staczywna zyła, zyła oddysshna, odgardlna *vel i. gardzyel abo pulss vel przedech arteria est vena, per quam exit et intrat aer et spiritus {vel dr utraque pars faciei} vel ... arterie sunt fistule vel vene ..., quia per eas aer i. spiritus a pulmone fertur* R c_{8v} (por. oddysshna zyła, odgardlna *arteria Grece, vena dr Latine, per quam intrat et exit aer et spiritus a pulmone, i. vena vitalis ...* S 14v). Zob. **DECH, DESZCZOWY, DUCH, DZIEŃ, PRZEDUCH, PRZERWANIE, WZWOD**.

PRZEDŁUŻAĆ ‘wydłużać, opóźniać, zwlekać; odraczać sprawę sądową’ przedluzacz *prorogo,-are* S 231v i R S₄ (mp); odwlaczac, przedlu-

zacz *compendino, -are* (! – zam. „*comperendino, -are*”) i *differre* R N₁v (por. Lactifer: *Compendino, -are, idem differre* Wahati, prodlewati; por. też Slstř 6, Praha 1983, s. 801, sv. *comperendino, -are*); roscyagacz, przedłużacz *prolongo, -are* R S₃v (md); przedłużacz *protelo, -are* i *distendere, prolongare* {*debellare*} {*perturbationem exagitare*} R S₄v; nyebaczicz, osczandacz, przedłużacz *dissimulo, -are* R O₃v (ml); czo przedłuża *protelans* i *prolongans* R B₇ (mg; av. *protelum*); pranthko, sprawnye, Nye przedłuża, Besz przedłużenya *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*). Zob. **DŁUGI, FRYSTOWAĆ, ODŁOŻYĆ, ODWŁOCZYĆ, OSZCZADAĆ (SIE), PRZEWŁACZAĆ.**

PRZEDŁUŻANIE ‘odwlekanie, odraczenie sprawy sądowej’ odwłaczanye, przedłużanye *compendinacio* (! – zam. „*comperendinacio*”), *dilacio de die in diem* R h₁v (md) (por. łac. hasło w R h₂ (mg): *compendinaria dies i. iudicium in tertium diem constitutum* – bez odpowiednika pol.; por. też Slstř 6, Praha 1983, s. 801, sv. *comperendinacio*). Zob. **FRYSZT, ODWŁOKA.**

PRZEDŁUŻENIE ‘odwleczenie, opóźnienie, opieszałość, zwłoka; przesunięcie na inny termin’ przedłużenye *prorogacio* S 125 i R B₆v (ml); przedłużenye *morositas* R v₁v (ml); cyag, przedłużenye *tractus temporis* R J₆ (md; av. *tractus, regio, plaga, spacium* R J₆ (ml) – bez odpowiednika pol.); przedłużenye *tractus temporis* R V₄ (mh; av. *tracto, -are*); za giste, Besz przedłużenya *perempte, peremptorie, adv. i. cito, sine mora* R Y₁v; pranthko, sprawnye, Nye przedłuża, Besz przedłużenya *nescit tarda molimina Spiritus Sancti gracia, i. celeriter agit omnia* R t₈ (mg; av. *molimen*). Zob. **CIĄG, FRYSZT, ODWŁOKA.**

PRZEDŁUŻNIE ‘bardzo długo’ przedłużnye *protelenter* R Y₂ (md) (por. Mamstp, I, s. 48, zwłaszcza komentarz w przypisie do Księgi Powtórzonego Prawa 5,33).

PRZEDŁUŻONY – 1) roscyagnony (!), przedłużony *prolongatus* R B₅v (ml); – 2) gram. vkroczona *littera correpta*, przedłużona *littera producta* RN (k. tyt.); przedłużona *producta littera* R B₅ (mh; av. *productilis*). Zob. **UKROCONY.**

PRZEDMIESZCZANIN przedmieszczany *suburbanus* R H₂v (md). Zob. **MIASTO 1., MIESZCZANIN.**

PRZEDMIEŚCIE przedmieszcye *preurbium* S 123; przedmieszcye *preurbium vel suburbium* R B₃v (ml); przedmieszcye *suburbium* R H₂v (md). Zob. **MIASTO 1.**

PRZEDMOWA ‘wstęp, prolog, przedmowa’ przedmowa *prohemium est sermo generalis preambulans in principiis librorum* {*exordium, initium*} ...,

prologus R B_{5v}; przedmową dzyalacz *proemio,-are i. incipere vel proemium facere vel dicere* R S_{3v}. Zob. **MOWA, PRZEMOWA.**

PRZEDNI – 1) gram. *comparativus gradus in grammatica* przyrownaiący stopyen, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przewysshaiący R h_{1v} (md); pyrwshe polozone slovo, przedny stopyen polozony *positivus gradus dr eo quod ponatur primus in comparationis gradibus, quasi fundamentum graduum* R A_{6v}; *positivus gradus* przedny, *ut doctus*, polozony wstopyen RN (k. tyt.); *comparativus gradus, ut doctior* przedny (!) (w oryg. wyraz przekreślony), przyrownaiący RN (k.tyt.); – 2) ‘znajdujący się z przodu’ przeddomye, przednye drzwy *antica vel anticum est ostium anterius* R c_{2v}; przednye ząmbi *dentes precisores, acuti, primores* S 40; przednye *dentes, quorum primi incisivi vel precisores dicuntur* (sv. *dens*) R i_{6v}; – 3) ‘najważniejszy, podstawowy, kardynalny – o cnotach’ *cardinales virtutes i. principales et alte* vyssokye, przednye, przelozone, Sczyzayne, zavyeszne R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. **CNOTA, MĘŻNOŚĆ, MIERNOŚĆ, MOC 1., POŚLEDNI, PRZYROWNAJĄCY, ŚRZEDNI, TRZONOWY, ZADNI.**

PRZEDNIE ‘przednio, dobrze, właściwie, słusznie’ przednye, Bithnye, własnye, kstaltownye, vytvornye *formaliter* S 244; przednye, Bithnye, własnye (lekcja niepewna: możliwe „włosnye”), kstaltownye, vytvornye, pravye *formaliter* R n₁ (mp; av. *forma*).

PRZEDPRZEDZIAD ‘prapradziad’ Vyelgy dzyad, przedprzedzyad *abavus est pater proavi, i. pater propatris mei vel proavie* SN 250v. Zob. **PRZEDZIAD.**

PRZEDRAPAĆ ‘podrapać, zadrapać; nacierać’ przedrapacz *perfrico,-are* R R₆ (mg). Zob. **DRAPACĆ, NACIERAĆ, NADRAPACĆ, PODRAPACĆ, ZDRAPACĆ.**

PRZEDRAPNIENIE ‘podrapanie, zadraśnięcie; nacieranie?’ przedrapnyenye *perfricacio* R R₆ (mg).

PRZEDRZEĆ SIĘ *erumpo,-ere* vderzicz, viskoczicz, przedrzecz są *cum impetu i. vynorzicz są, vel i. vocem laudis emittere, erupit* vydarł są (bibl.) R O_{5v} (ml). Zob. **PRZEDARŁY, PRZEDARTY.**

PRZEDSIENNIK ‘przedsionek’ *vestibulum, prothiron idem, dr exterior pars domus, sicut porticus* przedsyennyk, *in qua vestiuntur homines et ibidem introeuntes non stant i. non morantur, sicut sacristia, i. locus ante fores seu atrium, Exodi 29, (32) et Hester 2, (11)* (bibl.) S 169v (por. Mu28, s. 131); przedsyennyk, Syennyicza *vestibulum est exterior pars domus, sicut est porti-*

cus ... in quo vestimur ... sine statione, quia introeuntes non stant in illa parte neque morantur, sed transeunt in interiorem partem domus (bibl.) R K₆ (por. Trich, wcyzen (?), *vel i. dwor, Syen, oblyecznycza vestibulum* (bibl.) R K₆ (md)). Zob. **GANEK, OBLECZNICA, PRZEDDOMIE, SIENĆ.**

PRZEDSOBNICA ‘ozdoba szyi lub ubioru’ zaponka, przedsobnycza, Colnyerzyk *armilla dr torques, brachiale, dextrocherium, et sunt proprie virorum* R c₈.

PRZEDSTOLICA ‘kredens, mebel do stawiania posiłków przed podaniem na stół’ Sluzba *vel* przedstolicza *abacus* S 2 (por. Cuchenny sthol *abax vel abacus ... dr quelibet mensa* S 2; por. też Mym28, k. 28v: *Abacus*, kredencz tysch, Przedstolica; Mu28, s. 139: *Abacus*, eyn kredentztisch do man die trinckgeschirr auffsetzt, ader ein anricht, Służbá). Zob. **KUCHENNY, SŁUŻBA, STOŁ.**

[PRZEDTEM] zob. **PRZEDTYM.**

PRZEDTYM ‘przedtem, wcześniej, uprzednio’ przed tym *antea, adverbium temporis* R X₃; przed tym, przed sobą *ante, adverbium, signat locum et tempus* S 241v; *ante* przed tym, przed sobą, przed {*ut ante edes* przed domem} R X₃; przed tym nyszly ssobą myąsshkaly *antequam convenirent* (bibl.; Mt 1,18) R N₄ (md; av. *convenio,-ire*). Zob. **NIŻLI, POTYM.**

PRZEDUCH ‘otwór w skórze, por’ przeduch *amphorisma dr foramen, per quod exit sudor* S 8v; *amporisma dr foramen, per quod exit sudor* {przeduch in corpore} R b₇v; przeduch *porus dr minimum foramen in corpore, per quod sudor emanat* S 119v; *porus, minimum et subtile foramen in corpore* przeduch, *per quod sudor emanat* R A₆v; Sirodky, przeduchy *pori* S 119v; Syrotky, przeduchy *pori i. meatus* R A₆v (ml). Zob. **DECH, DUCH, PRZEDECH.**

PRZEDWIECZOREK ‘posiłek, podwieczorek’ przedvyeczorek, Snydanye *merenda* S 89v. Zob. **JUŻYNA, OBIAD, PODWIECZOREK, PODWIECZORKOWANIE.**

PRZEDWNĘCZKA ‘prawnuczka’ przedwnączka *proneptis est filia ex nepote nata* SN 251v (por. przewnuczka RN IV). Zob. **PRAWNUK, PREWNĘCZKA, PRZEWNUCZKA, PRZEWNUK, SYNOWICA, WNĘCZKA, WNĘK, WNUK.**

PRZEDZIAD (lub **PRZEDDZIAD** – tak Erz) ‘pradziad’ przedzyad (nad „dz” dopisana jeszcze jedna litera „d”, możliwa zatem lekcja zgodna z Erz: „przeddzyad”) *proavus est pater avi vel avie* SN 250v; *proavus est pater avi vel avie* przedzyad, *i. avi paterni vel materni* RN I. Zob. **DZIAD, PRZEDPRZEDZIAD.**

PRZEDZIADKA ‘prababka’ Vyelka Babka, przedbaba, przedzyadka *proavia est mater avi vel avie* SN 250v (Erz sv. *abavia*); przedzyadka *vel* przedbabka *proavia est mater avi vel avie* RN I. Zob. **BABA, BABKA, PRZEDBABA.**

PRZEDZIAŁ ‘przedziałek we włosach na głowie’ *taranella i. discrimen* przedzyal S 155v; przebor *discrimen i. distigium, separacio, differentia, linea, capillorum distinctio* przedzyal, *vel i. periculum vite* S 43; przedzyal, Roznosc, Nyeprzespyeczność, przebor *discrimen i. periculum vite, aliquando discrimen dr linea vel distantia, que dividit capillos capitis alicuius, quandoque dr differentia, separatio in duo* R k₁v. Zob. **DZIAŁ, DZIELIĆ, ROZDZIAŁ.**

PRZEDZIERŻAĆ ‘czyhać na kogoś; przyłapać’ *observo,-are* {podstrzegacz *insidiari*} *invenitur in duabus significationibus. In bona significatione i. quasi undique servare et adimplere, ut iste observat precepta Domini. In mala significatione observare i. quasi contra servare, ut observabit peccator iustum i. insidiatur iusto* {podstrzegacz, przedzyerzacz, *observat me iste*} R R₂.

PRZEGABAĆ ‘dręczyć, prześladować; spierać się’ *impugno,-are* przegabacz, wspor dzyalacz *contra veritatem* R P₆ (mg). Zob. **GABAĆ, NAGABAĆ, PRZENAGABAĆ.**

PRZEGABANIE ‘dręczenie, prześladowanie; kłótnia, spór’ przegabanye, wspor przeczyw prawdze *impugnacio* R p₅ (mp). Zob. **GABANIE, PRZENAGABANIE, PRZYGANA.**

PRZEGARZAĆ ‘łajać, urągać, zarzucać komuś coś’ przeczyvyacz syą, przegarzacz, draznycz, hanbicz, naskakovacz *insulto,-are* R Q₁v (md); karacz, laiacz, przegarzacz, potąmpną rzecz movicz, podrzeźnyacz, vymavyacz, rozgorzicz *exprobro,-are* {*accusare*} {*insultare*} (bibl.) R O₇. Zob. **DRAŹNIĆ, GABAĆ, GAŃBIĆ, PRZYSKAKOWAĆ, WYRZUCAĆ.**

PRZEGLĄDACZ (lub **PRZEGLĘDACZ**) ‘przyglądający się; obserwator – tu o Bogu’ *speculator* przeglyądacz, *contemplator omnium, ut est Deus, vel Strossh* R G₃v (ml).

PRZEGLĄDAĆ (lub **PRZEGLĘDAĆ**) ‘przyglądać się, obserwować, badać; pilnować’ przeglyądacz *perspico,-ari i. perspicere* R R₆; przeglyądacz *scrutor,-ari i. inquirere, investigare* R T₄v; przeglyądacz, czvcz, strzec, ponoczovacz *excubo,-are* R O₆. Zob. **DOGLEDAĆ, OGLADAĆ, POGLADAĆ, PRZYGLADAĆ, STRZEC, WZGLADAĆ.**

PRZEGLĄDAJĄCY (lub **PRZEGLĘDAJĄCY**) ‘obserwujący, pilnujący, czuwający; badacz’ przenoczvyaczy, przeglyądaiący *excubans* R l₆v (mg); przeglyądaiący *scrutor* R E₅v (md). Zob. **WZGLĄDAJĄCY.**

PRZEGRADZAĆ ‘odgradzać, oddzielać’ przegradzacz *distinguere gemmis* przegradzacz R P₃ (mp; av. *gemmo,-are ... i. gemmis ornare*); przegradzacz pacyorky *internodare spacium* R Q₂ (mp).

PRZEGRODA przegroda *septum dr locus circumclusus vel stabulum pecudum vel ambitus* S 142; zagroda, przegroda *septum dr locus circumclusus vel stabulum pecudum* {*clausura claustrum* parkan *ovium, bovim, caprorum*} R F_{3v}; *interceptale* pyąnthr *vel* przelożeny myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p_{8v} (md). Zob. **PŁOT, WĄGRODA**.

PRZEGRODEK – 1) ‘przegroda, odstęp’ *interceptale* pyąnthr *vel* przelożeny myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p_{8v} (md); przegrodki wpacyerzach *internodium i. spacium inter nodos* R q₂; – 2) ‘przedzamcze, podgrodzie’ przegrodek *procastrum, locus foris ante castra vel castrum* {*cum turribus*} R B_{4v}; val, Bashta, przekop, przegrodek *antemurale* R c_{2v}. Zob. **FOSA, WAŁ**.

PRZEGRYZAĆ ‘gryźć, odgryźć; niszczyć – tu o działaniu leków’ przegrizacz *prerodo,-ere* R S_{2v} (md); czo przegryza, przepalya, vmarthwya skora na cyelye *causticum medicamentum* R f₆ (md). Zob. **GRYŹĆ, WYGRYZAJĄCY**.

PRZEGRYZOWAĆ ‘przegryzać; tu – zjadać, niszczyć’ *opicus* czo przegrizvye *corrodens, mures commedens* (! – zam. *commedentes*), *sordidus, imundus* R x_{6v} (md) (por. łac. hasło w S 102v: *opicus i. balbuciens ... vel i. corrodens, ab opico,-are, ut mures*; por. też Lex, k. 265: *Opici mures*, Plugawe myszy). Zob. **SZEPIOLAK**.

PRZEGRYŹĆ przegriscz *prerodo,-ere* R B_{2v} (mg). Zob. **GRYŹĆ, OGRYŹĆ**.

PRZEJĆ (lub **PRZEIĆ**) ‘przejść’ gwałtem preycz (!) *irrumpto,-ere* R Q_{2v} (md); byegacz, przeicz, przechodzicz *transeo,-ire* R V₄; preycz, ponyescz, posslacz *transmitto,-ere i. celeriter transire, ultra mittere* R V_{4v} (mg); przesly dzyen, przeshedl dzyen *premotus dies, transactus* R B_{2v} (ml); przeshly dzyen, przeshedl *premotus dies i. transactus* R S_{2v} (mg; av. *premoveo,-ere*). Zob. **IŚĆ, JIĆ, NAJĆ, OBEJĆ, POJĆ, PRZECHODZIĆ, PRZESZŁY, PRZEŚCIE**.

PRZEJRZANY ‘sprawdzony’ przeyrzany, zlyczony *recensitus* R C_{5v}.

PRZEJRZEĆ ‘obejrzeć, sprawdzić’ przeyrzecz *recenseo,-ere* R S_{5v}; obeyrzecz, przeyrzecz *prevideo,-ere* R S₃ (mp). Zob. **OBEJRZEĆ, PRZYJRZEĆ, WEJRZEĆ**.

[**PRZEJŚCIE**] zob. **PRZEŚCIE**.

[PRZEJŚĆ] zob. PRZEJĆ.

[PRZEK – tak Erz; zob. PRZEKI].

PRZEKADEK ‘mała kadź, naczynie’ przekadek (Erz bł. „przikadek”) *vel* Skopyecz *succinula* S 153; *succinula* przecadek *i. semidolium vel* Skopyecz R H₃ (md); przecadek *semidolium* R F₁ (mp). Zob. **KADŹ**.

PRZEKAPAC ‘o kroplach’ przecapacz *perstillo,-are* R R₆ (mp). Zob. **KAPAC**.

PRZEKAZA ‘przegroda, przeszkoda; utrudnienie’ Jass, przecaza, zaloga *obstaculum i. impedimentum, obstagium idem* R R_{2v} (ml); *obex i. obstaculum, quod obiicitur* przekaza, vvzrass (? – lekcja niepewna, może: „wzrass”), wstargnyeny R x_{3v} (por. wstarg S 99v). Zob. **JAZ, SKAŻENIE, WSTARG, WZRAZ, ZAŁOGA**.

PRZEKAZIĆ ‘przeszkodzić, postawić przeszkodę, zasadzkę; skazać, zepsuć, zniszczyć’ zalozicz, przekazycz *obsto,-are i. nocere, impedire, contra stare* R R_{2v}; Burzą (Acc. lub Instr. sing.) rozvyacz, nyepogoda (Acc. lub Instr. sing.) przekazicz *tempesto,-are i. molestare. Et tempestare destruere, dissipare vel tempestatem facere* R V_{2v}; przekazicz, posyescz *occupo,-are i. invadere ... et proprie mobilia occupantur, et immobilia invaduntur* R R₃; vynovacz, wstargnancz, zarzucicz, oprzcz, przeczacz *obiicio,-ere i. opponere, impropere* R R₂. Zob. **KAZIĆ, NAKAZIĆ, PSOWAĆ, SKAZIĆ, ZAŁOŻYĆ**.

PRZEKI ‘w poprzek’ wprzeky *per transversum* S 247 (Erz sv. **PRZEK**); na przeky, wprzeky *per transversum* R Y_{1v} (mg). Zob. **NA**.

PRZEKŁAĆ przeklyacz *maledico,-ere* S 226; przecłancz *anathemo,-are et anathematizare i. maledicere, excommunicare* R M_{3v}. Zob. **KLĄTWA, POKLINAĆ**.

PRZEKLĘCIE *anathema quandoque est adiectivum utriusque numeri omnis generis, et tamen est idem, quod maledictus, excommunicatus et damnatus ... Item anathema quandoque est substantivum* przeclyacye, klyanthva, potampyeny, odlaczenye, przeklyacye {*i. suspensio, exigio (?)*} {*i. maledictus, excommunicatus, damnatus etc.*} (bibl.) R b₈. Zob. **ZAKLĘCIE**.

PRZEKŁAD ‘przykład, wzór; przekład – tu chodzi o tzw. Heksapłę, tekst Starego Testamentu Orygenes, zestawiony w sześciu kolumnach’ wzor, Shescyoraky przeclad *exaplum i. exemplar, exapla i. exemplaria* R l₆ (mp) (por. wzor S 53v). Zob. **PRZYKŁAD**.

PRZEKŁADACZ (?) przecladacz (!) *pressuppositio* (!) R B₃ (mg) (BB dał tu niewłaściwy odpowiednik do wyrazu łac. – zam. rzecz. „przekładanie”,

albo też „przekładać” jest bezokolicznikiem, wtedy jednak nie odpowiada rzeczownikowej formie łącz.).

PRZEKŁADAC ‘dawać pierwszeństwo, preferować, kłaść wyżej; zmienić miejsce?’ przecladacz *prefero,-ferre* S 231; przecladacz, chwalicz *prefero,-ferre, preponere etc., prefert, pretende ostendit, representat etc.* R S_{2v} (ml); przeclada *presupponit* S 122v i R S₃ (md). Zob. **KŁAŚĆ**, **PRZEŁOŻYĆ**, **PRZYKŁADAĆ**.

PRZEKŁADANIE gram. przelozenye, przepolozenye, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio {in grammatica}* R B_{2v}. Zob. **PRZEŁOŻENIE**, **PRZEPOŁOŻENIE**.

PRZEKŁADANY gram. *prepositive coniunctiones* przecladane, *ut at, ac, ast* R Y_{1v} (md).

PRZEKŁADZIONY ‘przestawiony?; wymieniony wyżej?; chwalony, preferowany?’ przecladzyony *presuppositus* S 122v i R S₃ (md).

PRZEKŁOĆ ‘przekłuć, przebić, zranić’ *przeclocz confodio,-ere i. simul fodere {vulnerare}* R N_{2v}. Zob. **KŁOCIE**, **KOLAĆ**, **KOLBA**.

PRZEKŁOTA ‘snopek słomy na poszycie dachu’ *Clocz, przecłota, Gardlyna glossus* R n_{8v} (md) (por. Volckmar: *Przykłota Stramen*; por. też Słwarsz sv. *Przekłota*). Zob. **KŁOĆ**, **SŁOMA**.

PRZEKŁOTY ‘przekłuty, zraniony’ *Scloty, przecłoty confossus ..., quasi simul fossus, iaculatus, vulneratus* R h₃.

PRZEKOBIAŁY ‘o koniu – z białym pasem, smugą’ *przecobyaly cutillatus* S 39; *przecobyaly cutillatus equus* S 39; *przecobyaly cutillatus equus* R i₄ (mp). Zob. **KOŃ**.

PRZEKONAĆ ‘pokonać, zwyciężyć; udowodnić coś’ *przemocz kogo, przekonacz, dolyczacz convinco,-ere i. superare* R N₄ (mp). Zob. **DOKONAĆ**, **DOLICZYĆ**.

PRZEKOP ‘dół, rów, fosa’ *dol, przekop fossa i. fovea* S 60; *przecop, przecopa fossa i. fovea, inde fossatum dictum, eo quod multas fossas habeat {fossa etiam dr receptaculum aque manu factum ad castra aut urbes muniendas}* R n_{1v}; val, Bashta, *przekop, przegrodek antemurale* R c_{2v}. Zob. **FOSA**, **KOPAĆ**, **PRZYKOPA**.

PRZEKOPA ‘dół, rów, fosa, kanał’ *przecopa fossatum, locus habens multas foveas (sv. fossa)* S 60; *przecop, przecopa fossa i. fovea, inde fossatum dictum, eo quod multas fossas habeat {fossa etiam dr receptaculum aque manu factum ad castra aut urbes muniendas}* R n_{1v}; *przecopa studzyenna putearius* S 127v (por. Mu28, s. 24: *Putearius, ..., Przykopá studzyenna*); *puteal, tribu-*

nal pretoris, subsellium idem, vel pręcopa studzyenna, vel quo puteus operitur R C₁v (md); *pręcopa aqueductus i. decursus aquarum* S 12v; *aqueductus est ius ducendi aquam per fundum vel agrum alienum ad irrigandum agrum meum vel alterius iure servitutis constitute. Et fit in fistulis et meatibus subterraneis* pothok, Rynna, pręcopa, kađy voda vichodzy S 12v (por. Mu28, s. 24); *pothok, kađy voda vichodzi, Pręcopa, Rvra, Ryna vodna aqueductile est via per quam aqua agitatur {et exit} et ducitur de proprio loco* R c₅v; *dol* yakoby pręcopa, kađi rzeka cyecze *alveus i. fossa fluminis, per quam labitur flumen* S 7v (por. Mu28, s. 24); *pręcopa ocolo gor convallis i. magna vallis vel loca terrarum depressa inter montes* R h₄v (por. pręcopa myedzi goramy abo okolo gor S 35). Zob. **PRZYKOPA**.

PRZEKRESIĆ ‘przekreślić’ *pręcreszycz cancello,-are i. delere vel lineam trahere per scripturam* S 212v; *pręcressicz cancello,-are* R M₆v; *pręcressicz supuncto,-ari* R T₈v (ml). Zob. **KRES**.

PRZEKUPIEŃ *pręcupyen propola* S 124v; *pręcupyen propola {i. negociator}* R B₆; *pręcupyen sensalis* S 141v; *pręcupyen sensalis vel censalis* R F₂v (md); *pręcnestico,-are* *pręcupovacz, inde pręcnesticus, <pręcnesti>ca* *pręcupyen, pręcupka* R S₂v (md); *pręcupyen, pręcupka pręcnesticus, <pręcnesti>ca* R B₂v (ml); *pręcnesticus* *pręcupyen, pręcnestica, mulier* *pręcupka* R z₃ (md); *cupedinarius i. mercator vel i. pręcupyen* R i₃v (ml). Zob. **FRYMARCZNIK, GREMLARZ, KRAMARZ, KUPCZYK, KUPIEC**.

PRZEKUPKA *pręcupka pręcnestica* S 110v; *pręcnesticus* *pręcupyen, pręcnestica, mulier* *pręcupka* R z₃ (md); *pręcnestico,-are* *pręcupovacz, inde pręcnesticus, <pręcnesti>ca* *pręcupyen, pręcupka* R S₂v (md); *pręcupyen, pręcupka pręcnesticus, <pręcnesti>ca* R B₂v (ml); *foracia, mulier* *pręcupka, villana, que portat de villa et vendit fructus, ova, rapas, pulas etc.* R m₈v (mg); *pręcupka cupedinaria, mulier* R i₃v (ml).

PRZEKUPOWAĆ ‘handlować’ *pręcnestico,-are* *pręcupovacz, inde pręcnesticus, <pręcnesti>ca* *pręcupyen, pręcupka* R S₂v (md). Zob. **KUPIĆ, PODKUPOWAĆ**.

PRZELĄC SIĘ *attonitus i. tonitruo stupefactus* *pręcstrashony, territus, confusus, perturbatus* *pręcylękl* *syą* R d₃v. Zob. **LĘKAĆ SIĘ, PRZELEKNAĆ SIĘ, ZLEKNAĆ SIĘ**.

PRZELEWACZ zob. **PRZYLEWACZ**.

PRZELEWAĆ *pręcylęvacz, pręcetaczacz* *pyvo transfundo,-ere* R J₆v (md); *pręcetaczacz, pręcylęvacz transfundere de uno vase in aliud* R V₄ (mp). Zob. **LAĆ**.

PRZELEKNAĆ SIĘ przestraszyć, przelyknaćcz są *attono,-are i. stupefacere, terrere tonitruo* R M₅. Zob. **LEKAĆ SIĘ, PRZELĄC SIĘ, STRASZYĆ SIĘ, WSTRASZYĆ SIĘ, ZLEKNAĆ SIĘ.**

PRZELICZYĆ przelyczicz *dinumerare ossa* (bibl.; Ps 28,11) R O_{2v} (md). Zob. **LICZYĆ.**

PRZEŁAZ – 1) ‘bruzda w ziemi’ przelasz *araciuncula i. parva aracio, 3 Regis XVIII, (32), i. fossa parva, que instar sulci aratur* (bibl.) S 13 (por. przekład 3 Reg 18,32 z Biblii Wujka: „y uczynił rów, iakoby na dwie bródźcie około ołtarza”); – 2) ‘człowiek ostrożny, przezorny, przewidujący – lub leniwy, wałęsający się, łazik, łazęga’ przelasz *argus* (Erz bł.: „*argirus (?)*”) S 13v; przelog, przelass *Argus dr pastor quidam, qui fabulose legitur habuisse centum oculos. Item argus idem est quod cautus {circumspectus} et transumptive dr homo providus, qui hincinde respicit considerando illud, quod eveniat et illud, quod sequitur, vel argus dr piger vel vagus* R c₇ (por. u Lindego t. IV, s. 546, sv. Przelaz, rosyjski wyraz „prołaz, prołaza” ‘ćwik, chytrzec, przebiegły’; por. też A. Łuczak, Łacińskie osobliwości leksykalne w „Słowniku Bartłomieja z Bydgoszczy”, SFPS 30, 1993, s. 62). Zob. **BROZDA, CHYTRZEC, ŁAZĘKA, PRZELOG, WZOR.**

PRZEŁBICA ‘przyłbica; hełm’ przelbicza *culptrum* S 38v; przelbycza *culptrum* R i₃ (mp); Lapka, Capalyn, przelbicza *cassis i. galea, quia caput tegit et est de ferro et est proprie militum* R f₄; Capalyn, lapka, przelbycza (Erz: „przilbycza”) *galea i. capellus eneus* S 63; Lapka, przelbycza *galea i. cassis. Sed cassis est de ferro et militum, galea ex corio et est peditum* R n₅. Zob. **HELM, ŁAPKA.**

PRZEŁOG – 1) ‘pole, rola’ (Erz: „przyłóg, odłóg, pole nieorane”) przelog, orana rolya *arvum i. campus* S 15; orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, polye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*); – 2) ‘człowiek ostrożny, przezorny, przewidujący – lub leniwy, wałęsający się, łazik, łazęga’ *argus* (Erz: „?, pomyłone z *arvum*”; podobnie SP XVIw.) *i. homo providus vel i. piger, vagus vel i. przelog* S 13; przelog, przelass *Argus dr pastor quidam, qui fabulose legitur habuisse centum oculos. Item argus idem est quod cautus {circumspectus} et transumptive dr homo providus, qui hincinde respicit considerando illud, quod eveniat et illud, quod sequitur, vel argus dr piger vel vagus* R c₇ (niewykluczone, że BB pomylił wyrazy *argus* ‘człowiek leniwy; roztropny’ z *agrum* ‘pole’). Zob. **BROZDA, ŁAZĘKA, PRZEŁAZ.**

PRZEŁOGA ‘pole, rola’ orana rolya, przeloga, przelog, Nyva, polye *arvus* R d₁ (md; av. *arvum*).

PRZEŁOŻENIE – 1) ‘piętro, strop, przegroda’ *interceptale* prząntr *vel* przelozenye myelczuchove *aut in cista* S 75v; *interceptale* pyanthr *vel* przelozenye myelczvchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p₈v (md); – 2) ‘uznanie, tu – względ na osobę, protekcja, wyróżnianie kogoś’ przebyeranye, przelozenye *acceptio personarum* (bibl.; Rom 2,11) R a₃ (mg); – 3) gram. na przodkv chodzące, przelozenye *prepositio* RN (wykl. przednia); przelozenye, przepolozenye, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio* {*in grammatica*} R B₂v; czlonkow przelozenye *vel* czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* R c₈v (mg; av. *articulus*); czlonkow przelozenye, Czo przilozony yest do ymyon *articulare prepositivum* RN (k. tyt.). Zob. **PRZEPOŁOŻENIE**.

PRZEŁOŻEŃSTWO ‘godność, funkcja’ przelozenstvo *prefectura, eius dignitas* (sv. *prefectus*) R B₂ (por. Starostwo S 121v). Zob. **DOSTOJEŃSTWO**.

PRZEŁOŻONOŚĆ ‘godność, funkcja’ Czescz, vrząd, Dostoyenstvo, przelozonoscz *dignitas* R i₈v.

PRZEŁOŻONY – 1) ‘o człowieku: wyższy urzędnik, dygnitarz, świecki lub duchowny’ przelozony zyemyanyn *baro* S 17v; slachczicz, Chorązy, przelozony zyemyanyn *baro i. nobilis, dominus vel fortis* R d₆v; *presul, qui vel que preest sollicitudini* Stroszh *vel i. episcopus, protector, favens iudex, actor* przelozony S 122v; przelozony *presul* {*defensor*} {*episcopus*} R B₃; przelozony *prepositor et hic prepositus* R B₂v; Starostha *vel* przelozony, powysshony *prefectus* R B; przelozonym bicz *presulo,-are i. preesse alicui solo* R S₃; – 2) ‘najważniejszy, podstawowy, najwyższy – tu o chrześcijańskich cnotach kardynalnych’ *cardinales virtutes i. principales et alte* vyssokiye, przednye, przelozone, Scyezayne, zavyeszne R f₃ (md; av. *cardinalis*). Zob. **CNOTA**, **MĘŻNOŚĆ**, **MIERNOŚĆ**, **MOC 1.**, **PAN**, **PRZEOR**, **STARSZY**.

PRZEŁOŻYĆ ‘przedkładać, wywyższyć’ powysshicz, vstavicz, przelozicz *preficio,-ere i. preponere* {*exaltare*} R S₂v; przelozicz, przepolozicz *prepono,-ere i. ante vel pre aliis ponere* {*sc. in dignitate*} R S₂v. Zob. **PRZEKŁADAĆ**.

PRZEMARZŁY ‘zmarznięty’ *gelidus* zmarzly, *pregelidus* przemarzly R n₆ (md). Zob. **MARZNAĆ**.

PRZEMIENIANIE rzemyasło przemyenyanya *alchimia dr scientia docens facere aurum vel argentum ex pulveribus metalli* R b₃v.

PRZEMIENIĆ przemyenycz *muto,-are* R Q₈v; *transmuto,-are* przemyenycz, *ut apud Deum non est transmutacio, sc. in essencia* R V₄v (ml). Zob. **ODMIENIĆ**, **ZAMIENIĆ**.

PRZEMIENIĆ SIĘ vyobrazicz, przemyenyecz są *transfiguro,-are i. transformare, sc. ultra in aliam figuram mutare* R V₄. Zob. **ZMIENIĆ SIĘ**.

PRZEMIENIENIE – 1) ‘przemiana, zmiana’ przemyenyenye *transfiguracio* R J₆v (ml); *transmutacio non est apud Deum, sc. in essencia* przemyenyenye R J₆v (md); – 2) praw. *permutacio, vide verba iuris, i. unius rei certe pro altera vicaria prestacio* przemyenyenye, zamyona R Z₅v (mg); *permutacio* zamyona abo przemyenyenye *unius rei etc., ut supra* R Z₅v (ml).

PRZEMIENNOŚĆ ‘zmiana; tu – poprawa, naprawa’ polyepszenye, przemyennoscz, naprawyenye *emenda* S 47v; polepshenye, naprawyenye, przemyennoscz *emenda* R k₈ (mp).

PRZEMIENNY ‘przemijający, przejściowy; na zmianę – o szatach’ przemyenna rzecz *transibile* S 162; *transitorium dr quod cito transit* przemyenna rzecz, *transibile idem* R J₆v (mg); *mutatorium, vestis preciosa pro qua sumenda alia mutatur ... , unde legitur IV Re. 5, (5) de Naaman, qui cum tulisset decem mutatoria vestimentorum detulit litteras ad regem Israel* przemyenne odzyenye (bibl.) R v₄. Zob. **NIEODMIENNY, NIEPRZEMIENNY, ODMIENNY**.

PRZEMIERZE ‘przymierze, pokój, rozejm, zawieszenie broni’ przemyerze, gleyth *inducie, partes federis* S 74; przemyerze *treuga est securitas prestita personis et rebus ad tempus concessa discordia nondum finita et vocatur fedus vel inducia* S 162v (por. przemyerze R J₇). Zob. **GLEJT, MIR, POKOJ, PRZYMIRZE**.

PRZEMIRZE ‘ugoda, układ; przymierze, pokój, rozejm, zawieszenie broni’ przemyerze dlugv *transactio debiti* R J₆v (ml); ffrysht, przemyerze, gleyth *inducie sunt partes federis, et dr ab induco,-cis, quasi inducta ocia ... , tempus induciale i. in quo habentur vel debent haberi inducie* R p₆v; *treuga {i. fedus} est scriptio regalis vel securitas prestita personis et rebus ad tempus discordia nondum finita {przemyerze inducie}* R J₇ (por. przemyerze S 162v); przemyerze *federa pacis* R m₄v (md; av. *fedus*); wlozicz slyvb aut przemyerze *ponere fedus* S 57 (av. *fedus*). Zob. **FRYSZT, GLEJT, MIR, ODWŁOKA, POKOJ, PRZYMIRZE**.

PRZEMIRZNIE ‘z propozycją ugody, zawieszenia broni’ przemyerznye *inducialiter* R X₇v (mh; av. *industrie*).

PRZEMIRZYĆ ‘zawrzeć pokój, ugodę’ *treugo,-are i. securare, pacificare, treugam {i. pacis} facere* przemyerzycz R V₄v. Zob. **MIR, ZMIRZYĆ**.

PRZEMOC – 1) ‘zwyciężyć, pokonać’ przemocz kogo, przekonacz, dołyczacz *convinco,-ere i. superare* R N₄ (mp); nyezviczyazicz, Nye przemocz

invenco,-ere R Q₂v (mg); przemogl, Osthal syą *prevaluit* (bibl.) R S₃ (mp; av. *prevaleo,-ere*) (por. Mamstp, część I, s. 83, III Regum 16,22: *Prevaluit* ostal ..., *prevaluit* przemogl); – 2) ‘nie zatrzymywać się, pędzić – tu o wozie’ *agito,-are i. frequenter agere* {*currum vehere*, przemocz} (bibl.; por. 2 Mach 9,4) R M₃. Zob. **MOC 2.**, **UPRZEMOC (SIĘ)**, **WZMOC**.

PRZEMOWA przemowa, wsshcyący (!) rzeczy *arenga est apta et concors verborum sententia, que ponitur post salutationem in privilegiis arduorum negociorum* R c₆v. Zob. **MOWA**, **PRZEDMOWA**.

PRZEMOŻENIE ‘siła, możliwość; tu – na miarę możliwości’ *pro modulo i. iuxta possibilitatem* vedlug przemożenya R t₈ (mg; av. *modulus*).

PRZEMOŻNY ‘bardzo silny, potężny’ *przemozny prevalidus* R B₃v (ml) i R S₃ (mp; av. *prevaleo,-ere*). Zob. **MOŻNY**, **NIEPRZEMOŻNY**, **PRZEMOC**.

PRZEMOŻONY (lub **PRZEMOŻON**) ‘zmęczony’ *przemozeny są fatigati sunt* (bibl.; por. 1 Mach 3,17) R m₄ (mg) i R O₈ (mh; av. *fatigo,-are*). Zob. **SPRACOWANY**.

PRZENAGABAĆ ‘dręczyć, zaczepiać, napastować, dokuczać’ *przenagabacz impedio,-ire i. retinere, quasi in pedicam trahere vel in pedicam ponere* {*pedibus ligari*} R P₆; *przenagabacz, zasmąciz molesto,-are i. molestum vel molestiam facere* {*tristare*}, *inquietare* R Q₇v. Zob. **GABAĆ**, **NAGABAĆ**, **PRZEGABAĆ**.

PRZENAGABANIE – 1) ‘zaczepianie, dokuczanie, dręczenie’ *przenagabanye, zasmączenye molestia* S 92v; – 2) praw. ‘przeszkoda prawnie uznana’ *Jawne przenagabanye impedimentum legitimum dr quod arbitrio boni viri rationabiliter impedit, ut non proficiatur, quod quis cupit* R p₄v (md) (por. łac. hasło w S 73: *impedimentum legitimum dr omne, quod arbitrio boni viri rationabiliter impedit viam, quia quis habet capitales inimicicias cum aliqua potestate ... vide in Summa angelorum* – bez odpowiednika pol.; por. też: *potoczna rzecz impedimentum legale* R p₄v (md)). Zob. **GABANIE**, **JAWNY**, **PRZEGABANIE**.

PRZENAGABANY ‘ten, któremu coś przeszkadza’ *przenagabany impeditus* R p₄v (ml) i R p₄v (md). Zob. **NIEPRZESTRONNY**.

PRZENAGABUJĄCY ‘dokuczający, dręczący, ten, który nagabuje’ *przenagabujący molestus ... etiam dr molestiam inferens, inquietans ..., inde molestiosus i. molestiam inferens* {*i. gravitatem et tristiciam*} R t₈.

PRZENIESIENIE *przevyeżenye, przenyesyenye transductio* R J₆v (ml); *przenyesyenye translatio i. ultra latio, transportatio ..., item translatio*

i. expositio sententie per aliam linguam wyłożenie R J₆v; *transmigratio Babilonis* wanczstwo, przeprowadzenie, przenyesyenie *ad regnum Babilonie* (bibl.) R J₆v (md) (por. przeprowadzenie do crolestwa babilonskyego S 162). Zob. NIEŚĆ.

PRZENIKŁOŚĆ ‘cudowna zdolność przenikania’ *przenycloscz subtilitas in corpore glorioso* S 152v i R H₂v (ml); *przenycloscz subtilitas in glorioso corpore* R T₈v (md; av. *subtilio,-are*).

PRZENOCUJĄCY ‘czuwający w nocy, stróżujący’ *przenoczwyący, przeglyadaiający excubans* R I₆v (mg). Zob. PONOCNIK, PRZEGLĄDAJĄCY, WZGLĄDAJĄCY.

PRZEOR *prefectus religiosorum aut cenobii i. prior* przeor R B₂ (mp). Zob. PRZEŁOŻONY.

PRZEPADEK praw. ‘zapłacenie kary, utrata pieniędzy lub mienia w wyniku zasądzonej kary’ *przepadek vyny pena est autem certa imposita a lege (sv. multa)* R v₂v. Zob. DAŃ, PIENIEŻNY, POKUPA, PRZEPAŚĆ 2., WINA.

PRZEPALAĆ ‘tu – o zabiegu medycznym, leku’ czo przegryza, przepalya, vmarthwya skora na cyelye *causticum medicamentum* R f₆ (md). Zob. PALIĆ.

PRZEPALENIE ‘wypalanie, zabieg medyczny lub piętnowanie’ zegadlo ku przepalyenyv *cauterium est ferrum, quo utuntur infirmi ..., et etiam, quo inuruntur damnati pro signo* R f₆. Zob. PALENIE, ŻEGADŁO.

PRZEPALIC ‘tu – o zabiegu medycznym lub piętnowaniu’ *przepalicz* zegadlem *cauterizo,-are i. urere cauterio* R M₇v. Zob. PALIĆ.

PRZEPALONY ‘napiętnowany’ porushony, *przepalony cauteriatus potest esse participium ... ustus cauterio vel diffamatus, vel potest esse nomen ... durus, malus vel corruptus* R f₆. Zob. PORUSZONY.

PRZEPASAĆ *przepassacz accingo,-ere i. valde cingere, preparare, adornare* R M₂; *przepassacz, podkassacz precingo,-ere* R S₂ (mg). Zob. ODPASAĆ, OPASAĆ, PAS.

PRZEPASKA *cinctura* *przepaska vel poprag* (Erz brak w części pol.-łac.), *cingula* S 28; *przepasska cinctura* R g₃v; *przepasska baltheus {balteum} ... et est balteum cingulum militare* R d₆; *podvvyka, Shnvr zloty, przepasska redimiculum, monile vel corona vel vitta, qua mitra in capite feminarum alligatur* R C₅v; *przepasska stromacium i. cingulum varie contextum cum gemmis* R H₁. Zob. PAS.

PRZEPAŚĆ 1. ‘rozpadlina; głębina morska; piekło?’ *przepaszcz abissus dr profunditas aquarum, a qua fontes et flumina procedunt vel i. oblok, vel dr*

profunditas scripturarum Nyezmyernosc, Nyeogarnyeny (bibl.) S 2; bezdno, oblok, przepaszcz, głębokosc *abyssus* (bibl.) R a₂; przepaszcz *caribdis*, *periculum marinum naves absorbens* S 23; przepaszcz morska *carybdis est quoddam periculum marinum* R f₃; przepaszcz *barathrum*, *nomen est nimie altitudinis et profunditatis et dr barathrum quasi voratrum, id est vorago atra ex profunditate, quia omnia devorat ..., profundissimus locus inferni {pernicies}* R d₆; przepaszcz *vorago* (sv. *vorax*) R L₄. Zob. **JAMA, ODCHLAŃ, PADOŁ.**

PRZEPASĆ 2. praw. ‘tu – zapłacić karę’ przepadł vyna (Acc. sing.) *luit penam i. succubuit* R s_{2v} (md). Zob. **PRZEPADEK.**

PRZEPICĆ przepicz, dobrze pycz *perbibo,-ere* R R_{5v} (md). Zob. **PIĆ, WYPIĆ.**

PRZEPIORKA zool. ‘przepiórka; zapewne też ptak wodny z rodziny chruścieli’ *ortix*, *quiscula* przepyorka *vel fuliga* pyegza RN IVv; *porphirio i. pellicanus*, *pellicarius*, *secundum aliquos* przepyorka RN IVv (por. Mu28, s. 85: *Coturnix ...*, Przepyórka; *Porphyrio eadem auis*, *Grapaldo authore; Ortyx graeco uocabulo idem*; por. też Lactifer, *Liber IX: Porphirio vel porphirius id est pellicanus, ut dicunt quidam, sed fallit in hoc opinio ...*); *querquedula vel quiscula, qualea* przepyorka *i. ortix, avis est semper natans in aquis* RN IVv (por. Lex, k. 270v: *Ortyx, Latine Coturnix*, Przepiórka. *Vulgo qualea; Ortygometra*, Przepiórca król, jest ptak mało większy niż pospolite przepiórki ...; por. też J. Strutyński, *Polskie nazwy ptaków krajowych*, Wrocław 1972, s. 64 oraz Lactifer, *Liber IX: Qualia avis est a voce, quam facit dicta, sc. quaquera* Chrzijestelijk).

PRZEPIS – 1) ‘odpis, kopia’ przepysz listovy *copia* S 36; przepysz lystv *copia litterarum* R h₅ (mp); – 2) ‘wzór; przykład, norma postępowania’ *exemplum ... est alicuius dicti vel facti preteriti propositio {wzor, prziclad, przepyss quod sequimur aut vitamus}* R l_{6v}.

PRZEPISAĆ *exemplo,-are i. ad similitudinem* na prziclad *alicuius aliquid ponere {vel facere opus simile* przepissacz} R O₆. Zob. **PISAĆ.**

PRZEPLAWIĆ ‘przeprowadzić przez wodę’ przevyescz, przeplawicz *transvado,-are* R V₅ (mp; av. *vado,-are*); przebrnancz, przeplawicz *transvado,-are ... transire per vadum* (sv. *vado,-are*) R V_{5v}.

PRZEPLYNAĆ *inno,-are i. intus nare, transno* {przeplynancz *ad aliam partem fluvii*} (sv. *no,-are*) R R₁; przeplynacz *transnato,-are* R V_{4v} (ml). Zob. **PLYNAĆ, PLYWAĆ.**

PRZEPOŁOŻENIE gram. przelozeny, przepolozeny, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio {in grammatica}* R B_{2v}.

PRZEPOŁOŻYĆ ‘przedkładać, wywyższyć, wyróżnić’ przelozicz, przepolozicz *prepono, -ere i. ante vel pre aliis ponere* {sc. in dignitate} R S_{2v}. Zob. **PRZEKŁADAĆ**, **PRZEŁOŻYĆ**, **PRZYŁOŻYĆ**.

PRZEPOWIADAĆ ‘wróżyć, prorokować’ czuda przepovyadacz *prodi-go, -ere i. futura, mirabilia predicere* R S_{3v} (ml) (por. marno travicz *prodi-go, -ere, vastare ...* R S_{3v}); guslicz, Szczescye przepovyadacz *ominor, -ari i. auguror* {*fortunare, futura prenunciare*} R R_{3v}. Zob. **PROROKOWAĆ**, **WIESZCZBIĆ**, **WIESZCZYĆ**, **ZAKLINAĆ**.

PRZEPOWIEDNY gram. osoba przepovyedna *predicatum* R B₂ (mg).

PRZEPOWIEDZIEĆ ‘wyjawić, ogłosić, donieść’ *insinuo, -are i. denunciare* wzgyavicz, *signare, quasi in sinum mittere, intimare* {*manifestare* (?) vislovicz, przepovyedyecz, Roskazacz} R Q_{1v}. Zob. **POWIEDZIEĆ**, **WYPOWIEDZIEĆ**, **WZWIASTOWAĆ**.

PRZEPOWIEDZIENIE praw. ‘wyjawienie sprawy, wniesienie skargi’ *insinuacio, occulta ingressio* wskazanye, vyslovyenyne, przepovyedyenyne *vel callida et omnino latens oracio* wzgyavyenyne dobrovolney zaloby *vel i.* Lyvpr R p₈ (md) (por. Cervus: *Insinuatio* lupr *vel* luprnik (! – zam. „luprynk”) *vel* vyslowienie *vel* przepowiedzenie *vel* wzgiawienie dobrovolney żaloby).

PRZEPOWIEŚĆ ‘przypowieść, parabola’ przepovyescz *proverbium i. similitudo, parabola, quando aliud dicitur et aliud intelligitur* S 125 (por. przislovyne, przypovyescz R B₇). Zob. **PRZYPOWIEŚĆ**.

PRZEPRAWIENIE ‘część obrzędu weselnego, poprawiny’ przewaba, przeprawyenyne god *repocia dicta sunt, quando apud novum sponsum post triduum cena celebratur et potacio iteratur, repetitur, reficitur* S 131; przewaba, przeprawyenyne, odprowadzenyene *repocia* R D₁ (md). Zob. **GODY**, **ODPROWADZINY**, **PRZEWABA**.

PRZEPROSIĆ *reconcilio, -are* {*in amiciciam pristinam*} przepprossicz, zgyednaciz *i. repacificare* R S₆. Zob. **POJEDNAĆ**.

PRZEPROWADZENIE przeprowadzenyene do crolestva babilonskyego *transmigracio Babilonis* (bibl.) S 162; *transmigracio Babilonis* yanczstwo, przeprowadzenyene, przenyesyenyne *ad regnum Babilonie* (bibl.) R J_{6v} (md); *ducatus* przeprowadzenyene *per viam* R k_{4v} (ml); *guida* przeprowadzenyene *ostensio vie vel alicuius rei i. ducendi actio aut gubernandi vel i. regio, cui dux dominat vel i. dignitas ducis aut terra eius* ksyasstwo R o₂ (mg).

PRZEPROWADZIĆ SIĘ przevyescz, przeprowadzicz syą *transmigro, -are i. ultra migrare, transire* {*ad habitandum longius ire i. transire de uno loco in alium*} R V_{4v}. Zob. **ODPROWADZIĆ**, **PROWADZIĆ**.

PRZEPUKLINA ‘ruptura’ przepuclyna *ruptura, hernia dr pellicula ventris, videlicet siphath* S 134. Zob. **KLIN**.

PRZEPUKŁOŚĆ ‘ruptura’ przepucloszcz *vel* klyn *hernia dr tumor seu defluxio intestinorum in mentulam seu bursam virge, hernia dr pellicula ventris, sc. siphath* S 68; przepucloszcz, Clyn *hernia est tumor vel defluxio intestinorum in mentulam {ruptura}* R o₄ (por. Mu28, s. 78). Zob. **KLIN**.

PRZEPUKŁY ‘obszarpany, obdarty; rozerwany, pęknięty, tu – może o człowieku mającym przepuklinę?’ *ruptus* przerwany, przepucly, *odarthi pannosus, in veste laceratus* R D₄ (mp) (por. Lex, k. 360v: *Ruptus, a, um, participium*, Złamany, zerwany ... *Rupti etiam uocantur*, Przepukli albo wypukli zwłaszcza w łonie). Zob. **KLINATY, KLINOWATY, ROZPUKŁY**.

PRZEPUSZCZAĆ ‘wypływać, tu – o leku powodującym pęknięcie wrzodu i usunięcie ropy’ Czo są od nyego zbyera ropy *ve* wrzodzye y przepuszcza *maturatissimum unguentum* R t₂ (mg).

PRZEPUSZCZONY ‘wypróbowany, oczyszczony – tu o złocie’ przetopyone, przepuszczone *probatum aurum* R B₄v (ml). Zob. **CZYSTY**.

PRZEPUŚCIĆ – 1) ‘wypróbować, oczyścić – tu o złocie’ przetopicz, przepuscicz *probare aurum* R S₃ (mp); – 2) ‘darować, odpuścić karę, grzywnę’ przepuscicz vyną pyenyązną abo dany *multo,-are i. verberare, punire, damnare, et proprie pro pecunia et aliquando ponitur pro abbreviare {idem est sicut mulctare, vide Calepi}* R Q₈. Zob. **DAŃ, DOŚWIADCZYĆ, PRZEPADEK, PRZEPAŚĆ 2., PRZYPUSZCZAĆ**.

PRZEPYCHAĆ przepichacz, wnycz *penetro,-are i. pertransire, perforare, penitus intrare* R R₅v. Zob. **PCHAĆ, POPYCHAĆ, PRZYPYCHANIE**.

PRZEPYCHAJĄCY przepichaiący *penetralis et hoc penetrare ... quod penetrat vel aptum est penetrare* R z₃v.

PRZEPYTAĆ ‘wybadać, poznać’ vyslyadovacz, nye (!) vybadacz (w oryg. czasownik połączony kreską z wyrazem „nie”, wbrew znaczeniu hasła łac.), przepitacz *investigo,-are i. inquirere et dr ab in et vestigo,-gas ...*, unde *Theodolus: Grecorum primus vestigat grammata Cadmus* przepitacz (? – zapis niewyraźny, po końcowym „cz” jeszcze jakieś dopiski; niewykluczone, że „przepitacz” jest tu rzeczownikiem, odnoszącym się do Kadmosa), Sczygacz R Q₂v. Zob. **BADAĆ, PRZYPYTAĆ SIĘ, PYTAĆ, SZUKAĆ**.

PRZEPYTAWANIE ‘przesłuchanie, badanie, śledztwo’ przepithavanye, Sczyganye *investigatio i. inquisicio cum diligencia* R q₂v (md). Zob. **BADANIE, PRZYPYTANIE, PYTANIE, WYPYTANIE**.

PRZERĘBL (lub **PRZERĄBL**) ‘otwór wyrąbany w lodzie’ *przerąmbli lama est locus voraginosus* R r₂; *lema vel lemos Grece, Latine dr vorago* *przerąmbli {vel lacrima congelata}* R r₄. Zob. **RĄBIĆ**.

PRZERWA zob. **PRZERWY**.

PRZERWAĆ *przervacz rumpo,-ere i. frangere, solvere* S 233v; *przervacz rumpo,-ere i. frangere vel solvere* R T₃; *przervacz, rozethnancz abrumpo,-ere* R M₁v (md); *przervacz rzecz intercipio,-ere et intercapio,-ere in eodem sensu* R Q₂; *przervacz intercipio,-ere* R Q₂ (md). Zob. **PRZERYWAĆ**, **URWAĆ**, **WYRWAĆ**.

PRZERWANIE – 1) ‘dziura, otwór lub wyłom w niebiosach powstały na skutek naporu wody; powstanie wyłomu’ *dny desczove, przervanye, wzwod cataracta ..., cataracte celi, fenestre i. nubes vel tonitrua* (bibl.) R f₅; – 2) ‘zatrzymanie, ustanie, przerwa’ *przervanye intercepcio* R p₈v (md) (por. Cervus). Zob. **OKNO**, **PRZEDECH**, **ROZERWANIE**.

PRZERWANY ‘rozerwany, pęknięty, tu – może o człowieku mającym przepuklinę’ *ruptus przervany, przepucly, odarthy pannosus, in veste lacertatus* R D₄ (mp). Zob. **KLINATY**, **KLINOWATY**, **ZERWANY**.

PRZERWY ‘rozpadliny, przepaście górskie’ *abrupta dicuntur loca aspera et acuta inter montes przervy, ubi vie non possunt fieri* (bibl.) S 3; *abrupta przervy, naprzikrzeyshe skaly, ubi vie non possunt fieri* (bibl.) R a₂v (ml; av. *abrupta dicuntur loca aspera inter montes et acuta*).

PRZERYWAĆ ‘wyrwać – np. chwasty’ *przeryvacz, vyrvacz perrumpe-re herbas aut radices* R R₆ (mp). Zob. **PRZERWAĆ**.

PRZERYWANIE ‘robienie przerw w wypowiedzi, tu o figurze retorycznej’ *przeryvanye slow precisio ... fit, cum quis verba in animo concipit et loquendo interrumpit* R B₁v. Zob. **MOWIENIE**.

PRZERZAZOWAĆ ‘ciąć, rozcinać’ *deartuo,-are i. separare artus a se invicem, ut fit de gallinis et similibus {incidere rozbyeracz, przerzazovacz}* R N₅v. Zob. **KURA**, **OBRZAZAĆ**, **OBRZAZOWAĆ**, **RZAZAĆ**, **RZEZACĆ**.

PRZERZUCENIE gram. wdanye, podrzuczenye, *przerzucze<ny>e, wrzuczenye interiectio, quedam pars orationis indeclinabilis apud Latinos* R q₂. Zob. **ODRZUCENIE**.

PRZERZUCIĆ *wrzuczicz, przerzucicz interiacio,-ere* R Q₂ (md).

PRZESIAĆ ‘odsiać, oczyścić ziarno lub mąkę’ *przesiacz cribro,-are i. frumentum purgare, cernere, examinare, ventilare* R N₅; *Sythem przesyacz setacio,-are* R T₅v (md; av. *setatio,-are i. farinam purgare*); *przetakyem,*

opalką przevyacz, przesyacz *vanno,-are i. ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V₅v (md). Zob. **MAKA, POSIAĆ, PRZESIEWAĆ, PYTLOWAĆ, ROZSIAĆ, WYSIAĆ, ZASIAĆ.**

PRZESIANY ‘oczyszczony, przewiany’ przesyany *cribratus i. purgatus a pulvere* R i₁ (mp); przethakym przesyany, przevyany *vannatus* R K₂v (ml). Zob. **MAKA, PYTLOWANY, SIANY, WYSIANY.**

PRZESIEK – 1) ‘zaporą z drzew, zasięki’ przesyek *asera* (Erz kojarzył z ‘siekierą’: „*assera (ascia?)*”) S 15v; przesyek *asseca* (? – możliwa też lekcja „*assera*”, ponieważ litery „c” i „r” są u BB niekiedy bardzo podobne) R d₂ (ml); – 2) anat. ‘staw, przegub; kość pacierzowa’ przesyek *spondilus* S 148v (Erz sv. Przęstek, kierując się Mym41, k. 30, mylnie uznał zapis BB za zniekształcony wyraz „przęstek”, niem. Wirtel); *spondilus, verticulus* prząsłyk, *ut melius vertatur spondilus, cubus idem, vel i.* przesyek R G₄v (mg). Zob. **PRZĘSLEK, SIEC.**

PRZESIEWAĆ ‘odsiewać, oczyszczać mąkę’ przesyevacz *polinare farinam* R A₄v (md; av. *polinarium*); Sytho czo mąką przesyevayą *polinarium, cribrum* R A₄v (md). Zob. **PRZESIAĆ, PYTLOWAĆ.**

PRZESKOCZYĆ *transilio,-ire, ultra salire* przeskoczycz, *trans silvas aut colles transire* R V₄ (md). Zob. **NASKAKOWAĆ, PRZYSKAKOWAĆ, SKAKAĆ, SKOCZYĆ.**

PRZESŁAĆ ‘posłać, wysłać’ przeslacz *destino,-are* (sv. *predestino,-are*) R S₂. Zob. **OBESŁAĆ, ODESŁAĆ, POSEŁ, POSŁAĆ 2.**

PRZESŁAWNY Slawny, Slavānthny, przesławny *celebris* R f₆v (md).

PRZESMALCOWAĆ zob. **PRZESZMALCOWAĆ.**

PRZESPIECZNOŚĆ zob. **PRZEPZIECZNOŚĆ.**

PRZESTAĆ *intermitto,-ere i. inter aliquem mittere vel interpolare vel interim dimittere vel relinquere* {*cessare ad tempus* przestacz, opuścicz} R Q₂; *resipio,-ere i. iterum sapere, redire ad sapere, proprie ille resipit, qui penitens forefacti redit ad satisfactionem et ad sapere, quod dimiserat forefaciendo* przestacz R T₁v; *nyeprestacz, trwacz persevero,-are i. persistere et in proposito permanere* R R₆; *gdi przestanye wrzez deferbeo,-ere* (bibl.; Est 2,1) R N₆ (md) (por. Mamstp, część II, s. 113). Zob. **PRZYSTAĆ, USTAĆ.**

PRZESTANIE ‘skończenie albo przerwanie działania lub trwania czegoś’ przestanye *intermissio i. cessacio* R q₂ (mp). Zob. **STANIE, USTANIE.**

PRZESTAWKA ‘misa, przystawka’ *catinus* przestawka *vel* srzednya *misza, catinum idem, paropsis* S 24v; *srzednya myssa catillum i. parvum cati-*

num, catinum ... est vas vinarium fictile przestawka {*catinus*} R f₅. Zob. **PRZYSTAWKA**.

PRZESTĄPIĆ (lub **PRZESTĘPIĆ**) ‘przejść, przekroczyć coś; postąpić wbrew nakazom, prawu itd.’ *prevaricor,-ari vel prevarico,-are i. transgredi, infringere* {*a recto discedere* przestąpicz} R S₃; przestąpicz *transgredior,-i i. ultra gradi, prevaricari* R V₄. Zob. **DOSTĄPIĆ**, **ODSTĄPIĆ**, **POSTĄPIĆ**, **PRZESTĘPCA**, **PRZYSTĄPIĆ**, **WYSTĄPIĆ**.

PRZESTĄPIENIE ‘przekroczenie; występek, przestępstwo’ *comissum* zwyerzona rzecz *vel* przestąpyenye *sc. peccatorum* R h₁v (ml; *av. comissum i. in fide traditum, creditum, coniunctum, peccatum, forefactum*); *transgressus i. transfretacio vel* przestąpyenye R J₆v (md). Zob. **ODSTĄPIENIE**, **PRZEWROTNOŚĆ**.

PRZESTĘP bot. ‘roślina’ *psilotrum i. brionia, herba* przestęp *vel est unguentum depilatorium* R B₈ (mg).

PRZESTĘPCA przestąpcza *prevaricator, transgressor, claudicator* (sv. *prevaricacio*) S 123; przestąpcza *prevaricator* R B₃v (por. Mym28, k. 35v, w roz. *Vitiorum vocabula*).

PRZESTĘPNIE ‘niegodziwie, występnie’ przestąpnye *apostatite* (! – zam. *apostatice*) *i. perverse, prevaricanter, prevaricose* R X₃. Zob. **PRZEWROTNIE**.

PRZESTĘPNY ‘tu – o roku’ przestąpnny rok *bissextilis annus* S 19v; przestąpnny rok *bissextilis annus* R e₁v (md) (por. Mu28, s. 7: *Annus bissextilis*, Ein schaltiar, Przesępny rok; por. też Cervus).

PRZESTRASZONY przestraszony *attonitus* S 16; *attonitus i. tonitruo stupefactus* przestrashony, *terrirus, confusus, perturbatus* przelyąkl syą R d₃v; przestrashony *percussus* R R₅v (mh; *av. percello,-ere*); zlyąkl syą, przestrashony *percussus i. in animo commotus* {*percusus*}, *perterrirus, turbatus* R z₄v.

PRZESTRASZYĆ (SIĘ) przestraszicz *percello,-ere i. percutere, terrefacere* S 229v; zlyąknącz syą, przestrashicz syą *percello,-ere i. percutere vel potius terrefacere* R R₅v; przestrashicz *perterreo,-ere i. perfecte vel valde terreo* R R₆; przestrashicz, przelyąknącz syą *attono,-are i. stupefacere, terrere tonitruo* R M₅. Zob. **LĘKAĆ SIĘ**, **PRZELĄC SIĘ**, **STRASZYĆ**, **STRASZYĆ SIĘ**, **WSTRASZYĆ SIĘ**.

PRZESTRONNY ‘obszerny, długi – tu o mówieniu’ *prosa cum prolixitate verborum* rzecz przestronna, dlugye movyenye (bibl.) R B₆v (md) (por. Mamstp, część II, s. 117). Zob. **MOWA**, **NIEPRZESTRONNY**, **SZYROKI**.

PRZESTWORNY ‘szeroki, szeroko otwarty – tu przenośnie o Piśmie św.’ przestworna mova yako drzvy otworzone *ostium, sacra scriptura* (bibl.) R y₁ (mg).

PRZESUKANY ‘zwinieły, skrecony – o niciach’ *retortus* przethkany, przessusany *de bisso* Byale zzyelyonym R T₂ (md; av. *retorqueo,-ere*); przesuswany (!), przethkany byalym y zyelyonym *retortus vel retorsus ... iterum volutus, sicut filum bis filatum* R D₂ (md) (por. Ex 36,8 oraz Z. Wanicowa, Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisać”, „ziele” i „zielony”, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 69). Zob. **NIĆ, KRĘCIĆ, PRZETKANY, SKRĘCONY, SUKAĆ, SUKADŁO.**

PRZESZCIE zob. **PRZEŚCIE.**

PRZESZŁY – 1) ‘dawny, miniony’ przesły dzyen, przeshedl dzyen *premotus dies, transactus* R B_{2v} (ml); przeshly dzyen, przeshedl *premotus dies i. transactus* R S_{2v} (mg; av. *premoveo,-ere*); – 2) gram. przeszły czasz *preteritum tempus* R B₃ (mp); przesły dawny czasz *preteritum plus quam perfectum, ut amaveram, amaveras* RN IIv; przeszły dawny czasz *preteritum plusquam perfectum, ut amaveram, amaveras* R B₃ (md); *preteritum imperfectum* przesle nyezupelne, *ut amabam, amabas, amabat* RN IIv i R B₃ (md); *preteritum perfectum in grammatica* przeshle zupelne, *ut amavi, amavisti, amaverunt* R B₃ (md); *preteritum perfectum* przesle zupelne, *ut amavi, amavisti, amaverunt* RN IIv. Zob. **PRZEJĆ, PRZYSZŁY.**

PRZESZMALCOWAĆ (lub **PRZESMALCOWAĆ**) ‘przetopić – o metalach’ dancz *conflo,-are i. flare vel fundere aurum et aliud metallum* sstopicz, przesmalczowacz R N_{2v} (por. Volekmar: Szmelcuię *ex germ. Conflo, liquo, liquefacio*). Zob. **PRZETOPICĆ, SMALC.**

PRZESZYWAĆ ‘haftować, wyszywać’ pyorem abo gyglą vysshivacz abo barvamy przeshyvacz *plumo,-are* R S₁; czo barvamy przeshywa abo gyglą *plumarius* R A₄. Zob. **HAWTOWAĆ, SZYĆ.**

PRZESZYWANY ‘haftowany, wyszywany’ Barvyony, Crasshony, vysshivany czyrwczem, zlotem, abo yedvabyem przeshyvany *vermiculatus* R K_{4v} (md); przeshyvana, nacrapyana, Shachovana *polimita res* R S₁ (mp); pyerzym abo barvamy przeshyvane *plumarium opus* R A₄ (md); przeshyvane, nacrapyane, Shachovane, Postawczeve abo axamynthne (‘suknie?’ – Nom. plur.?) *polimita vestis* (bibl.) R A_{4v} (md; av. *polymita*). Zob. **HAWTOWANY, SZYCIE.**

PRZEŚCIE (lub **PRZESZCIE**) ‘przejsćie’ *transitus i. iter, via, que transiri potest {transicio idem}* przescyie, prziscyie (? – możliwa lekcja „przescyie”) R J_{6v}. Zob. **ODEŚCIE, POŚCIE, PRZYŚCIE, ŚCIE, WYŚCIE.**

PRZEŚCIGNAĆ przescygnąć, yącz, poyącz, ogarnąć *apprehendo, -ere* R M₄. Zob. **ŚCIGAĆ**.

PRZEŚCIRADŁO 'prześcieradło' Czvelich, presciradlo (!), plothno *syndon* {*sindo*} (bibl.) R F₈. Zob. **CWELICH**.

PRZETACZAĆ 'przelewać' przelyevacz, przetaczacz *pyvo transfundo, -ere* R J_{6v} (md); przetaczacz, przelyevacz *transfundere de uno vase in aliud* R V₄ (mp). Zob. **NATOCZYĆ**, **WYTOCZYĆ**.

PRZETAK 'sito; łopata do wiania zboża' krzynow, przethak, nyeczky *capisterium dr vas, quo frumenta purgantur* S 22v; przetak, krzynow, nyeczky *capisterium* R f₂; rzeshoto, przethak *cribrum est instrumentum aptum ad purgandum fruges* R i₁; opalka, przetak, Rzeszhoto *vannus i. cribrum de vimine, vannus eciam i. vanna* (? – może wyraz łac.) S 165 (por. Mym28, k. 37: *Vannus*, Wanne, Wanna; por. też Mym41, k. 39: *Vannus*, wan, wánna – w roz. *De balneo et pertinentibus*); *vannus* przethak *vel* opalka, rzeshoto, vanna (? – może wyraz łac.) *idem* R K_{2v} (ml; av. *vannus instrumentum est de vimine factum in modum scuti, cribrum*); opalka, przethak *ventilabrum dr pala ventilandi ...*, *unde Math. III, (12): Cuius ventilabrum in manu sua* {*ventilacio, vide Calepi*} (bibl.) R K₄; przetakyem, opalką *przevyacz, przesyacz vanno, -are i. ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V_{5v} (md). Zob. **FACHLAR**, **ŁOPATA**, **OGANKA**, **PYTEL**, **RZESZOTO**, **SITO**, **WACHLARZ**, **WIEJACZKA**.

PRZETARTY 'tu – przepiłowany' vtarty, przetharty *piłá serratus i. serra sectus* (sv. *serra*) R F₄; przetharty *pyłá sarritus* R E_{2v} (ml). Zob. **PIŁA 2.**, **PRZECIERAĆ**, **PRZETRZEĆ**, **TRZEĆ**.

PRZETKAĆ 'utkać lub przepleść dodatkową nicią' przetkacz *contexo, -ere, consuere, coniungere, artificiose connectere* (?) R N_{3v} (md). Zob. **TKAĆ**, **UTKAĆ**.

PRZETKANY 'utkany; przetykany nicią, haftowany' przetykany, przedkany (!) *contextus* R h_{4v} (ml); *retortus* przethkany, przessusany *de bisso* Byale zzyelyonym R T₂ (md; av. *retorqueo, -ere*); przesusany (!), przethkany byalym y zyelyonym *retortus vel retorsus ... iterum volutus, sicut filum bis filatum* R D₂ (md) (por. Ex 36,8 oraz Z. Wanicowa, Na marginesie prac nad Słownikiem staropolskim. Trzy zagadkowe wyrazy: „zamisać”, „ziele” i „zielony”, *Język Polski* LXXIX, 1999, z. 1-2, s. 69). Zob. **HAWTOWANY**, **PRZESUKANY**, **PRZETYKANY**, **UTKANY**.

PRZETO Juss przeto *nunc ergo* S 246v; Jvsz przetho *nunc ergo* R X_{8v} (mh; av. *nunquam*); przeto *ergo i. idcirco* R X₅; przetho, *eyze eia i. age ...*,

adverbium hortandi R X₅; dla tego, przeto *ideo, i. ob eam causam* R X_{6v} (mg); przeto *idcirco* {*coniunctio est*} R X_{6v}; przetoly, azaly *num* S 246v (Erz sv. **PRZETO-LI**); oddzyelne, czo nye prawuyające (? – możliwa lekcja: „prawnuyające”) sza, a przeto nyemozemy ich wymovicz przesz oskarzayączy spadek <*verba*> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzyelne, Czo nye prawwiałcze sza, a przeto nyemozemy ich wymovicz przesz oskarzayący spadek *verba neutra* RN (k. tyt.). Zob. **PRZETOŹ**.

[**PRZETO-LI**, tak Erz; zob. **PRZETO**].

PRZETOPICĆ ‘oczyścić (o złocie)’ przetopicz, przepuscicz *probare aurum* R S₃ (mp). Zob. **PRZESZMALCOWAĆ**.

PRZETOPIONY ‘oczyszczony (o złocie)’ przetopyone, przepuszczone *probatum aurum* R B_{4v} (ml). Zob. **CZYSTY**.

PRZETOŹ ‘zatem, więc, toteż’ a Thak *vel* przetoszh (w oryginale wyrazy „*vel* przetoszh” przekreślone – lub podkreślone) *igitur* S 245; a thak, Iak, przethosz *igitur* (bibl.) R X_{6v} (mg).

PRZETRAWIĆ ‘zużyć, zmarnować przez rozrzutność’ przetravicz, roproshicz *dilapidare est res vel bona prodigaliter et indifferenter erogare* {*male expandere*} R O_{2v}. Zob. **MARNOTRAWIĆ**, **STRAWIĆ**, **TRAWIĆ**.

PRZETRZEĆ ‘zprzeżować’ przetrzecz, pylą trzecz, pylovacz *serro,-are i. serra secare* R T_{5v}. Zob. **PIŁA 2.**, **PRZECIERAĆ**, **PRZETARTY**.

PRZETWARDZIEJEĆ ‘stwardnieć lub utwardzić’ przetwardzyeiecz *preduro,-are* R S_{2v} (mg). Zob. **STWARDZIEJEĆ**, **TWARDY**.

PRZETWARZENIE ‘przetworzenie, przemiana, przekształcenie’ przetwarzenye *transformacio* R J_{6v} (ml). Zob. **TWARZNY**, **TWORNOSĆ**.

PRZETYKANY ‘utkany lub zpleciony, haftowany’ przetykany, przedkany (!) *contextus* R h_{4v} (ml). Zob. **HAWTOWANY**, **PRZETKAĆ**, **PRZETKANY**.

PRZEWABA ‘część obrzędu weselnego, poprawiny’ przewaba, przeprawyeny *god repocia dicta sunt, quando apud novum sponsum post triduum cena celebratur et potacio iteratur, repetitur, reficitur* S 131; przewaba, przeprawyeny, odprowadzenye *repocia* R D₁ (md). Zob. **GODY**, **ODPROWADZINY**, **PRZEPROWADZENIE**.

PRZEWARZYĆ ‘przeogotować, ugotować’ przevarzicz *precoquo,-ere* R S₂ (md). Zob. **UWARZYĆ**, **WARZONY**.

PRZEWIAĆ ‘oczyścić zboże’ przetakyem, opalką przewyacz, przesyacz *vanno,-are i. ventillare aut purgare frumentum vel avenam pro equis* R V_{5v} (md). Zob. **DAĆ**, **WIAĆ**, **WYWIAĆ**.

PRZEWIANIE ‘oczyszczenie zboża’ vyvyanye, przewyanye *subiactacio frumenti* R H₁v (mg).

PRZEWIANY ‘przesiany, oczyszczony’ przethakyem przessyany, przewyany *vannatus* R K₂v (ml). Zob. **WIAĆ, WIEJACZKA**.

PRZEWIEDZIANY ‘przewidziany, z góry wiadomy’ przewyedyany *prescitus* R B₂v (md).

PRZEWIEDZIEĆ ‘przewidzieć, mieć wiedzę o przyszłości’ przewyedyecz *prescio,-ire i. ante scire* R S₂v. Zob. **DOWIEDZIEĆ SIĘ, WIEDZIEĆ**.

PRZEWIEDZIENIE ‘przeprowadzenie (decyzji?, postępowania?); kościelne pismo urzędowe, decyzja, wyrok biskupa’ przewyedyenyne, process *processus i. carta Episcopi* (w oryg. skrót oznaczający wyraz: *episcopi*; por. łac. dopisek BB przy drukowanym haśle w R l₂v: *episcopus ... et hoc episcopium i. dignitas vel officium episcopi {vel domus Episcopi, ubi habitat}* – bez odpowiednika pol.) R B₄v (mg; av. *processus*). Zob. **PROCES, PRZENIESIENIE, PRZEPROWADZENIE, PRZESTĄPIENIE**.

PRZEWIEDZIONY ‘przeprowadzony’ przewyedyzony *directus* R k₁v (mg); povyedyzony, przewyedyony *transmissus* R J₆v (mg). Zob. **ODWIEDZIONY, POWIEDZIONY, PRZYWIEDZIONY**.

PRZEWIEŚĆ (SIĘ) ‘przeprowadzić się, przenieść (się), pokierować?’ rządnicz, przewyescz *dirigo,-ere, quasi in diversam partem rego, unde Psalmus: Dirige gressus meos {emendare}* (bibl.; Ps 118,133) R O₃; przewyescz *transduco,-ere* R V₄ (mp); wmyotacz, przewyescz *transfero,-ferre {mutare} i. ultra ferre, vel de uno loco ad alium ferre* R V₄; przewyescz, przeprowadzicz są *transmigo,-are i. ultra migrare, transire {ad habitandum longius ire i. transire de uno loco in alium}* R V₄v. Zob. **ODWIEŚĆ, PRZYWIEŚĆ, PRZYWODZIĆ, WYWIEŚĆ**.

PRZEWIEZIENIE przewyeyenyne, przenyesyenyne *transductio* R J₆v (ml); *transfretacio* przewyeyenyne (? – wyraz słabo czytelny, możliwa lekcja: „przewyedyenyne”), *transgressus idem* R J₆v (md). Zob. **PRZESTĄPIENIE**.

PRZEWIEŹĆ przewyescz *perveho,-ere* R R₆ (mp); *traiectio i. ultra iactio {i. transvectio per fluvium przewyescz}* {vide *Calepi in verbo traiciio*} R J₆v; przewyescz, przepławicz *transvado,-are* R V₅ (mp; av. *vado,-are*). Zob. **ODWIEŹĆ, PRZEWOŹNY, WOZIĆ**.

PRZEWIEŹĆ SIĘ ‘przeprowadzić się’ przewyescz są *navicular,-ari* R Q₈v (md); *transfreto,-are i. ultra fretum ire, mare transire {de una parte fluvii ad aliam se vehere}* przewyescz są R V₄. Zob. **PRZEWOŹNY**.

PRZEWIRCIANY ‘przewiercony’ przewyrcyany *terebratus* R J₁ (mh; av. *terebrum*). Zob. **WIERCIANY, WIRCIANY**.

PRZEWIRCIEĆ ‘przewiercić’ przewyrcyecz swydrem *terebro,-are* i. *perforare terebro* R V₃; przewyrcyecz *perforo,-are* R R₆ (mg). Zob. **WIRCIĆ, WIRCIEĆ, WIRCIOCH**.

PRZEWLEC ‘wyprostować nogi?’ *protendere pedes* roscyagacz nogi, przewlyecz *etc., vel porrigere, Hest. 8* (bibl.) R S_{4v} (ml). Zob. **POWLEC**.

PRZEWLECZENIE ‘wyprostowanie (nóg)?’ przewlyeczenie *protensio* S 125; roscyaganye, przewlyeczenie *protensio* R B₇ (mg); przewleczenie, roscyagnyeny nog *protensio pedum* R B₇ (md).

PRZEWŁACZAĆ ‘opóźniać, odwlekać’ *tardiusculus* {i. czo przewlacz} i. *aliquantum tardus et sepe recens* omyąszkaly {*tardus, piger, ultimus, rudis, densus, crassus, diuturnus, perseverans*} R H_{5v}. Zob. **ODWŁACZAĆ**.

[**PRZEWŁOCZYĆ**] zob. **PRZEWŁACZAĆ**.

PRZEWNUCZKA ‘prawnuczka’ przewnuczka *proneptis est filia ex nep<o>te nata* RN Iv (por. przedwnączka *proneptis est filia ex nepote nata* SN 251v). Zob. **PRAWNUK, PREWNĘCZKA, WNĘCZKA, WNĘK, WNUK**.

PRZEWNUK ‘prawnuk’ przewnuk *pronepos est filius abnepotis vel filius ex nepote natus* RN Iv (por. prewnuk SN 251v). Zob. **PRAWNUK, PREWNUK, SYNOWIEC, WNĘK, WNUK**.

PRZEWOD ‘przeprowadzenie; orszak?’ *comitatus* Margrabstvo *etiam ... i. societas vel comitatio* zastamp (!), towarzistvo, przewod R h₁ (por. Słstp sv. Przewód). Zob. **RADA**.

PRZEWOZ ‘opłata za przewóz; przewóz?’ *naulum* i. *precium, quod datur pro navigio* przewosz, *quasi navis lucrum* S 96v; przewosz *naulum* R v₄ (mh; av. *nabulum*); przewosz *naulum dr precium pro transmeatione datum sive quod datur pro his, qui portantur in navi et dr naulum, quasi navis lucrum* R v₅; przewoss *vectura* i. *naulum, sc. precium, quod datur pro portatura* R K₃; *velatura* i. *precium pro navigio przewoss vel i. qui vecturis vivunt* ffurmanstwo R K_{3v} (ml). Zob. **CŁO, FURLON, MYTO, WOZOWY**.

PRZEWOŻNIK zeglyarz, przewożnyk *nauta, qui ducit et gubernat navem vel qui maior est in navi, vel qui laborat in ea* S 96v (por. zeglyarz, Shipper R v₅); przewożnyk *navigator* S 96v i R v₅ (md); *portineus, portitor* przewożnyk *etc., vel qui portus custodit et vectigal exigit* R S_{1v} (mg; av. *porto,-are*); *portitor* i. ... *portator et tunc dr a porto,-tas* {przewożnyk vel teolo-

narius} {portineus idem, qui portus observat} R A₆. Zob. **MARYNARZ, TRAGARZ.**

PRZEWOŹNY ‘służący do przewożenia’ *scedia Comyaga vel prom przewozny vel carmen inconditum, non expolitum, silva idem, trabica idem, vide Calepi, extemporale idem* R E₄ (md); promy abo lodzye przewozne *pontones i. naves, ponciones idem* R A_{5v} (ml); promy *vel* lodzye przewozne *pontones* R S_{1v} (ml; av. *ponto,-are*).

PRZEWOŻENIE *przewożeny navigium i. actio navis, sc. navigatio* R v₅.

PRZEWRACAĆ przewracacz (Erz bl. „prziwraczacz”) *evolvo,-ere* S 219v; przewracacz *evolvo,-ere* R O_{5v} (md). Zob. **PRZYWRACAĆ, SPRZEWRACAĆ, WYWRACAĆ.**

PRZEWROCIC przewrocycz, podrzucicz *subiicio,-ere ... Et etiam subitico,-are invenitur pro eodem sensu, sc. pro supponere* poddacz syą R T_{8v}.

PRZEWROT ‘przewrotność, występek, grzech’ *przewroth, zly zviczay, przewrothnosc, Nyestatek, Sromotha, nye rząnd abusio i. malus usus, perversio* (bibl.) S 3. Zob. **NIERZĄD.**

PRZEWROTNI ‘występnie’ *iniuste, inconstanter zlosnye, przewrothnye petulanter* R Y_{1v} (md; av. *perpere ... i. perverse, male*). Zob. **PRZESTĘPNIE.**

PRZEWROTNOŚĆ ‘występek, grzech’ *przewroth, zly zviczay, przewrothnosc, Nyestatek, Sromotha, nye rząnd abusio i. malus usus, perversio* (bibl.) S 3; *zly zviczay, przewrothnosc, nyestatek, nierząd, przykroscz abusio dr malus usus* (bibl.) R a_{2v}. Zob. **NIERZĄDNOŚĆ, PRZESTĄPIENIE.**

PRZEWROTNY ‘niesłuszny, zły’ *przewrothny sąnd iudicium iniquum* R q₅ (mg).

PRZEWYSZSZAĆ (lub **PRZEWYSZAĆ**; Erz sv. **PRZEWYŹSZAĆ**) *przevysshacz prerogo,-are* S 231v; *previsshacz wdostoinoscy prerogo,-are i. precellere, excellere, superare vel preponere* R S_{2v}; *viskytacz syą, przewysshacz emineo,-ere i. extra manere, apparere ..., superstare* (bibl.) R O₅. Zob. **PODWYSZYĆ, POWYSZSZYĆ, WYSKITAĆ SIĘ.**

PRZEWYSZSZAJĄCY (lub **PRZEWYSZAJĄCY**) – 1) ‘przewyższający, czyli najwyższy, istotny, niezależny; górujący’ *previsshający sub-stancialis* S 152v; *previsshaiącza rzecz excedens* S 53v; – 2) gram. *superlativus gradus* stopyen *przevysshający ut doctissimus* yako *navczenshy* R H_{3v} (md); *superlativus <gradus>* *Nadvysshay stopyen, przewysshający ut doctissimus* *Navczenshy* RN (wykl. przednia); *superlativus <gradus>* *prze-*

vysshaiączy, nadvysshii *ut doctissimus* RN (k. tyt.); *comparativus gradus in grammatica* przyrownaiący stopyen, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przewysshaiący R h₁v (md); *adverbia positivi gradus* polozonego stąpnynya, *comparativi* przzirownaiącego, *superlativi* przewysshaiącego R X₂v (md). Zob. NADWYSZSZY, NAWYSZSZY, POWYSZSZONY, WYSOKI.

PRZEWYSZSZENIE (lub **PRZEWYSZENIE**) ‘wywyższenie’ dostoięnstvo (?), prz<e>vysshhenye, osobna dostoięnoszcz *prerogativa i. singularis excellentia vel privilegium* {*donum i.*} vyyączye R B₂v.

PRZEWYSZSZONY (lub **PRZEWYSZONY**) ‘wywyższony’ vysokiy, dostoięny, przewysshony *eminens* R k₈. Zob. POWYSZSZONY, WYSOKI.

PRZEWYSZSZYĆ (lub **PRZEWYSZYĆ**) przewysshicz *supergre-dior,-gredi* R V₁v (ml); wdostoięnstvye przewysshicz *excello,-ere* R O₆; przewysshilasz *supergressa es* (bibl.; Prov 31,29) R H₄ (mg). Zob. PODWYSZYĆ.

PRZEZ – 1) przesz podobienstwo *transumtive* S 249v i R Y₅ (ml); za, przesz *trans i. ultra* R Y₅; przesz, za rzeką *trans fluvium* R Y₅ (ml); przesz boga *edepol i. per edem Pollucis, adv. iurandi* R X₅; przesz herculesza *Hercule, adverbium iurandi i. per Herculem iuro* R X₆v; przesz *per, prepositio* R Y₁v; przesz lysty *per scripturam* R E₅v (mg; av. *scriptum*); *fascinnus eciam i. zmamyenye per histriones* przesz *cuglarze, deceptio, invidia in laudando in ludendo. Quando homo ligatur ut non sit liber aut compos mentis et sit macilentus* R m₃v (md); przesz *voznego dacz volacz preconio iubere* R S₂ (md); *Robotha* przesz *myessyąncz menstruum opus i. labor cum quo satis est per mensem facere* R t₄ (mp); – oddzielne, czo nye prawuyące (? – możliwa lek-cja: „prawnuyące”) sza, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskar-zayączy spadek <*verba*> *neutra* R a₈ (md; av. *activa verba*); oddzielne, Czo nye prawviące sza, a przeto nyemozemy ich vymovicz przesz oskarzayączy spadek *verba neutra* RN (k. tyt.); przesz ktorego pythamy, czyya iest rzecz *casus genitivus* R n₆v (md; av. *genitivus*); *casus genitivus* rodzączy, przesz ktorego pythamy, czyya yest rzecz RN (wykl. przednia); cyrpyączy, przesz ktori cyrpyemy *genus passivum* RN (k. tyt.); rodzaj spravviący, przesz ktori spravvyemy *genus activum* RN (k. tyt.); cyrpyące, przesz ktore cyrpyimy *verba passiva* R a₈ (md; av. *activa verba*); – 2) ‘bez, oprócz’ *besz vel* przesz *sine* {*ut sine labore*} R Y₄; dluga svknya przesz *opassanya demissicia tunica i. longa et demissa, et nulla zona succincta* R i₆v (md); przesz smyslv *exanimatus i. debilitatus, perterrefactus, consternatus* R i₆; przesz *vrazv vulnus*

cassum R L₆ (mg); osobnye, przesz zavady, Samowsoby *absolute* R X_{2v} (ml). Zob. **BEZ, KROM, PRZEZKOST, PRZEZĘBY**.

PRZEZDZIĘCZNIE – 1) ‘wbrew woli, przymusowo’ przedzdyaczny *improbe* i. *importune* R X_{6v} (por. Lactifer: *Improbe* i. *importune* Neporzadnie, bezdiecznie); – 2) ‘wbrew woli, niechętnie, pod przymusem – tu może o nakłanianiu gości do przyścia na gody’ *invito,-are* vczczicz *in nupciis*, pro-sicz, przedzdyacznye dzyalacz *coacte et involuntarie facere* R Q_{2v} (ml; av. *invideo,-ere* ..., *invideo te facere hoc* i. *per invidiam prohibeo*) (BB może bł. połączył tu znaczenia łac. wyrazów: „*invito,-are*” ‘zapraszać’ i „*invitus*” ‘oporny, niedobrowolny, niechętny’ – zob. niżej **PRZEZDZIĘCZNY**; może też miał tu na myśli biblijną przypowieść o uczcie weselnej u króla, który kazał sprowadzić na gody syna przypadkowych gości – por. Mt 22, 1-10). Zob. **NIEWZDZIĘCZNIE, WZDIĘCZNY, WZDIĘCZNIE**.

PRZEZDZIĘCZNY ‘wymuszony, niechętny’ przedzdyaczny *invitus* R q_{2v} (md; av. *invitus* i. *non volens, quasi contra vitam et voluntatem* {*coactus, involuntarius*}).

PRZEZIĘBNAĆ vmarznącz, przezyąbnącz *gelo,-are* i. *stringere terram gelu* {*pregelidare*} R P₃; przezyąbnącz *prefrigesco,-ere* R S_{2v} (ml). Zob. **UZIĘBNAĆ**.

PRZEZKOST ‘giętki, jakby bez kości; karzeł’ jako przescost *pumilis, pumilio* i. *mollis, enervis* R C₁ (md). Zob. **BEZKOST, KARŁOWATY, KARZEŁ, KOŚĆ, KRĄPCIOWATY, MAŻ, PIĘDZIA**.

PRZEZLICZNY ‘nadmierny, przesadny’ przelyczna myloszcz *zelotipia* R M₁ (mg). Zob. **GORĄCY, GORZLIWY, NIECIRPLIWY, PRZECIWNY**.

PRZEZNACZONY ‘oznaczony, symbolizowany, wyobrażony’ przernaczony, przernamyonovany *prefiguratus* R B₂ (mp). Zob. **NAZNAMIONOWANY**.

PRZEZNACZYĆ ‘oznaczyć, przedstawiać, symbolizować, wyobrażać’ przernaczicz, przernamyonovacz *prefiguro,-are* R S_{2v} (ml).

PRZEZNAMIONOWAĆ ‘oznaczyć, przedstawiać, symbolizować, wyobrażać’ przernaczicz, przernamyonovacz *prefiguro,-are* R S_{2v} (ml). Zob. **NAZNAMIONOWAĆ, ZNAMIONOWAĆ**.

PRZEZNAMIONOWANY ‘oznaczony, symbolizowany, wyobrażony’ przernaczony, przernamyonovany *prefiguratus* R B₂ (mp). Zob. **NAZNAMIONOWANY**.

PRZEZPIECZNOŚĆ (lub **PRZESPIECZNOŚĆ, PRZEŚPIECZNOŚĆ**) ‘bezpieczeństwo’ przespyecznicz *securitas* R E_{6v} (ml). Zob.

BEZPIECZNOŚĆ, NIEPRZEZPIECZNOŚĆ, UBEZPIECZENIE, UPRZEZPIECZENIE.

PRZEZROCZYSTY (lub **PRZEŻROCZYSTY**) ‘przejrzysty, jasny, czysty’ *perspicuum dr per cuius medium videmus* przezroczysta, rzethelna rzecz, *ut aqua* R z₆ (mp).

PRZEWISKO ‘przydomek; imię własne’ *agnomen est nomen, quod alicui imponitur ab eventu, ut Scipio dictus est Africanus, quia Africam subiugavit et Pilatus dr Pontius ab insula, que dr Pontus* {Przewysko *cognomen idem*} R b_{2v}; *przewysko cognomen est commune nomen totius cognationis* R g₇; *przewyskyem vezvacz prenomino,-are i. prenomine vocare vel prenomem imponere* R S_{2v}. Zob. **PRZEZYWAĆ**.

PRZEZYSK praw. ‘wygranie sprawy w sądzie lub uzyskanie czegoś w jej wyniku’ *przezysk prelucratio* (! – zam. *perlucratio*) R B₂ (mp) (por. Cervus: *Perlucratio* *przezisk*). Zob. **ZYSK**.

PRZEZYSKAĆ praw. ‘wygrać sprawę w sądzie i uzyskać coś w jej wyniku’ *przeziskacz prelucror,-ari* (! – zam. *perlucror,-ari*) R S_{2v} (ml); *przeziskacz evinco,-ere i. iure acquirere* R O_{5v} (md); *przezyskal prelucratus* (! – zam. *perlucratus*) *est* R B₂ (mp). Zob. **POZYSKAĆ, ZYSKAĆ**.

PRZEZYSKANIE praw. ‘wygranie sprawy w sądzie; uzyskanie czegoś w jej wyniku’ *przezyskanye adquisicio* R a₄ (md); *przezyskanye prelucratio* (! – zam. *perlucratio*) R B₂ (mp); *przeziskanye prava adquisicio cause* R c_{5v} (ml); *przeziskanye pravem vel zastampyenyne evictio iure* R l_{5v} (ml). Zob. **POZYSKANIE**.

PRZEZYWAĆ ‘przywoływać lub nadawać przydomek’ *przezvacz agnomino,-are i. agnomine vocare vel agnomen imponere* R M₃. Zob. **PRZEWISKO, WEZWAĆ**.

PRZEZZĘBY ‘bezzębny’ *przezząby edentatus i. extra dentes, qui dentibus caret* R k_{5v}. Zob. **BEZ, PRZEZ, ZĄB**.

PRZEŻEGNAĆ ‘błogosławić’ *przezegnacz, podzykavacz, Chwalicz benedico,-ere* R M₆.

PRZEŻEGNANY ‘pobłogosławiony’ *przezegnany benedictus* (bibl.) R d_{7v} (md) (por. *pozegnany* S 18v); *przezegnana offyara hostia ..., hostie autem erant sacrificia, que fiebant antequam pergerent ad hostes, quasi pro hostibus devincendis facta* R p₂. Zob. **POŻEGNANY**.

PRZĘCZKA (lub **PRZĄCZKA, PRZĘCKA**) ‘sprzączka, zapinka’ *zaponka, hawthka, prząciczka fibula* S 58; *hawthka, zaponka, pagwycza, prząciczka fibula* R M₆ (por. Mu28, s. 156: *Fibula*, *eyn rinck am gürtel*,

Przęcká; Mym28, k. 31v: *Fibula*, Gurtelryng, Przęcka); *sibia* prząciczka *cinguli* S 143; prząciczka v *passa sibia* R F₅v (ml); kopistka, Spyen v prząciczky *lingula* S 82v; *lingula aromatariorum* Copysthka *vel i.* Stpyen v prząciczky R r₈ (md); spoicz, zapyącz prząciczka, hawthka, pagvicza, zaponka *fibulo,-are i. fibulis ligare {apponere}* R O₈v; odpyańcz prząciczka *diffibulo,-are* R O₂v (ml). Zob. SPONKA, SPRZĄC.

PRZĘDACZ (lub **PRZĄDACZ**) ‘ten, który przedzie’ prządacz *filator* S 58v (por. Słownik 1566, k. N IV: *Filator*, il *Filatore*, Przędącz, Der spinner). Zob. PRZĄDKA, PRZĄŚĆ.

PRZĘDNY zob. **PRZĄDNY**.

PRZĘDZA ‘nici’ prządza *medulum* (Erz: „*medullum*”) S 88; prządzyvo, prządza *medulum* R t₃ (mp); prządza *pensa pluraliter* lyen *aut* velna na kądzyely S 110v; prządzivo, prządza *pensum ... dr mulierum, sc. lana vel linum ad opus datum vel filatura* R z₃v. Zob. NIĆ, PRZĄDKA, PRZĄŚĆ.

PRZĘDZENIE ‘nici, przędza’ prządzenye *netus i. filamen, unde Marcialis Capellis: Ex candentis byssi netibus ludebatur* (sv. *netus,-a,-um i. filatus*) R v₆v.

PRZĘDZIWO ‘nici, przędza’ prządzyvo *calestrum* S 21v i R e₅v (md); prządzivo *filatura* S 58v; prządzyvo *filatura* R m₇ (md); prządzyvo *pensum ... dr mulierum lana vel linum vel filatura in mensura data* S 111; prządzivo, prządza *pensum ... dr mulierum, sc. lana vel linum ad opus datum vel filatura* R z₃v; prządzyvo, prządza *medulum* R t₃ (mp). Zob. NIĆ, PRZĄŚĆ.

[PRZESŁEK – tak Erz; zob. PRZESIEK].

PRZĘŚLICA ‘część kołowrotka do mocowania kądzieli’ prząslicza *cola* S 29v; *colus, coli vel colus, colus dr rota feminarum* motovidlo *vel instrumentum, unde femine nent* prząslicza, kądzyel S 31; motovydlo, prząslycza, Cądzyel *colus, colus vel colus, coli pro rota feminarum vel instrumento, unde femine nent* (sv. *cholus*) R g₈v; wrzeczyono, prząslicza *verticillus, verticulus* S 168v. Zob. PRZĄŚĆ.

PRZĘŚLIK ‘wrzeczono lub jego część’ *verticulum, verticillum* prząslyk *quod ponitur in fuso ad facilius filandum* R K₅ (mp) (por. *verticillus, fuso, verticulus* wrzeczyono, *verticulum eciam potest dici* Motovydlo R K₅ (md)); *spondilus, verticulus* prząslyk, *ut melius vertatur spondilus, cubus idem, vel i. przesyek* R G₄v (mg); *cubus eciam i. prząslyk na wrzeczyono* R i₂v (ml); av. *cubus est figura solida, que longitudine, altitudine, latitudine continetur*; vyyadlo, Motovydlo, prząslyk, Colovroth *girgillus dr instrumentum femina-*

rum, quod alio nomine dr volutorium ... Item girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam Colovroth v studnyey R n₈. Zob. **KĄDZIEL, PRZAŚĆ**.

PRZĘTR ‘piętro, strop’ *interceptale* prząntr *vel* przelożenye myelczuchove *aut in cista* S 75v (por. *interceptale* pyantr *vel* przelożenye myelczuchove, przegroda, przegrodek *aut in cista* polskrzynek R p₈v (md)). Zob. **PIĘTR, PIĘTRO**.

PRZMIEL bot. ‘trzmiel, trzmielina, krzew’ przmyel *vertebrum* S 168v i R K₅ (mp) (por. Słstp sv. Trzmiel: *vertebrum*, przmyel, *est genus arboris*; por. też Artomiusz, roz. *De arboribus: Euonymus ...*, Spindelbaum, Trzmiel). Zob. **ŚĆMIEL**.

PRZODEK – 1) ‘poprzedzający; poprzednik w rodzie’ przodek *antecessor* R c₂ (mp); *maiores* przodkoye, *minores i. posteri seu nepotes* pothomkoye S 85v; *maiores i. forciore* *vel* przodkoye *vel dicuntur avi, abavi, proavi, atavi, tritavi etc., minores vero i. posteri seu nepotes* pothomkoye, *vide Calpinum* R s₄v (md) (por. Mu28, s. 165: *Maiores ...*, Przodkoye); – 2) ‘przód, początek; pierwszeństwo’ przodek y poslyadek *a priori et posteriori* R B₄ (md; av. *prior*); przodek shyie *vel* podgardlye *iugulus dr anterior pars colli, unde vox et halitus procedit, vel dr guttur vel gutturis incisio, astralagus (!)* S 77v; *iugulus i. guttur vel gutturis incisio* {podgardlye *astralagus (!)*, przodek shyie} R q₅ (por. Mu28, s. 54: *Iugulus ...*, Przodek ssyie álbo podgarlye); wrzeczach stworzonych naydzye przodek y konyecz *processus in infinitum* R B₄v (mg; av. *processus*) (por. wrzeczach stworzonych naydzye początek y konyecz R S₃ (md; av. *procedo, -ere*)); przodkyem gycz *antegradior, -i i. ante ire* R M₃v; Baran czo na przodku chodzi *sectarius, ductor ovium* R E₆ (mp); – 3) gram. na przodkv chodzące, przelożenye *prepositio* RN (wykl. przednia); przelożenye, przepolożenye, przecladanye, na przodku chodzące *prepositio {in grammatica}* R B₂v. Zob. **NAMIASTEK, NAŚLADUJĄCY, POCZĄTEK, PRZEDNI, STARZEC, UPRZEDZIĆ, WYPRZEDZIĆ**.

PRZY – 1) Brzeg przy morzv *littus* S 83; Brzeg przy valach *litus* R s₁; Brzeg przy rzecze *rippa* S 132v; Brzeg przy rzecze *ripa* R D₃; gora przy wodzye *promontorium* S 124v; gora przy rzecze abo wodzye *promontorium* R B₅v; dwor y zagroda przy myescyie *suburbanus ortus* S 152v; dwor y zagroda przy myesscyie *suburbanus ortus* R H₂v (md) (por. Mu28, s. 27); vokrag, okolo vshego, przy, blyssko, vedlye *circum, circa* R X₃v; przy, vedlye *penes, prepositio, i. apud, iuxta, prope* R Y₁v; Cloda na rynkv przy rathvszv *custodia*

ligna R i₄ (mp); dzyerzyły syą przy skorze *involuta cutti* R Q₂v (mp; av. *involve,-ere*); – 2) *quocirca est compositum a quo et circa, et nota, quod circa per compositionem vel potius per quandam irregularitatem iungitur cum istis, sc. quocirca pro coniunctione causali vel illativa {i. quam ob rem}. Circumcirca vel circumquaque* przytim R Y₃ (odpowiednik pol. odnosi się albo do złożzeń „*circumcirca, circumquaque*” ‘przy tym, dookoła, wokoło’ – albo też do łac. wyrazu „*quocirca*” i wówczas ma znaczenie ‘zatem, wskutek tego’). Zob. **BLIZU, PODLE**.

PRZYBIĆ ‘przymocować, wbić’ przybicz, rozbicz *figo,-ere* R O₈v; przybicz, zbicz *affigo,-ere i. ad aliquid figere* R M₂v (niewykluczone, że wyraz „zbicz” ‘zbić’ odnosi się do następnego łac. hasła w druku, tj. *affligo,-ere i. valde fligere*, a wówczas miałby znaczenie ‘pobić, powalić’); przybicz *configo,-ere i. simul figere* R N₂v; *conglombo,-are* wcląmb zwynąncz *vel coniungere* prziląnczicz, *conglutinare* przilepicz, przybicz R N₂v (md). Zob. **BIĆ, PRZYŁĄCZYĆ**.

PRZYBIJAĆ przybyyacz, vstanovicz *figo,-ere* S 221. Zob. **POBIJAĆ, ROZBIJAĆ, WYBIJAĆ**.

PRZYBIOR ‘ubiór, ozdoba’ Slycznosc, pyąknosc, ossoba, wzor, oblicze, przybyor, Csthalth, ocrassa, Czudnosc, postava, ffigura *species* R G₃. Zob. **PRZYPRAWA, UBIOR**.

PRZYBRAC ‘ozdobić, upiększyć’ Slushnye, Crasnye, Czudnye vdzyalacz, postavicz, przybracz, ocrasicz *etc. specifico,-are, pulcrum formam aut figuram facere* R T₇ (md). Zob. **KRASIĆ**.

PRZYBRANY ‘ozdobiony, przystrojony’ *ornatus* przybrany, *ornatus,-tus,-tui, honor vel vbyor* (bibl.) R x₈ (mg). Zob. **OKRASZONY**.

PRZYBYĆ ‘przybywać, powiększyć się, przyrosnąć’ przybilo (! – tu czasownik zam. rzeczownika) *embolismus i. supraugmentum* R k₈.

[**PRZYBYTEK**] zob. **PRZEBYTEK** ‘miejsce pobytu, przebywania’.

[**PRZYBYWACZ**] zob. **PRZEBYWACZ**.

PRZYCHODZĄCY Blysska rzecz, przichodzącza, Napadaiaćza, Nasta-vaiaćza *imminens res i. instans* R p₄v (ml).

PRZYCHODZIĆ blyzy syą, nastava, przichodzy *imminens* (sv. *immineo,-ere*) R P₅v. Zob. **BLIŻYĆ SIĘ, CHODZIĆ**.

PRZYCHODZIEN ‘przybysz, osadnik’ przichodzyen, przebivacz *colonus i. terre cultor et proprie advena, qui aliunde veniens agrum locatum sibi colit vel qui habet predium agri colendi causa* R g₈.

[**PRZYCIĄGAĆ** – tak Erz; zob. **PRZYCIĄGAJĄCY**].

PRZYCIĄGAJĄCY przycygaiający *attrahens* S 16; przycygaiająca maszcz, vycygaiająca *attractivum unguentum* R d₃ (md).

PRZYCIĄGNAĆ przistoszovacz, przicyagnacz *coopto,-are* S 214 (por. przyscyagnancz, przistossovacz R M₈v (md)); przicyagnancz *attraho,-ere i. ad se trahere, abbreviare* R M₅. Zob. **CIĄGNAĆ SIĘ, PRZYŚCIĄGNAĆ**.

PRZYCIĘTY przycyąti, przyrznyony *secatus* R E₆ (mg). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZECIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY**.

PRZYCINAĆ przycynacz, vcynacz, przyrzynacz *seco,-are i. dividere, separare, secernere* R T₅. Zob. **OBCINAĆ, ŚCINAĆ, ZACINAĆ**.

PRZYCISKAĆ 'dręczyć, gnębić, uciskać kogoś' przycyskacz *perurgeo,-ere* R R₆ (md). Zob. **GABAĆ, ODCISKAĆ, UCISKAĆ**.

PRZYCISKAJĄCY 'dręczący, gnębiący, uciskający' prziciskaiący *perurgens i. artans* R z₆ (mp).

PRZYCISKANIE 'dręczenie, gnębienie, ucisk' gabanye, Czyrzpyenyne, przycyskanye *impetio, accusacio, invasio* R p₄v (md). Zob. **PRZEGABANIE**.

PRZYCISNAĆ 'dręczyć, gnębić, uciskać' przycysnacz, gabacz *impeto,-ere i. accusare, invadere* R P₆ (md); przyczysnancz, przypadzicz *arto,-are i. frequenter arcere aut copulare* R M₄v. Zob. **PRZENAGABAĆ**.

PRZYCIŚNIENIE 'ucisk, dręczenie' Grozenye, vdrączyenyne, przycisnyenyne *impressio tunc fit, cum tyrannus per se vel per alium minatur possessori, nisi sibi vendat* R p₅ (md); przypączyenyne, przycysnyenyne *coactio est duplex: absoluta et condicionalis* R g₆v (por. przymuszhenye S 29).

PRZYCZCZA zob. **PRZYDCZA**.

PRZYCZYNA przyczyna *occasio ... etiam ponitur pro causa* R x₄; Rozvm *ratio, causa cum ratione* przyczyna, *respectus honoris, cura rei familiaris, via* fforma (? – może wyraz łac.) *vel* Lydzba R C₄ (mp); *ignotus i. obscurus, nulli notus, ignobilis, incertus* nyevyadomy {*ut ignota causa* przyczyna nyevyadoma} R p₄; vczynkova przyczyna *actualis causa* R a₈ (md); *mulier suscepto semine honeste exponatur sic* Sprzyczyną mąsską R F₁ (mp; av. *semen*); – gram. przyczyną daiące (Nom. sing. n.) <*coniunctio*> *causalis* RN (k. tyt.); przyczynne, przyczyną daiące (Nom. plur.) *causales coniunctiones* R X₃v (md); przyczyną davaiaące <*coniunctio*> *causalis* R h₃v (md).

PRZYCZYNIĆ SIĘ 'wstawiać się za kimś, prosić, polecać, zachwalać' przyczynycz są *comendo,-are* S 31v (av. *comendator*); podacz, szhaffovacz {*in tutelam et fidem ducere*}, przyczynycz są, polyecicz, poruczicz, zwy-

rzicz *commendo,-are i. tradere, committere vel laudare, magnificare, extollere* R N₁; przycynicz syą, orąđowacz *intercedo,-ere i. pro aliquo ad aliquos preces facere* R Q₂; przycynicz syą *interpello,-are i. interrogare {rogare} ... et pro alio preces fundere {invocare, movere etc.}* R Q₂; zalyeczacz, przycynicz syą *promoveo,-ere ... i. proficere* R S₄.

PRZYCZYNIENIE ‘wsparcie, pomoc’ rzecz pomoczna, przyczynienie, pomocy dane, zalyeczenie *promocio* R B_{5v} (md).

PRZYCZYNNOŚĆ ‘przyczynowość, okoliczności’ przyczynność *causalitas* S 25; przyczynność *causalitas* R f₆ (mg); okoliczności, przyczynności *circumstantie dicuntur que in una quaque controversia queri solent et quasi questionem circumstant* R g_{4v} (ml).

PRZYCZYNNY gram. ‘dotyczący przyczyny’ przyczynne, przyczyną dającą (Nom. plur.) *causales coniunctiones* R X_{3v} (md).

PRZYCZYŃCA ‘orędownik, ten, który wstawia się za kimś’ przyczynca *comendator* S 31v; przyczynca *comendator* R h₁ (mg).

PRZYDAĆ przidacz *adiicio,-ere* S 209v; przydacz, wazycz, odwazycz *appendo,-ere* R M₄ (md); napomynacz *contestor,-ari i. simul testari ..., dr etiam contestari adiuvare, firmiter asserere, sicut firmum est testamentum* przidacz na swyadecztwo (bibl.) R N_{3v}; przilączycz, złączycz, przidacz *annecto,-ere* R M_{3v} (md). Zob. **DAĆ**.

PRZYDANIE ‘dodatek’ przyłoga, przidane *adiectum* R a_{8v} (md). Zob. **PRZYŁOGA, PRZYMIAREK**.

PRZYDANY przydana, przilączona, złączona *annexa res* R c_{1v} (md); – gram. przidane *subiunctive coniunctiones* R Y_{4v} (md). Zob. **PODŁĄCZAJĄCY**.

PRZYDATEK ‘dodatek, coś dodanego przy sprzedaży; dodatkowa porcja’ przidatek, przymyarek *auctorium dr id, quod additur rei mensurate, cum venditur, vel cibus, qui vacue mense superadditur, mantissa idem* S 16v; przidatek, Przymyarek *auctorium dr illud, quod additur rei mensurate, cum venditur, est etiam cibus, qui mense vacuate superadditur* R d_{3v} (por. Mu28, s. 196, roz. *De ponderibus et mensuris*); przidatek *mantissa dr quod additur rei vendite* S 87. Zob. **PRZYŁOGA**.

PRZYDCZA (Erz: **PRZYDŹCZA**) ‘przypadek, nagłe zdarzenie, sprawa, okoliczność; właściwość’ *accidens* przigodność, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodność, przypadek, przidczca, przigoda *accidens* R a₃ (md); przidczca *casus est inopinate rei eventus ..., secundo casus dr lapsus et*

*sic dr a cado,-dis {vel fortuna utrum (?) infortunium}, unde: Quanto gradus altior, tanto casus declivior vpad {casus est peccatum}, tertio est accidens nominis Spadek R f₄v; przydcza, przygoda *casus fortuitus, inopinate rei accidens, eventus, infortunium, calamitas, repentivum periculum, quod nullo remedio hominis prevederi potest aut ei resisti, ut inundacio, naufragium, incendium, ruina, tempestas, latrones etc.* R f₄v (md); Sprzidczy incidentaliter R X₇v (mg); spriczczy (!) *fortuitu* R X₆ (md). Zob. NAGODA, PRZYGODA.*

PRZYDOMIE ‘przybudówka przy domu, izdebka’ nastelka, przydomye, alkyerz *appendix dr mansiuncula, que magne domui adheret* R c₅. Zob. HALKIERZ, NASTEŁKA, POSTEŁKA.

[PRZYDŹCZA – tak Erz; zob. PRZYDCZA].

PRZYGANA – 1) ‘hardość, występki; hańba’ przygana *arrogancia* S 13v (av. *arrogans*); *hardoscz, wspornoscz, podnyesyenye, przechwalanye, przygana arrogantia* (sv. *arrogans*) R c₈; *vicium* vystamp, *przygana etc., error* R K₆v (md; av. *vitium i. crimen*); *vicio,-are* Skazycz, *destruere, corrumpere* vistampicz, *maculare animam viciis* przyganą myecz R X₁ (mg); Sromotha, *przygana dedecus, ignominia, vituperium* R i₅v (md; av. *decus*); – 2) ‘kara, nagana’ przigana *reprehensio* S 131; przigana, Skaranye *reprehensio* R D₁ (mp). Zob. GANIEBNY, KARANIE, PRZYMOWKA.

PRZYGANIĆ ‘uwłaczać komuś, ganić’ *arrogare,-are, attribuere, superbi-re vel i. przyganycz* S 211; *prziganycz, wspornye, hardo dzyalacz, podnosycz, przechvalyacz* syą *arrogare,-are* R M₄v; *przyganycz derogo,-are* (sv. *abrogare,-are*) R M₁v; *vwlaczacz, prziganycz derogo,-are i. detrahere, detrimentum facere, maledicere, diminuerre ex parte* (Erz bł.: „*ex pleno*”), *non ex toto* S 217v; *prziganycz, przymovicz derogo,-are i. maledicere, detrahere vel diminuerre ex parte, non ex toto* R O₁v; *prziganycz reprehendo,-ere* S 233; *przyganycz, Skaracz reprehendo,-ere i. arguere, increpare, detrahere* R T₁v. Zob. GAŃBIĆ, HAŃBIĆ, PRZYMAWIAĆ, SROMOCIĆ.

PRZYGLĄDAĆ (lub **PRZYGLĘDAĆ**) ‘dogłądać, strzec, pilnować’ czo kurcząnth przygląnda *pullarius* R B₈v (md). Zob. DOGLEDAĆ, OGLĄDAĆ, POGLĄDAĆ, PRZEGLĄDAĆ, STRZEC, WZGLĄDAĆ.

PRZYGODA ‘zdarzenie, wypadek, przypadek’ *accidens* przigodnoscz, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc., prziczcza (!), przigoda, przypadek* S 3v; *przigodnoscz, przypadek, przidcza, przigoda accidens* R a₃ (md); *przypadnoscz, przypadek, przigoda accidens* RN (k. tyt.); *przydcza, przygoda casus fortuitus, inopinate rei accidens, eventus, infortunium, calamitas, repentivum periculum, quod nullo remedio hominis*

previderi potest aut ei resisti, ut inundacio, naufragium, incendium, ruina, tempestas, latrones etc. R f₄v (md); przygoda *contingens* R h₄v (ml); przigoda *vel* przigodna rzecz *eventus* R l₅; *fortefortuna est adverbium eventus* przigody R X₆; *adverbia eligendi* wybierana, *congregandi* zgromadzenia, *prohibendi* zakazana, *eventus* przigodi *etc.*, *vide Donatum Polonicum in verbo adverbium* R X₂v (md); sprigody (!) *forte* R X₆ (md). Zob. **NAGODA, PRZYDCZA.**

PRZYGODNOŚĆ ‘zdarzenie, przypadek, okoliczność’ *accidens* przigodnoszcz, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodnoszcz, przypadek, przidcza, przigoda *accidens* R a₃ (md); przigodnosci, przypadloscy *accidencia* R a₃ (md). Zob. **NAGODA.**

PRZYGODNY ‘przypadkowy’ przigoda *vel* przigodna rzecz *eventus* R l₅.

PRZYGODZIĆ (SIĘ) ‘wydarzyć się, zdarzyć, przytrafić się’ przypadacz, przigodnicz, przypadacz *accido,-ere i. evenire* R M₂; przigodnicz są *contingo,-ere ...*, *accidere* R N₄. Zob. **UGODZIĆ, ZGODZIĆ.**

PRZYGRODA ‘nagroda?; przegroda?’ *sortualia i.* przigroda S 147. Zob. **PRZEGRODA, PRZEGRODEK.**

PRZYGRZEBADŁO ‘pogrzebacz?; uchwyt, szczytce do wyciągania czegoś, grzebania w ogniu? (może bł. zam. „przygrzewadło” ‘szkandela’?) przigrzebadło *puniceps* S 126v; *puniceps i.* przigrzebadło *vel i. punicorum capiens* R C₁ (md) (por. Mu28, w roz. *De varia suppellectile ...*, O Graczye domowym, s. 141: *Puniceps*, eyn fewer klam, Przygrzewadło; por. też sąsiednie hasło Mu28 z tegoż rozdziału: *Batillum*, eyn fewer schaufel, Scherolcz, *Batillus idem*; BB albo uznał zapis Mu28 za błędny i zamienił „w” na „b”, czyli „przygrzewadło” na „przygrzebadło”, albo też nie zrozumiał wyrazu pol.; nie wiadomo także, skąd BB wziął niejasne objaśnienie łac. w R). Zob. **GRZEBŁO, KRUKWA, OŻEG, POCIASK, POGRZEBACZ, SZEROLC.**

PRZYIĆ zob. **PRZYJDŹ.**

PRZYJACIEL przyacyel, pobratyn (Erz bł.: „pobratym”) *compatriota i. unius et eiusdem patrie* S 31v; przyacyel, zymek, po bratyn *compatriota i. unius et eiusdem patrie* R h₁v; *erga me* ku mnye, <*erga*> *amicos* ku przyjacielowy (? – ostatnie litery niewyraźne) R X₅ (mp); *cognati fratres i. simul nati seu amici* przyacyele RN IIv. Zob. **NIEPRZYJACIEL.**

PRZYJACIELSKI praw.? ‘zaprzysiężony, np. ławnik, świadek?; związany przyjaźnią?; zwolennik?’ przyacyelsczy *abiuratissimi* R a₂ (mp; av. *abiuratio est rei credite abnegatio*) (BB może pomylił łac. „*abiurare*”

‘zaprzeczać pod przysięgą; negować; odrzucać’ z „*adiurare*” ‘przysięgać, zobowiązywać’, zob. Lex, k. 178v: *Adiuro ... Poprzyśięgam ...; Abiuro Odprziśięgam ...; Adiuratus ... et adiuratissimi pro coniunctissimi*, Vprzeymi, sprziśiężeny przyżnią. Znaczenie całego hasła BB niejasne; przym. „przyjacielski” występował w staropolszczyźnie przede wszystkim jako termin prawniczy, w znaczeniu ‘polubowny, np. sędzia, jednac’ – por. Słstp. sv. Przyjacielski oraz A. Zajda, *Staropolska terminologia prawnicza (do 1500 r.)*, Kraków 1990, s. 122).

PRZYJACIELSTWO vmownosc, przyacyelstwo *affabilitas* R b₁v (md; av. *affabilis*); Rod, Rodzay, przyrodzonosc, Rodzyna duchowna, przyacyelstwo duchowne *cognacio spiritualis* RN IIv.

PRZYJAZNY *candidus i. amicabile* przyazny S 22 (av. *byaly candidus, splendidus, albus*); *candidus i. splendidus vel albus {vel amicabile lector libri}* przyazny} R f₁.

PRZYJAŻNIE (lub **PRZYJAZNIE**) przyaznye *amice* R X₃ (mp).

PRZYJAŻŃ *favores i. laudes vel przyasz* R m₄ (mp; av. *favor*); Nyenaviscz przyazny, zalosc zdobrego *invidentia i. invidia* R q₂v. Zob. **FOLGOWANIE, ŁASKA, NIEPRZYJAŻŃ**.

PRZYJAĆ dopuscicz, przyyancz *admitto,-ere* S 209v; dopuscicz, przyyacz, Spuscicz *admitto,-ere i. peccare {recipere}*, *item admittere i. assumere vel recipere ...*, *vel est incitare ad currendum cum quadam velocitate* R M₂v; przyyacz *excipio,-ere i. eligere, extrahere {abscondere, eligere vyrvacz}*, *extra capere, super alia capere, recipere {cum honore recipere etc.}*, *latenter capere, {per dolum} invadere et pertinet ad insidiatores* vyyancz {opprimere} R O₆; wzyancz, przyyacz na sya, pogymacz, poiancz *accipio,-ere* R M₂; *incorporo,-are, unum corpus efficere, suscipere ad societatem, vel i. non suscipere* Nyeprzyyacz R P₆v (mg). Zob. **JAĆ, PRZYJĘTY, WYJAĆ**.

PRZYJĆ zob. **PRZYJDŹ**.

PRZYJDŹ (lub **PRZYIĆ, PRZYJĆ**) ‘przyjść, tu – wrócić do zdrowia, wyzdrowieć’ przyydz ku zdrowy *revalesco,-ere, ad sanitatem reduci* R T₂ (mg). Zob. **IŚĆ, JIĆ**.

PRZYJEMNY ‘przyjęty, wybrany (np. naród wybrany przez Boga), miły’ własny, przyemny *acceptabilis populus* (bibl.) R a₃ (mg); przyemny, polvolny *attractabilis* R d₃ (md).

PRZYJĘCIE *adoptio est gratuita quedam electio, qua quis sibi eligit aliquem in filium* sposzobyenye, polyvbyenye, *adoptio per syncopam ... i. desiderium vel affiliatio, in filium acceptio* przyyacye R b₁. Zob. **JAĆ**.

PRZYJĘTY przyjął *admissus i. receptus* R b₁ (ml); przyjął *adoptatus dr electus in filium* R b₁. Zob. **JĘTY, NIEPRZYJĘTY**.

PRZYJMOWAĆ navczenye byerze a przyymvye *catesisatur* (bibl.) R M₇ (mp; av. *cathetizezo,-are vel cathezizo,-are*); – odcladające, Czo iedno znamą odlożą a drugye przyymvią *deponencia verba* RN (k. tyt.); *deponencia verba* odcladające, odshądające (? – w oryg. wyraz przekreślony), *ut luctor, sequor, nascor etc.* Czo yedno znamą odlożą, a drugye przyymvya R i_{6v} (md). Zob. **JAĆ, PRZYJAĆ**.

PRZYJRZEĆ ‘obejrzyć, zbadać’ przikasz, vstaw, przyyrzi, roszańdz *decerne* (bibl.) R N_{5v} (ml). Zob. **OBEJRZEĆ, PRZEJRZEĆ, RACZYĆ, WEJRZEĆ, ZAMYŚLIĆ**.

[**PRZYJŚCIE**] zob. **PRZYŚCIE**.

[**PRZYJŚĆ**] zob. **PRZYJDŹ**.

[**PRZYKADEK** – tak Erz; zob. **PRZEKADEK**].

PRZYKAZAĆ kazacz, volacz, przikazacz, wzvyastovacz *predico,-are* R S₂; przikazacz *predico,-are* R S₂ (mh; av. *predico,-are*); przikasz, vstaw, przyyrzi, roszańdz *decerne* (bibl.) R N_{5v} (ml). Zob. **DOKAZAĆ, SKAZAĆ, ZAKAZAĆ**.

PRZYKAZANIE przikazanye *edictum i. preceptum, mandatum regum et imperatorum* S 46; przikazanye *edictum legis i. obediencia* R k_{5v} (md); ksyagy dzyessyąnthnego przikazanya *Deuteronomium i. secunda lex* (bibl.) R i₇ (md); pod przikazanym *preceptorie* R Y₂ (mg); *preceptum negativum i. non facere* pod zakazanym, *affirmativum i. facere* pod przikazanym dzyalacz (sv. *preceptum*) S 121; dzyalacz pod przikazanym *preceptum affirmativum, quod ordinat facere, quid fieri debeat* R B_{1v} (mg); pod przikazanym abo zakazanym *valentibus eciam preceptoriiis vel inhibitoriiis* S 198 (w roz. *De regula fratrum minorum*). Zob. **KAZANIE, LIST, ROZKAZANIE, WSKAZANIE**.

PRZYKŁAD polozenye abo przyclad ku bogv mylemv *posicio* R A_{6v} (mg); *exemplum ... est alicuius dicti vel facti preteriti propositio* {wzor, przyclad, przepys *quod sequimur aut vitamus*} R l_{6v}; *exemplo, -are i. ad similitudinem* na przyclad *alicuius aliquid ponere* {*vel facere opus simile* przepissacz} R O₆; *utputa i. verbigratia, sicut, adv. ..., unde I Cor. XV, (37): Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, utputa przycladem tritici* {*quemadmodum*} R Y_{5v} (por. NT Wujka: nie śieiesz ćiałá ..., ále gołe žiárno, iáko ná przyklad pszeniczne); vvyesch przycladi (Instr. plur.) pisma dosvyatczonego *probare exemplis* S 123v; vvyesch przycladi (Instr. plur.) pyszma pewnego *probare exemplis* R S₃ (mp). Zob. **PRZEKŁAD**.

PRZYKŁADACZ ‘ten, kto coś przykłada, dodaje; może ten, kto bije lub lży?’ przicładacz *appositor* S 12 (por. Mym41, k. 36v w roz. *Vitorum vocabula ...*, Imioná niedostátkow: *Appositor*, czuleger, przykłádác; podobnie w źródle Mymera, tj. w słowniku pt. *Dictionarius trium linguarum, Latine, Teutonice, Boemice ...*, Wiedeń 1513).

PRZYKŁADAĆ ‘dokładać, dołączać’ przicładacz *appono,-ere i. adiungere, addere* R M₄; *adverbium i. allocutio* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnyenyv, czo ku slowv przicładamy R b_{1v}. Zob. **KŁAŚĆ**, **PRZEKŁADAĆ**, **PRZYŁOŻYĆ**.

PRZYKŁADNIE ‘posługując się przykładem, obrazowo, metaforycznie, alegorycznie’ przikładnye *tropologicie* S 249v; przicładnye *tropoloice* (!) R J_{8v} (mg; av. *tropologia*); przicładnye *tripoloice* (!) R Y₅ (ml). Zob. **DUCHOWNIE**, **PODOBNI**, **PRZYPOWIEDNIE**, **WYKŁADNIE**.

[**PRZYKŁADNY**] zob. **NIEPRZYKŁADNY**.

[**PRZYKŁOTA**] zob. **PRZEKŁOTA**.

PRZYKOPA ‘dolina między górami, szczelina’ przicopa myedzi goramy abo okolo gor *convallis, magna vallis vel loca terrarum depressa inter montes* S 35 (por. Mu28, s. 21; por. też: przecopa ocolo gor R h_{4v}). Zob. **DOŁ**, **PA-DOŁ**, **PRZEKOP**, **PRZEKOPA**.

PRZYKROŚĆ ‘coś złego, występki, grzech’ zly zviczay, przewrothnoscz, nyestatek, nyerząd, przykroszcz *abusio dr malus usus* (bibl.) R a_{2v}. Zob. **SROMOTA**.

PRZYKRY – 1) ‘nieprzyjemny, cierpki’ przikry, quaszny *austerus* S 17; – 2) ‘stromy, trudny do przebycia – tu o miejscu’ *acclinis vel acclinus in eodem sensu i. flexus vel incurvatus* {Skłonny *humilis*} *et proprie in ascensu vel dr locus erectus sursum* przykre myescze, przikra gora {*ad ascendendum*} R a₃; *acclivis, acclivus, flexus, incurvatus in ascensu* skłonny *vel dr locus erectus sursum* przykre myeszcz S 3v. Zob. **NAPRZYKRZEJSZY**.

PRZYKRYCIE – 1) ‘dach, strzecha’ dach, przikricyie *tectum, pars domus vel ipsa domus* S 155v; dach, przikricyie *tectum, pars domus* {*imbrex idem*} R H_{5v}; Słoby virzchow abo przicricyia (Gen. sing. lub Nom. plur.) *domatum* (bibl.) R k₃ (mg; av. *doma, Greci tectum dicunt, potest etiam dici doma tectum vel etiam atrium, quod non tegitur ... Et II Reg. V, (8): Domatum fistulas. Et appellantur domatum fistulas cannales, quibus stillicidia defluebant*) (por. Słstp sv. Przykrycie: *Domatum fistulas* rynny, zloby, przikriczia, virzchi – z Mamstp; por. też Słstř 9, Praha 1986, sv. *doma*, cytat z *Lactifera: Doma ... Greci tectum dicunt vel atrium, quod non tegitur*, Ponebij neprzikryte, z sstu-

kowij vdialanee, kde žlaby kamenne d'elagij, aby woda tekla); – 2) ‘czynność przykrywania, łatania, naprawiania budynku lub dachu’ *sartatecta i. reparaciones* przikrycye, Strzechy nye przicrite (Nom. plur.) (bibl.) R E₂ (mp; av. *sarcitectus ... et hoc sartatectum i. restauratio tectorum vel templorum {vel i. edificium, quod indiget reparacionem vel i. tributum collectum ad restauracionem tectorum templorum, IV Reg. XII, (6)}*) (zob. też 2 Par 24,5 z Biblii Wujka: zbierayćie ze wszytkiego Izraela pieniądze na poprawę domu Boga waszego). Zob. **PRZYSTRZECH**.

PRZYKRYCTWO ‘obluda, fałsz’ przicryctwo *hypocrisis i. simulatio* (sv. *hypocrita*) R o₆. Zob. **OBLUDA**.

PRZYKRYĆ – 1) ‘zakryć, zaciemnić’ zaczymycz, przykricz *adumbro,-are* R M_{2v} (md); skrycz, przekricz (!) *abscondo,-ere i. occultare* R M_{1v}; – 2) ‘osłonić, pokryć’ przikricz, obstańpicz, othoczycz, ogarnącz *circumdo,-are* R M₈; pobicz dach scudlamy, przikrycz dom dachowką *tego,-ere* R V_{2v}; *trabo,-are i. trabes facere* tramy *vel* tarcziczamy przykricz R V₄ (md). Zob. **KRYĆ, ODKRYĆ, PRZYKRYWAĆ**.

PRZYKRYTY – 1) ‘zaciemniony, niewyraźny, niejasny; ukryty; obludny’ przicriti, zaczymyony *adumbratus* R b_{1v} (ml); zdradny, obludny, zdradny, przykryty *hypocrita dr factor, simulator, representator alterius persone, simulat enim se esse id quod non est* R o₆; *palliatu i. pallio tectus vel occultus, coopertus, ut iste habet verba palliata i. occulta, cooperta* przykryte slova (sv. *pallium*) R y_{2v}; – 2) ‘pokryty, zakryty, osłonięty, np. wóz’ ogarnyony, przikryti, obstańpyony, othoczony *circumdatu* R g_{4v} (mg); przicryty podład, voss okovany *carpentum est quoddam genus vehiculi seu curruum vel est currus, super quo sedent mulieres, tectus panno* R f_{3v}. Zob. **JAWNY, NIEPRZYKRYTY, POKRYTY, SKRYTY**.

PRZYKRYWAĆ kvapem abo mchem przikryvacz *plumo,-are, vide Calepi* R S₁ (mp).

PRZYKRYWADŁO ‘pokrywa, wieko, m.in. Arki przymierza’ przicrivadło *operculum, opertorium* (bibl.) R x_{6v} (ml); *oraculum* Modlyebnycza, Modlebne myesscze *vel i. propheta, divinacio etc. vel i. operculum* przikrivadło (bibl.) R x₇ (md).

PRZYKRYWKA anat. ‘nagłośnia’ przikrywka wnątrzna *epiglotum* S 50; przykrywka wnątrzna *epiglotum* R l₂ (mg). Zob. **JABŁKO, KRTANIOWY, POKRYWKA, POKRZYWKA**.

PRZYLEPA ‘kawałek chleba lub zupa z drobionego chleba’ *offa dr cibarium ex frusto panis in iute* (! – tak, od *ius, iutis* ‘zupa’; zob. *Vocabularius*

breviloquus J. Reuchlina sv. *Ius* „... *ius, iutis per t pro aqua vel brodio. Unde ius iutis mando, ius iuris in agmine parando*”) *pingui humectatum seu intinctum aut in brodio*, przilyepa, drobyvnka i. *bucella panis* S 101; przylepa *offella i. parva offa* R x₅. Zob. **DROBINA, FAMUŁKA, JUSZKA, POLEWKA, ZUFKA**.

PRZYLEPIĆ *conглоbo,-are* wclamb *zwynancz vel coniungere* przilanczicz, *conglutinare* przilepicz, przibicz R N₂v (md). Zob. **LEPIĆ, WLEPIĆ**.

PRZYLEWACZ ‘sługa noszący wodę’ przilyevacz *vodny lixa dr mercennarius, qui sequitur exercitum in expedicione et portat aquam ad opus exercitus in castris* S 83; *lixa i. mercennarius, puta qui sequitur exercitum in expedicione et portat aquam ad opus exercitus in castris* {*lixor idem vel vodoley, przilyevacz* (? – możliwa lekcja: „przelyevacz”) *vody*} R s₁ (por. Mym28, roz. *de Balneo* ..., k. 36v: *Lixa, Wassertrager, Przylewacz*). Zob. **LAĆ, PRZELEWAĆ**.

PRZYLICZNI ‘włącznie, razem, wliczając’ przylicznye, yedno zdrugym *inclusive* R X₇v (ml) (por. Cervus: *Inclusive* iedno zdrugim). Zob. **LICZYĆ**.

PRZYŁĄCZONY przydana, przilączzona, złączona *annexa res* R c₁v (md).

PRZYŁĄCZYĆ *conглоbo,-are* wclamb *zwynancz vel coniungere* przilanczicz, *conglutinare* przilepicz, przibicz R N₂v (md); przilączzicz, złączycz, przidacz *annecto,-ere* R M₃v (md). Zob. **ODŁĄCZYĆ, ROZŁĄCZYĆ**.

PRZYŁĄCZYĆ SIĘ *associo,-are i. se alteri amicabiliter coniungere* {*consortem et consodalem esse* Spolem bicz, przilączzycz sya} R M₅.

[**PRZYŁBICA** – tak Erz, bł.; zob. **PRZELBICA**].

PRZYŁOGA ‘dodatek’ przyloga *adiectum* R a₈v (mg); przyloga, przidanye *adiectum* R a₈v (md). Zob. **PRZYDATEK, PRZYMIAREK**.

PRZYŁOŻON ‘przyłożony, dodany’ przilozon, zgromadzon *collectus* R g₇v (ml).

PRZYŁOŻONY gram. czlonkow przelozenye *vel* czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* R c₈v (mg; av. *articulus*); czlonkow przelozenye, Czo przylozony yest do ymyon *articulare prepositivum* RN (k. tyt.).

PRZYŁOŻYĆ ‘dodać, dołożyć, przyłączyć’ zbyeracz, przilozicz *colli-go,-ere* R N₁. Zob. **PRZYKŁADAC**.

PRZYMAWIAĆ ‘dokuczać, złorzeczyć, lżyć’ vragacz, przymavyacz *convicior,-ari i. convicia inferre* {*incriminari*}, *vituperare* R N₄. Zob. **PRZYGANIĆ, PRZYMOWIĆ, UWŁACZAĆ**.

PRZYMĘCZNIE (lub **PRZYMAĆNIE**, **PRZYMĘCZNIE**) ‘mocno, pod przymusem’ przymącznye, Sprzipądzonym *astricte* R X₃v (ml). Zob. **PRZYMUSZENIE**.

PRZYMĘCZONY (lub **PRZYMAĆCONY**, **PRZYMĘCZONY**) ‘przymuszony, zmuszony, ściśnięty’ przymączony *coactus, constrictus, in unum collectus* S 29v; przymączony *coactus i. constrictus et in unum collectus* R g₆v. Zob. **PRZYMUSZONY**.

PRZYMĘCZYĆ (lub **PRZYMAĆCIĆ**, **PRZYMĘCICIĆ**) ‘zmusić, zobowiązać’ obvyżacz, przymvsić, przymączicz *astringo,-ere i. iuxta vel in conspectu stringere, cogere* R M₅; *cogo,-ere, vide Calepinum* przymusicz, przimączicz R M₈v (md). Zob. **MĘCZYĆ**, **MUSIEĆ**, **POWINOWAĆ**.

PRZYMIAREK ‘dodatek, coś dodanego przy sprzedaży; dodatkowa porcja’ przidek, przymyarek *auctorium dr id, quod additur rei mensurate, cum venditur, vel cibus, qui vacue mense superadditur, mantissa idem* S 16v; przidek, Przymyarek *auctorium dr illud, quod additur rei mensurate, cum venditur, est etiam cibus, qui mense vacuate superadditur* R d₃v (por. Mu28, s. 196). Zob. **PRZYDANIE**, **PRZYŁOGA**.

[**PRZYMIERZE**] zob. **PRZYMIRZE**.

PRZYMIOT ‘wrzody; krosty’ przymyoth *peneragium sunt pustule orte post ventosas et scarificationem* R z₃ (md) (por. łac. hasło w S 110v: *peneragium dr quando quedam pustule albe circuitu post scarificationem ventosarum generantur* – bez odpowiednika pol.). Zob. **BOLAĆZKA**, **FRANCOZA**, **KROSTA**, **OTOK**, **PRYSZCZ**, **PUCHLINA**, **WRZOD**.

PRZYMIOTNIK bot. przymyothnyk, psya rzezucha *senecie herbe sunt cito arescentes, que per macerias nascuntur (sv. senecia)* R F₂v.

PRZYMIRZE ‘przymierze’ przymyrze *fedus i. pactum vel pax, que fit inter dimicantes* S 57. Zob. **MIR**, **POKOJ**, **PRZEMIERZE**, **PRZEMIRZE**, **ZMIRZYĆ**, **ZMOWA**.

PRZYMNOŻYĆ przymnozicz, przisporzicz *adaugeo,-ere i. valde augere {adaucto idem}* R M₂v. Zob. **MNOŻYĆ SIĘ**, **ROZMNOŻYĆ**.

PRZYMOWIĆ ‘dokuczyć, zganić, złorzeczyć’ prziganycz, przymovicz *derogo,-are i. maledicere, detrahere vel diminuere ex parte, non ex toto* R O₁v. Zob. **MOWIĆ**, **PRZYMAWIAĆ**, **URAGAĆ**, **UWŁACZAĆ**.

PRZYMOWKA – 1) ‘przycinek, uszczypliwość, przygana; obelga’ vraganye, przymowka, Sromoczenye *convicium est adversus bonos mores vociferacio ad iniuriam et invidiam d<irigens> (?)*: *Tu es cecus, claudus, gulosus, spurius, i. contumelia, vituperium, obprobrium, iniuria* S 35; przymowka,

vraganye, Sromoczenye *convitium i. contumelia, vituperium vel opprobrium, iniuria* R h₅; – 2) ‘zagadnienie, problem’ przimowka *problema i. propositio seu questio gravis et difficilis ad solvendum* S 123v; Gadka abo przimowka *problema {problematum idem}* R B₄v. Zob. ŁAJANIE, PRZYGANIA, WYMAWIANIE, WYRZUCANIE.

PRZYMUSIĆ obvyżacz, przymvsicz, przymączicz *astringo,-ere i. iuxta vel in conspectu stringere, cogere* R M₅; *cogo,-ere, vide Calepinum* przymusicz, przimączicz R M₈v (md); *compellere animalia* wpádzicz, przypádzicz, przimvssicz R N₁v (ml; av. *compello,-ere*). Zob. MUSIEĆ, POWINOWAĆ, PRZYMĘCZYĆ.

PRZYMUSZENIE przymuszhenye *coactio* S 29 (por. przypádenye, przycysnyenye R g₆v).

PRZYMUSZONY obvyżany, przymvshony *strictus* R d₂ (mg). Zob. ZAWIĄZANY.

[PRZYNAJMNIJ] zob. PRZYNAMNIJ.

PRZYNAMNIJ telko, acz nycz, alye przynamnyey *saltem, coniunctio adversativa {vel expletiva} cum diminutione per syncopam fit a salutem, et est tractum a captivis, qui quando capti erant ex timore non valentes loqui integre dicebant: Saltem, saltem, saltem, quasi dicerent, ut vitam et salutem non amitterent {i. adminus i. si aliter non potest}* R Y₃v.

PRZYŃKAĆ ‘zachęcać, przynaglać, poganiać, zmuszać’ przynąkacz *cohortor,-ari* R g₇ (mp; av. *cohors*) (por. ponąkacz *cohortor,-ari* R N₁); przynąkacz *urgeo,-ere i. stringere, coercere {cogere}, stimulare* R X₂. Zob. PONEKAĆ.

PRZYODZIAĆ ‘ubrać’ przyodzyacz, oblyecz *cooperio,-ire* R N₄. Zob. OBLEC SIĘ, ODZIANIE, ODZIENIE.

PRZYPADAĆ ‘zdarzać się’ przypadacz, przigodzczic, przypadacz *accido,-ere i. evenire* R M₂; – gram. przypadaią *accidunt nomini* R a₃ (md) i RN (k. tyt.); przypadayą *accidunt nomini* RN (wykl. przednia).

PRZYPADEK *accidens* przigodnoszcz, *res, que accidit, adest subiecto, ut albedo, nigredo, rotunditas, longitudo etc.*, prziczca (!), przigoda, przypadek S 3v; przigodnoszcz, przypadek, przidczca, przigoda *accidens* R a₃ (md); przypadnoszcz, przypadek, przigoda *accidens* RN (k. tyt.); przypadek *accidens* R M₂ (mh; av. *accido,-ere*). Zob. NAGODA, PRZYDCZA, PRZYPADNOŚĆ, SPADEK.

PRZYPADŁOŚĆ ‘właściwość, cecha; przypadek, zdarzenie’ *quantum ad habitum i. Sprzypadloscy* (Gen. sing.) R o₂v (mg; av. *habitus*); przigodnosci, przypadloscy *accidencia* R a₃ (md).

PRZYPADŁY ‘przypadający, przypadkowy’ *premium* odplata *substantiale* duszna, *consubstantiale* cyelesna, *accidentale* przypadła R H₂ (mg; av. *substantia*); przypadle (Nom. sing. n.) *accidentale* R a₃ (md).

PRZYPADNOŚĆ ‘przypadek’ przypadnoszcz, przypadek, przigoda *accidens* RN (k. tyt.). Zob. **NAGODA, PRZYDCZA, PRZYGODNOŚĆ, SPADEK.**

PRZYPALIC przysmrodzicz, ozzecz, przypalicz *aduro,-ere* R M_{2v} (md). Zob. **OŹŻEC, PALIC, POŹŻEC.**

PRZYPALONY ozzony, przypalony, przismrodzony *adustus* R b_{1v} (ml). Zob. **OŹŻONY.**

PRZYPAŚĆ ‘spaść, zwalić się, runąć – tu o gniewie Bożym’ przypadł, rospostarł się *incubo,-are i. imminere, instare vel rem alienam invadere {ad malum inniti}* (bibl.) R P_{6v} (czas. *incubare*, z uwagi na identyczną formę *perfectum*, przybiera niekiedy znaczenie czas. *incumbere* – por. Slstř 16, Praha 1997, sv. *incumbo,-ere*; BB bł. podał tu polskie odpowiedniki w 3. os. sing. do łac. bezokolicznika *incumbere*, występującego w Biblii w formie osobowej *incubuit*; zob. Biblia Wujka, Księga Jozuego 22,20: Izali Achan ... nie przestąpił przykazanie Pańskie, y na wszytek lud Izraelski gniew iego przypadł? (łac. ... *ira eius incubuit?*); por. też Mamstp, część I, s. 57: *Jncubuit* rospostarł sza). Zob. **ODPAŚĆ, UPAŚĆ.**

PRZYPCHNAĆ wpadzić, przypchnąć *impello,-ere i. intus vel valde pel- lere* R P₆. Zob. **PCHAĆ, POPCHNAĆ, PRZYPYCHANIE, WYPCHNAĆ.**

PRZYPĘDZENIE *impulsus* przypichanye, przypądenye *i. impetus* R p₅ (mp); przypądenye, przycysnyenye *coactio est duplex: absoluta et condicionalis* R g_{6v} (por. przymuszhenye S 29); przymącznye, Sprzipądenym *astricte* R X_{3v} (ml). Zob. **PRZYMECZNIE.**

PRZYPĘDZIĆ przypądzicz, przypyeracz *angario,-are, compellere, iniuste exigere, angariam facere* S 210v; zaczygacz, vdrączicz, przypądzicz, przypyeracz *angario,-are i. cogere, compellere ad publicum officium, iniuste exigere* R M_{3v} (mg); *compellere animalia* wpadzić, przypądzicz, przimvssicz R N_{1v} (ml; av. *compello,-ere*); przyczysnącz, przypądzicz *arto,-are i. frequenter arcere aut copulare* R M_{4v}. Zob. **PĘDZIĆ, ROZPĘDZIĆ, WYPĘDZIĆ.**

PRZYPĘDZONY przypądzony *compulsus* S 32v. Zob. **NAPĘDZONY, WPĘDZONY, ZAPĘDZONY.**

PRZYPIAĆ przypyącz *affibulo,-are* R M_{2v} (dopisek BB w kolumnie głównej nad drukowanym hasłem *afereso,-are*). Zob. **ODPIAĆ, SPOIĆ, ZAPIAĆ.**

PRZYPIERAC przypadzicz, przypyeracz *angario,-are, compellere, iniuste exigere, angariam facere* S 210v; zaczygacz, vdrączicz, przypadzicz, przypyeracz *angario,-are i. cogere, compellere ad publicum officium, iniuste exigere* R M₃v (mg). Zob. **PRZEĆ**.

PRZYPIĘTY sknaflowany, przypyąthy *affibulatus i. connodatus vel fibula ornatus* R b₁v. Zob. **KNAFEL, ODPIĄĆ, PRZYPIĄĆ, ZAPIĄĆ**.

PRZYPIISANIE praw. 'przywłaszczanie' *usurpacio* zossobyenye, *raptus contra usum etc. i. illicite*, przywłosczenye *furto vel aliter*, przypyssanye *presumcio contra consuetudinem* R L₅v (ml). Zob. **ODPISANIE, WYPISANIE**.

PRZYPODOBAĆ 'kształtować coś według czegoś, upodobnić; porównać' przypodobacz, Czvdnye, rownye, dobrze czo vdzyalacz *proporcio-no,-are, similitudinarie unam rem ad aliam facere* R S₄ (md); przypodobacz, przyrownacz *configuro,-are, vide Calepi* R N₂v (md); zgodzicz, przypodobacz, kstaltownye vdzyalacz *conformo,-are i. congruere, assimilare* R N₂v (md). Zob. **PODOBA, PODOBNOŚĆ**.

PRZYPODOBAĆ SIĘ 'upodobnić się' przypodobacz syą *assimilo,-are i. valde simillare, invenitur etiam assimilor,-aris in eodem sensu* R M₅. Zob. **PODOBA, SPODOBAĆ SIĘ**.

PRZYPODOBANIE 'upodobnienie; podobieństwo' podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas i. conformacio* S 33v; podobnosc, zgodnosc, przypodobanye *conformitas* R h₃ (md); przypodobanye *assimilacio* R d₂ (md); przypodobanye, Rownosc, Czvdnosc *proportio i. similitudo, habitudo, comparatio {similitudo unius ad alium}* R B₆.

PRZYPODOBANY 'upodobniony' przypodobany, przyrownany *configuratus* R h₃ (mp).

PRZYPOMAGAĆ przypomagacz *coadiuvo,-are i. simul adiuvo* R M₈v. Zob. **DOPOMAGAĆ, POMAGAĆ, PRZYPOMOŻNIK, SPOMAGAĆ**.

PRZYPOMINAĆ przypomynacz *admoneo,-ere i. ad memoriam aliquid reducere* R M₂v. Zob. **NAPOMINAĆ, UPOMINAĆ**.

PRZYPOMOŻNIK 'pomagający, współpracownik' przypomoznyk *coadiutor* S 29; przypomoznyk *coadiutor* R g₆v (ml). Zob. **POMOCNY, PRZYPOMAGAĆ**.

PRZYPOWIEDNI 'obrazowy, alegoryczny, mający charakter paraboli' przypovyedny *parabolicus i. similitudinarius vel parabolis utens (sv. parabola)* R y₄. Zob. **PODOBIEŃSTWO, PRZEPOWIEŚĆ, PRZYPOWIEŚĆ**.

PRZYPOWIEDNIE 'stosując przypowieść' przypovyednye *sinodochice* S 249; przypovyednye *sinodochice* R F₈ (md; av. *synecdoche*); przypovyed-

nye, Rozvmnye *sinodochice* R Y₄ (mp). Zob. **DUCHOWNIE, PODOBNIĘ, PRZYKŁADNIĘ, WYKŁADNIĘ.**

PRZYPOWIEŚĆ ‘parabola, podobieństwo’ przisłowie, przypowiesz *proverbium i. similitudo, parabola, ubi aliud dicitur et aliud intelligitur* (bibl.) R B₇ (por. przepowiesz S 125); przypowiescy, przysłowie *proverbia* (sv. *proverbior,-ari*) R S_{4v}. Zob. **POWIEŚĆ, PRZEPOWIEŚĆ, PRZYKŁAD.**

PRZYPOZWAĆ praw. ‘wezwać, pozwać na sąd’ *concito,-are* przypozwacz *vel ad iram provocare* pobudzicz R N₂ (mp). Zob. **POZWAĆ, WEZWAĆ.**

PRZYPOZWANIE praw. ‘wezwanie na rozprawę’ vipelnyenye *vel* przypozwane *execucio* S 54 (por. Mym41, w roz. *De iudicialibus*, k. 11v: *Executio*, czuladung, przypozwanie); napelnyenye, vypelnyenye, przypozwane, vypravyenye *execucio i. operacio* R l_{6v} (ml); przypozwane *concitacio* R h_{2v} (ml) (por. Cervus).

PRZYPRAWA – 1) ‘ozdoba, ubiór; coś, co upiększa’ vbyor, przyprawa *cultus eciam est mundus muliebris* R i₃ (mp); – 2) ‘przygotowanie; wyposażenie, przybory?’ przyprawa *preparacio* R B_{2v} (mg); przyprawi *preparamenta* R B_{2v} (mg). Zob. **OKRASA, OKRASZENIE, PRZYBIOR.**

PRZYPRAWIAĆ ‘przygotowywać, sprawiać, powodować coś, przywoździć do czegoś’ przyprawya myą ku czudzolostwv *facit me mechari* R t_{2v} (ml; av. *mechus*); przyprawya ya (!) ku czudzolostwv *facit eam mechari* (bibl.; sv. *mechor,-ari*) S 226v; przyprawya zoną ku czudzolostwv (!) *facit uxorem mechari* (bibl.) R Q_{6v} (ml; av. *mechor,-ari*).

PRZYPRAWIĆ ‘przygotować, uczynić, spowodować coś; ozdobić’ przyprawicz, zgotowacz *preparo,-are* R S_{2v} (mg); Spravicz, rospravicz, zdrzandzicz, przyprawicz *dispono,-ere* R O₃ (mp); przyprawicz *adapto,-are, ornare, preparare* R M_{2v} (ml). Zob. **PRZYBRAĆ, SPOSOBIĆ, SPRAWIĆ.**

PRZYPRAWIENIE – 1) ‘przygotowanie; gotowość’ przyprawyenye, ochothnosc *disposicio* S 43v; zdrzandzenye, przyprawyenye, Ochothnosc *disposicio* R k₂ (mp); przyprawyenye *adaptacio* R a_{8v} (ml); – 2) ‘przybranie, ozdoba’ okraszenye, przyprawyenye *ornatura* S 103v; przyprawyenye *ornatura* R x₈ (mg). Zob. **OKRASA, PRZYBIOR.**

PRZYPRAWIONY ‘przygotowany, gotowy; właściwy, odpowiedni’ przyprawyony, godny *aptus i. abilis, dispositus* S 12v.

PRZYPRAWNIEJSZY ‘bardziej uroczystry, ozdobniejszy – tu o szatach’ przyprawnyeyshy *culcior i. solemnior* (bibl.; por. Księga Rut 3,3 z Biblii Wujka: oblecz się w ochędoźniejsze szaty) R i₃ (mp).

PRZYPRAWNY ‘pełen przypraw, smaczny’ *cupedia i. cupiditas edendi aut bibendi, dapes lauciores* potrawy przyprawne, Lakothky S 38v; przyprawne potrawy *cupedia* R 13v (ml). Zob. **KORZENNY**.

PRZYPUSZCZAĆ ‘dopuszczać do czegoś, zgadzać się, zsyłać coś na kogoś’ Nye dopuszczay, Nye przypuszczay *absit a te* (bibl.) S 209 (u Erz brak obu czasowników w części pol.-łac.); Nyestan syą thak, nyedopuszczay boze, nye przypuszczay *absit i. procul sit* (bibl.) R X2v (ml).

PRZYPUSZCZONY ‘dopuszczony do czegoś, dozwolony’ przypuszczony, dopuszczony *reacceptus* R C5v (ml); poddany, Spuszczony na dol, podrzuczony, przypuszczony *submissus, deiectus, humiliatus* R H1v (md).

PRZYPUŚCIĆ ‘dopuścić, pozwolić’ przypuscicz, dopuscicz *reaccipio,-ere, vide Calepi.* R S5v (md); przypuscicz *submitto,-ere i. permittere* R T8v (ml). Zob. **PODDAĆ SIĘ, PODŁOŻYĆ, PODRZUCIĆ**.

PRZYPYCHANIE *impulsus* przypichanye, przypadzenye *i. impetus* R p5 (mp). Zob. **PCHANIE, PRZYPCHNAĆ**.

PRZYPYTAĆ SIĘ ‘wpytać się, radzić się; wysunąć pretensje?’ przypytacz syą *interloquor,-i* R Q2 (mg) (por. Cervus: *Interloqui* przypytac). Zob. **PYTAĆ, PYTAĆ SIĘ, PRZEPYTAĆ**.

PRZYPYTANIE ‘wpytanie, radzenie się; wysuwanie pretensji?’ przypytanye *interlocucio* R q2 (mp). Zob. **PRZEPYTAWANIE, PYTANIE, WPYTANIE**.

PRZYPYTAWAĆ SIĘ przypitava syą *interloquitur* R q2 (mp; av. *interlocucio*). Zob. **PRZEPYTAWANIE, PYTAĆ SIĘ**.

PRZYRODNY ‘przyrodni’ przyrodny brath *vel* syostra *couterinus i. ex eodem utero cum alio progenitus* S 36v; przyrodny brat abo syostra *couterinus* R h6v; przyrodny (‘bracia’) *fratres uterini dicuntur filii eiusdem matris et ex diversis patribus* SN 251; przyrodny (‘bracia’) *uterini fratres sunt filii eiusdem matris sed ex diversis patris, si plures viros mulier habuit* RN I; przyrodny (‘bracia’) *uterini, qui ex eodem utero et diversis patribus sunt geniti* (sv. *uterinus*) R L5v. Zob. **JEDNORODNY, PIRWORODNY, RODNY, ZARODNY**.

PRZYRODZENIE ‘natura, cecha’ wshythky<ch> rzeczy pospolita bythnoszcz, Pospolite slavanthnosci, znamyonwiazcze Bythnoszcz abo własnoszcz, wlyane abo nabyte, przyrodzenya rzeczy wydomic y domyslnych *predicamenta* R B2 (mg). Zob. **PRZYRODZONY**.

PRZYRODZONOŚĆ – 1) ‘natura, przyroda’ navka przyrodzonoscy, przirodzoney rodnoscy *physica, quedam ars, que de rerum naturis tractat*

R z₈; – 2) ‘powinowactwo duchowe (powstałe np. w związku z chrztem)’ Rod, Rodzay, przyrodzonosc, Rodzyna duchowna, przyacyelstvo duchowne *cognatio spiritualis* RN IIv; o przyrodzonoscy *De cognacione spirituali* SN 253.

PRZYRODZONY – 1) ‘dany przez naturę, wrodzony; naturalny, dotyczący przyrody; należny z tytułu pokrewieństwa (o spadku)’ dowodziec vyvodem rozvmv przyrodzonego *probare rationibus* S 128v (av. *ratio*); *probare rationibus* (‘dowodami’) rozvmv przyrodzonego S 123v i R S₃ (mp); pospolite slavaťhnoscy *vel* wsithkich rzeczy pospolita bithnoscz *vel* vyslovyenye, znamyonviacza wlosnoscz, przyrodzona, wlyana, nabyta rzeczy vydomych (Erz bł. „wydanych”) y domyslnych *predicamenta* S 121v; przyrodzona blysskoscz *propinquitas naturalis* R B₆ (mp) (por. Cervus); przyrodzona zmaza *fomes ... dr radix ...*, *unde peccatum originale dr fomes* R m₈v (por. zakal S 59v); przyrodzoney navky mystrz *phiscus i. naturalis, qui de naturis rerum tractat* S 114; mystrz przyrodzoney navky *physicus* R z₈ (por. Mu28, s. 178); navka przyrodzonoscy, przyrodzoney rodnoscy *physica, quedam ars, que de rerum naturis tractat* R z₈; *propinquo,-are i. proximare, prope esse {vel i. sanguine coniungi i. propinquitate}* przyrodzoną blysskoscyą} R S₄; Spadek przyrodzonego dzyedzyczstwa *devolutio hereditaria* R i₇ (mg) (por. Cervus); – 2) ‘krewny, np. brat’ przyrodzony, Swak *cognatus* S 29v (por. Mu28, s. 165); przyrodzony, Blyssky, Swak, Cyescz *cognatus* R g₇; przyrodzony *cognatus i. frater, quasi simul natus i. ex eodem patre natus, ut est filius fratris, nepos ex eo* RN II; przyrodzony *agnatus* (sv. *agnati dicuntur cognati de patre*) R b₂v. Zob. **DOWOD, DOWODZIĆ, NABYTY, ODRODZONY, PISMO, PRZYRODNY, RODZONY, URODZONY, WLANY, WRODZONY.**

PRZYROK ‘urok, czary; omamienie’ *fascinatio i. incantatio ... vel i. invidia, deceptio in laudando* przyrok, vrzecenye, *sicut faciunt histriones* cuglarze (bibl.) S 56; przyrok, Vrzecenye *fascinis ...*, *sive fascinatio* (bibl.) R m₃v. Zob. **CZAROWANIE, GADACSTWO, ZAKLINANIE, ZMAMIENIE.**

PRZYROŚĆ ‘przyrosnąć, wzrosnąć’ przyroszcz *accresco,-ere* R M₂ (md); przyrosł *accrevit* R a₃ (md); przyrosł *concrevit* R N₂ (mg). Zob. **ROSTĄCY, ROŚĆ, UROŚLY, WYROŚĆ.**

PRZYROWNAĆ przyrownacz *equiparo,-are* S 219v; *equo,-are i. equum facere {vel librare} {vel przyrownacz}* R O₅v; przipodobacz, przyrownacz *configuro,-are, vide Calepi* R N₂v (md). Zob. **ROWNOŚĆ.**

PRZYROWNAĆ (SIĘ) gram. *que nomina comparantur, Donatus, i. mnożą są, przyrownaią są* RN (k. tyt.); *Donatus: Que nomina comparantur mnożą są y przyrownayą* R h₁v (md; av. *comparacio*).

PRZYROWNAJĄCY gram. ‘stopień wyższy’ *comparativus gradus in grammatica* przyrównający stopyem, *positivus* przedny, *ut doctus, doctior comparativus, superlativus* przewysshający R h₁v (md); Stopyem przyrównający *comparativus gradus RN* (wykl. przednia); *comparativus gradus, ut doctior* przedny (!) (w oryg. wyraz przekreślony), przyrównający RN (k. tyt.); *adverbia positivi gradus* położonego stąmpny, *comparativi* przyrównającego, *superlativi* przewysshającego R X₂v (md). Zob. **NADWYSZSZY, PIRWSZY, POŁOŻONY, PRZYSŁOWIE, SŁOWO, WSTOPIEŃ.**

PRZYROWNANIE ‘zrównanie, wyrównanie; porównanie – także gram.’ przyrównane *equacio* R l₂v (md); przyrównane *comparacio* RN (wykl. przednia); przyrównosc, <przyrow>nane, przyrównane *comparacio* R h₁v (md); przyrównane *hic comparativus et hoc comparativum* (sv. *comparativus, -a, -um*) R h₁v; thak *tam, adv. quantitatis vel comparandi vel similitudinis* przyrównana R Y₄v (por. tak namnyeisz *tam minimum* R Y₄v (mp)). Zob. **NAWIĘCSZY, PRZYSŁOWIE.**

PRZYROWNANY ‘zrównany; upodobniony’ przyrównany *equiparatus* S 219v; przypodobany, przyrównany *configuratus* R h₃ (mp). Zob. **NIEROWNY, ROWNY.**

PRZYROWNOŚĆ ‘porównanie, przyrównanie’ przyrównosc, <przyrow>nane, przyrównane *comparacio* R h₁v (md). Zob. **ROWNOŚĆ.**

PRZYRZEC przyrzecz, obyczacz *promitto, -ere* R S₃v (md). Zob. **OTRZEC SIĘ, WYRZEC SIĘ.**

PRZYRZNIONY ‘obcięty, przycięty’ przycyąti, przyrznyony *secatus* R E₆ (mg). Zob. **OBCIĘTY, OCIĘTY, ODCIĘTY, PRZECIĘTY, ROZCIĘTY, UCIĘTY.**

PRZYRZYNAĆ ‘przycinać’ przycynacz, vcynacz, przyrzynacz *seco, -are i. dividere, separare, secernere* R T₅. Zob. **OBCINAĆ, ŚCINAĆ, ZACINAĆ.**

PRZYSADZIĆ ‘przyłączyć, przysunąć, zbliżyć’ przyssadzicz *admoveo, -ere* R b₁ (md; av. *admoveo*); prziszadzicz *admoveo, -ere, applicare, apponere* R M₂v (ml). Zob. **ODSADZIĆ, PODSADZIĆ.**

PRZYSĄDZENIE (lub **PRZYSĘDZENIE**) praw. przisządzenie *adiudicacio* S 5v; przysądzenie *adiudicacio* R b₁ (mg). Zob. **OSĄDZENIE, SĄDZENIE.**

PRZYSĄDZIĆ (lub **PRZYSĘDZIĆ**) praw. przysządzicz *adiudico, -are* R M₂v (md) (por. Cervus: *Adiudicare* przisędzic). Zob. **ODSĄDZIĆ, OSĄDZIĆ, ROZSĄDZIĆ.**

[**PRZYSIĄC**] zob. **SPRZYSIĄC SIĘ, ZAPRZYSIĄC.**

PRZYSIĘGA praw. przyssyaga *attestationes sunt dicta testimonium vel testimonia ordine iuris in scriptis redacta* R d₃v; Slyvb, przyssyaga *iuramentum assertorium est, cum iuratur de presenti vel de preterito, sic esse vel non esse, fuisse vel non fuisse, sed iuramentum promissorium est, quando iuratur de futuro aliquid daturum vel facturum* R q₅v; vczynyona przyssyaga *prestium iuramentum* R B₃ (md); vczynyona przyssyaga *prestium iuramentum* R S₃ (mg; av. *presto,-are*); rotha przysyagy *rotha iuramenti* R D₃v (ml); rotha przyssyagy *rota iuramenti* R T₂v (ml; av. *roto,-are*) (por. Cervus); zdawacz przyssyagą (Acc. sing.) *deferre iuramentum est aliquem artare et astringo (!) ad iurandum* R q₅v (ml; av. *iuramentum*) (por. Cervus: *Defero iuramentum* zdawam przysięgę); spuscycz, odvyescz, zdacz przyssyagą (Acc. sing.) *deferre iuramentum est aliquem artare vel astringere ad iurandum* R N₆ (por. Cervus: *Deferre* spuscic vel odwiesc vel zdac); pod przysyagą *sub attestacione* (bibl.) R d₃v (ml; av. *attestationes*); *attestor,-ari i. valde testari* vyssvyathczicz pod przyssyagą {*sub attestacione*} R M₅. Zob. **ŚLUB, WYŚWIADCZENIE, ZAPRZYSIĘGANIE**.

PRZYSIĘGAĆ praw. krzywo przysyagacz *periuro,-are* R R₆ (md). Zob. **KRZYWOPRZYSIĘSTWO, ZAPRZYSIĘGAĆ**.

PRZYSIĘGAJĄCY praw. krzywo przyssyagający *peierans* R z₂v (md).

[**PRZYSIĘGLY**] zob. **PRZYSIĘŻNY**.

PRZYSIĘŻCA praw. 'ten, kto przysięga' przysyąsza *iurator* S 77v; przysyąszcza *iurator* R q₅v (ml) (por. Mym28, k. 12v).

PRZYSIĘŻNIK praw. 'ławnik, sędzia przysięgły' przysyąznyk *iuratus, scabinus idem* S 77v; przysyąznyk *iuratus, scabinus* R q₅v (ml) (por. Mym28, k.12v); Ławnyk, przysyąznyk *scabinus, iuratus idem* S 137v; Ławnyk, przysyąznyk *scabinus* R E₃v (ml) (por. Mym28, k.13). Zob. **PRZYSŁUCHACZ, ŚLUBICIEL**.

PRZYSIĘŻNY praw. – 1) 'o człowieku – zaprzysiężony' przysyązny *advocatus iuratus* R b₁v (ml) (por. Cervus: *Advocatus ... Iuratus* przysięgły); – 2) 'o uroczystym przyrzeczeniu' *iusiurandum i. affirmacio religiosa* pravo przysyązne, vyelgye zaprzysyaganye, *iurisiuracio idem* (bibl.) R q₅v (md). Zob. **DZIEDZICZNY, MOWCA, PRZYSŁUCHACZ, RZECZNIK, WOJT, ZAKUPNY**.

PRZYSKAKOWAĆ 'przyskakiwać, podskakiwać; tu – sprzeciwiać się, dokuczać, atakować' przyskakovacz, przycyvyacz syą *assilio,-ire i. aggredi, invadere, impetere* R M₅. Zob. **DRAŻNIĆ, GABAĆ, NASKAKOWAĆ, PRZESKOCZYĆ, SKAKAĆ**.

PRZYSKAKOWANIE ‘przyskakiwanie, podskakiwanie; tu – sprzeciwianie się, atakowanie’ prziskakovanye, przeczyvyanye *assultus, impetus, assumptus saltu* R d₂. Zob. **DRAŻNIENIE, PRZEGABANIE**.

PRZYSŁOWIE – 1) ‘słowo, wyraz; parabola, przypowieść, przysłowie’ przislovye *vocabulum* S 173; *vocabulum* przislovye, *quo res singule nominantur* R L₄ (md); przislovye, przypovyescz *proverbium i. similitudo, parabola, ubi aliud dicitur et aliud intelligitur* (bibl.) R B₇; przypovyescy, przislovye *proverbia* (sv. *proverbior,-ari*) R S_{4v}; – 2) gram. ‘przysłówek’ *adverbium i. allocutio* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku vyiasnyenyv, czo ku slowv przicladamy R b_{1v}; *adverbium* przislovye, ktore cladzyemy vedlye *verbum* ku viyasnyenyv RN (wykl. przednia); *adverbia loci seu localia* przislovyia myescza znamyonviacze *i. allocuciones* R X_{2v} (md). Zob. **POŁOŻONY, PRZEWYSZSZAJĄCY, PRZYGODA, PRZYROWNAJĄCY, WYBIERANIE, ZAKAZANIE, ZGROMADZENIE**.

PRZYSŁUCHACZ praw. ‘pomocnik sędziego’ Raycza, Lawnyk, przisłuchacz *prava assessor dr quasi assidens iudici in cognitione causarum, suum prebens consilium iudici, qui alio nomine dr officialis iudicis et consiliarius* R d₂ (por. Cervus: *Assesor* przisłuchacz prawa).

PRZYSŁUSZAĆ ‘być stosownym, odpowiednim, właściwym’ przisłusha *condecet* R h₃ (mg; av. *condecencia*); przisłusha *competit* R N_{1v} (mh; av. *compe-to,-ere*); *convenio,-ire ... hoc pallium convenit mihi i. decet me* przisłusha, Słuzy mnye, przistoy R N₄. Zob. **SŁUSZAĆ, SŁUSZNOŚĆ**.

PRZYSMRODZIĆ przysmrodzicz, ozzecz, przipalicz *aduro,-ere* R M_{2v} (md). Zob. **OŹŻEC, ZASMRODZIĆ**.

PRZYSMRODZONY ozzony, przipalony, przismrodzony *adustus* R b_{1v} (ml). Zob. **OŹŻONY, SMRODLIWY**.

PRZYSPIESZYĆ zob. **PRZYŚPIESZYĆ**.

PRZYSPORZENIE ‘powiększenie, pomnożenie, dodanie’ przisporzeye, rozmnozenye *augmentacio* S 16v.

PRZYSPORZYĆ ‘powiększyć, pomnożyć, dodać’ przisporzicz, frymarczycz *augmento,-are i. amplificare* R M_{5v}; przymnozicz, przisporzicz *adaug-geo,-ere i. valde augere {adaucto idem}* R M_{2v}.

PRZYSTAĆ – 1) ‘zgodzić się, pozwolić; przyłączyć się do kogoś lub czegoś’ przizvolicz, przistacz, visłuchacz *acquiesco,-ere* S 209v; przyzvolicz, przistacz, visłuchacz *adquiesco,-ere i. assentire* R M_{2v}; przistacz *adhereo,-ere i. inniti* R M_{2v}; – 2) ‘być stosownym, odpowiednim, właściwym’ *convenio,-ire ... hoc pallium convenit mihi i. decet me* przisłusha, Słuzy mnye, przis-

stoy R N₄. Zob. **DOSTAĆ, PRZESTAĆ, PRZYŚLUSZAĆ, STAĆ, USTAĆ.**

PRYZYSTAWAĆ ‘ustać, usadowić się?’ przistavacz *assido,-ere* R M₅ (mh; av. *assideo,-ere*).

PRYZYSTAWKA ‘misa, talerz’ przistawka *catinus* S 24v (por. Mu28, s. 140); przistawka *cupula* S 38v; *cuppula mense* przistawka *vel i.* Sypyen R i₃v (ml). Zob. **KRZYNOW, MISA, NALEWKA, PATENA, PRZYSTAWKA, TALERZ.**

PRYZYSTĄPIĆ (lub **PRYZYSTĘPIĆ**) ‘podejść, przyłączyć się’ blyzvn przistapicz *accedo,-ere* R M₂; przystampicz *applicor,-ari* R M₄ (md). Zob. **DOSTĄPIĆ, ODSĄPIĆ, POSTĄPIĆ, PRZESTĄPIĆ, WYSTĄPIĆ.**

PRYZYSTĘP ‘dojście, wejście’ przistamp *aditus* S 5; przistamp *aditus ... est introitus* R a₈v. Zob. **DOSTĄPIENIE, PRZESTĘP, WYSTĘP.**

PRYZYSTOSOWAĆ ‘dostosować’ przistoszovacz, przicyagnacz *coapto,-are* S 214; przyscyagnanacz, przistossovacz *coapto,-are* R M₈v (md).

PRYZYSTOSOWANY ‘dostosowany’ przyscyagnony, przistossovany *coaptatus* R g₆v (ml).

PRYZYSTRZECH ‘dach’ dach, przystrzech *doma, Greci tectum dicunt, potest etiam dici doma tectum vel etiam atrium, quod non tegitur* R k₃ (por. Słstř 9, Praha 1986, sv. *doma ... in domate* (gl.: przistrzessie; Vulg. II Esdr. 8.16)). Zob. **PRZYKRYCIE, STRZECHA.**

PRYZYSUSZKA ‘kawalek wysuszonego, pieczonego mięsa; skwarki’ *carbonella i. frixa* przysushka *ex carnibus assata porcinis* R f₃ (mg); przysuska (!) *frixa i. carbonella, sc. parum carnis, que super carbones cito solet decoqui aut assatur* R n₂v. Zob. **PRZYWARA, SKRZECZKI, SKWAREK, SMAŻONY, SUSZ, WYSUSZONY, WYSZOLC.**

PRYZYSCIE zob. **PRZYŚCIE.**

PRYZYSZŁY ‘dotyczący przyszłości’ gadaczstwo po znamyenyv zyemye rzeczy przyslich *geomancia* R n₇ (mg) (por. Lactifer: *Geomancia* Hadatzstwije, když kto budutzijeho nijetco hada po znamenij zemie, zemieczar); – gram. przysly czas *futurum* (sv. *futurus*) R n₄v; rozne, czo są wprzyslym czasye yakoby cirpyące w<y>movyą *neutro passiva, sc. verba* R v₆v (md); rodzaye Rozne, Czo są wprzyslym (!) czasye yakobi cyrpyące wymovyą *genera neutropassiva* RN (k. tyt.). Zob. **DAWNY, PRZESZŁY.**

PRYZYSZWA ‘wierzchnia część stopy, przegub; część buta?; zasłona?; jakiś dodatek?’ przyszhwa *connexum pedis* S 34; *pes, connexum pedis i.* przyszhwa S 111v; *connexum pedis* przyshwa, *pars superior* R h₃v (ml) (por. Mu28, s. 63: *Comexum pedis pars superior, das áber teyl vben am fűsz, Przyszwá;*

Erz w części pol.-łac. ma: „Przyszwa (przednia część nogi), *convexum* (mylnie w I. części wydrukowano *connexum*) *pedis*, Mur. 63”); przyshva *antipedium* R c₂v (mp); przyshva *impedium* R p₄v (md); przyshva *spendium* R G₃v (md). Zob. PIĘTA, PODESZWA, STOPA.

PRZYŚCIAĞNAĆ ‘przyciągnąć’ przyscyagnąncz, przistossovacz *coapto,-are* R M₈v (md). Zob. **PRZYCIĄGNAĆ**.

PRZYŚCIAĞNIONY ‘przyciągnięty’ przyscyagniony, przistossovany *coaptatus* R g₆v (ml). Zob. **CIĄGNIONY, ODCIĄGNIONY**.

PRZYŚCIE (lub **PRZYSZCIE**) ‘przyjście’ *transitus i. iter, via, que transiri potest* {*transicio idem*} przescy, prziscy (? – możliwa lekcja „przescy”) R J₆v; ksyagy przysshcy zidowskyego *Esdre liber* (bibl.) R l₄ (md). Zob. **ODEŚCIE, POŚCIE, PRZEŚCIE, ŚCIE, WYŚCIE**.

PRZYŚPIESZYĆ przispieshicz *accelero,-are i. festinare, unde Gen. XVIII, (6)* (bibl.) R M₂ (por. pospieszicz S 209v). Zob. **NIEDOŚPIECH, POŚPIESZYĆ, ŚPIESZNIĘ**.

[**PRZYTCZA**] zob. **PRZYDCZA**.

PRZYTĘPIĆ stampicz, przytapicz *retundo,-ere i. retro tundere ...*, *acumen ferri destruere* R T₂. Zob. **STĘPIONY, TĘPY**.

PRZYTYM (?) zob. **PRZY, TEN**.

PRZYTYSKOWANIE ‘wyrzuty sumienia’ *sinderesis dr superior pars rationis* grizenye (!) somnyenya, przitiskovanye, doradzenye *custos anime i. quasi scintilla quedam stimulans hominem et eius conscienciam ad bonum* skra S 144; Skyerka, przitiskovanye, gryzyenye somnyenya, doradzenye *sinderesis debet dici, i. custos anime, quasi quedam scintilla stimulans hominem et eius conscienciam ad bonum* R F₇v (md).

PRZYWARA ‘to, co przywarło do garnka, brud na naczyniu’ przyvari *ignia ciborum, circa ollas vicia* R p₄ (mg); przyvary *ignia ollarum* R P₅v (ml); av. *ignio,-ire* (por. Volckmar: Przywarzam, *concoquo, aduro*; Przywára *cremium, caro adusta, crusta carniū coctarum, ollis adhaerens*). Zob. **PRZYSUSZKA, SKRZECZKI, SKWAREK, WARZONY**.

PRZYWIANEK ‘wiano, posag’ *dotalicium* przyvyanek *i. dos vel dotis precium* S 44v; przyvyanek, vyano, oprava *dotalicium i. dos vel dotis precium* (sv. *dotalis*) R k₄. Zob. **POSAG**.

PRZYWIĄZAĆ (lub **PRZYWIĘZAĆ**) polepsicz, ocrassicz, przyvżacz *fulcio,-ire i. sustentare, subportare, sublevare, submunire, firmare, adiuvare* R P₂v. Zob. **OBWIĄZAĆ, ODWIĄZAĆ, PODWIĄZAĆ, ROZWIĄZAĆ, ZAWIĄZAĆ, ZWIĄZAĆ**.

PRZYWIĄZANY *fulcitus* ocrashony, przywyżany, podparty *protectus auxilio* R n_{3v} (mg). Zob. **OBWIĄZANY, ODWIĄZANY, ROZWIĄZANY, ZAWIĄZANY, ZWIĄZANY.**

PRZYWIEDZIENIE ‘przyrowadzenie; namowa’ *inductio* wyvedzye-nye, przyvedzye *persuasio, abolicio* R p_{6v} (ml). Zob. **WIEDZIENIE, WWIEDZIENIE, WYWIEDZIENIE.**

PRZYWIEDZIONY ‘przyrowadzony; nakloniony, namówiony’ *illectus i. illaqueatus, seductus, in licio positus* {Sklonyony, przivedzyony *ad malem attractus*} R p₄. Zob. **ODWIEDZIONY, POWIEDZIONY, PRZEWIEDZIONY.**

PRZYWIEŚĆ ‘przyrowadzić; naklonić, skusić’ przyvescz *adduco, -ere* R M_{2v} (ml); *illicio, -ere, illaqueare, in fraudem ducere* przyvescz R P_{5v}; ku grzechu myą przyvyodl *peccare me fecit* (bibl.) R z₂ (mg; av. *peccans*); ku grzechu myą przyvyodl *peccare me fecit* (bibl.) R R₅ (mp; av. *pecco, -are*). Zob. **DOWIEŚĆ, ODWIEŚĆ, PRZEWIEŚĆ, PRZYWODZIC, WYWIEŚĆ.**

PRZYWIĘZAĆ zob. **PRZYWIĄZAĆ.**

PRZYWŁASZCZENIE praw. prziwłasczenie *usurpatio est interruptio usucapionis* {*invasio*} R L_{5v}. Zob. **PRZEZYSKANIE, PRZYPISANIE, PRZYWŁOSZCZENIE, WŁAŚCIZNA.**

PRZYWŁASZCZONY ‘wybrany, ulubiony; adoptowany’ prziwłasczo-ny *populus adquisicionis* (bibl.) R c_{5v} (ml; av. *acquisicio*); oblyvbyony, prziwłasczony, Sposobyony *adoptivus* RN Iv (por. prziwłosczony SN 251)). Zob. **WŁASNY.**

PRZYWŁOSZCZENIE praw. ‘przywłasczenie’ *usurpacio* zossoby-nye, *raptus contra usum etc. i. illicite*, prziwłosczenie *furto vel aliter*, przipyssanye *presumcio contra consuetudinem* R L_{5v} (ml) (por. prziwłasczenie R L_{5v}). Zob. **WŁOSNOŚĆ.**

PRZYWŁOSZCZONY ‘uznany za własnego, przybrany za syna’ prziwłosczony *adoptivus* (Erz: „scil. *filius*”) S 5; *adoptivus* prziwłosczony (Erz dodaje: „syn”), *qui in filium adoptatus est* SN 251 (por. prziwłasczony RN Iv); vyzvolony, prziwłosczony *adoptivus i. qui est in filium assumtus vel qui ex adoptivo natus est* RN IIv. Zob. **OBLUBIONY, SPOSOBIONY.**

PRZYWŁOŚCIĆ ‘przywłasczyć, zagarnąć coś bezprawnie; adoptować’ prziwłosczcz sobye *appropriare rem* R M₄ (mp; av. *approprio, -are*); zossobicz, prziwłosczcz *usurpo, -are i. contra usum rapere sive in usu habere vel illicite uti ..., contra rationem ius usum vel consuetudinem capere* {*furto*

assumere} R X₂; oblyvbicz, prziwłoscicz *adopto,-are i. desiderare vel nutrire vel eligere, accipere loco filii extraneam personam* R M₂v. Zob. **POLUBIĆ, SPOSOBIĆ**.

PRZYWODNIE ‘drogą namowy, perswazji’ przwodnye *inductive* S 245; przwodnye *inductive* R X₇v (ml). Zob. **DOWODNIE, WYWODNIE**.

PRZYWODZIĆ ‘udowadniać, dowodzić; przewodzić, prowadzić, być na czele; namawiać’ przwodnicz, vyvodzicz, dovodzicz *allego,-are* S 210 i R M₃; czynycz, przwodnicz *presto,-are i. ante stare vel preesse, vel precellere ..., exhibere, dare vel statuere* R S₃; vpomynacz, przywodzicz *exhortor,-ari i. valde hortari* R O₆v. Zob. **DOWIEŚĆ, ODWODZIĆ, PRZEWIEŚĆ (SIĘ), PRZYWIEŚĆ, ROZWODZIĆ**.

PRZYWOLIĆ (?) ‘przyzwolić, pozwolić, zgodzić się’ *consentio,-ire* {przywolicz (? – możliwa lekcja „prizwolicz”) *convenire, congruere*} R N₃. Zob. **PRYZWALAĆ, PRYZWOLIĆ, WOLA, ZGODZIĆ SIĘ**.

PRYZWOZIĆ *suffarro,-are i. far, frumenta in castra convehere* do voy-sky przywozicz R V₁ (md). Zob. **ODWOZIĆ, PRZEWIEŹĆ, WOZIĆ**.

PRZYWRACAĆ ‘oddawać, np. należność’ placzicz *reddo,-ere i. restituere, ipsi cuius erat dare* {*censum prestare* przywracacz} R S₆; (Erz bł. zamieścił sv. **PRZYWRACAĆ** przykład z S 219v, czytając „prziwracacz” zam. „przewracacz”: „prziwracacz *evolvere*” – zob. **PRZEWRACAĆ**). Zob. **WROCIĆ**.

PRZYWROCENIE ‘przywrócenie do pierwotnego stanu, naprawienie; oddanie, zwrot’ prziwroczenye *restitutio vaga dr quando nescitur ille, cui restituendum est* S 131v; prziwroczenye *restitutio dr quod, quis restituere tenetur, in pristinum statum reposicio* S 131v; przywroczenye (w oryg. za tym wyrazem jeszcze jeden wyraz pol., przekreślony, nieczytelny) *restitutio, reposicio* R D₂ (mg); przywroczenye *recuperacio* R C₅v (mg) i R C₅v (mg) (2× na górnym marginesie); placzenye, wroczenye, przywroczenye *reditum* R C₅v (md; av. *reditus*). Zob. **WROCENIE, WZDANIE**.

PRZYWROCENIEC ‘powracający z wygnania’ *redux* przywroczenyecz *de exilio ad patriam reversus et reductus vel a periculis in tutum* R S₆ (mp; av. *reduco,-ere*).

PRZYWROCIC ‘przywrócić do poprzedniego stanu, naprawić’ *recupero,-are i. restaurare* przywrocicz {*recuperatum est* przywroczo} R S₆; przywroczicz *restituo,-ere i. retro vel iterum statuere* R T₂; prziwroczo iest *recuperatum est* S 129v; przywroczo (‘jest’) *recuperatum est* R C₅v (mg). Zob. **WROCIĆ**.

PRZYWROCONY zob. **PRZYWROCIĆ**.

PRYZYWAĆ vipelnycz, przyzvacz, vipravicz *exequor, -i i. extra alia sequi, aliquid perficere, ad effectum ducere, instare ad aliquid faciendum* {*exequi, ultimam defuncti voluntatem implere*} R O_{6v}. Zob. **POZWAĆ**, **PRZYPOZWAĆ**, **WEZWAĆ**.

PRYZYWALAĆ ‘pozwalać, zgadzać się’ zmovą czynycz, przyzwalacz *paciscor, -i* R R₄; *favere perversis i. consentire, ac si ipse faceret* Zyczicz, przyzwalyacz R m₄ (mp; av. *favor*); przizwalacz, zyczicz *faveo, -ere, suffragari, auxiliari, assentire, favorem dare et proprie in malo* {*exaudi<re>*} R O₈; przyzwalacz *assentio, -ire* R M_{4v}. Zob. **FOLGOWAĆ**, **PRYZWOLIĆ** (?), **PRYZWOLIĆ**, **ZGODZIĆ SIĘ**.

PRYZYWANY – 1) ‘wezwany’ przyzwany *advocatus* S 5; – 2) praw. ‘dodatkový termin rozprawy sądowej’ przizwany rok *terminus concitatus* S 157; przyzwany rok *terminus concitatus* R J₁ (mp). Zob. **NAZWANY**, **WEZWANY**.

PRYZWOLIĆ ‘pozwolić, zgodzić się’ przizvolicz, przistacz, visluchacz *acquiesco, -ere* S 209v; przyzvolicz, przistacz, visluchacz *acquiesco, -ere i. assentire* R M_{2v}; przizvolicz *assentio, -ire* R d₂ (mg; av. *assentator*) (por. przyzwalacz R M_{4v}); za syą postampicz (!), przyzvolicz *cedo, -ere in pluribus significationibus invenitur, nam cedo i. do locum* R M_{7v}; *consentio, -ire* {przyzvolicz (? – możliwa lekcja „prizvolicz”) *convenire, congruere*} R N₃. Zob. **WOLA**, **ZGODZIĆ SIĘ**.

PSI – 1) astr. ‘tu – o gwieździe Syriusz w konstelacji Psa’; ‘związany z upałem, kanikulą’ psya gwyazda, psyanka, suczka *Canicula* S 22; psyanka, psya gvyazda, Suczka *Canicula celi* R f₁ (md; av. *Canicula*) (por. Mu28, s. 4: *Canicula*, der hundstern, pssya gwiazdá); psye dny *Caniculares dies* S 22 (por. Mu28, s. 5); psye dny, sloneczne *Caniculares dies* R f₁ (md) (por. Mu28, s. 5: *Caniculares dies*, dye hunds tag, Psye dny); – 2) zool. psya mucha *cinomia, musca canina* (bibl.) S 28 (por. Mu28, s. 99); psya mvcha *cynomia i. musca canina et venenosa* (bibl.) R g₄; psya veszh *ricinus est vermis caninus, qui inheret auribus canum* S 132v (por. Mu28, s. 99); psya vessh *ricinus, vermis caninus et dr a rhinos, quod est auris, et cynos, quod est canis, eo quod inheret auribus canum* R D₃; psya ryba *squatina, piscis, catula maris* S 149; psya ryba *squatina i. catula maris* RN IIIv (por. Mu28, s. 93: *squatina* (ut ait Albertus) *piscis est marinus, quem germani catulam maris vocant*, eyn hundtfisch, Psya rybá); – psye mvchy *cynifex vel cynifex indecli<nabile> pro eodem vel pro alio genere parvarum muscarum ... scinifex, culicum genus est aculeis*

permoolestum ... scynifes mshicze (bibl.) R g₄; – 3) bot. psyzy yąziczek *cynoglossa, quedam herba* R g₄; psy rvmyen *camemellum dr herba illa, que est mali odoris* S 21v; przymyothnyk, *psyra rzezucha senecie herbe sunt cito arecentes, que per macerias nascuntur* (sv. *senecia*) R F₂v. Zob. **PIES**.

PSIANKA – 1) astr. ‘gwiazda Syriusz’ *psyra gwyazda, psyanka, suczka Canicula* S 22; *psyanka, psyra gvyazda, Suczka Canicula celi* R f₁ (md; av. *Canicula*) (por. Mym28, k. 2v: *Canicula, Hundstern, Psianka*; por. też Lex, k. 33v: *Canis seu canicula signum coeleste, Psia gwyazda na niebie, też Psianką zową*); – 2) zool. *psyanka, Suczka canicula* (sv. *canis*) RN IVv (w słowniczku *De animalibus*). Zob. **PIES**.

PSOWAĆ ‘psuć, niszczyć’ *pszovacz demollio,-ire* S 217v; *solvo,-ere, enodare, liberare vel i. gwalcicz, psowacz solvere legem* S 235; *kazicz, psowacz, lamacz solvo,-ere {solvere legem, vastare}* R T₆v; *spustoshicz, pusto vczynycz, psowacz, kazycz vasto,-are* R V₆. Zob. **ZAPSOWAĆ, ZEPSOWAĆ**.

PSTRANIG (?) zool. (Erz: „sic! zam. pstrąg”; zapis BB przejęty z Mu28) *saxatilis, piscis pstranig, saxatilis eciam dr czo myąska myedzi skalamy* S 137v (por. Mu28, roz. *De piscibus*, s. 93: *Saxatilis, eyn steynbeysz, Pstránig, Truta, eyn vore, Pstrąg*). Zob. **MIĘSZKAĆ**.

PSTRĄG zool. *pstrąg aristosius, truta, piscis* S 13v; *pstrąg aristosus* (!), *trutta* RN III; *pstrąg truta, piscis* S 163v; *pstrąg truta, piscis, quia semper movetur obstrusa, milago, aristosius idem* S 163v; *pstrąg truta, quidam piscis* R J₈v; *pstrąg milago, truta, aristosius* RN III (por. Mu28, s. 94); *pstrąg saxatilis, aristosius, trutta* RN IIIv; *pstrąg saxatilis, piscis* R E₃ (mp) (por. Mu28, s. 93). Zob. **MIĘSZKAĆ, RYBA**.

PSTRO *pstro vczynycz discoloro,-are* R O₃ (md).

PSTROCINA ‘plamka’ *pstroczyzny macule i. signa in marmore* R s₄ (mp).

PSTRY ‘różnobarwny; łaciaty, nakrapiany’ *pstry discolor i. diversorum colorum vel qui est alterius coloris* (bibl.) S 43; *pstry discolor i. diversorum colorum vel alterius coloris* R k₁v; *pstry maculosus* S 85 i R s₄ (mp); *pstra suknya, vystrzigana pannucia, pannea, vestis aut tunica de diversis pannis abs-cissa* R y₃v (md; av. *pannucius et hec pannucia dr quedam vestis*); *psthre resperse oves* (bibl.) R D₁v (md); *pstre resperse oves* (bibl.) R T₁v (md; av. *respergo,-ere*).

PSTRZYĆ *pstrzycz maculo,-are* R Q₆.

[**PSZCZOŁA**] zob. **PCZOŁA**.

PSZENICA bot. pshenycza *triticum i. frumentum* R J₈; *robus* pszenycza wyborna *vel est genus frumenti* S 133; *robus i. rubeus, ut bos rubeus, vel genus tritici laudabilis eciam frumenti* wyborna pshenycza R D₃ (mp). Zob. **ORKISZ, PROSO, REŻ, ZBOŻE, ŻYTO.**

PSZENICZNY – 1) pszeniczny kvyath *pollis vel pollin i. flos tritici vel siliginis* S 119; pshenyczny abo rzzany kvyath *pollen {pollis idem}* R A₅; *similago idem est quod simila {vel pshenyczna mąka}* R F₇; – 2) ‘żyjący w pszenicy’ *Cis, proprium nomen patris Sauli {vel robaczek pshenyczny abo ąanczmyenny}* R g_{4v}. Zob. **OWSIANY, RŻANY, ŻYTNI.**

[PTACTWO] zob. **PTASTWO, PTASZSTWO.**

PTAK zool. ptak *ales ... est avis* R b_{3v}; ptak *avis* RN IIIv; prąnthky ptak *volucris i. avis* S 173; prąnthky ptak *volucer ... i. velox ... et hec volucris ... i. avis* R L₄; *involucris* nye richli ptak *vel qui non volat* S 173 (av. *volucris*) (por. Mu28, s. 43 i 81); nyeprąnthky ptak *involucris avicula* S 77 i R q₃ (mg); *involucris* nyeprąnthky pthak *vel qui non volat, aut qui volare non potest* R L₄ (mg; av. *volucer*); – *volatile, quod volat, volatilia* ptaczy R L₄ (md); ptaczy wzyemy grzebyączy *pulveratrices aves* S 126v; ptaczy wzyemy grzebyączy *pulveratrices aves* R C₁ (md) (por. Mu28, s. 81); ptaczy czo po zyemy lathaią *humivole aves* R p_{2v} (ml) (por. Mu28, s. 81); sczebyotanye ptakow *augor* R d_{3v} (md). Zob. **LATAJĄCY.**

PTASI zob. **PTASZY.**

PTASTWO ‘pactwo, drób’ *ptastvo altilia volatilia saginata studio* (sv. *atilis*) R b_{5v}. Zob. **PTASZSTWO.**

PTASZEK kurczą *vel* mlody ptashek *pullus* S 126v; *pullicenus, qui ex gallinarum ovis nascitur* Cvrcząnthko, *pullus idem* abo Mlody ptashek *vel i. puer* R B_{8v} (md); prąnthky ptaszek *volucer i. velox* S 173.

PTASZNIK (lub **PTAŚNIK**) – 1) ‘łowiący ptaki’ *ptasznyk auceps i. aves capiens* S 16v; *auceps dr aves capiens {i. ptashnyk}* R d_{3v} (por. Mu28, s. 186: *Auceps, qui captat aves, ...*, Ptassnik; por. też Mym28, k. 13v: *Auceps, ...*, Ptasznik); – 2) ‘klatka dla ptaków’ *aviarium* ptasnyk, *Clyathka in qua aves nutriuntur* S 17; *ptashnyk orniton G<rece>, aviarium La<tine>, ubi aves incluse pascuntur* R x₈ (md). Zob. **CHLEW, KACZORNIK, KOCIEC, KOSZ 1., KURNIK.**

PTASZNY (lub **PTAŚNY**) ‘przeznaczony dla ptaków, tu – woreczek na ptaki’ *escarius, quidam piscis solus escam ruminans, quia alii pisces non ruminant vel vaczek ptasny* S 52; *escarius, quidam piscis sic dictus, quia solus escam ruminare perhibetur, nam alii pisces non ruminant {vel vaczek ptashny}* R l₄. Zob. **POMEK, SIDŁO.**

PTASZSTWO ‘ptactwo, drób’ ptasshstvo *altilia i. volatilia* RN IIIv. Zob. **PTASTWO**.

PTASZY (lub **PTASI**) – 1) nosz ptaszy *rostrum dr os avium aut navium, rostellum dr* S 133 (por. Mym41, k. 25); ptasshy nossek *rostrum dr os avium {nasmus galli}* R D₃v; ptashe szcebyotanye *augor* RN Vv; – 2) ‘przeznaczony dla ptaków’ ptaszy koszh *ames* S 8v; ptashy kossh *ames* R b₇ (mg) (por. Mym41, k. 28); czarsthvn *vel* ptasha syecz *aucupium, fortunium, bonus eventus* R M₅ (mp; av. *aucupor, -ari*); *aucupium i. fortunium et bonus eventus, dr etiam officium capiendi aves* Czarsthvn {*vel tugurium*} {*vel* ptasha syecz *aucipium*} R d₃v. Zob. **CZARSTUN, POMEK, SIDŁO**.

PTAŚNIK, PTAŚNY zob. **PTASZNIK, PTASZNY**.

PUCH ‘para, opar’ para, puch, kurzeva (!) od dymv *vapor* R K₂v.

PUCHACZ zool. ‘ptak’ puchacz, Bąk *buba, bubo, avis, genus est noctue* RN IIIv (por. puhaacz S 20); puchacz *bubo ... est avis feda et feralis* R e₄. Zob.

PTAK, PUHACZ, SOWA.

PUCHAĆ ‘ciężko oddychać, sapać’ puchacz *proflare naribus etc.* R S₃v (ml).

PUCHANIE ‘ciężkie oddychanie, sapanie, rzeżenie’ puchanye *proflatus* R B₅ (mp). Zob. **NADEĆCIE, ODYMANIE**.

PUCHLINA ‘opuchlizna, obrzęk, wrzód’ brodawka, puchlyna, Brodavka *tuber ... dr tumor rotundus in corpore, tubera, tubercula* S 163v (por. crosty napuchle *tubera* R K₁ (mp)); nadące, puchlyna *tumor est inflatio vel superbia cum motione corporis vel iracundia* R K₁; odrazycz gorączoscz abo zymnosc, vylkosc, abo puchlyną *repercutio, -ere ut unguentum percussivum* R T₁v (mg); odrazaiącza gorączosc (Acc. sing.) abo zymno abo vylkosc abo puchlyną *percussiva medicina aut aqua distillata aut unguentum* R D₁ (mg). Zob. **OCIECZENIE, OPUCHŁOŚĆ, OTOK, PĘCZERZ, PĘCHYRZ, PRZYMIOT**.

PUCHNAĆ puchnączy *turgidus i. inflatus ..., tumidus, iratus* S 164 (por. nadąty, napuchły R K₁v). Zob. **NADYMAJĄCY SIĘ, OPUCHŁY, SPUCHŁY**.

PUCHNAĆ puchnącz *turgeo, -ere i. inflare, tumere* S 237v; puchnącz, nadąc, syą *turgeo, -ere i. inflare, tumere* R V₅; *tumeo, -ere i. ... inflare, superbire* {puchnącz, nadymacz syą *irasci*} R V₅. Zob. **OPUCHNAĆ**.

PUCHNIENIE ‘nabrzmienie, guz’ puchnyenye *turgor i. tumor, turgiditas, Exodi IX, (9) (bibl.)* S 164 (por. pulchnyenye R K₁v). Zob. **NADEĆCIE, OPUCHŁOŚĆ, PULCHNIENIE**.

PUDŁO ‘skrzynka, pudełko’ pudlo *pulla* (Erz: „?”) S 126v i R B₈v (md).
Zob. **PUZDRO**.

PUHACZ zool. ‘ptak’ puhacz *buba*, *genus noctue* S 20v (por. puchacz *bubo* R e₄). Zob. **BAK**, **PTAK**, **PUCHACZ**, **SOWA**.

PUKĄĆ (SIE) ‘wypuszczać pąki, liście; kielkować’ zyelyenyecz syą *verno*, -are i. ... *florere, sicut in vere* {*pullulare* pukacz, *vide Calepi*} R V₆v; puka syą, zyelyeny syą *verno*, -are i. ... *florere* S 238v (por. Mu28, s. 8: *Vernare*, ..., Pukąć sye, álbo zyelyenyć sye).

PUKANIE ‘wypuszczanie pąków, liści; kielkowanie’ pukanye, zyelyenyeny *vernacio*, *pullulacio frondium* R K₅ (mg). Zob. **PĄCZEK**, **PĄKOWIE**.

PUKIEL (Erz: „z niem. Buckel, wypukłość, guz”; por. Bohemizmy, s. 287) ‘okragła ozdoba’ *punctus vel punctum* ... *dr* pukyel S 126v; *punctus eciam* pvkyel R C₁ (mp; av. *punctus*); *bulla* ... *aliquando invenitur pro gemma* pukyel, *aliquando dr bulla ornamentum* ... *nobilium puerorum, solebant enim pueri nobiles in signum nobilitatis deferre quasdam bullas aureas a collo pendentes per quasdam corrigiolas* wshelkye odzyanye poclathne (? – możliwa lekcja: „pvclothne”). *Unde tales pueri dicebantur bullati* polny (Nom. plur. m. lub Nom. sing. m.) puclaw. *Unde et quedam vestis et etiam baltheus dr bulla, quia bullis ornatur. Et ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, que fiunt quasi inflata bulle dicuntur ... et a bulla secundum quamlibet significationem dr bullatus i. plenus bullis vel ornatus* R e₄ (por. „pukiel” w Biblii Wujka, Księga Sędziów 8,21: „Wstał Gedeon..., y wziął stroie y pukle (łac.: *ornamenta ac bullas*), któremi szyie wielbłądów królewskich zwykły być ozdobione”; znaczenie wyrażenia „odzianie poklatne?” niejasne z uwagi na zapis BB i niepewną etymologię; „poklatny” lub „puklatny” może mieć związek z „pukłem” lub „pokładem, poklatem” ‘wóz’, albo też z „poklatem, poklatem, pokładem, pokładem” ‘skarb’ – por. czeskie „pokład”, „pokładni”; zob. Bohemizmy, s. 244). Zob. **BAŃKA**, **BĘBEL**, **KLENOT**.

PUKLATNY (?) zob. **POKLATNY**.

PUKLERZ ‘tarcza (por. Bohemizmy, s. 287)’ tarcza, puclyerz *pelta est scutum brevissimum in modum lune dimidie factum* R z₃; sczyth, puclerz, Tarcza, paveza *scutum* R E₆; *scutatus i. munitus scuto* pavezą, tarczą, sczythem, puclerzem R E₆ (md). Zob. **PAWEZA**.

PULCHNIENIE ‘nabrzmienie, guz’ *turgor i. tumor, turgiditas* pulchnyeny (może bł. zam. „puchnyeny”) {*Exo. IX, (9)*}(bibl.) R K₁v (por. puchnyeny S 164). Zob. **PUCHNIENIE**.

PULKROWANIE (lub **PULCHROWANIE**) ‘upiększanie (twarzy); tu – kosmetyk’ pulcrovanye lyczne *stibinus, color* R G_{5v} (md; av. *stibinus est color ceruseus vel habens colorem stibii vel onycini*). Zob. **KRASIDŁO**, **LICZYDŁO**, **RUMIENIDŁO**.

PULPIT ‘ambona, mównica; pochyły blat służący do czytania i pisania’ pulpit *analogium* kazalnycza *suggestum idem* S 9v; kazalnycza, pulpit *suggestus, suggestum* S 153v (por. Mu28, s. 127); *concio, locus* pulpith, Cazalnycza *concio eciam est congregacio* zgromadzenye R h_{2v} (mg); Cazalnycza, pulpith *suggestum* R H_{3v} (ml); pulpyth, Cazalnycza *pulpitum {suggestum}* R C₁; pulpith *amo* R b₇ (mp). Zob. **KAZALDNICA**.

PULS ‘tętno lub miejsce wyczuwania tętna’ staczywna zyla, zyla oddysshna, odgardlna *vel i. gardzyel* abo pulss *vel* przedech *arteria est vena, per quam exit et intrat aer et spiritus {vel dr utraque pars faciei} vel ... arterie sunt fistule vel vene ..., quia per eas aer i. spiritus a pulmone fertur* R c_{8v} (por. Lex, k 17: *Arteria Żyłá pulsowa* którey lekarze mácáyá, też bywa rzezoná Puls; *Arteria aspera*, Gardziel, Krźtań z którego dech wychodzi).

PULSOWY ‘dotyczący tętna, wskazujący tętno, tu – tętnica’ *pulsatiles vene* pvlsove zylly *i. arterie, index morborum aut sanitatum* R C₁ (mp). Zob. **ODDYSZNY**, **ŻYŁA**.

PUŃCZOCHY ‘pończochy, nogawice’ pvnzcochy *calceus laneus* R e_{5v} (ml) (por. Mym28, k. 31v; por. też ponczochy S 21). Zob. **POŃCZOCHY**.

[PUSTELNIK] zob. **PUSTENNIK**.

PUSTENNIK ‘pustelnik’ pustennyk *anachoreta i. heremita* R b_{7v}; pustennyk *solitudinarius* R G₂ i R G₂ (md). Zob. **PUSZCZA**.

PUSTKA ‘pustkowie, samotnia; pustynia; samotność’ puscza, pustky *solitudo i. consuetudo, singularitas, desertum* R G₂ (md).

PUSTO spustoshicz, pusto ostavicz *depopulor,-ari i. valde populari vel destruere* R O₁; spustoshicz, pusto vczynycz, psovac, kazycz *vasto,-are* R V₆; zlozicz *zvrzandv*, pustho vczynycz *assolo,-are* R M₅ (md).

PUSTOŁKA zool. ‘ptak’ Caplvn, pustolka *capo, capus* S 22v (por. Sokol *capus i. falco, avis* R f_{2v}); pustholka *calperus, capus* RN IIIv.

[PUSTOSZYĆ] zob. **SPUSTOSZYĆ**.

PUSTOWAĆ ‘bawić się, np. w zapusty, szaleć’ pustovac wmyasopusty *bachor,-ari* R M_{5v} (md) (por. wmyasopusty (!) szhelyecz S 211v). Zob. **SZELEĆ**.

PUSTY ‘spustoszony, zniszczony; opuszczony’ zepsovany, pusty *vastus i. ... incultus ..., desertus, solitarius* R K_{2v}; pusti *assolatus i. ad solum deduc-*

tus vel ad solitudinem redactus, vel de solio depositus złożony zvrzandv R d₂.
Zob. **SPUŚCIAŁY**.

PUSZCZA ‘pustkowie, pustynia’ puszca *heremus i. desertum* S 68; puszca *heremus {eremus, vide Calepi} {desertum}* R o_{3v}; puszca, pustky *solitudo i. consuetudo, singularitas, desertum* R G₂ (md); puszca *desertum* R i₇; głąmboka puszca *interiora deserti* (bibl.) R i₇ (mp; av. *desertum*). Zob. **PUSZCZYNA**.

PUSZCZAĆ ‘wypuszczać; upuszczać (o krwi); stawiać bańki’ dichacz, parą puszczacz *halo,-are i. spirare, halitum mittere* R P_{4v}; *scarificacio* banky puszczacz *sine incisione* abo zyli zaczynanye R E₄ (mg); Banky szadzicz, puszczacz *ventoso,-are* R V_{6v} (mg). Zob. **DOPUSZCZAĆ, PRZYPUSZCZAĆ, WYPUSZCZAĆ**.

PUSZCZADŁO ‘narzędzie lekarskie służące do nacinania, upuszczania krwi’ puszczadlo *fleubotomus* S 59 (por. Mym41, w roz. *De balneo ...*, k. 38v: *fleubotomium*, loszeysen, Puszczádło); puszczadlo *phleubotomus* R z_{8v} (ml; av. *phlebotomia i. minucio sanguinis* (ml; bez odpowiednika pol.)); *phleboto-mum ab incisione vocatum est, nam incisio Grece tomum dr* puszczadlo R z₈; *scalpellum eciam scalprum* puszczadlo, *vel quo alvei apum castrantur vel i. parvus cultellus* R E_{3v} (mg); puszczadlo, Banka *angistrum i. ventosa, instrumentum minuendi sanguinem* R c₁; *scarificacio* zaczynanye zyl *vel ventosacio* nasyekanye puszczadlem do Banky R E₄ (mg). Zob. **ŻEGADŁO**.

PUSZCZYK zool. ‘ptak’ puszczyk *ulula, avis quedam magnitudinis corvine, que rostro in palude fixo horrende stridet, Isa. XIII, (22)* (bibl.) S 172; puszczyk *ulula, quedam avis nocturna, que flere videtur* (bibl.) R L₃; *avis in palude i. in luto stridens vocatur* puszczyk RN IVv (av. *terraneola*) (zapewne błąd BB, bowiem właściwe hasło łac. *ulula* znajduje się w innym miejscu RN – bez odpowiednika pol.). Zob. **BAK, PTAK, PUCHACZ, PUHACZ, SOWA**.

PUSZCZYNA (lub **PUŚCINA**) ‘pustynia, pustkowie’ puszczyna *vastitudo, desertum, solitudo* R K_{2v} (md). Zob. **PUSTKA, PUSZCZA**.

PUSZECZNY ‘puszkarski, przeznaczony do działą – puszki’ puszcyczny proch *nitratu pulvis* S 98; puszcyczny proch *nitratu pulvis* R x₁ (mp) (por. Mym28, k. 6v).

PUSZKA – 1) ‘naczynie, słoik’ Sloyek, puska *pixis i. vas, in quo medici reponunt suas confectiones* S 116v; Sloyek, puska *pixis i. bussula, sc. vas, ubi medici reponunt suas confectiones* R A_{2v}; – 2) ‘działo, armata’ dzyało, pusska *machina {vel bombard, balista}* R s₄; dzyała, pushky, ruczynycze *tormenta*

(sv. *tormentum*) R J₅v; dzyali, puskamy, ruczniczamy bycz *tormento,-are* R V₄. Zob. **HAKOWNICA**.

PUSZKARZ – 1) ‘wytwórca dział’ czo dzyala lyeye *vel i.* puskarz *tormentarius fusor* S 160v; pushkarz *tormentarius fusor* R J₅v (ml); puskarz *tormentarius* R V₄ (mp; av. *tormento,-are*); – 2) ‘strzelający z działa’ puskarz *pirobolarius i. iaculator telorum ignitorum* R A₂ (mg).

[PUŚCIC] zob. **DOPUŚCIC, ODPUŚCIC, OPUŚCIC, POPUŚCIC, PRZYPUŚCIC, SPUŚCIC, WYPUŚCIC**.

PUŚCINA zob. **PUSZCZYNA** ‘pustkowie’.

PUZDRO ‘pudło, pochwa na łuk’ puzdro *corinthus i. tectura arcuum ... repositorium sagittarum, sc. pharetra {vel Thul}* R h₅v. Zob. **PUDŁO, SAJDAK, TUŁ**.

PUZIK ‘dziecko, chłopczyk’ (Erz: „puziaczek, pucek, tłuszczoszek”) puzik *pusio i. parvus puer, infans* S 127; pvzyk *pusio i. parvus infans vel puer* R C₁v.

PYLGA (Erz: „sic!, łacińskie bulga, brzuch”) ‘skórzany worek, bukłak’ *uter, utris dr vas vinarium, quod proprie fit de corio* Lagwycza *vel uter, uteri i. venter habens intrinsecus membra viscera*, pylga *Bohemice* S 174v (w oryg. zapisy „Lagwycza” i „pylga *Bohemice*” występują jeden pod drugim, można je więc uznać za synonimy; u nas redakcja tego hasła według Erz) (por. Skórzany myech, Lagwycza, Cobyła lytewska *uter ... vas vinarium ... Et sunt utres proprie de corio* R L₅v; por. Bohemizmy, s. 291: „Pylga ‘worek skórzany na wodę’. Bartłomiej z Bydgoszczy w swoim słowniku wyraz *pylga* zapoatrzył notką *Bohemice*. Może jednak autor słownika mylnie odniósł zapis *Bohemice* do tego wyrazu, nie udało mi się bowiem znaleźć jego odpowiednika w języku czeskim. Łączy się on zapewne z łac. *bulga* ‘brzuch’, por. *bulga* ‘worek skórzany na wodę’ w *Psalterzu floriańskim* (Ślstp I 177)”). Zob. **KOBYŁA, ŁAGWICA, MIECH**.

PYNZEL zob. **PINZEL** ‘pędzel’.

PYNZULKA zob. **PINZULKA** ‘pędzelek’.

PYPEĆ ‘choroba, np. zgrubienie na języczku u drobiu’ *pituita, morbus est ... Grece dr phlegma, et est infirmitas, que accidit ex abundancia phlegmatis et facit capita gallorum et gallinarum et linguam extorqueri* pipecz S 116v; *pypecz pituita i. humectatio sive infirmitas ... et facit capita gallinarum distorqueri* R A₂v. Zob. **PLWACZKA**.

PYRZ bot. ‘perz’ *pyrz cardo,-donis est herba nociva colonis* (sv. *cardo,-inis*) R f₃.

PYRZYNA ‘perzyna, zarzewie, żarzące się drewno; zgliszcza’ pirzyna (!), glownya *favilla i. scintilla extincta et igne deserta, ut ticio* S 56v; pyrzyzna (!), glownya *favilla ... est extinctus scintille ignis vel cinis* rzezevye R m₄.

PYSK Swyny (! – zam. „slvnyovy”) pyszk *proboscida vel promuscida i. rostrum elephantis, quo pabulum ori admovet* S 123v; pysk slvnyovy *proboscida vel promuscida, rostrum elephantis, quia illa pabulum ori admovet* R B₄v.

PYSZNY pyshny *elatus i. superbus* S 46v; Pishna rzecz *superbum dr omne quicquid in aliqua re excedit in pompa etc.* R H₃v (md).

PYTAĆ pytacz, badacz *indago,-are* R P₆v; shukacz, pythacz *percontor,-ari i. inquirere vel perquirere, interrogare {percontati sunt i. inquisierunt}* R R₅v; pytacz, Shukacz *requiro,-ere i. iterum querere vel investigare vel inquirere* R T₁v; *rogito,-are i. frequenter rogare vel i. pythacz* R T₂v (ml); – przesz ktorego pythamy, czyya iest rzecz *casus genitivus* R n₆v (md; av. *genitivus*); *casus genitivus* rodzączy, przesz ktorego pythamy, czyya yest rzecz RN (wykl. przednia). Zob. **WYPYTAĆ**.

PYTAĆ SIĘ pitacz syą *contor,-ari i. aliquid perquirere vel scrutari ... , etiam ponitur pro interrogare, investigare* R N₄. Zob. **PRZYPYTAĆ SIĘ**.

PYTANIE pytanye *questio i. inquisicio, disceptacio* S 128; zadavanye, pithanye, gadanye, trudnoscz, vąntpyenyne, wspora *questio* R C₃; zadavacz pythanye *questionor,-ari i. inquirere, questionem facere {disceptare, controversiam facere questionibus, examinare, exequi iudicium}* R S₅. Zob. **BADANIE, GADKA, PRZEPYTAWANIE, PRZYMOWKA, PRZYPYTANIE, ŚCIGANIE, WYPYTANIE**.

PYTANY pithany, ząndany *requisitus* R D₁ (mp).

PYTEL ‘worek, rodzaj sita, zwłaszcza do przesiewania mąki’ pythel *caratrum* S 22v i R f₂v (md); pythel *incerniculum* S 73 (por. Rzeszoto R p₅v (ml)); pytel *interniculum* S 76; pythel *interniculum* R q₂ (mp); Sytho, pythel *subcerniculum* R H₁v (ml); pythel *taratantara ... , instrumentum est, quo farina colatur et fluit inter molas molendini* S 155v; pythel abo Cossh ve mlynye *taratantara indecli<nabile> nomen ficticium est ex sono, quem facit dictum. Est enim taratantara instrumentum, quo farina colatur. Et est instrumentum, cuius percussione granum defluit inter molas molendini* R H₅v; Sytho, pythel *tricellum i. polinarium ad farinam excuciendam* R J₇ (mp); pythel *polinarium seu tritellum* R A₅ (mg). Zob. **PRZETAK, RZESZOTO**.

PYTLOWAĆ ‘przesiewać, oczyszczać’ pythlovacz mąką *incerno,-ere i. cribrare* R P₆ (mp); pitlyovacz mąką *taratantarizo,-are i. ... farinam colare et est setaciare {i. purgare farinam}* R V_{2v}. Zob. **PRZESIEWAĆ, WYSIAĆ**.

PYTLOWANY ‘przesiany, oczyszczony’ pithlovana mąka *sata farina* R E₃ (mg). Zob. **PRZESIANY, WYSIANY**.